O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR, KASB-HUNAR TA'LIMI BOSHQARUV HAMDA PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA ULARNING MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI

5.71.01.01 - Feldsher - akusherlik ishi mutaxassisligi bo’yicha

O‘QUV DASTUR

TO’PLAMI

Toshkent – 2021

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA‘LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI MODUL

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.01
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:
SHaripxodjaeva M. O. CHilonzorAbu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

Taqrizchilar:
Xudoybergenova F. T. TDSI tarix fani o`qituvchisi f.f.n.
**To`xtaeva X. M.** CHilonzorAbu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

1. O‘quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	**O‘ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXI MODUL**
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	36
Dasturning maqsadi	– mustaqillik yillarida O`zbekiston Respublikasida yuz bergan muhim o`zgarishlar, tub islohotlarning mazmun-mohiyatini ko`rsatish va jamiyat hayotida o`quvchining o`rnini, o`zligini anglatishdan iborat.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– mustaqillikka эrishish arafasida O`zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni hamda mustaqillik yillarida davlat boshqaruvi, ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va ma’naviy hamda boshqa sohalardagi islohotlarning mazmun-mohiyatini o`quvchilarga tushuntirib berish, ularni Vatanga sadoqat va muhabbat ruhida tarbiyalash hamda milliy g`ururni shakllantirishdan iborat.
Bilim	– mustaqillikka эrishish arafasida O`zbekistonda yuzaga kelgan murakkab vaziyatni, ularning sabablari va oqibatlarini; – mustaqillik yillaridagi o`zgarishlarni, O`zbekistonning эng yangi tarixi masalalarini, zamonaviy jarayonlarda O`zbekistonning jahon hamjamiyatidagi o`rnini tarixiylik va xolislik nuqtai nazaridan bilishi kerak.
Ko`nikma	– O`zbekiston tarixi muammolarini o`rganish, dunyoqarashni mustahkamlashda milliy mustaqillik g`oyasini qo`llay bilish, atrofida sodir bo`layotgan jarayonlarga o`z munosabatini bildira olish, jamiyat va inson dunyoqarashi rivojida tarix modulining o`rnini anglash va bugungi kunda sodir bo`layotgan voqealarning tarixdagi muhim voqealar bilan bog`liqligini bilish ko`nikmalariga эga bo`lishi kerak. – O`zbekistonning эng yangi tarixini chuqur bilish, ma’naviy-milliy va umuminsoniy masalalar bo`yicha o`z qarashlarini ilmiy asoslashni va ifodalashni bilish, milliy mustaqillik g`oyalariga amal qiladigan faol hayotiy dunyoqarash kabi malakalarga эga bo`lishi kerak .
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan modullar nomi	O`zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Fuqarolik jamiyati, Tibbiyot kasbiga kirish
O`qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; S – seminar;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo`yicha yozma ishni topshirish
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob,munozara,test,mustaqil ish ma’ruzalar; interfaol keys-stadilar; seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); guruhlarda ishlash; taqdimotlarni qilish; individual loyihalar

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qiskacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy		Mustakil ta'lim
				ma'ruza	seminar	
1	Kirish.“O`zbekiston tarixi” o`quv modulining predmeti, maqsadi va vazifalari, nazariy-metodologik tamoyillari**.**	O`zbekiston tarixini davrlashtirish masalasi. “O`zbekiston tarixi” o`quv modulining predmeti, maqsad va vazifalari. Modulni o`rganishning nazariy-uslubiy asoslari. YUksak intellektual salohiyatli, ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash, komil insonni voyaga ətkazishda mamlakat əng yangi tarixining tutgan o`rni. O`zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoevning ma'naviy ətuk shaxsni tarbiyalashda tarixiy xotiraning o`rni va saboqlari to`g`risidagi fikrlari. XXI globallashuv asrida ta'lim sohasida mazkur modulni o`qitishdagi nazariy-kontseptual yondashuv va ilg`or innovatsiyalar.	4		-	1
2-3	Mustaqillikka ərishish arafasida O`zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy jarayonlar.	XX asr 80-yillari o`rtalarida respublika ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va ma'naviy hayotidagi inqirozli holat. Markazning O`zbekistonda amalga oshirgan qatag`on siyosati. “Paxta ishi” “O`zbek ishi” nomli kampaniyalar. Aholi turmush tarzining og`irlashuvi. Orol fojiasi. Farg`ona voqealari. 1989 yil o`rtalarida respublika ijtimoiy-siyosiy hayotidagi o`zgarishlar. Milliy manfaatlar ustuvorligining o`sib borishi. I.Karimov – O`zbekistonning Birinchi Prezidenti. Mustaqillik deklaratsiyasi va uning tarixiy ahamiyati. 1991 yil avgust voqealari. GKCHP. Sovet davlatining tanazzulga yuz tutishi.	4			1
4-5	Mustaqil O`zbekiston Respublikasining tashkil topishi va uning tarixiy ahamiyati.	Mustaqillik arafasida respublikadagi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy ahvol. O`zlikni anglashga intilishning kuchayishi. Siyosiy tizimdagi o`zgarishlar. Mustaqillikning ə'lon qilinishi. O`zbekiston Respublikasining tashkil ətilishi. Mustaqillikning ilk davrida davlat suverenitetini mustahkamlash yo`lidagi sa'y-harakatlar. Mustaqil O`zbekiston davlatining yuzaga kelishi va mustahkamlanishida I.Karimovning tarixiy xizmatlari.	4			1

6	O`zbekistonning o`ziga xos istiqlol va taraqqiyot yo`li.	Mustaqil taraqqiyotning dastlabki bosqichidagi muammolar. O`zbekistonning o`ziga xos taraqqiyot yo`lini tanlashi. Taraqqiyotning “O`zbek modeli” va uning o`ziga xos xususiyatlari. O`zbekistonning ijtimoiy-siyosiy rivojlanish strategiyasi: yangilanish va taraqqiyot yo`li. O`zbekistonning iqtisodiy mustaqilligini ta’minlashga qaratilgan strategiya asoslari. Mustaqillik – me’yoriy-huquqiy asoslarining yaratilishi. YAngi Konstitutsiyaning qabul qilinishi va uning tarixiy ahamiyati. Davlat ramzlari.	4	-		1
7-8	O`zbekistonda demokratik, fuqarolik jamiyati asoslarining shakllanishi, amalga oshirilgan siyosiy islohotlar.	Milliy davlat boshqaruvi tizimi. Mustaqil O`zbekistonda hokimiyatlar bo`linishi printsipi. O`zbekistonda ko`ppartiyaviylik tizimining shakllanishi va uning ahamiyati. Siyosiy partiyalar faoliyatidagi xususiyatlar. O`zbekistonda parlament tizimi va undagi islohotlar. Huquq-tartibot organlari va sud tizimidagi o`zgarishlar. O`zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlar va ularning siyosiy, ijtimoiy hamda iqtisodiy jarayonlardagi ishtiroki. Ijtimoiy-sherikchilik. O`z-o`zini boshqaruv organlarining faoliyati va ularning jamiyatni demokratlashtirishdagi o`rni. O`zbekistonda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirish kontseptsiyasi. Inson haq-huquqlarini ta’minlash va himoya qilish.	6			3
9-10	Iqtisodiy islohotlar, xususiy mulkchilikning shakllanishi. O`zbekistonda bozor munosabatlarining rivojlanishi.	Iqtisodiyotni modernizatsiya qilish kontseptsiyasi. O`zbekiston Respublikasida bozor munosabatlarining shakllanishi, uning yo`nalishlari, bosqichlari va xususiyatlari. Bozor munosabatlariga o`tishning huquqiy asoslarining yaratilishi. Iqtisodiy islohotlarning besh tamoyilini amalga oshirilish mexanizmi. Bozor infratuzilmasining shakllanishi, qishloq xo`jaligidagi islohotlar, uning vazifalari va yo`nalishlari. Sanoat, avtomobilsozlik sohasining rivojlanishi. Makroiqtisodiyotni barqarorlashtirishga ərishish. Jahon moliyaviy inqirozining yuzaga kelish sabablari, oqibatlari va uni O`zbekistonda bartaraf ətish yo`llari. Mamlakatiqtisodiyotining modernizatsiya va diversifikatsiya qilinishi, bank-moliyatiziminimustahkamlashborasidagichora-tadbirlar. Soliq tizimidagi islohotlar.	6			3

11-12.	O`zbekiston Respublikasidagi ijtimoiy o`zgarishlar. Mustaqillik yillarida O`zbekistondagi ma'naviy va madaniy taraqqiyot.	Kuchli ijtimoiy siyosat kontseptsiyasining shakllanishi, bosqichlari va rivojlantirilishi. Manzilli ijtimoiy himoya tizimining yaratilishi. Ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo`naltirilgan aholi bandligi va real daromadlarini izchil oshirib borish, sog`liqni saqlash tizimini takomillashtirish, xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, aholini uy-joylar bilan ta'minlash, yo`l-transport muhandislik-kommunikatsiya va ijtimoiy infratuzilmalarni rivojlantirish, ta'lim, madaniyat, ilm-fan, adabiyot, san'at va sport sohalarini rivojlantirish, yoshlarga oid davlat siyosatini takomillashtirish. Nodavlat notijorat tashkilotlarining ijtimoiy himoya va manzilli ijtimoiy yordamni amalga oshirishdagi ishtiroki. O`zbekiston Respublikasi "Korruptsiyaga qarshi kurashish to`g`risida"gi Qonunning mazmun-mohiyati, aholining huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, jamiyatda korruptsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirish. Milliy istiqlol g`oyasi va mafkuraviy masalalar. Milliy urf-odatlar, qadriyatlar va an'analarning qayta tiklanishi. Mustaqillik yillarida buyuk ajdodlar va tarixiy shaxslarga bo`lgan ɔ'tibor. O`zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimovning ajdodlar merosi va milliy qadriyatlarni tiklash borasidagi xizmati. Tarixiy shaharlar (Buxoro, Samarqand, Marg`ilon, Qarshi, Toshkent, Xiva, SHahrisabz) yubileylarining xalqaro miqyosda keng nishonlanishi. Toshkent shahrining "Islom madaniyati poytaxti" deb ɔ'lon qilinishi va uning ahamiyati. Madaniyat va san'at sohasining rivojlanishi. Xalqaro ko`rik-tanlovlarning o`tkazilishi. Milliy sport turlarining rivojlantirilishi. Beshta tashabbus va uning yuksak ma'naviy madaniyatni ta'minlashdagi o`rni. O`zbekistonda millatlararo va dinlararo munosabatlardagi barqarorlikni ta'minlash borasidagi davlat siyosati.	6			3
13	O`zbekiston Respublikasida ta'lim sohasida amalga oshirilgan islohotlar.	Mustaqillik yillarida ilm-fanning rivojlanishi. YAngi jamiyat qurishda ta'lim va tarbiyaning o`rni va roli. "Ta'lim to`g`risida"gi Qonun va "Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi"ning qabul qilinishi. Dasturning maqsad va vazifalari, uni amalga oshirish mexanizmi va bosqichlari. Ta'limning milliy modelining shakllanishi, rivojlanishi va sohadagi muammolar. O`zbekistonda yangi avlod kadrlar tayyorlash sohasidagi o`zgarishlar. Oliy ta'lim sohasida	4			1

		qabul qilingan Qonunlar va ularda belgilangan vazifalar. Ta’lim sohasida xalqaro hamkorlikning yo`lga qo`yilishi: yutuqlar va kamchiliklar.				
14.	Mustaqillik yillarida Qoraqalpog`iston Respublikasi	Mustaqillik yillarida Qoraqalpog`iston Respublikasi ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayotida amalga oshirilgan islohotlar. Qoraqalpog`istonda qishloq xo`jaligi sohasidagi o`zgarishlar. Ma’naviy-madaniy sohadagi yangilanishlar. Qoraqalpog`iston Respublikasi oliy ta’lim tizimi va undagi islohotlar. Qoraqalpog`iston Respublikasida экologik ahvol. Orol fojiasi. Экologik holatni yaxshilash borasidagi davlat siyosati.	4	2		1
15	O`zbekiston va jahon hamjamiyati	O`zbekistonning tinchliksevar tashqi siyosati va uning jahon hamjamiyati tomonidan tan olinishi. O`zbekistonning xalqaro tashkilotlar va xorijiy mamlakatlar bilan iqtisodiy-siyosiy aloqalarining yo`lga qo`yilishi. O`zbekiston Respublikasining BMTga a’zo bo`lishi va jahon hamjamiyatidagi o`ziga xos o`rni. O`zbekistonning MDHdagi o`rni va mavqeining oshib borishi. O`zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlari bilan o`zaro hamkorlik aloqalari. O`zbekistonning Эvropa Ittifoqi mamlakatlari bilan istiqbolli hamkorliklari. Tashqi siyosiy faoliyat kontseptsiyasi. O`zbekiston tashqi siyosatida Rossiya, AQSH, Xitoy mamlakatlarining o`rni. O`zbekistonning geosiyosiy va geoiqtisodiy o`rni. O`zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta’minlash borasida olib borgan siyosati. Markaziy Osiyoda xavfsizlik masalalari, terrorizm, giyohvandlik va odam savdosiga qarshi kurashda O`zbekiston Respublikasining faolligi. O`zbekistonning SHHT bilan aloqalari. O`zbekistonning Markaziy Osiyo, MustaqilDavlatlar Hamdo`stligi davlatlari bilan yangi strategik sherikchilik shartnomalarining imzolanishi. O`zbekiston Respublikasining faol tashqi siyosatining yangi bosqichi. O`zbekistonning mintaqada tinchlik va barqarorlikni ta’minlash borasida olib borgan siyosati. Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag`rikenglikni ta’minlash hamda chuqur o`ylangan, o`zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat sohasidagi ustuvor yo`nalishlar.	10			1
16	YAngilanayotgan	2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini	10			1

	O`zbekiston: milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari.	rivojlantirishning beshta ustuvor yo`nalishi bo`yicha Harakatlar strategiyasining ishlab chiqilishi, hayotga joriy ətilishi va uning ahamiyati. 2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo`yicha Harakatlar strategiyasi va unda belgilangan ustuvor yo`nalishlar: - Davlat va jamiyat qurilishi tizimini takomillashtirishning ustuvor yo`nalishlari; - Qonun ustuvorligini ta'minlash va sud-huquq tizimini yanada isloh qilishning ustuvor yo`nalishlari; - Iqtisodiyotni rivojlantirish va liberallashtirishning ustuvor yo`nalishlari; - Ijtimoiy sohani rivojlantirishning ustuvor yo`nalishlari; - Xavfsizlik, millatlararo totuvlik va diniy bag`rikenglikni ta'minlash hamda chuqur o`ylangan, o`zaro manfaatli va amaliy tashqi siyosat sohasidagi ustuvor yo`nalishlar.				
17-	**O`zbekiston Respublikasining xalqaro reyting va indekslardagi o`rni va nufuzini ortib borishi**	"O`zbekiston Respublikasining xalqaro reyting vaindekslardagi o`rnini yaxshilash hamda davlat organlari vatashkilotlarida ular bilan tizimli ishlashning yangi mexanizminijoriy ətish" borasidagi davlat siyosati, huquqiy-normativ hujjatlarning qabul qilinishi, mazkur yo`nalishdagi ishlarningsamaradorligiga to`siq bo`layotgan muammolarni bartaraf ətish yuzasidan olib borilayotgan chora-tadbirlar: jamiyatni demokratlashtirish, ilg`or xalqaro tajribaga asoslangan davlat vajamiyat qurilishi sohasidagi islohotlarni yanada chuqurlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari infratuzilmasini rivojlantirish, ta'lim tizimini takomillashtirish, xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish, xalqaro savdoda xususiy tadbirkorlikning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsiyani rivojlantirish va boshqalar. O`zbekiston Respublikasi uchun ustuvor bo`lgan xalqaro reytingva indekslar bo`yicha samaradorlikning əng muhim ko`satkichlarini oshirish borasida olib borilayotgan chora-tadbirlar. Ushbuko`rsatkichlarni oshirish uchun O`zbekiston Respublikasida quyidagi suveren indeks va indikatorlar tizimiga integratsiyalashuv jarayonlari jadallashtirilmoqda: "Biznes yuritish" indeksi, Boshqaruv sifati indikatorlari, Əlektron hukumatni rivojlantirish reytingi, "Korruptsiyani qabul qilish" indeksi, "Logistika samaradorligi"indeksi, Jahon bankining Statistik	10			1

		salohiyat indeksi, Iqtisodiy ərkinlik indeksi, Iqtisodiy hamkorlikva taraqqiyot tashkilotining (IHTT) mamlakatlarga xos xatarlarni tasniflash tizimi, Inson kamoloti indeksi, Huquq ustuvorligi indeksi, Jahon mamlakatlari demokratiyasi indeksi, Matbuot ərkinligi indeksi (umumiy 13 ta)				
		Jami:	**72**			**36**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda seminar mashg`ulotlardan iborat bo`lib, ular o`quv əlementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muofiq bulishi lozim. Modulga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to`la o`zlashtirish,tahlil natijalarini to`g`ri aks əttira olish, o`rganilayotgan jarayonlar, haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo`yicha yozma ishni topshirish

4. Asosiy va qo`shimcha o`quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom əttirib, yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan əng oliy bahodir" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Ərkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo ətamiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak" Toshkent – "O`zbekiston" 2017

Asosiy adabiyotlar

1. Mustakil O`zbekistan tarixining dastlabki saxifalari. - Toshkent, 2000.
2. Ərkaev A. O`zbekiston yo`li. - Toshkent: Ma'naviyat, 2011.
3. Mustaqillik: Izohli ilmiy-ommabop lug`at // M.Abdullaev va boshqalar: to`ldirilgan uchinchi nashr. - Toshkent: SHarq, 2006.
4. 2017-2021 yillarda O`zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo`nalishi bo`yicha Harakatlar strategiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
5. Mustaqil O`zbekiston tarixi. Mas'ul muharrir A.Sabirov. - Toshkent: Akademiya, 2013.
6. Noveyshaya istoriya Uzbekistana. Rukovoditel' proekta i redaktor: M.A.Raximov. - Toshkent: Adabiyot uchqunlari, 2018.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Azizxo`jaev A.A. Mustaqillik: kurashlar, iztiroblar, quvonchlar. - Toshkent: 2001.
2. Azizxo`jaev A.A. CHin o`zbek ishi. - Toshkent, 2003.
3. Axmedov Э. O`zbekiston shaharlari mustaqillik yillarida. - Toshkent: Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2002.
4. Islomov Z.M. O`zbekiston modernizatsiyalash va demokratik taraqqiyot sari. - Toshkent: O`zbekiston, 2005.
5. Levitin L. O`zbekiston tub burilish pallasida. - Toshkent: O`zbekiston, 2005.
6. Usmonov Q. O`zbekistonning jahon hamjamiyatiga integratsiyalashuvi. –Toshkent: Moliya, 2003.
7. O`zbekiston mustaqillik yillarida. - Toshkent: O`zbekiston, 1996.

8. O`zbekiston tarixi. R.H.Murtazaevaning umumiy tahriri ostida. – Toshkent, 2005.
9. O`zbekiston xalqining dini, madaniyati va urf-odatlari: tarix va hozirgi holat. - Toshkent: TIU, 2011.
10. O`lmasov A., Vaxobov A. Iqtisodiyot nazariyasi. - Toshkent: SHarq, 2006.
11. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va bag`rikenglik: tarixiy tajriba va hozirgi zamon. Mas'ul muharrir R.H.Murtazaeva. - Toshkent: Mumtoz so`z, 2010.
12. : R.Abdullaev, Q.Rajabov, M.Rahimov. - Toshkent: O`zbekiston, 2019.
13. Murtazaeva R.H. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va tolerantlik. Darslik. - Toshkent: Mumtoz so`z, 2019.
14. YUnusova X. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar va ma'naviy jarayonlar (XX asr 80-yillari misolida). - Toshkent: Abu matbuot-konsalt, 2009.
15. G`ulomov S., Ubaydullaeva R., Ahmedov Э. O`zbekiston. -Toshkent: Mehnat, 2001.

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz.
2. www.эdu.uz.
3. www.google.uz.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING 5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

O`ZBEK TILI dan

O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.02
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:
Aslanov A. S. — TTA, Tillar kafedrasi katta o`qituvchisi, filologiya fanlari nomzodi

Taqrizchilar:
Эsanov U. D. — TTA,O`zbek va xorijiy tillari kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

Sanaqulov U. S. — SamDU, professor, filologiya fanlari doktori

1. O‘QUV DASTURI MAZMUNI

№	Mavzuningnomi	Mavzuningqiskachamazmuni	jami	O‘qitishiitashkiliyshakli	Mustakilta’lim
1	O‘ZBEKISTON-YAGONA VATAN.	OG‘ZAKI NUTQ:MAVZUGA OID MATNNI TEZ VA RAVON O‘QISH,MAZMUNINI TO‘LIQ TINGLAB,TUSHUNISH.”ONA YURT RAVNAQI-SIZNING NIGOHINGIZDA,UNING BUGUNGI KUNI”MAVZUSIDA SUHBATLASHISH YOZMA NUTQ:O‘ZBEKISTONDA YASHOVCHI MILLATLAR HAQIDAGI MATNNI KENGAYTIRIB YOZISH. GRAMMATIKA:DAVLAT TILI VA LOTIN YOZUVIGA ASOSLANGAN O‘ZBEK ALIFBOSINI O‘RGANISHNING AHAMIYATI.O‘ZBEK TILINING TOVUSH	**2**	**A**	
2	OILAM-TAYANCHIM VA FAXRIM	OG‘ZAKI NUTQ:OILAVIY MUNOSABATLAR,QARINDOSH-URUG‘CHILIKKA OID SO‘Z VA IBORALAR ISHTIROKIDA MATN TUZISH. YOZMA NUTQ:”OILA-MUQADDAS DARGOH”,”QARINDOSHLAR DAVRASIDA” MAVZUSIDA HIKOYA TUZISH.	2	A	
3	O‘zbekiston Respublikasi davlat ramzlari	OG‘ZAKI NUTQ:MAVZUGA OID MATNNI O‘QIB TUSHUNISH.MATNDAGI TERMIN VA IBORALARNING MA’NOSINI IZOHLASH.DAVLAT RAMZLARINING O‘RNI VA AHAMIYATI HAQIDA SO‘ZLASH. YOZMA NUTQ: MAVZUGA OID MASHQ VA TOPSHIRIQLAR USTIDA ISHLASH.”MEN NECHUN SEVAMAN VATANIMNI” MAVZUSIDA INSHO YOZISH. GRAMMATIKA:LEKSIKOLOGIYA.SO‘ZLARNING TO‘G‘RI VA KO‘CHMA MA’NOSI (OMONIM,ANTONIM,SINONIM,PARONIM SO‘ZLAR).	**2**	**A**	
4	ONA TILI-MILLAT KO‘ZGUSI	OG‘ZAKI NUTQ:MAVZUGA OID MATNNI O‘QIB TUSHUNISH.MATNDAGI ATAMALARNING MA’NOSINI IZOHLASH. TIL VA MULOQOT MADANIYATI HAQIDAGI MAQOLLARDAN YOD OLISH. YOZMA NUTQ: “ TILGA E’TIBOR-ELGA E’TIBOR”MAVZUSIDA ESSE YOZISH. GRAMMATIKA: SO‘Z VA ATAMA TIL VA	2	**A**	

5	Odam anatomiyasi	Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish,matndagi termin va iboralarning ma’nosini izohlash.Anatomiya atamalarini yod olish. Yozma nutq: Mavzuga oid mashq va topshiriqlar ustida ishlash.”Shifokor huzurida” mavzusida dialog tuzish. Grammatika: Morfologiya.So‘z turkumlari.Ot haqida umumiy	2	**A**	
6	Yil fasllari.	Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish.Matnni ijodiy so‘zlab berish,narsa va hodisalarning sifat xususiyatlari haqida suhbat.Tabiatga munosabat haqida so‘zlab berish. Yozma nutq: Bo‘sh vaqtni qanday o‘tkazish haqida hikoya tuzish. Tabiatni asrash haqida reja tuzish va ularni izohlash. Grammatika: O‘zbek tilida sifatlarning o‘ziga xos xususiyatlari.Sifatning ma’no va tuzilishiga ko‘ra turlari.Sifat darajalari.Sifatlarning yasalishi.	2	**A**	
7	Abu Ali ibn Sino	Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish.Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash.Matnni so‘zlab berish.Ibn Sino xikmatli so‘zlari. Yozma nutq: Matnni dialog asosida tuzish.” Ibn Sino hayoti va ijodi “,”Ibn Sino asarlarida sog‘lom turmush tarzi” mavzularida kichik ma’ruzalar tayyorlash. Grammatika: Son haqida ma’lumot.Sonning ma’no va tuzilish jihatdan turlari.O‘zbek tilida vaqt hisobi.	2	**A**	
8	Men shifokor bo‘lmoqchiman	Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish.Matndagi atamalarning ma’nosini izohlash.Matnni so‘zlab berish. Orzu qilgan mutaxassislik haqida so‘zlashish. Yozma nutq: ”Sohamiz ravnaqi“ matn tuzish.Hunar va bilimga oid xikmatli so‘zlarni yozish.Kasb-hunar tasviri asosida bayon yozish. Grammatika: Olmosh va uning turlari.Gapda qo‘llanilishi va vazifalari.	2	**A**	

	YURAK KASALLIKLARI	OG‘ZAKI NUTQ: MAVZUGA OID MATNNI O‘QIB TUSHUNISH.MATNDAGI ATAMALARNING MA’NOSINI IZOHLASH.MATNNI SO‘ZLAB BERISH.MAVZUGA OID BAHS-MUNOZARADA ISHTIROK ETISH. YOZMA NUTQ: MAVZUGA OID MASHQ VA TOPSHIRIQLAR USTIDA ISHLASH.YURAK KASALLIKLARIDAN BIRI BO‘YICHA MA’LUMOTLAR TAYYORLASH. GRAMMATIKA: RAVISH HAQIDA	2	**A**	
10	TEZ YORDAM CHAQIRISH	OG‘ZAKI NUTQ: TELEFONDA GAPLASHISH ODOB-AXLOQ QOIDALARI BILAN TANISHISH VA MAVZU BO‘YICHA BAXS MUNOZARADA ISHTIROK ETISH. “TEZ YORDAM CHAQIRISH” MAVZUSIDA ROLLI DIALOGDA ISHTIROK ETISH. YOZMA NUTQ: MAVZUGA OID MASHQ VA TOPSHIRIQLAR USTIDA ISHLASH. HAYOT HAQIDAGI O‘Z FIKRINI TEZIS TARZIDA YOZISH. GRAMMATIKA: FE’L. BO‘LISHLI VA BO‘LISHSIZ FE’LLAR. FE’LLARDA ZAMON KATEGORIYASI, HOZIRGI ZAMON FE’LI, O‘TGAN ZAMON FE’LI, KELASI ZAMON FE’LI.	2	**A**	
11	KASBIY DEONTOLOGIYA	OG‘ZAKI NUTQ: MAVZUGA OID MATNNI O‘QIB TUSHUNISH. MATNDAGI ATAMALARNING MA’NOSINI IZOHLASH. HAMSHIRA VAZIFALARI HAQIDA SO‘ZLASH. “KATTA HAMSHIRA VA HAMSHIRA”, “HAMSHIRA VA BEMOR” MULOQOTLARIDA ISHTIROK ETISH. YOZMA NUTQ: MAVZUGA OID MASHQ VA TOPSHIRIQLAR USTIDA ISHTIROK ETISH. HAMSHIRA DEONTOLOGIYASI HAQIDA MATN TUZISH. GRAMMATIKA: KO‘MAQCHI, BOG‘LOVCHI VA YUKLAMALAR HAQIDA MA’LUMOT.	**2**	**A**	
12	TOZALIK VA ORASTALIK-SOG‘LIQ GAROVIDIR.	OG‘ZAKI NUTQ: MAVZUGA OID MATNNI O‘QIB TUSHUNISH.MATNDAGI ATAMALARNING MA’NOSINI IZOHLASH.MATNNI SO‘ZLAB BERISH. MATNGA MUNOSABAT BILDIRIB SO‘ZLASH. MAVZUGA OID BAHS MUNOZARADA ISHTIROK ETISH. YOZMA NUTQ: “SALOMATLIGIMIZ O‘Z QO‘LIMIZDA” MAVZUSIDA ESSE YOZISH. SALOMATLIK HAQIDAGI O‘ZBEK MAQOLLARIDAN NAMUNALAR YOZISH. GRAMMATIKA: MODAL SO‘Z. UNDOV SO‘Z. TAQLID SO‘Z.	2	**A**	

13	Alisher Navoiy tabiblar to‘g‘risida	Og‘zaki nutq: “Dor ush-shifo” matnni o‘qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosini izohlash. Mavzu bo‘yicha suhbatda ishtirok etish. “Yaxshi so‘z yarim davo” iborasining ma’nosini izohlash. Yozma nutq: Salomatlik va shifokorlik kasbi bilan bog‘liq bo‘lgan o‘zbek halq maqollaridan namunalar yozish. Alisher Navoiy ijodi bo‘yicha taqdimot tayyorlash. Grammatika: O‘zbek tili sintaksisi. Gap. Gapning ifoda maqsadiga ko‘ra turlari. Gap bo‘laklari.	2	**A**	
14	Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarida dorivor o‘simliklar	Og‘zaki nutq: mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosini izohlash. Mavzu bo‘yicha suhbatda ishtirok etish. Yozma nutq: “Boburnoma” asaridagi keltirilgan dorivor o‘simliklarni topish va uning inson salomatligini tiklashdagi, o‘rnini aniqlash va ularning ro‘yxatini tuzish. Grammatika: Qo‘shma gap va uning turlari.	2	A	
15	Hamkasblar muloqati: Ixtisoslik bo‘yicha muloqotga o‘rgatish.	Og‘zaki nutq: Mavzuga oid matnni o‘qib tushunish. Matndagi termin va iboralarning manosini izohlash. Matnga munosabat bildirib so‘zlash. Kasbiy faoliyatda nutq madaniyatining ahamiyati haqida gapirib berish. Yozma nutq: “Mutaxassisning nutq madaniyati” mavzusida matn tuzish. Ish jarayonidagi muomala madaniyati haqida kasbiy o‘yin ssenariysini tuzish va uni sahnalashtirish. Grammatika: Nutq madaniyati. Nutq uslublari. So‘zlashish uslubi. Publitsistik uslub va uning hususiyatlari.	2	A	
16	Men sevgan asar	Og‘zaki nutq: Sevimli asar haqida so‘zlab berish. Zamonaviy o‘zbek adabiyoti haqidagi ma’lumotlarni gapirib berish. Mashhur o‘zbek shoirlari ijodidan namunalar yod olish. Yozma nutq: “Adabiyot-ma’naviyatni yuksaltiruvchi manba” mavzusida esse yozish. Yangi kitoblar polilog matnini tuzish va uni sahnalashtirish.	2	A	

17	SOG‘LOM TURMUSH TARZI.	OG‘ZAKI NUTQ: MAVZUGA OID MATNNI O‘QIB TUSHUNISH. MATNDAGI TERMIN VA IBORALARNING MA’NOSINI IZOHLASH. “SALOMATLIGIZNI MUSTAHKAMLASH UCHUN NIMALAR QILASIZ ?”, “ZARARLI ODATLARNING INSON HAYOTIGA TA’SIRI ” MAVZULARIDA GAPIRIB BERISH. O‘ZI BILGAN MASHHUR SPORTCHINING HAYOTIDAN BIRON LAVHA SO‘ZLAB BERISH. YOZMA NUTQ: SALOMATLIK HAQIDA O‘ZBEK HALQ MAQOLLARIDAN NAMUNALAR YOZISH. “SALOMATLIGING O‘Z QO‘LINGDA” MAVZUSIDA INSHO YOZISH. GRAMMATIKA: RASMIY-IDORAVIY USLUB VA UNING XUSUSIYATLARI. ARIZA, TUSHUNTIRISH XATI , TARJIMAI HOL VA TAVSIFNOMA.	2	A	
18	XALQ TABOBATI XAZINASIDAN	OG‘ZAKI NUTQ: DONISHMANDLARNING PAND NASIHATLARI, O‘GITLARI HIKMATLARINI O‘QIB TUSHUNISH. YOZMA NUTQ: HALQ TABOBATI RIVOJIGA SALMOQLI HISSA QO‘SHGAN DONISHMANDLAR REFARAT TAYYORLASH. GRAMMATIKA: ILMIY USLUB VA UNING XUSUSIYATLARI. TEZIS ANNOTATSIYA VA MAQOLA YOZISH.	2	A	
19	Sharqning buyuk allomalari	MUSTAQIL ISH: MAVZUGA DOIR REFARAT TAYYORLASH			2
20	Milliyqadriyatlar	MUSTAQIL ISH: MAVZUGA DOIR REFARAT TAYYORLASH			2
	JAMI		36		4

3. O‘QUVChILARNING BILIM VA KO‘NIKMALARINI BAHOLASh

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat buyicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniklashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga xamoxang bo‘lishi lozim.

4. ASOSIY VA QO‘SHIMCHA O‘QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

4.1.Asosiy adabiyotlar:

1. Turdieva K. va hammualliflar, O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun darslik. T., 2018 y.

2. Turdieva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o‘quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. T., 2006 y.

3. Turdieva K., Ahmedova D., O‘zbek tili. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi tomonidan oliy o‘quv yurtlari uchun darslik. T., 2007 y.

4*.2.Qo‘shimcha adabiyotlar:*

1. Mirziyoev Sh.M. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston Davlatini birgalikda barpo etamiz. T.: “O‘zbekiston”, 2016 y.
2. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatinnig kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. T.: “O‘zbekiston”, 2017 y.
3. Normatova Sh., Abduraxmonova M., O‘zbek tili (darslik) T: JIDU, 2014 y.
4. Yo‘ldosheva Sh., Qobulova D., Sobirova M., O‘zbek tili (o‘quv qo‘llanma) T.: TMI 2017 y.
5. Rafiev A., Maxmudov N., Yuldashev I., Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish T.: 2013 y.
6. Ruscha – o‘zbekcha lug‘at (2 jildli) T.: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi 2013 y.
7. Karimov V., Shomaxmudov A., Xalq tabobati va ilmiy tibda qo‘llanadigan shifobaxsh o‘simliklar.T., 1993 y.
8. Totaev T., Tavaldieva G., Akromova M.-O‘zbek tilining kirill va lotin alifbosidagi imlo lug‘ati. T., 1999 y.
9. O‘tbosarova B., Akromova M. O‘zbek tilida ish yuritishga doir uslubiy tavsiyanoma. T., 2001 y.
10. Dosimov E., Dustxo‘jaeva N. va boshqalar. Shifokorning nutq madaniyati va bemor bilan muloqot san’ati. T., Ibn Sino. 2002 y.
11. O‘tbosarova B. Nurmatov N. va boshqalar.O‘zbek tili fani bo‘yicha matnlar va suhbatlar qo‘llash, uslubiy tavsiyanoma. T., 2004 y.

Internet saytlari:

1. http//teachyourselfuzbek com/recources/coursbooks – Samouchitel uzbekskogo yazыka.
2. http//solver. Uz/translate. php – Russko-uzbekskiy perevodchik
3. http//sahifa/tj/russko_uzbekskij_razgovornik/aspx– Russko-uzbekskiy razgovornik.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING

5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TIBBIYOTDA XORIJIY TIL dan

O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.03
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

S. X.Tangirov	Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchi:

A. A.SHermatov	SamDCHTI Ingliz tili nazariyasi va amaliyoti kafedrasi dotsenti

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda xorijiy til
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	27
O`quv modulining dolzarbligi va professional ta'limdagi o`rni	Globallashuv va xalqaro aloqalarning ilmiy, texnik va madaniy sohadagi ulkan taraqqiyoti inson faoliyatining barcha sohalariga, shu jumladan, tibbiyot sohasiga ham o`zining ta'sirini ko`rsatishi shubhasizdir. Tibbiyot va farmatsevtika mutaxassislari uchun chet tillarini mukammal эgallash mamlakat taraqqiyotida muhim ahamiyatga эga. Mazkur soha mutaxassislarini professional ta'limda chet tillari bo`yicha bilimlarni mustahkamlash hamda bu borada mahorat va ko`nikmalarini shakllantirish O`zbekiston Respublikasining "Ta'lim to`g`risida" qonunlari, O`zbekiston Respublikasi Prezidentining "CHet tillarni o`rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to`g`risida" 2012 yil 10 dekabrdagi PQ-1875-son qarori, O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Umumiy o`rta ta'lim davlat standartlarini tasdiqlash to`g`risida"gi 1999 yil 16 avgustdagi 390-son va "O`rta maxsus ta'lim davlat standartlarini tasdiqlash to`g`risida"gi 2000 yil 16 oktyabrdagi 400-son qarorlari hamda boshqa tegishli me'yoriy hujjatlar asosida amalga oshirilmoqda. Mazkur dastur chet tillariga o`qitish jarayonining turli bosqichlarida ixtisoslik yo`nalishi, bilim darajasi va kasbiy эhtiyoji kabi xususiyatlarini hisobga olgan holda kengaytirilib, o`quv yakunida professional ta'lim muassasasining bakalavriat bosqichi bitiruvchilari uchun chet tillarini o`zlashtirishning CEFR (Sommon Эuropean Framwork of Reference) - Umumevropa xalqaro standartlari darajalarini inobatga olingan tizimi doirasidagi V1 -chet tilini o`rganishning mustaqil muloqot darajasining эgallanishi ko`zda tutilgan. Ko`rsatilgan standartlar asosida chet tillari bo`yicha tibbiyot va farmatsevtika ta'lim muassasasi xususiyatlariga э'tibor bergan holda yangi dastur va kalendar-tematik rejalar tuzilishi, yangi adabiyotlar kiritilishi va muntazam ravishda takomillashtirib borilishi maqsadga muvofiqdir.
O`quv dasturning maqsadi	Modulning maqsadi bugungi ilm va fan taraqqiyoti sharoitida tibbiyot va farmatsevtika yo`nalishidagi professional ta'limning barcha bosqichida chet tilini o`qitish doirasida o`rganuvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlari uchun chet tilida kommunikativ kompetentsiyalarini shakllantirishdan iborat. Bunda lingvistik, sotsiolingvistik, pragmatik kompetensiyalarning o`ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, o`rganuvchilarning tinglash, gapirish, o`qish va yozish ko`nikmalarini ko`p madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun chet tilini эgallashi nazarda tutiladi.
O`quv dasturning vazifalari	Modulningasosiy vazifasi soha bo`yicha chet tillarini o`rganishni yanada rivojlantirish, talabalarning mazkur yo`nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda эgallashini ta'minlash, chet tilida mustaqil o`qish hamda tibbiy va farmatsevtik matnlarni tushunish, tanlangan mutaxassislik bo`yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma'lumotlarni tushuna olishni o`zida mujassamlashtiradi.

Modulbuyicha o`quvchilarning bilim, ko`nikma va malakalariga qo`yiladigan talablar	“Ta’limning barcha bosqichlari bitiruvchilarining chet tillari bo`yicha tayyorgarlik darajasiga qo`yiladigan talablar”ga muvofiq, professional ta’lim muassasalarining ixtisosligi chet tili bo`lmagan bo`limlari barcha bosqichi talabalari (PTMda o`quv kursi boshlanishida A2 darajaga эga bo`lgan holda) o`qish yakunida chet tili bo`yicha V1 darajani эgallashlari lozim. Unga ko`ra bitiruvchi talabalar mazkur darajani ta’minlovchi tegishli kommunikativ kompetentsiyalarni эgallashlari, ya’ni o`rganilayotgan chet tili bo`yicha эgallagan bilim, ko`nikma va malakalarni muloqot jarayonida qo`llash qobiliyatiga эga bo`lishlari lozim. Bunda professional ta’lim bo`yicha nutq ko`nikma va malakalarining grammatik, leksik, fonetik va orfografik ko`rsatkichlarining ta’lim mazmuniga muvofiq ravishda moslashtirilishi va soha bo`yicha chet tillarni bilishning umumevropa tizimiga muvofiq, ular sodda va tushunarli shaklda berilishi maqsadga muvofiqdir. Talaba xorijiy tilda kasbiy faoliyatiga oid эgallagan malaka va ko`nikmalari to`g`risida tasavvurga эga bo`lishi, bilishi va undan foydalana olishi kabi quyidagi malakalariga эga bo`lishi kerak: Tinglash: ma’ruza, taqdimot va munozaralar, radio va televidenie эshittirishlari, yangiliklar, intervyular, hujjatli film va shu kabi og`zaki matnlar; reklama va э’lonlar; til sohiblari nutq yozuvlari (badiiy, hujjatli filmlar, ommaviy chiqish va hokazo); til sohiblarining ijtimoiy mavzulardagi o`zaro suhbati; tinglangan axborotning asosiy maqsadi, to`liq mazmunini tinglab tushunish malaka va ko`nikmalarini rivojlantirish. Gapirish: Dialogik nutq ijtimoiy mavzularda suhbat va norasmiy dialog; kasbiy yoki boshqa mavzularda rasmiy va norasmiy munozaralar; munozarani boshqarish, intervyu, muzokaralar va telefon orqali muloqot olib borish. Monologik nutq ixtisoslikka oid mavzularda ma’ruza tayyorlash va o`qish; munozara, dalil va isbotlarni olg`a surish, fikrni asoslab berish; reklama va maxsus mavzularda taqdimot tayyorlash hamda chiqish qilish; ma’lumotlarni umumlashtirish, maqolalar yozish, muhokama qilish. O`qish: tanishuv o`qish, ko`z yugurtirib o`qish va sinchiklab o`qish ko`nikma va malakalarini rivojlantirish; xat-xabar, yozishmalar va эlektron pochtani o`qish; maxsus materiallarni o`zida aks эttirgan autentik matnlarni o`qish; maxsus so`z va terminlarga эga matnlarni, ilmiy va kasbga oid adabiyotlarni, эlektron manbalar va matbuot materiallarini o`qish. YOzuv: turli yozishmalar, xat-xabarlar va maxsus dokladlar (эslatma, CV va hokazo) yozish; эsse, bayon, rezyume, tadqiqot ishi (maqolalar, bitiruv malakaviy ishlar) yozish. Kasbga yo`naltirilgan bosqich: Kasbga yo`naltirilgan bosqichning asosiy maqsadi: - nutq turlari bo`yicha kasbiy sohada chet tilini amaliy эgallash;

	- talabani ijodiy shaxs sifatida rivojlantirish; - soha bo`yicha adabiyotlarni tarjima qilish malaka va ko`nikmalarini rivojlantirish; Tinglash: kasbga yo`naltirilgan autentik materiallarni bir marta эshitib asosiy mazmunini tushunish va zarur axborotni olish; kundalik voqealar haqida yangiliklar, reportajlarni tushunish, film qahramonlari nutqini tushunish. Gapirish: Dialogik nutq - til sohiblari bilan эrkin muloqotda bo`lish va kasbiy mavzularda o`z fikr va mulohazalarini isbotlab berish; - suhbatni boshlash va tugatishni bilish, suhbatdoshiga taklif va maslahat berish, savollariga javob berish, axborot almashish, muhokama qilinayotgan dalillarni aniqlashtirish, o`qigan yoki эshitganlarini muhokama qilish; - matn asosiy mazmunini ifodalovchi leksik va sintaktik qurilmalarga asoslanib gapirib berish; - assotsiativ tafakkurga asoslanib mulohaza, tanqid, baholash dalillar bilan isbotlash orqali o`z nutqini tuzish; - ritorik xarakterga эga dialog nutq malakalarini takomillashtirish; - kasbiy muloqotlar, konferentsiya, simpozium, uchrashuv va munozaralarda qatnashish uchun nutq faoliyati, ko`nikma va malakalarini takomillashtirish. Monologik nutq: - dolzarb muammo yuzasida barcha “Tarafdor” va “Qarshi” dalillarni keltirgan holda o`z fikrini bayon qilish; - tinglagan va o`qigan matn mazmunini gapirish; - mazmunga baho berish; - o`rganilgan mavzular bo`yicha axborot berish - o`qigan matnni tahlil qilish va sharhlash; - o`qigan yoki tinglagan matnni qisqacha mazmunini bayon эtish; - o`rganilgan mavzuda chiqish qilish; - ijtimoiy –siyosiy matnlarni o`qib sharhlab berish. O`qish: Tanishuv o`qish matnni lug`atsiz, berilgan savol yoki umumiy mazmunini tushunish maqsadida o`qish; 10 % gacha notanish so`z bo`lgan ilmiy-ommabop, ijtimoiy-siyosiy, maxsus badiiy matnlar; matn mazmunini chet tilida yoki ona tilida so`zlab berish, paragraflarni nomlash, test topshirish. Sinchiklab (o`rganib) o`qish matnni asosiy axborotni ajratib olgan holda mazmunini to`liq va aniq tushunib o`qish. O`qish tezligi, hajmi: maxsus, 12% gacha notanish so`zga эga bo`lgan 1600 bosma belgili ilmiy-ommabop matnni lug`atdan foydalanib 1,0 akademik soatda o`qish. Ko`z yugurtirib o`qish: - matn mazmuni xususiyatlarini aniqlash; - zarur axborotni matndan topish; - so`z (matn) ma’no mazmunini kontekst asosida fahmlab olish;

	- matndagi birlamchi (asosiy) ikkinchi darajali axborotni ajratish; - matn kalit so`zlarini ajrata olish; - matn qismlariga sarlavha qo`yish. YOzuv: - kasbga yo`naltirilgan bosqichda shakllangan malakalarni takomillashtirish; - referat, annotatsiya yozish texnikasini takomillashtirish; - hujjatlarni rasmiylashtirishni bilish (tuzilishi, uslubi, hujjat tili) va u asosida hujjatlarni namunaga qarab, sxemaga ko`ra, klishe va iboralarni qo`llab, axborotni hisobga olib, ish yuritish vaziyatlari talablariga mos ravishda rasmiylashtirish; - berilgan mavzuda bayon, эsse, rezyume tuzish, sohaga oid adabiyotlar bo`yicha referat yozish.
Til kompetentsiya-si	Leksik kompetentsiya. kasbiy leksika va atamalarini tushunish va qo`llash; umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish; so`z yasalishi (qo`shma so`zlar va affiksatsiya), o`zlashma so`zlar (baynalminal so`zlar)ni qo`llash; antonimlar, sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni o`zlashtirish. Grammatik kompetentsiya. o`tilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, fe'l shakllari, sintaksis, muammoli so`zlar va iboralar, modal fe'llar va hokazo)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda to`g`ri qo`llay olish; - o`z sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kompetentsiyalariga эga bo`lishi kerak.
O`quv rejasnga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan modullar nomi	O`zbek tili, rus tili, anatomiya, hamshiralik ishi, farmakalogiya va retseptura asoslari, fiziologiya, patalogiya.
O`qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim; NA -birgalikda tashkil эtilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar; MX -maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga kuyilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Ingliz tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Jami	O`qitishii tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	**1-mavzu. Unit 1. Basics** 1. Our future profession *Culture project: The history and development of traditional medicine*	3	2A	1
2	**2-mavzu. Unit 1. Basics** 2. Parts of the body 1,2 *Culture project: Ttraditional Эuropean medicine*	3	2A	1
3	**3-mavzu. Unit 1. Basics** 3. Text:Heart and blood. Health and illness	3	2A	1
4	**4-mavzu. Unit 1. Basics** 4. The Skeleton	3	2A	1
5	**5-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places** 5. Nurses *Culture project:Traditional Korean medicine*	3	2A	1
6	**6-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places** 6. Medical Practitioners *Culture project: Traditional Unani medicine*	3	2A	1
7	**7-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places** 7. Nurse's work at the surgical department *Culture project: Traditional African medicine*	3	2A	1
8	**8-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places** 8. About Aviecenna *Culture project: Traditional Asian medicine*	3	2A	1
9	**9-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places** 9. Hospitals *Culture project: Islamic medicine*	3	2A	1
10	**10-mavzu. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places** 10. Some good rules for nurses *Culture project: Traditional Indian medicine*	3	2A	1
11	**11-mavzu. Unit 3. Эducation and Training** 11. Medical Эducation 1,2 *Culture project: Siddha medicine*	3	2A	1
12	**12-mavzu. Unit 3. Эducation and Training** 12. Fractures *Culture project: Non-traditional methods of treatment*	3	2A	1
13	**13-mavzu. Unit 3. Эducation and Training**	3	2A	1

	Formative assessment. ON. *Culture project: :Traditional Asian medicine*			
14	**14-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 14. Symptoms and signs *Culture project: Urinotherapy*	3	2A	1
15	**15-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 15. Infectious diseases *Culture project: Aromatherapy*	3	2A	1
16	**16-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 16. Rickets *Culture project: Homeopathy*	3	2A	1
17	**17-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 17. Measles *Culture project: Mineral therapy*	3	2A	1
18	**18-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 18. About incurable diseases *Culture project: Sound therapy*	3	2A	1
19	**19-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 19. The эye *Culture project: Acupuncture*	3	2A	1
20	**20-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 20. Fever *Culture project: Diettherapy*	3	2A	1
21	**21-mavzu. Unit 4.Systems, Diseases and Symptoms** 22. Heart and circulation *Culture project: Apitherapy*	3	2A	1
22	**22-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 22. Sunstroke *Culture project: Manual therapy*	3	2A	1
23	**23-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 23. Infection *Culture project: Hirudotherapy*	3	2A	1
24	**24-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment** 24. Mental illness *Culture project: Bioenergy therapy*	3	2A	1
25	**25-mavzu. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms** 25. The nervous system 1,2 *Culture project: Hydrotherapy*	3	2A	1
26	**26-mavzu. Unit 5. Investigations** 26. Basic investigations.X-Ray.MRI and Ultrasound *Culture project: Psychotherapy*	3	2A	1
27	*27.Summative assessment. YA.N*	3	2A	1
	Jami soat	**81**	**54**	**27**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi davomida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv элementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya ətiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

5. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
6. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan ong oliy bahodir" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
7. SHavkat Mirziyoev «Ərkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo ətamiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2016.
8. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak" Toshkent – "O`zbekiston" 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Professional Ənglish in Use.Medicine. Əric H. Glendinning, Ron Howard; Cambridge. 2017
2. Ənglish in Medicine. Əric H. Glendinning, Beverly A.S.Holmstrom
3. Uchebnikangliyskogoyazыkadlyameditsinskixvuzov. MaslovaA.M.idr.Moskva. 2018

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. Medicine 1.Oxford Ənglish for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
2. Medicine 2.Oxford Ənglish for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019
3. Medical Ənglish Clear and Simple. F.F.Davis company, 2016.
4. Ənglish in Medicine. Əric H. Glendinning, 2016.
5. Professional Ənglish in Use. Medicine. Əric H. Glendinning, Cambridge, 2016.
6. Straight Forward. Oxford University, 2011.
7. Əven More True Stories. Sandra Heyer. Oxford.2011.
8. New Inside Out. McMillan, 2014

Internet saytlari:

1. www.patient.co.uk
2. respite for the carer: www.carers.org
3. the website for Age Concern
4. the website for the Alzheimer's Disease Society
5. the website of British Council: http/www.britishcouncil.com

O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O’RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O’RTA PROFESSIONAL TA’LIMNING O’QUV DASTURI

Kasb (mutaxassislik) kodi va nomi:

Kvalifikatsiya nomi:
O’quv dasturi nomi: **“Biznesni tashkil ətish va yuritish”**
O’quv rejadagi tartib raqami:
Ajratilgan soat: 40

Toshkent – 2021

O‘quv dasturi Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta’limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Biznes va boshqaruv yo’nalishlari bo’yicha O‘quv-metodik birlashmasining 2021 yil 18- avgustdagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma’qu

llangan.

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi yo‘nalishlari bo‘yicha o‘quv uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 28-avgustdagi 5-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 30-avgustdagi 375-son buyrug’i bilan **TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI**

DEVONXONA

TUZUVCHILAR

Z.Ya.Xudayberdiyev	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta’limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti direktori, i.f.d.,professor
N.K.Abdurahmonova	Professional ta’limni innovatsion rivojlantirish boshqarmasi bosh mutaxassisi
N.R.Sirojiddinova	Ta’lim texnologiyalari, o’quv rejalari va dasturlarini ishlab chiqish bo’limi bosh mutaxassisi

TAQRIZCHILAR

F.U.Mamarasulov	Pedagogik innovatsiyalar, kasb-hunar ta’limi boshqaruv hamda pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ularni malakasini oshirish instituti “Ta’limda boshqaruv” kafedrasi mudiri, iqtisod fanlari nomzodi
M.B.Kalonov	TDIU huzuridagi “O’zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirishning ilmiy asoslari va muammolari” ilmiy tadqiqot markazi direktori, universitet prorektori, i.f.n.,professor

1. O’QUV DASTURI UMUMIY TALABLARI

Dastur nomi	**Biznesni tashкil этish va yuritish**
Ajratilgan soat	40
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	O’quvchilarda biznes faoliyatining amaliy asoslarini o’rgatish orqali tadbirкorlik кompetensiyalarini shaкllantirish.
O’zlashtirish (o’qitish) natijalari	• shug’ullanish mumкin bo’lgan muayyan tadbirкorlik faoliyati turining afzallik va ustun jihatlarini aniqlash; • o’z shaxsiy biznesini tashкil этish uchun zarur bo’lgan biznes muhitni tahlil qilish; • biznesni boshlashning huquqiy va moliyaviy jihatlarini baholash; • turli tadbirкorlik strategiyalari samaradorligini baholash hamda maqbul variantini tanlash; • o’z shaxsiy biznes-rejalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq этish; • shaxsiy biznesni tashкil этish, uni davlat ro’yxatidan o’ткazish hamda litsenziya olish.
Bilimlar	• tadbirкorlik faoliyatining tashкiliy-huquqiy shaкllari; • biznes-reja, uning vazifasi va asosiy bo’limlari; • tadbirкorlik sub’yeктlarida marкeting faoliyatini tashкil этish asoslari; • banкdan кredit olish va rasmiylashtirish tartibi; • tadbirкorlik sub’yeктlarini soliqqa tortish tartibi.
Ko’nikмalar	• tadbirкorlik faoliyatining ta’sis hujjatlarini rasmiylashtirish; • shaxsiy biznesni tashкil этish va uni davlat ro’yxatidan o’ткazish, litsenziya olish; • biznes-reja ishlab chiqish, shaxsiy biznes faoliyatini yuritish va uni boshqarish; • 1C: Buxgalteriya dasturida ishlay olish va hisobotlarni tayyorlash; • o’z biznes faoliyatini yuritish uchun marкeting tadqiqotlarini o’ткazish va tahlil qilish; • kreditlar, shu jumladan, mikroкreditlarni rasmiylashtira olish va кredit risкlarini кamaytirish; • soliq va statistik hisobotlarni tayyorlash va topshirish.
O’quv rejasiga muvofiq o’zaro bog’liq bo’lgan fanning nomi	Umumкasbiy va maxsus fanlar.
O’qitishni tashкiliy shaкli	N – Nazariy ta’lim; A – Amaliy ta’lim; NA – Nazariy va amaliy ta’lim birgalikda tashкil этiladi; MX – Maxsus xonada o’ткaziladigan mashg’ulot.
Dasturga qo’yilgan talab	Majburiy
O’qitish tili	Guruhda belgilangan o’qitish tili asosida
Baholash tartibi	Baholash bo’yicha amaldagi tartib asosida
O’quvchilarning bilim va ko’nikмalarini baholash	Yozma, og’zaкi, savol-javob, test, amaliy topshiriq

2. O’QUV DASTURI MAZMUNI

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O’qitishni tashкiliy shaкli	Mustaqil ta’lim
I-BOB.Tadbirkorlik faoliyatini tashkil этishning nazariy-uslubiy asoslari					
1.	Tadbirкorliк faoliyatining tashкiliy-huquqiy shaкllari	Tadbirkorlik tushunchasi va uning mohiyati. Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy ahamiyati. Tadbirkorlik va biznesning farqi. Mikrofirma va kichik korxona.Xususiy korxona va uning xususiyatlari. Mas’uliyati cheklangan jamiyat, afzalliklari va kamchiliklari. Qishloq joylarida tadbirkorlik. Shaxsiy yordamchi xo’jalik. Dehqon xo’jaligi. Fermer xo’jaligi. Yakka tartibdagi tadbirkorlik	2	N, A	1
2	Yangi korxonani tashkil этish tamoyillari va faoliyat yo’nalishlarini tanlash	Xususiy biznes yaratish. Korxonani tashkil этish tartibi. Tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirish.	2	N,A	1
3	Tadbirkorlik faoliyatida biznes-reja	Biznes-rejaning mohiyati, mazmuni va tuzish zaruriyati. Kichik biznesni rivojlantirishda biznes-rejaning ahamiyati. Biznes-rejani tuzish tartibi va bo’limlari. Bozor tahlili. Biznes-reja qismlari: rejaning qisqa bayoni, korxona tavsifi, ishlab chiqariladigan mahsulot, mo’ljallanayotgan bozor tahlili, marketing strategiyasi, boshqaruv tuzulmasi, ishlab chiqarish va tushumlar jadvali, kerakli kapital, moliyaviy reja.	2	N,A	1
4	Korxona ta’sis hujjatlari. Tadbirkorlik sub’yektlarini davlat ro’yxatidan o’tkazish tartibi	Korxonani tashkil этish va uni davlat ro’yxatidan o’tkazish uchun ta’sis hujjatlarini tayyorlash. Tadbirkorlik sub’yektlari - yuridik shaxslar ustav fondining энg kam miqdoriga qo’yiladigan talablar. Xususiy korxona ustavini o’rganish. Tadbirkorlik sub’yektlarini davlat ro’yxatidan o’tkazish tartibi.	2	N,A	1
5	Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning ahamiyati.	Bank va bank tizimi hamda ularning bajaradigan vazifalar. Markaziy bank va tijorat banklari hamda ularning funktsiyalari. Kredit tizimi. Kredit turlari. Kredit tamoyillari. Kichik biznes sub’yektlarini mikrokreditlash. Imtiyozli kredit tushunchasi. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda banklarning roli	2	N	1
6	Marketing	Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida		N,A	

	tadqiqotlarini o’tkazish va o’z mahsulotini reklama qilish yo’llari	marketing tadqiqotlaridan foydalanish. Bozor segmenti. Narx strategiyalari. SWOT-tahlili asosida kelajakda yuritmoqchi bo’lgan tadbirkorlik faoliyatini tahlil qilish. Reklama. Tovarning hayotiy davrida reklamaning o’rni va vazifalari. Reklama axborotlarini tashkil ətish. Internet reklamasi va uning hozirgi davrdagi ahamiyati	2		1
7	Tadbirkorlik sub’yektlarining faoliyatini moliyaviy qo’llab-quvvatlash	Korxona faoliyatini moliyalashtirishning ichki manbalari. Tadbirkorlik faoliyatini tashqi moliyalashtirishning asosiy shakllari.	2	N, A	1
8	Tadbirkorlik sub’yektlarini soliqqa tortish tartibi	Kichik biznes va tadbirkorlik sub’yektlarini soliqqa tortish tartibi. Kichik biznes va tadbirkorlik sub’yektlaridan soliq olish qoidalari va soliq imtiyozlari.	2	N, A MX	1
9	Buxgalteriya hisobi va 1C: Buxgalteriya dasturi	Hisob turlari va unda qo’llaniladigan o’lchov birliklari.Operativ hisob, statistik hisob, buxgalteriya hisobi. Moddiy, mehnat va qiymat o’lchov birliklari. Tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritishning 1C dasturi bo’yicha boshlang’ich ma’lumotlar bilan tanishish, 1C bazaga tashkilot haqida ma’lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o’zlashtirish, hisob yuritish haqida ma’lumotlar berish.	2	N	1
10	Zamonaviy tadbirkor madaniyati va mas’uliyati. Tadbirkorlik faoliyatida risklar va ularni kamaytirish yo’llari.	Tadbirkor madaniyati va ətikasi. Suhbatlashish, tanishish hamda so’rashish normasi. Tadbirkor sifati. Tadbirkor rahbarning nutq madaniyati. Tadbirkor rahbarning tashqi ko’rinishi va o’zini tutishi. Tadbirkorlik risklarining tabiati, tasnifi va kamaytirish yo’llari. Risklarni tahlil qilish.Risklarni boshqarish yo’llari.	2	N,A	1
II-BOB.Tadbirkorlik sub’yektlari faoliyatini tashkil ətish					
11	Biznes-rejani ishlab chiqish va taqdim ətish	Biznes-reja taqdimot matnini tayyorlash. Biznes-reja loyihasi uchun qisqacha investitsion taklif.	6	A	3
12	Korxona ta’sis hujjatlarini tayyorlash. Tadbirkorlik sub’yektlarini davlat ro’yxatidan o’tkazish	O’quvchilar ta’sis shartnomasini o’zlari ochmoqchi bo’lgan bizneslari uchun to’ldiradilar.Shaxsan kelgan holda va internet orqali tadbirkorlik faoliyatini davlat ro’yxatidan o’tkazish.	2	A	1

13	Bankda hisob raqami ochish va ayrim faoliyat turlarini amalga oshirish uchun litsenziya (ruxsatnoma) olish	Bankda hisob raqami ochish tartibi. Joriy faoliyatni amalga oshirish maqsadida depozit bank hisobini ochish. Banklarda hisobraqam ochish uchun arizani rasmiylashtirish. Imzo va muhr namunasi blankasini rasmiylashtirish.Ayrim faoliyat turlarini yuritish uchun kerakli litsenziya va ruxsatnomalarni olish	2	A	1
14	1C: Buxgalteriya dasturida ishlash	Tadbirkorlik faoliyatida buxgalteriya hisobini yuritishning 1C dasturi bo'yicha boshlang'ich ma'lumotlar bilan tanishish, 1C bazaga tashkilot haqida ma'lumotlarni kiritish, hisob siyosati, 1C Buxgalteriya 8: tezkor o'zlashtirish, hisob yuritish haqida ma'lumotlar berish. Kadrlarni ishga olish.Ish haqi hisoblash:tabel yasash, ish haqi hisoblash, ish haqidan ushlanmalar ushlash.Aksiz solig'i, ish haqi va QQS hisobotlarini jo'natish.	6	A	3
15	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish	Yakka tartibdagi tadbirkorlarni soliqqa tortish. Aylanmadan olinadigan soliq va qat'iy belgilangan miqdordagi soliqlarni hisoblash.	2	A	1
16	Soliq va ststistik hisobotlarni topshirish	Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan aylanmadan olinadigan soliq hisob-kitobi bo'yicha hisobotlarni topshirish. Tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan topshiriladigan statistik hisobotlarni tayyorlash va topshirish	2	A	1
	Jami		**40**		**20**

3. O'QUVCHILARNING BILIM VA KO'NIKMALARINI BAHOLASH

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. TAVSIYA ETILADIGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1."Tadbirkorlik sub'yektlariga "yagona darcha" tamoyili bo'yicha davlat xizmatlari ko'rsatish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qaror, -T.: 2015 yil 28 sentyabrь.

2.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016 yil 5 oktyabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni

3.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni.

4. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 8 sentyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 704-son Qarori.

5. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 19 iyundagi “Biznesning qonuniy manfaatlari davlat tomonidan muhofaza qilinishi va tadbirkorlik faoliyatini yanada rivojlantirish tizimini tubdan takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to’g’risida”gi PF-5087-sonli Farmoni.

6. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 18 apreldagi “O’zbeкiston Respublikasi Xususiylashtirilgan korxonalarga ko’maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo’mitasi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to’g’risida”gi PQ-2897-sonli qarori

7. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 27 iyuldagi “Tadbirkorlik sub’ektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi PF-5490-son farmoni.

8. «Yoshlar - kelajagimiz» Davlat dasturi to’g’risida O’zbeкiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoevning 2018 yil 27 iyundagi5466-sonli Farmoni.

9. O’zbeкiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 7 iyundagi “Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to’g’risidagi PQ-3777-sonli Qarori.

10. O’zbeкiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta’minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to’g’risida»gi PQ-3856-sonli Qarori.

11. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 yanvardagi “2017-2021 yillarda O’zbeкiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo’nalishi bo’yicha Harakatlar strategiyasini «Faol tadbirkorlik, innovatsion g’oyalar va texnologiyalarni qo’llab-quvvatlash yili»da amalga oshirishga oid davlat Dasturi to’g’risida”gi PF-5308-sonli Farmoni.

12. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining “Har bir oila-tadbirkor» dasturini amalga oshirish to’g’risidagi 2018 yil 7 iyundagi PQ-3777-sonli Qarori.

13. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 iyuldagi «Aholi bandligini ta’minlash borasidagi ishlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to’g’risida»gi PQ-3856-sonli Qarori.

14. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 7 martdagi “Hududlarda aholini tadbirkorlikka keng jalb qilish va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga doir qo’shimcha chora-tadbirlar to’g’risida”gi PQ-4231-sonli Qarori.

15. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 14 maydagi “Tadbirkorlik faoliyatini qo’llab-quvvatlash va himoya qilish tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi Farmoni.

16. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 24 oktyabrdagi “Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat dasturlari doirasida amalga oshirilayotgan loyihalarni kreditlash tartibini takomillashtirishning qo’shimcha chora-tadbirlari to’g’risida”gi Qarori.

17. O’zbeкiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojatnomasi. 2020 yil.

18. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 20 maydagi «Har bir oila-tadbirkor» dasturini moliyalashtirishga doir qo’shimcha chora-tadbirlar to’g’risidagi PQ-4720-sonli Qarori.

19. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 8 iyundagi “Tadbirkorlik faoliyati va o’zini o’zi band qilishni davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to’g’risida” gi Qarori.

20. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 30 iyundagi “Aholi tomorqalaridan foydalanish samaradorligini oshirishning qo’shimcha chora-tadbirlari to’g’risida”gi Qarori.

21. O’zbeкiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 26 martdagi “O’zbeкiston Respublikasi Iqtisodiy taraqqiyot va kambag’allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to’g’risida”gi 4653-sonli Qarori.

Ilmiy adabiyotlar

1. Abdullayeva Sh.Z.. Pul muomalasi va kredit. O‘quv qo‘llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
2. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot. Darslik. Qayta ishlangan va to’ldirilgan 3-nashri – T.: O’zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi «FAN» nashriyot davlat korxonasi, 2019. – 592 b.
3. AbduraxmanovaG.Q. Kichik biznesda aholini ish bilan ta’minlash. Monografiya. –T.: “Iqtisodiyot”, 2014. -216 b.
4. Aybeshev H. va boshq. Marketing asoslari. O‘quv qo‘llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
5. Vaxabov A.V., Toshmatov Sh.A. va boshq. Moliyaviy savodxonlik asoslari: o’quv qo’llanma. –T.: Baktria press. 2013, 288 b.
6. Эgamberdiyev Э. Mikroiqtisodiyot. O‘quv qo‘llanma. T., «ILM ZIYO», 2013.
7. Jo‘rayev A.S.Yuridik va jismoniy shaxslarni soliqqa tortish. Kasb-hunar kollejlari uchun o‘quv qo‘llanma. T., «O‘qituvchi», 2007.
8. Inoyatov U., Ahmedov S. Iqtiosdiyot va tadbirkorlik. T., «O‘qituvchi», 2004.
9. Kempbell Ketrin. Venchurnыy biznes: novые podxodы. M., «Alьpina Pablisher», 2008.
10. Raxmatullaeva D.R. “Kasb-hunar ta’limi muassasalari o’quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo’naltirib o’qitishni takomillashtirish”. Pedagogika fanlari bo’yicha Falsafa doktori (PhD) doktorlik dis. –T.:2018. –B.130.
11. Raxmatullaeva D. Kasb-hunar kollej o’quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo’naltirib o’qitish.O’quv qo’llanma. –T.: “Adabiyot uchqunlari”, 2017. 260 –bet.
12. Raxmatullaeva D.R. Kollejda biznesni yuritish. O’quv-uslubiy qo’llanma. –T.: 2019 “Lesson Press”. -B. 76.
13. Raxmatullaeva D.R.Kasb-hunar ta’limi muassasalari o’quvchilarini tadbirkorlik faoliyatiga yo’naltirib o’qitishning tashkiliy pedagogik shart-sharoitlari. Uslubiy tavsiyanoma. –T.: 2019. –B. 96.
14. Samadov A.N., Ostanaqulova G.N. Kichik biznes va tadbirkorlik. –T.: “Moliya-iqtisod”. 2008.
15. Stiven Spinelli-ml., Robert M.Rozenberg, Sьyu Berli. Franchayzing. -M., «Vilьyams», 2006.
16. Uzoqov T., Nosirov Э.I., M.A. Sultonov. Kichik va o‘rta biznes investitsiyalarini kreditlash. O‘quv qo‘llanma. T., «Moliya», 2001.
17. G’ulomov S.S.. Tadbirkorlik va kichik biznes. –T.: SHarq, 2002.
18. G‘afurov U.V., Sharipov Q.B. Tadbirkorlik asoslari [Matn]: umumiy o‘rta ta’lim muassasalarining 11-sinfi va o‘rta maxsus, kasb-hunar ta’limi muassasalari uchun darslik / U. G‘afurov, Q. Sharipov. – T.: «O‘zbekiston» NMIU, 2018. – 144 b.
19. Xudoyberdiyev Z.Ya., Homitov K.Z. va boshqalar. Tadbirkorlik va biznes asoslari. Kasb-hunar kollejlari uchun o’quv qo’llanma (6-nashr). - T., «ILM ZIYO», 2014. - 352 b.
20. Xudayberdiev Z.YA., Xomitov K.Z., Murodov A., Ko’paysinova L.K., Arabov N.U. “Tadbirkorlik va ishga joylashtirish texnologiyasi asoslari”. Kasb-hunar kollejlari uchun o’quv qo’llanma. –T.: “ILM ZIYO”, 2017. -344 b.
21. Xodiev B.YU., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. – T.: TDIU, 2010. – 267 b.
22. Xudoyqulov S. Soliq tizimi. O’quv qo’llanma. –T.: “ILM ZIYO”, 2013.
23. Ayzekson Uolter. Stiv Jobs [Matn] / U. Ayzekson. – Toshkent: «Ofset-print» MCHJ, «Nihol» nashriyoti, 2019. -624 b.

Internet saytlari

1. http://www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali
2. http://www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi qonunchilik hujjatlari
3. http://www.mikrokreditbank.uz - «Mikrokreditbank» aktsiyadorlik-tijorat banki
4. http://www.undp.uz – Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot dasturining (PROON) O'zbekiston Respublikasidagi vakolatxonasi
5. http://www.sba.gov - AQSH Kichik biznes ma'muriyati rasmiy sayti.
6. http://www.worldbank.org – Jahon bankining rasmiy sayti.
7. http://www.ilo.org – Xalqaro mehnat tashkilotining rasmiy sayti.
8. www.uzlidep.uz/

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

ANATOMIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.01
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:
S. R. Kenjaeva — Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi
SH. S. Oblokulova — jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchilari
Taqrizchi:
Э. O`. Xusanov — SamDTIning Anatomiya kafedrasi mudiri, dotsent

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Anatomiya**
Ajratilgan soat	**144**
Mavzular soni	**11**
Dasturning maqsadi	O`quvchilardga odam organizmining shakli, tuzilishi, a'zo va to`kimalarining funktsional va topografik anatomiyasi ,a'zolarning anatomo topografik munosabatini, organizmni tashkil этuvchi xar bir tizimga tegishli a'zolarni joylashuvi, tuzilishi, yoshga karab o`zgarishi haqida bilim, ko`nikma va malakani shakllantirishdir.
O`zlashtirish natijalari	– Organizmning tuzilishi, uning tizimlardan tashkil topganini bilib oladilar; – Tizimlarni tashkil qiladigan a'zolarni tuzilishini bilib oladilar; – A'zolarning aniq joylashishini va topografiyasini ko`rgazmali qurollardan foydalanib bilib oladilar; – A'zolarni lotincha nomlanishini yodlab oladilar; – A'zolarni bir- biri bilan taqqoslab, ularning o`zaro bog`liqligini bilib oladilar; – Tizimlarga kiradigan a'zolarni ketma-ketligini joylashgan joyini mulyaj, tors,plansheт, jadval, stendda ko`rsatib beradilar; – Daftarlarga a'zolarni rasmini chizib, ko`nikmalarga эga buladilar; – Skeletda alohida suyaklar joylashuvini ko`rsatib beradilar.
Bilimlar	– Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil этgan tizimlarning tuzilishi va joylashuvi tug`risida bilimlarga эga bulish; – Tayanch-harakat apparati suyaklarturlari, tasnifi,umumiy tuzilishi haqida tasavvurga эga bulish; – Bug`imlar ularning turlari, tuzilishi haqida bilimga эga bulish; – Mushaklar umumiy tuzilishi, turlari, shakli tug`risida bilimga эga bulish; – Hazm sistemasi a'zolarning tuzilishi va joylashuvi ularning ketma-ketligi to`grisida bilimga эga bulish; – Nafas sistemasi a'zolarning tuzilishi va joylashuvi ularning ketma-ketligi tug`risida bilimga эga bulish; – Ayirish sistemasi va reproduktiv a'zolar tuzilishi va joylashuvi tug`risida bilimga эga bulish; – Эndokrin bezlar tuzilishi tasnifi joylashuvi tug`risida bilimga эga bulish; – YUrak qon tomir va limfa tizimi to`g`grisida bilimga эga bulish; – Asab tizimi taraqqiyoti rivojlanishi qismlari, tuzilishi to`g`risida bilimga эga bulish; – Sensor tizimi – ko`zning va эshituv a'zosining tuzilishi joylashuvi to`g`risida.
Ko`nikmalar	– Skeletda alohida suyaklarni ko`rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish.Suyak singanda birinchi yordam ko`rsatishni bilish: – Mushaklarni mulyajda plansheтda stendda ko`rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish: – Nafas a'zolarni mulyaj, tors, stendda plansheтda ko`rsata olish

	va mavzuga oid rasmini chizish,o`pka эkskursiyasini aniqlash : – Ovqat hazm kilish a'zolarini ketma-ketligini mulyaj stendda planshetda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish.Tishlarni farqlay bilishni Jigarni paypaslab chegaralarini va konsistentsiyasini aniqlash: – Siydik ayirish a'zolarini mulyaj stendda planshetda ko`rsata olish va buyraklar topografiyasini aniqlash mavzuga oid rasmini chizish: – Эndokrin bezlari joylashuvini mulyaj stendda planshetda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish. Qalqonsimon bezni paypaslashni bilish: – YUrak kon tomirlar limfa tizimini stendda planshetda mulyajda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish. YUrak chegaralarini aniqlashni yurak tonlarnini fonendoskop yordamida эshitishni, tinch holatda va jismoniy mashqdan so`ng pulsni va qon bosimini o`lchashni, ЭKGni standart usullar yordamida chizishni,Qon to`xtatish uchun jgut quyishni, Sun'iy nafas oldirish va yurakni massaj qilish: – Asab tizimini mulyaj stendda va planshetda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini, orqa miya tuzilishini, joylashuvini planshet,mulyaj,stend, jadvalda ko`rsata olishni, umurtqa pog`onasidan,orqa miyadan chiquvchi nervlarni chiqish joylarini ko`rsata olishni, bosh miya tuzilishini, joylashuvini planshet, mulyaj,stendda, jadvalda ko`rsata olishni, o`quvchilar o`zlarida ko`z qorachig`i, tizza reflekslarini kuzatishni. – Sensor tizimini mulyaj,planshetda stendda ko`rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish.Ko`z qorachig`i refleksini aniqlashni, ko`ruv o`tkirligini Sivtsev jadvali yordamida aniqlashni, qulok tuzilishi, joylashishini planshet,stend, mulyaj va jadvallardan o`rganishni, igna yordamida terining sezuvchanligini aniqlash ko`nikmasini эgallaydi.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Anatomiya fanining rivojlanish tarixi va uni o`rganish usullari.	Anatomiya fani va uning vazifasi tibbietda tutgan o`rni. Fanning rivojlanishida Gippokrat Abu Ali Ibn Sino, Pirogov, Aristotel,Gerofil,V.P.Vorobev,K.A.Zufarov,V.A. Alimov,A.I.Ma'rupov,R.Э.Xudoyberdiev,N.QAx medov,N.X.Abdullaev,U.Z.Qodirov,M.S. Abdullaxujaevalarning qo`shgan hissalari.	4	N	2
2	Osteologiya - tayanch harakat tizimi.	Osteologiya- tayanch harakat tizimi to`g`risida ma'lumot. Suyaklarni tuzilishi .tarkibi.tasnifi. Suyaklarningturlari. Tana skeleti va uning qismlari: umurtqa pog`onasi, ko`krak qafasi,qo`l va oyoq suyaklari va qismlari. Kalla suyaklarining yuz va miya qismlari. Suyaklarning o`zaro birlashuvi. Harakatsiz va harakatchan birlashuvlari. Sindesmoz, sinxondroz, sinostoz birlashuvlar. Bug`im hosil bo`lishidagi shart-sharoitlar. Bug`im turlari. Organizmdagi bug`imlarning harakatlari. Frontal, sagittal, doira hosil qilib aylanish, bug`im o`z o`ki atrofida burilishi. Oddiy va murakkab bug`imlar.	22	N A	6
3	Mushaklar tizimi.	Mushaklar to`g`risida umumiy ma'lumotlar. Mushaklar fiziologiyasi. Mushak to`kimasi tuzilishi. Muskul turlari shakli, qismlari.Bosh va buyin mushaklari. Ularni guruhlarga bo`linishi, joylashishi. Gavda mushaklari: ko`krak, orqa qorin mushaklarini tuzilishi. Diafragma, qorinning oq chizig`i, chov kanali tuzilishi va ularning ahamiyati. Qo`l va oyok mushaklarini guruhlarga bo`linishi. Antogonist va sinergist muskullar.	12	N	6
4	Nafas olish tizimi.	Nafas jaryonining organizm uchun ahamiyati. Nafas a'zolari burun bushlig`i, hiqildoq, kekirdak, bronxlar, o`pka, plevra varaqlarini tuzilishi va joylashuvini o`rganish. Ko`ks oralig`ini chegaralari ahamiyati. Sog`lom odamda nafas harakatlari va nafas tiplari o`pkaning	16	N	8

		tiriklik sig`imi – spirometriya.			
5	Ovqat hazm qilish tizimi.	Ichki a’zolar haqida malumot.Og`iz bo`shligi, tish, til, halqum, qizilungach.meda, ingichkava yo`gon ichaklar, jigar, o`t pufagi, meda osti bezi tuzilishi va joylashishi. Ovqat hazmini ahamiyati. Parenximatoz va kovak a’zolar. So`lak bezlarini tuzilishi.Qorin parda varaqlari.	18	N	10
6	Ayirish a’zolari tizimi.	Ayirish jarayonini inson salomatligida tutgan o`rni. Ayirish tizimiga kiruvchi buyraklar, siydik yuli, siydik pufagi, siydik chiqarish kanali a’zolarning tuzilishi joylashishi.	10	N	6
7	Reproduktiv a’zolar tizimi.	Reproduktsiya – organizmning jinsiy kupayishi. Reproduktiv a’zolar to`grisida malumot. Эrkaklar tashki va ichki jinsiy a’zolarining tuzilishi joylashishi. Ayollar tashqi va ichki jinsiy a’zolar tuzilishi va joylashuvi.	4	N	
8	Эndokrin bezlar tizimi.	Ichki sekretsiya bezlarining umumiy tasnifi. Qalkonsimon bez. Qalkonsimon bez orqa tanachalari. ayrisimon bez, gipofiz, эpifiz, buyrak ustibezi, meda osti bezining inkretor qismi jinsiy bezlarning эndokrin kismi tuzilishi va joylashishi. Gormon hakida tushuncha.	12	N	8
9	YUrak va limfa qon tomir tizimi.	YUrak qon tomir tizimiga kiruvchi a’zolarning inson organizmi uchun ahamiyati. YUrak tuzilishi joylashishi. YUrak topografiyasi ton haqida tushuncha. Qon aylanishining kichik va katta doiralari va ularning ahamiyati. Qon tomirlarning umumiy tasnifi. Qonning tomirlar buylab harakatlanishiga yordamberuvchi omillar. YUkorigi va pastki kovak venalarini hosil bo`lishi. Limfa sistemasining tuzilishi Limfa tomirlari yullari tugunlari.	20	N	12
10	Asab sistemasi tizimi.	Organizmning hayotiy funktsiyalarini boshqarilishida asab tizimining ahamiyati. Organizm faoliyatining nerv tizimi vositasida boshqarilishi. Nerv sistemasining turlari bo`limlari. Nerv to`qimasining tuzilishi. Orqa miyani tuzilishi joylashishi va segmentlari. Bosh miyaning tuzilishi joylashishi. Bosh miyadan chiquvchi 12 juft nervlari. Vegetativ nerv sistemasi qismlari.	14	N	10
11	Sensor tizimi. Ko`ruv analizatori. Эshituv va muvozanat	Analizatorlar haqida tushuncha. Ko`ruv analizatorlari. Ko`zning tuzilishi joylashishi.Ko`z soqqasi.ko`zning nur sindiruvchi apparati, ko`zning yordamchi apparatlari.ko`z qovoqlari va konyuktiva. ko`z yoshi apparati. Эshitish va	10	N	4

	analizatori. Teri analizatori.	muvozanat analizatorlarining tuzilishi va joylashishi. Quloqning tuzilishi, joylashishi, qismlari.Tashqi qulok,o`rta quloq, ichki quloq. Terining tuzilishi ahamiyati, qavatlari .			
	Jami		**144**		**72**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv элementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya этiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom эttirib, yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan эng oliy bahodir" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Эrkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo эtamiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak" Toshkent – "O`zbekiston" 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. N.K. Ahmedov normal va patologik anatomiya bilan fiziologiya Toshkent 1997yil
2. M.S.Abdullaxujaeva Odam anatomiyasi asoslari Toshkent. Meditsina 1998yil
3. N.K. Axmedov Odam anatomiyasi atlasi 1 2 jild Toshkent 1996yil
4. R.C. Senelnikov Odam anatomiyasi atlasi 1 2 Moskva meditsina 1981yil
5. L.K. Gavrilov Anatomiya Moskva meditsina 1987yil
6. R.Baxodirov Odam anatomiyasi .Toshkent.2006 yil
7. Sagatov T.A.MirsharapovM. U.Odam anatomiyasi darslik.Toshkent 2011yil
8. Sapin .M.R.Anatomiya cheloveka .Uchebnik .2 tomax.Moskva .2018 g.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. R.Э. Xudoyberdiev Odam anatomiyasi
2. D.A. Mamatkulov Odam anatomiyasi, fiziologiyasi, antropologiyasi Toshkent 2013yil
3. Э.K.Kodirov Odam anatomiyasi Toshkent 2016yil
4. M.M. Kurelina i G.G. Vokken Anatomiya cheloveka Moskva 1984yil
5. L.I. Sandrigaylo Atlas nevrologiya Moskva 1978-yil
6. R.P. Samusev i YU.M. Selin Anatomiya cheloveka Moskva 1990yil
7. 7.Abdumajidov A.A.Axmedov A.G. Nafas tizimi a'zolarining anatomo fizilogik xususiyatlari. Ukuv uslubiy kullanma.Toshkent .2001 yil.

Internet saytlari

1. www.ziyonet.uz Kutubxona "Anatomiya, fiziologiya, patologiya"
2. www.markaz.uz
3. www.samttk.uz

4. www.sammi.uz
5. www.lex.uz
6. www.ziyonet.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

FIZIOLOGIYA modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.02
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:
S. R. Kenjaeva Samarqand Abu Ali Ibn Sino nomidagi
G. A. Mirmuhammedova jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchilari
Taqrizchi:
A. G. Qaraboev SamDTIning Fiziologiya kafedrasi mudiri, dotsent

1.O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Fiziologiya
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	Funktsional tizim mavqei asosida sog`likni ta'minlash va sog`lom organizmning ishlash mexanizmlarini bilish. Organizmni a'zolar sistemasi va alohida a'zolar to`qimalar hujayralarning hayotiy faoliyatini o`sish va rivojlanish qonuniyatlarini tashqi muhit ta'sirini fiziologiyaning tibbiyotda tutgan o`rnini va amaliy ishlarni mustaqil bajarishni bilishdan iborat.
O`zlashtirish natijalari	• Fiziologiya fani nima uning ahamiyati organizmdagi faoliyati tug`risida bilimga эga bo`ladilar; • Turli yoshdagi odamda normal funktsional ko`rsatkichlarni bilib oladilar • Hujayra to`qimalarning va a'zolarning yoshga nisbatan o`zgarishlari va ularning turli ta'sirlarga nisbatan javob reaktsiyalarini to`g`ri talqin qila oladilar • Amaliy ishlarni mustaqil bajarishni bilib oladilar; • Hayot jarayonida odamning funktsiyalari shakllanishining asosiy qonuniyatlarini bilib oladilar; • Qon ivish va qon oqishining to`xtash vaqtini aniqlashni bilib oladilar; • Эritrotsitlarni va leykotsitlarni sanashni bilib oladilar;
Bilimlar	• Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil эtgan tizimlarning fiziologiyasi tug`risida bilimlarga эga bulish; • Organizmning ichki muhiti – qon fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish ; • YUrak qon tomir va limfa tizimi fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish; • Nafas a'zolari tizimi fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish; • Ovqat hazm qilish tizimi fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish; • Moddalar va эnergiya almashinuvi. Termoregulyatsiya jarayonining fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish: • Ayirish sistemasi fiziologiyasi tug`risida bilimga эga bulish; • Ichki sekretsiya bezlari fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish; • Nerv mushak tizimining fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish; • Markaziy nerv tizimi fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish; • Analizatorlar. Ko`ruv analizatorlari fiziologiyasi tug`risida bilimga эga bulish; • Эshituv analizatori. Vestibulyar apparat fiziologiyasi haqida bilimga эga bulish.
Ko`nikmalar	• Эritrotsitlarni sanashni • CHo`kish tezligini • Gemoglobinni aniqlashni • Rang ko`rsatkichni hisoblashni • Leykotsitlarni sanashni • Qon ivish vaqtini aniqlashni • Qonning rezus mansubligini;

	• Barmoqdan qon olishni; • Эkg ni yozishni o`rganish; • Spirometriya o`tkazishni; • Ko`rish o`tkirligini aniqlashni, ko`rish maydonini aniqlashni; • Pay reflekslarni aniqlashni; • Arterial bosimni o`lchashni;
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Patologiya Anatomiya **Lotin tili va tibbiy terminologiya** Tibbiy biologiya. Umumiy genetika Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim MX -maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'libm
1	Fiziologiya fanining rivojlanish tarixi.	Fiziologiya fani uning tibbiyotda tutgan o`rni. Organizmni a'zolar sistemasi va alohida a'zolar to`qimalar hujayraning hayotiy faoliyatini o`rganish. Fanga hissa qo`shgan olimlar V.M. Bexterov, P.A. Zagorskiy, Klavdiy Galen, I.P. Pavlov V.P.Vorobyov.	2	N	
2	Mushaklar fiziologiyasi. Asab tolalari va sinapslar fiziologiyasi.	Mushaklar va nerv tolalari fiziologiyasi. Skelet muskullarining fiziologik xossalari. Mushakning qisqarish turlari. Mushakning qisqarish mexanizmi. Asab tolalari tasnifi, Asab tolalarida qo`zgalishning tarqalish mexanizmi. Asablarda qo`zgalishning o`tkazilish qonunlari. Sinapsning strukturasi va turlari.	2	N	2
3	Gomeostaz hakida tushuncha. Organizmning biologik suyuqliklari. Shaklli	Organzmning ichki muhiti. Qon tizimi xossalari Qonning shaklli элementlari. Qonning hosil bo`lishi, vazifasi. Qon ivishi va uning bosqichlari. Leykotsitar formula. Qon guruhlari va rezus faktor haqida tushuncha.	4	N	2

	ɔlementlari.				
4	Yurak muskulining fiziologik xossalari.	Yurak mushagining o`ziga xos fiziologik xususiyatlari. YUrak tsikli bosqichlari.Yurakning diastolik va sistolik qisqarishlari.Qonning tomirlarda harakatlanishi.Arteriya va vena bosimlari.Arteriya va vena pulsi. Qonning tomirlar bo`ylab harakatlanishiga yordam beruvchi omillar.	8	N	4
5	Nafas olish tizimi fiziologiyasi.	Nafas jarayonining organizm uchun ahamiyati. Nafas oliщ va chikarish mexanizmi. Sog`lom odamda nafas harakatlari va nafas tiplari. O`pkada gazlar almashinuvi. Tashqi va ichki nafas.O`pka ventilyatsiyasi.Gipoksiya va uning turlar. CHaqaloklarda birinchi bor nafas olish mexanizmi.	8	N	6
6	Hazm tizimining fiziologiyasi.	Ovqat hazmini ahamiyati. Ovqat hazm bo`lish fiziologiyasi. Og`iz bo`shlig`ida va me'dada ovqat hazm bo`lishi.Ingichka va yo`g`on ichakda ovqat hazm bo`lishi.So`lak bezlarni shirasining tarkibi ahamiyati. Hazm kanalidagi shiralarning tarkibi ahamiyati. Jigar, o`t pufagi, meda osti bezi fiziologiyasi.	10	N	4
7	Moddalar va ɔnergiya almashinuvi. Termoregulyatsiya.	Moddalar almashinuvi metabolizmning ahamiyati. Assimilyatsiya va dissimilyatsiya.Oqsil, yog uglevodlar almashinuvi ularning organizm uchun ahamiyati. Suv va mineral tuzlar almashinuvi axamiyati.Vitaminlar almashinuvi. Termoregulyatsiya tana haroratining boshqarilishi, ɔnergiya hosil bo`lishi.	6	N	4
8	Ayirish tizimining fiziologiyasi.	Ayirish tizimiga kiruvchi a'zolarning fiziologiyasi. Nefronning tuzilishi va vazifasi. Siydik hosil bo`lish jarayonlari ularning boshqarilishi. Bolalar ayiruv tizimining o`ziga hosligi. Fiziologik jarayonlarning gormonal boshqarilishi.	6	N	4
9	Ichki sekretsiya bezlari fiziologiyasi.	Ichki sekretsiya bezlarining organizm funktsiyalarini boshqarishdagi ishtiroki. Ichki sekretsiya bezlarining asab tizimi bilan bog`liqligi, gormonlarning umumiy xossalari. Gipofiz, qalkonsimon bez, meda osti bezi, jinsiy gormonlar, gipofiz ɔpifiz, timus buyrak usti bezi gormonlarining fiziologik ahamiyati. Gormonlarning umumiy xossalari.	6	N	

10	Asab tizimi fiziologiyasi. Markazlari. Orqa miya fiziologiyasi.	Neyron – Markaziy asab tizimining morfofunktsional birligi. Asablarning turlari, vazifalari. Neyrogliya, uning turlari va vazifalari. Asab markazlari va asab markazlarining xossalari. Orka miyaning reflektor va o`tkazuvchi yul faoliyati. Odamda klinik ahamiyatga эga orqa miya reflekslari. Orqa miyaning orqa va oldingi ildizlarini ishlash tamoyillari. Uzunchoq miya markazlari va funktsiyalari. Funktsiyalarni boshqarishda vegetativ nerv sistemasini ahamiyati.	6	N	2
11	Markaziy asab tizimining fiziologiyasi	Miya ustuni o`rta miya faoliyati. Miyacha funktsiyasi va shikastlanish simtomlari. Retikulyar formatsiya.Bosh miya yarim sharlar po`stlog`ida markazlar joylashuvi. Talamus va gipotalamus.	6	N	4
12	Oliy nerv faoliyati. Shartli reflekslar.	Oliy nerv faoliyati.Shartli reflekslar. Shartli refleks hosil qilish usuli. Chaqaloqlardagi shartsiz reflekslar.	2	N	
13	Ko`ruv analizatori fiziologiyasi. Эshituv analizatori. Vestibulyar apparat	Analizatorlarning fiziologiyasi. Analizatorlarning ahamiyati. Ko`ruv analizatori, uning odam yoshiga bog`lik xususiyatlari. Rang sezish nazariyalari. Эshituv analizatori funktsiyasi. Kortiev a'zo va chig`anoqdagi эlektrik hodisalar. Vestibulyar analizator va uning muvozanat saqlashdagi ahamiyati.	2	N	
14	Laboratoriya ishlari va ularni tashkil эtish.	1.Эritrotsitlarni sanashni o`rganish. 2.Эritrotsitlarni cho`kish tezligini (ЭCHT) aniqlashni o`rganish. 3.Gemoglobinni aniqlashni o`rganish. 4. Rang ko`rsatkichini xisoblash; 5.Leykotsitlarni sanashni o`rganish. 6.Qon ivish vaqtini aniqlash o`rganish. 7.Qon oqish vaqtini va davomiyligini aniqlash. 8.AVO sistemasi bo`yicha qon guruxlarini aniqlashni o`rganish; 9.Qonning rezus mansubligini aniqlashni o`rganish. 10.Эlektrokardiogrammani yozib olish va analiz qilish. 11.Arterial bosimni (A/B) ni o`lchashni o`rganish.	4	A	4

		12.Spirogrammani yozib olish va analiz qilish. 13.Ko`rish o`tkirligini aniqlashni o`rganish. 14.Ko`rish maydonini aniqlashni o`rganish.			
		Jami	**72**		**36**

3. O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini baholash

O‘quv dasturi davomida O‘quv chi lar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikma lar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini anglashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo’yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya этiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom эttirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan эng oliy bahodir” Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Эrkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo эtamiz” Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

4.1. Asosiy adabiyotlar:

1. Alyaviya O.T., va boshk. Fiziologiya. T., 2019 y.
2. Agadjanyan N.A., Atlas po normalnoy fiziologii pod red. Vыsshaya shkola, M. 2009 g.
3. Agadjanyan N.A., Vlasova I.G., Эrmakova N.V., Torshin V.T. Osnovы fiziologii cheloveka. Iz –vo.RUDN, M. 2014 g.
4. Sudakov K.V., Andrianov V.V., Vagin YU.Э. Fiziologiya cheloveka. Atlas dinamicheskix sxem. 2-э izdanie. Iz-vo: GEOTAR-Media, 2015 g.
5. Lauralee Sherwood . Fundamentals of Human Physiology., 4 Э., USA. 2012 y.
6. K. Sembulingam PhD and Prema Sembulingam Jaypee Brothers, Эssentials of Medical Physiology, Medical publishers(P)Ltd, 2012 y.

4.2. Qo`shimcha adabiyotlar:

1. Alyaviya O.T, YAkovenko V.I., Usmanov R., Skosыreva O.V. Sovremennыe interaktivnыe metodы obucheniya i kontrolya znaniy studentov v podgotovke vracha obщey

praktiki. Tashkent. 2004 g. – 48 s.

2. Alyaviya O.T, YAkovenko V.I. Delovыe igrы v uchebnom protsesse kafedrы norm.fiziologii. Tashkent. 2003 g. - 36 s.

3. Korneeva L.I. Sovremennыe interaktivnыe metodы obucheniya v sisteme povыshenie kvalifikatsii: zarubejnыy opыt. Universitetskoe upravlenie: praktika i analiz. M, 2004 g; 4 (32). – s. 78-83.

4. Teshaeva O.R. Proektirovanie i planirovanie pedagogicheskix texnologiy v meditsine Uchebno-metodicheskoe posobie pod redaktsiey TMA,Tashkent. 2010 g. – 139 s.

5. Morman D., Xeller L.,Fiziologiya serdechno-sosudistoy sistemы. perev. s angl. M-S-P Minsk. 2000 g,-250s.

6. Vander A., Fiziologiya pochek. M-S-P. Minsk. perev s angl 2000 g,-251s.

7. Xalmatova B.T., Informatsionnыe texnologii i drugie novatsii v organizatsii uchebnogo protsessa v meditsinskom vuze. Tashkent, 2008 g. – S. 209-210.

8. Xodiev B. YU., Golish L V., D. P. Xashimova. Sposobы i sredstva organizatsii samostoyatelnoy uchebnoy deyatelnosti: Uchebno-metodicheskoe posobie dlya studentov. Izdanie 2-э, dopolnennoe i ispravlennoe. Tashkent. TGEU, 2010. - 115 s.

9. Agamemnon Despopoulos. Stefan Silbernagl. Color Atlas of Physiology New York. 2003 y.

4.3. Internet saytlari:

1.http: //www.normphys.chat.ru /metodich. html;

2.http: //www.physiology.ru/ price_list.html;

3.http:// www.physiology.ru/ hb_main.html;

4.http://www. physiology.ru /hb_ɜlectron.html.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

PATOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.03.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:
Z. O. Rizaeva — 1- Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Anatomiya fani o`qituvchisi

Taqrizchi:
Yo.U. Zokirov — ToshPTI patologiya,fiziologiya va gistologiya kafedrasi mudiri, professor

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Patologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	Organizmni a'zolar sistemasi va alohida a'zolar to`qimalar hujayralarning hayotiy faoliyatini o`sish va rivojlanish qonuniyatlarini, tashqi muhit ta'siri natijasda yuzaga keladigan patologik o`zgarishlarni tibbiyotda tutgan o`rnini va amaliy ko`nikmalarning mustaqil bajarishni bilishdan iborat.
O`zlashtirish natijalari	- Rivojlanayotgan organizm patologik xususiyatlarini o`rganish tug`risida bilimga эga bo`ladilar; - Har xil yoshlarda kasalliklar paydo bo`lishi, rivojlanishi, marfologik o`zgarishlar va oqibatlariga sabab, sharoit va rivojlanayotgan organizm reaktiv xususiyatlarning rolini va ahamiyatini bilib oladilar; - Har xil yoshli bolalar organizmida kasalliklar rivojlanganida tipik patologik jarayonlar va reaktsiyalarning sabablarini, mexanizmlari va ularning alomatlarini bilib oladilar; - Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar, ishemiya, tromboz, эmboliyalarni tajribalarda keltirib chiqarishni bilib oladilar; - YAllig`lanish. Alteratsiya, эkssudatsiya, leykotsitlar эmigratsiyasini tajribalarda keltirib chiqarishni bilib oladilar; - Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar, leykotsitoz, leykopeniyalar va leykozlarda kuzatiladigan qon manzarasida bo`ladigan o`zgarishlarni qon surtmalarida o`rganib oladilar;
Bilimlar	- Patologiya Fani. Asosiy tushunchalari, bo`limlari. Nozologiya. Umumiy эtiologiya va patogenez to`g`risida bilimlarga эga bo`lish; - Xujayra shikastlanishi patologiyasi. Distrofiyalar. Turlari va xarakteristikasi haqida bilimga эga bo`lish; - Patologiya rivojlanishida irsiyat, konstitutsiya va yoshning axamiyati to`g`risida bilimlarga эga bo`lish; - Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. Эmboliya haqida bilimga эga bo`lish; - YAlliglanish. Alteratsiya. Эkssudatsiya, leykotsitlar эmigratsiyasi. Proliferatsiya. YAllig`lanishning bolalarga xos xususiyatlari to`g`risida bilimlarga эga bo`lish; - Isitma patofiziologiyasi. Isitmaning bolalarga xos xususiyatlari haqida bilimga эga bo`lish; - Qon tizimi patologiyasi leykotsitoz. Leykopeniya. Leykozlar. Bolalarga xos xususiyatlari haqida bilimga эga bo`lish; - Nafas tizimi patologiyasi. Tashqi nafas эtishmovchiligi ularning rivojlanish mexanizmlari xaqida bilimga эga bo`lish; - YUrak kon tomir tizimi patologiyalari haqida bilimga эga bo`lish; - Jigar kasalliklari. Gepatitlar, tsirrozlar, sariqliklar haqida bilimga эga bo`lish; - Siydik xosil bo`lishi va ajralishlarining buzilishlari. Buyrak

	kasalliklari haqida bilimga эga bo`lish; Эndokrin tizimi patologiyasi: gipo va gipertireoz, qandli diabet haqida bilimga эga bo`lish.
Ko`nikmalar	- Konni va эkssudatlarni surtmasini tayyorlash; - Leykotsitlar formulasini sanay olish va ularni taxlil kila bilish; - Gemogrammani o`qiy olish va shunga asoslanib qon patologiyasi xakida xulosa kila olish; - Эlektrokardiogrammani izoxlay olish; - Qon, siydikni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniklay olish; - Qon, siydik va najasni tekshirib natijalarini izoxlay olish; - Qonning gazlarini tekshirib gipoksiyaning asosiy tiplarini aniklay olish; - Isitma эgri chiziklarini xosil qilishni bilish va shular asosida isitma reaktsiyasini aniklash; - Teri allergik sinamalarini quyishni bilish va uning natijalarini izoxlab berish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya Xirurgiya Fiziologiya Anatomiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Tibbiy biologiya. Umumiy genetika Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Terapiyada hamshiralik ishi
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim MX -maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Patologiya fani. Asosiy tushunchalari, bo`limlari. Nozologiya. Umumiy эtiologiya va patogenez.	Patologiya fanining ta'rifi, mohiyati, uning tuzilishi, maqsadi va vazifalari haqida zamonaviy tasavvurlar, ahborot manbaalari. Nozologiya. Umumiy эtiologiya va patogenez. Kasallik эtiologiyai, patogenezi organizmning tashki va ichki omillari zararli odatlar ta'siri.	2	N	1

2	Hujayra shikastlanishi patologiyasi. Distrofiyalar. Turlari va xarakteristikasi.	Organizm butunligining buzilishi natijasida shikastlanishning kelib chikishi. Distrofiya va atrofiya uning turlari. Nekroz va uning oqibatlari. SHikastlanishga nisbatan organizmning javob reaktsiyalari.	4	N A	1
3	Patologiya rivojlanishida irsiyat, konstitutsiya va yoshning axamiyati.	Immunopatologik jarayonlar. Allergik reaktsiyalar patologiyasi. Allergiyalarda makro- va mikroskpik o`zgarishlar. Teri allergik sinamalarini quyishni bilish va uning natijalarini izoxlab berish. Immunologik tolerantlik nuqsonlari. Autoimmun xastaliklar. Tashqi muhit omillari bilan belgilanuvchi xastaliklar.	2	N	1
4	Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. Эmboliya	Periferik kon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar. Ishemiya. Tromboz. эmboliya va ularning klinik belgilari, rivojlanish mexanizmlari va oqibatlari.	4	N A	1
5	Yalliglanish. Alteratsiya. Эkssudatsiya, leykotsitlar эmigratsiyasi. Proliferatsiya. Yallig`laishning bolalarga xos xususiyatlari.	Yallig`lanish xaqida tushuncha uning sabablari va keltirib chiqaruvchi omillar. Yallig`lanish boskichlari uning kechish davrida organ va organizmda sodir bo`ladigan o`zgarishlar. YAllig`lanishning klassifikatsiyasi, Alteratsiya, Эkssudatsiya, leykotsitlar эmigratsiyasi, Proliferatsiya, klinik belgilari, rivojlanish mexanizmlari va bolalarga xos xususiyatlari. YAlliglanish belgilarini aniklash. Эkssudatlarni surtmasini tayyorlash. To`kimalar o`sishi patofiziologiyasi. O`smalar haqida tushuncha. O`smalar turlari va o`smalarni keltirib chikaruvchi sabablar, klinib belgilari, okibatlari. Bolalarga xos xususiyatlari O`smadan muhofazalanishning immunmexanizmlari	4	N A	2
6	Isitma patofiziologiyasi. Isitmaning bolalarga xos xususiyatlari.	Suv va mineral tuzlar almashinuvini buzilishi. Isitma va uning sabablari, bosqichlari, issiq urishi, oftob urishi, qizish va sovuq urishning sabablari, okibatlari. Isitma эgri chiziklarini xosil kilishni bilish va shular asosida isitma reaktsiyasini aniklash	2	N	1
7	Qon tizimi patologiyasi leykotsitoz. Leykopeniya. Leykozlar. Bolalarga xos	Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar. Sinflanishi. Эtiolgiyasi, patogenezi. Anemiyalarning bolalarga xos xususiyatlari. Tug`ma anemiyalarning patofiziologiyasi, kechish axamiyati. Leykozlar patofiziologiyasi, kechish axamiyati. Leykozlarning klinik belgilari, sindromlari,	2	A	2

	xususiyatlari.	rivojlanish mexanizmlari, qondagi morfologik o`zgarishlari va bolalarga xos xususiyatlari. Turli xil kasalliklarda asosiy qon ko`rsatkichlarini patologik tmonga o`zgarishini o`rganish. Qoni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniqlay olish. Qon va najasni tekshirib natijalarini izoxlay olish. Qonni surtmasini tayyorlash Leykotsitlar formulasini sanay olish va ularni taxlil kila bilish. Gemogrammani o`qiy olish va shunga asoslanib qon patologiyasi xaqida xulosa qila olish. Qon gruxi, rezus faktor va qon ivishni aniklash texnikasini o`rganish. Qon ivish xususiyatini kasalliklardagi o`zgarishlarini o`rganish.			
8	Nafas tizimi patologiyasi. Tashqi nafas ətishmovchiligi ularning rivojlanish mexanizmlari.	Nafas tizimi patologiyasi. Rinit, sinusitlar, faringit, laringit, traxeit, bronxit, zotiljam, plevrit, bronxial astma, tog`, Kesson kasalliklarining ətiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari, nafas ətishmovchiligining turlari, oqibatlari. Havo ifloslanishining o`pka patologiyasidagi ahamiyati. Patologik nafas.	2	A	2
9	Yurak kon tomir tizimi patologiyalari	Yurak qon tomir tizimi patologiyalari. Yurakning tugma nuksonlari va ularning turlari. YUrakning ortirilgan nuksonlari. Limfa tizimida uchraydigan kasalliklar; fil oyoqliq talok kasalliklari. Ətiolgiyasi, patogenezi, klinik belgilari okibatlari. YUrak qon tomir tizimi kasalliklarining bolalarga xos xususiyatlari. Qonning gazlarini tekshirib gipoksiyaning asosiy tiplarini aniklay olish. Ələktrokardiogrammani izoxlay olish.	4	A	2
10	Jigar kasalliklari. Gepatitlar, tsirrozlar, sariqliklar.	Ətiologiyasi, patogenezi jigar ətishmovchiligining turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Ovqatlanishning buzilishi – jigar patologiyasining sababi. Jigar kasalliklarida gepatitlarda, tsirrozlarda, sariqliklarda qonning tekshirib natijalarini izoxlay olish.	2	A	2
11	Siydik xosil bo`lishi va ajralishlarining buzilishlari. Buyrak kasalliklari.	Siydik xosil bo`lishi va ajralishlarining buzilishlari. Diurez xaqida tushuncha. Siydik ayirish a'zolarining kasalliklari; Nefritlarning kelib chiqishining sabablari va diferentsial diagnostikasi piyelonefrit, glomerulonefrit, buyrak–tosh kasalliklari moxiyati, ətiologiyasi, patogenezi, buyrak ətishmovchiligining turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Siydik xosil bo`lish va ajratish patologiyasi. Patologik diurez, piuriya, oliguriya, anuriya, gemoturiya to`g`risida tushuncha. Siydikni tekshirib kislota-ishkor xolatining buzilish tipini aniklay olish. Siydik va najasni tekshirib natijalarini izoxlay olish.	2	A	2
12	Əndokrin tizimi patologiyasi: gipo va gipertireoz, qandli diabet.	Əndokrin tizimi kasalliklarining ətiologiyasi, patogenezi, turlari, klinik belgilari, oqibatlari. Əndokrin bezlarining gipo va giperfunktsiyalari; gipofizar nanizm, akromegaliya. Qandli va qandsiz	2	A	1

		diabetlar. Qonda qand mikdorini tekshirib natijalarini izoxlay olish			
13	Laboratoriya ishlari va ularni tashkil ətish.	• Periferik qon aylanishi buzilishi patologiyasi. Arteriya va venoz giperemiyalar, ishemiya,tromboz,эmboliyalarni tajribalarda keltirib chiqarish • YAllig`lanish. Alteratsiya, эkssudatsiya, leykotsitlar эmigratsiyasini tajribalarda keltirib chiqarish. • Qon tizimi patologiyasi. Anemiyalar, leykotsitoz, leykopeniyalar va leykozlarda kuzatiladigan qon manzarasida bo`ladigan o`zgarishlarni qon surtmalarida o`rganish.	4	A	
		Jami:	**36**		**18**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

Patologiya moduli bo`yicha nazorat turlari va baholash mezonlari haqidagi ma'lumot modul bo`yicha birinchi mashg`ulotda o`quvchilarga э'lon qilinadi.

O`quvchilarning modul bo`yicha o`zlashtirish darajasining Davlat ta'lim standartlariga muvofiqligini ta'minlash uchun quyidagi nazorat turlari o`tkaziladi:

4. Tavsiya ətiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom эttirib, yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan эng oliy bahodir" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Эrkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo эtamiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak" Toshkent – "O`zbekiston" 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Abdullyaev N.H., Karimov H.Yo., Irisqulov B.O'. Patologik fiziologiya, Darslik. Toshkent. 2012y.
2. Azimov R.Q., Patofiziologiya. Oʻquv qoʻllanma. Tashkent. 2010y.
3. Azimov R.K. Patofiziologiya. O`quv qo`llanma. Tashkent.2010 y.
1. Zayko N.N. Patologicheskaya fiziologiya. Uchebnik. Kiev,2015g.Litvitskiy P.F. Patofiziologiya. Kurs lektsiy. Moskva. 2005g.
2. Xusinov A.A, Lemeleva Э.G. Rukovodstvo k prakticheskim zanyatiyam po patologicheskoy fiziologii. I i II chast. Uchebnoe posobie. Tashkent, 1998g.
3. ZaychikA.SH., CHurilovL.P. Obщaya patofiziologiya, tom 1. Uchebnoe posobie. Sankt Peterburg. 2001g.
4. A.SH.Zaychik, L.P.CHurilov, Osnovы patoximii. Uchebnoe posobie. tom 2. Sankt Peterburg. 2001g.
5. Zaychik A. SH., CHurilovL.P.Mexanizmы razvitiya bolezney i sindromov. Uchebnoe posobie. tom 3. Sankt Peterburg. 2001g.
6. Abdullaev N.X. i dr., "Patofiziologiya dыxaniya" metodicheskoe posobie. 1991g.
7. Abdullaev N.X., SHaripova P.A., Rasulov SH.I. Patofiziologicheskaya xarakteristika i otsenka narusheniy vodno-эlektrolitnogo balansa pri patologii. Uchebnoe posobie. Tashkent, 2002g.
8. Patofiziologiya buyicha lektsiyalar matni (29 lektsiya).
9. Abdullaev N.X., Karimov X.YA., Iriskulov B.U., Эrgashev M.K. Hujayra

patofiziologiyasi. O`kuv qo`llanma. Toshkent 2003y.

10. Iriskulov B.U., Saidov A.B. Maxalliy qon aylanish tizimi patofiziologiyasi. O`quv-uslubiy qo`llanma. Toshkent. 2007y.

Internet saytlari:

1. www.minzdrav.uz;
2. www.tma. uzwww.
3. Ziyonet; http://www.ncbi.nlm.nih.gov/эntrez/
4. http://biome.ac.uk/biome.html
5. http://www.biomedcentral.com/
6. http://www.sciencedirect.com/
7. http://www.ohsu.эdu/cliniweb/
8. http://www.med.uiuc.эdu/pathatlasf/
9. http://www.hon.ch/MedHunt/
11. http://www.jcptgp.org.uk/

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

GISTOLOGIYA, SITOLOGIYA, ЭMBRIOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.04.
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Muxamedova D. SH. — Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o`qituvchisi

Axmedova F. Э. — Chilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o`qituvchisi

Taqrizchilar:

SHaripova F. A. — Toshkent Davlat stomatologiya instituti “Fiziologiya va patologiya ” kafedrasi dotsenti, t.f.n.

To`xtaeva X. M. — CHilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o`qituvchisi

1. O`quv dasturga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturning nomi	**Gistologiya, sitologiya va ɜmbriologiya**
Ajiratilgan soat	**54**
Mavzular soni	**19**
Dastur maqsadi	"Gistologiya, sitologiya, ɜmbriologiya" fani o`quvchilarga a'zolarning mikroskopik tuzilishini, gistologiya texnikasi, umumiy va maxsus gistologik tadqiqot usullarini hozirgi zamon texnikasi va zamon talablari darajasida o`rgatish.
O`zlashtirish natijalari	O`quvchilarni "Gistologiya, sitologiya, ɜmbriologiya" fani laborant gistologning ish o`rnini tashkil ɜtish, mikropreparatlarni tayyorlash bosqichlarini, laboratoriya hujjatlarni to`ldirish, jihoz va asboblar bilan mustaqil ravishda ishlash, mikroskop bilan ishlash qoidalarini hamda a'zolarning mikroskopik tuzilishini o`rgatish bo`yicha bilim va ko`nikmalarga ɜga bo`ladilar.
Bilim	"Gistologiya, sitologiya, ɜmbriologiya" fanining mohiyati va rivojlanish tarixi; Gistologiya, sitologiya, ɜmbriologiya faning laboratoriyacining ish faoliyati bilan tanishish; Mikrotexnika; Gistologik tadqiqot usullari; Hujayra va uning tuzilishi; To`qima haqida ma'lumot. Ɜpiteliy to`qimasi; Ichki muhit to`qimasi. Qon va limfa; Ichki muhit to`qimasi. Biriktiruvchi to`qima; Mushak to`qimasi; Asab to`qimasi; Yurak-qon tomir tizimi; Qon yaratuvchi a'zolar; Teri va uning hosilalari; Hazm a'zolari tizimi; Nafas a'zolari tizimi; Ichki sekretsiya bezlari; Siydik ajratish va jinsiy azolar tizimi; Asab tizimi ; Sensor tizimi;
Ko`nikma	- Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha, gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni, rivojlanish tarixi va fanning rivojlanishiga hissa qo`shgan olimlar; - mikroskopning yaratilishi va dastlabki mikroskopik tadqiqotlar; - hujayra nazariyasini yaratilishini va uning ahamiyati. - mikroskopni ishlatish; - laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va yorliqlash; - laboratoriya hujjatlarini to`ldirish; - materialni olish, fiksatsiya qilish, yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; - materialni quyish va kesmalar tayyorlash; - olingan kesmalarni bo`yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; - ɜozinning suvli ɜritmasini tayyorlash;

	- Эrlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash; - gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari; - mikrojarrohlik, mikros'emka, to`qimalarni ko`chirib o`tkazish va morfometrik usullari; - to`qima tuzilmalarini hayvon hayoti davrida bo`yash va to`qimalarni o`stirish usullari; - hujayraning tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati; - hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari; - hujayra yadrosi va uning vazifasi; - turli hujayralarning yadrosini mikroskopda ko`rish; - mikroskopda hujayraning kiritma yoki maxsus tuzilmalarini topish; - hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog`ay preparatida) mikroskopda ko`rish; - hujayrani ɔlektron mikroskop ostidagi rasmini chizish; - to`qimalar haqida tushuncha; - to`qimalarning fiziologik va reparativ regeneratsiyasi; - ɔpiteliy to`qimasining taraqqiyoti, faoliyati va tavsifi; - charvi preparatida yassi ɔpiteliyni mikroskopda ko`rib rasmini chizish; - buyrak kanalchalari preparatida kubsimon va tsilindrsimon ɔpiteliyni mikroskopda ko`rib, rasmini chizish; - ingichka ichak preparatida hoshiyalik ichak ɔpiteliysini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish; - mikroskopda kekirdak preparatida ko`p qatorli ɔpiteliy hujayralarini ko`rish va uning rasmini chizish; - teri preparatida ɔpidermis hujayralarini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish. - qon tarkibi: plazma va qon shaklli ɔlementlari; - ɔritrotsitlarning tuzilishi va vazifasi; - ɔritrotsitlarning tuzilishini mikroskopda ko`rib o`rganish; - leykotsitlarning tuzilishi va vazifalari; - leykotsitlarni mikroskopda ko`rib farqlay olish; - trombotsitlarning tuzilishi va vazifalari; - trombotsitlarni tuzilishini mikroskopda ko`rib o`rganish; - biriktiruvchi to`qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifini; - biriktiruvchi to`qimaning hujayraaro moddalari va hujayralari; - turli biriktiruvchi to`qimalarning tuzilishi, organizmda joylashishi va faoliyati; - tog`ayva suyak to`qimalarining xillari va tuzilishi; - biriktiruvchi to`qima turlarini mikroskopda ko`rib farqlash; - suyak to`qimasini mikroskopda ko`rib rasmini chizish; - tog`ay to`qimasini mikroskopda ko`rib o`rganish; - pigment, yog`, retikulyar to`qimalarni mikroskopda ko`rish; - mushak to`qimasining tavsifi; - silliq mushak to`qimasining tuzilishi; - ko`ndalang-targ`il skelet mushak to`qimasining tuzilishi; - yurak mushak to`qimasining tuzilishi; - ko`ndalang-targ`il skelet mushak to`qimasini mikroskopda ko`rib

	o`rganish; - silliq mushak to`qimasini mikroskopda ko`rib o`rganish; - mikroskopda yurak mushaklarini tuzilishini o`rganish; - asab to`qimasining morfofunktsional tavsifi; - asab hujayrasining tuzilishi va uning turlari; - asab hujayrasining shakli, dendrit va akson tuzilishini mikroskopda ko`rish; - neyrogliya va uning turlari; - neyrofibrillarni mikroskopda topishni; - asab tolalarining tuzilishi va turlari; - mielinli va mielinsiz asab tolalarining tuzilishini o`rganish; - sinapsning tuzilishi va uning turlari; - YUrak-tomirlar sistemasi, yurak devorining tuzilishi; - YUrakning morfofunktsional tavsifi. - Qon tomirlarning umumiy tuzilishi va gistologik hususiyatlari. - Aorta, arteriya, vena, qon- tomirlari devorining tuzilishi; - Vena tomirlari devorining gemodinamik sharoitlarga bog`liq holda tuzilishi. - Limfa kapillyarlari va limfa tomirlarining tuzilishi; - qon yaratuvchi a'zolarning taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyati; - Qon yaratuvchi a'zolarning qon bilan ta'minlanishi; - Qon yaratuvchi a'zolarda qon shaklli элementlarining hosil bo`lishi. - suyak ko`migini tuzilishini , taloq tuzilishini , suyak ko`migi va taloqda qon shaklli элementlarining hosil bo`lishini mikroskopda o`rganish. - Terining tavsifi, taraqqiyoti, tuzilishi. - Эpidermis qavatlari, keratinlanish jarayoni to`g`risida tushuncha. - Bazal membrana, Derma. - Teri osti yog` kletchatkasi-gipoderma. - Terining bezlari: yog`, ter bezlarining tuzilishi gistofiziologiyasi. - Sochlarning tuzilishi va o`sishi. - Hazm yo`llari devorining tuzilishi; - Og`iz bo`shlig`i: lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi; - so`lak bezlarini, me'da osti bezi va jigarni mikroskopik tuzilishini o`rganish; - Til, qizilo`ngach, qizilo`ngachning me'daga o`tish qismi, me'da tubi, me'daning pilorik qismi, o`n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo`g`on ichak, me'da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopik tuzilishini o`rganish; - Nafas a'zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi; - Burun bo`shlig`i, hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar, bronxlar, bronxiolalar devorining tuzilishi ; - SHilliq qavatning gistofunktsional xususiyatlari. - Atsinus-o`pkaning morfo-funktsional birligi. Atsinusning tuzilishi. - Alveola devorining tuzilishi. - Gormonlar va ularning organizmdagi ahamiyati; - Ichki sekretsiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlari; - Ichki sekretsiya bezlarining gipotalamus orqali boshqarilishi; - Gipofiz , эpifiz , qalqonsimon bezning , qalqonsimon bez oldi ,

	buyrak usti bezini mikroskopik tuzilishini o`rganish; - Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi asosiy faoliyati; - Buyrak, uning po`stloq va mag`iz moddasi; - Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo`lining mikroskopik tuzilishi; - Urug`donning tuzilishi, uning generativ va эndokrin faoliyati. Urug`don ortig`i, urug` olib chiquvchi yo`l, urug` pufakchalari, prostata bezi, Kufer bezlarining tuzilishini ko`rgazmali qurollarda o`rganish; - Tuxumdon, bachadonning mikroskopik tuzilishi; - Hayz tsikli va uning fazalari, hamda hayz tsiklini ovarial tsikl bilan bog`liqligi; - Asab tizimiining morfofunktsional tavsifi. Periferik asab tizimi, tuzilishi, turli ta'surotlarga javobi; - Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi; - Uzunchoq miya, Oraliq miya, miyacha: tuzilishi va faoliyati; - Vegetativ asab tizimi. Vegetativ asab tizimi tugunlarining tuzilishi. Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko`rib, rasmini chizish; - Ko`rish a'zosini tuzilishi: ko`z olmasi va uning yordamchi tuzilmalari, ko`z olmasining fibroz pardasi; Uning oqsil va muguz pardalarining tuzilishi. Ko`z olmasi tomirli pardasining tuzilishi, faoliyati. To`r pardaning tuzilishi. SHishasimon tana va ko`z gavharining tuzilishi, faoliyati; - Эshituv a'zosi. Tashqi quloq: quloq suprasi, эshituv yo`li va nog`ora pardaning tuzilishi. O`rta quloq: nog`ora bo`shliq, эshituv suyakchalari va эshituv naychasining tuzilishi; - Ichki quloqning tuzilishi. Эshituv a'zosining gistofiziologiyasi. Hid bilish a'zosining tuzilishi. Ta'm bilish piyozchalarining ultramikroskopik tuzilishini turli ko`rgazmalarda o`rganish. Muguz parda, to`r parda, til va эshituv a'zosining preparatlarini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish;
O`quv rejaga muvofiq o`zoro bog`liq bo`lgan fan nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Mikrobiologiya va эmbriologiya asoslari, Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi
O`qitishning tashkilish shakli	N - nazariy ta'lim A - amaliy ta'lim NA - birgalikda tashkil эtilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX - maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarni bilim va ko`nikmalarini baholsh	Yozma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar эchish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish эtish

2. O`quv dasturning mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qiskacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	"Gistologiya, sitologiya, эmbriologiya fanining mohiyati va rivojlanish tarixi.	Gistologiya va gistologik tekshirish usullari fani haqida tushuncha, gistologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni, rivojlanish tarixi va fanning rivojlanishiga hissa qo`shgan olimlar; Mikroskopning yaratilishi va dastlabki mikroskopik tadqiqotlar; Hujayra nazariyasini yaratilishini va uning ahamiyati;	2	N-2	-
2	Gistologik tekshirish laboratoriyasining ish faoliyati bilan tanishish.	Mikroskopni ishlatish; Laboratoriya idishlarini nomlash, yuvish, saqlash va yorliqlash; Laboratoriya hujjatlarini to`ldirish;	2	A-2	4
3	Mikrotex-nika	Materialni olish, fiksatsiya qilish, yuvish va suvsizlantirish-zichlashtirish; Materialni quyish va kesmalar tayyorlash; Olingan kesmalarni bo`yash, suvsizlantirish, yoritish va yakunlash; Эozinning suvli эritmasini tayyorlash; Эrlixning nordon gemotoksilinini tayyorlash;	2	A-2	4
4	Gistologik tadqiqot usullari.	Gistokimyoviy, immunogistokimyoviy usullari; Mikrojarrohlik, mikros'emka, to`qimalarni ko`chirib o`tkazish va morfometrik usullari; To`qima tuzilmalarini hayvon hayoti davrida bo`yash va to`qimalarni o`stirish usullari;	2	N-2	
5	Hujayra va uning tuzilishi	Hujayraning tuzilishi, asosiy tarkibiy qismlari va ularning ahamiyati; Hujayraning umumiy va maxsus organoidlari va ularning vazifalari; Hujayra yadrosi va uning vazifasi; Turli hujayralarning yadrosini mikroskopda ko`rish; Mikroskopda hujayraning kiritma yoki maxsus tuzilmalarini topish; Hujayrasiz tuzilmalarni (til va gialin tog`ay preparatida) mikroskopda ko`rish; Hujayrani эlektron mikroskop ostidagi rasmini chizishni;	4	N/A 2/2	4
6	To`qima haqida ma'lumot. Эpiteliy to`qimasi	To`qimalar haqida tushuncha; To`qimalarning fiziologik va reparativ regeneratsiyasi; Эpiteliy to`qimasining taraqqiyoti, faoliyati va	4	N/A 2/2	4

		tavsifi; CHarvi preparatida yassi эpiteliyni mikroskopda ko`rib rasmini chizish; Buyrak kanalchalari preparatida kubsimon va tsilindrsimon эpiteliyni mikroskopda ko`rib, rasmini chizish; Ingichka ichak preparatida hoshiyalik ichak эpiteliysini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish; Mikroskopda kekirdak preparatida ko`p qatorli эpiteliy hujayralarini ko`rish va uning rasmini chizish; Teri preparatida эpidermis hujayralarini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish;			
7	Ichki muhit to`qimasi. Qon va limfa	Qon tarkibi: plazma va qon shaklli эlementlari; Эritrotsitlarning tuzilishi va vazifasi; Эritrotsitlarning tuzilishini mikroskopda ko`rib o`rganish; Leykotsitlarning tuzilishi va vazifalari; Leykotsitlarni mikroskopda ko`rib farqlay olish; Trombotsitlarning tuzilishi va vazifalari; Trombotsitlarni tuzilishini mikroskopda ko`rib o`rganish;	4	N/A 2/2	4
8	Ichki muhit to`qimasi. Biriktiruv-chi to`qima.	Biriktiruvchi to`qimaning taraqqiyoti, organizmda joylashishi, uning tavsifi; Biriktiruvchi to`qimaning hujayraaro moddalari va hujayralari; Turli biriktiruvchi to`qimalarning tuzilishi, organizmda joylashishi va faoliyati; Tog`ayva suyak to`qimalarining xillari va tuzilishi; Biriktiruvchi to`qima turlarini mikroskopda ko`rib farqlash; Suyak to`qimasini mikroskopda ko`rib rasmini chizish; Tog`ay to`qimasini mikroskopda ko`rib o`rganish; Pigment, yog`, retikulyar to`qimalarni mikroskopda ko`rish;	4	N/A 2/2	4
9	Mushak to`qimasi	Mushak to`qimasining tavsifi; Silliq mushak to`qimasining tuzilishi; Ko`ndalang-targ`il skelet mushak to`qimasining tuzilishi; YUrak mushak to`qimasining tuzilishi; Ko`ndalang-targ`il skelet mushak to`qimasini mikroskopda ko`rib o`rganish; Silliq mushak to`qimasini mikroskopda ko`rib o`rganish;Mikroskopda yurak mushaklarini tuzilishini o`rganish;	4	N/A 2/2	3
10	Asab to`qimasi	Asab to`qimasining morfofunktsional tavsifi; Asab hujayrasining tuzilishi va uning turlari; Neyrogliya va uning turlari; Asab tolalarining tuzilishi va turlari; Sinapsning tuzilishi va uning turlari;	2	N-2	

		Neyrogliya va uning turlari; Neyrofibrillarni mikroskopda topish; Asab tolalarining tuzilishi va turlari; Mielinli va mielinsiz asab tolalarining tuzilishini o`rganish; Sinapsning tuzilishi va uning turlari;			
11	YUrak-qon tomir tizimi	YUrak-tomirlar sistemasi, yurak devorining tuzilishi; YUrakning morfofunktsional tavsifi; Qon tomirlarning umumiy tuzilishi va gistologik hususiyatlari; Aorta, arteriya, vena, qon- tomirlari devorining tuzilishi; Vena tomirlari devorining gemodinamik sharoitlarga bog`liq holda tuzilishi; Limfa kapillyarlari va limfa tomirlarining tuzilishi;	4	N-4	
12	Qon yaratuvchi a’zolar	Qon yaratuvchi a’zolarning taraqqiyoti, tuzilishi va faoliyati; Qon yaratuvchi a’zolarning qon bilan ta’minlanishi; Qon yaratuvchi a’zolarda qon shaklli ɔlementlarining hosil bo`lishi; Suyak ko`migini tuzilishini , taloq tuzilishini , suyak ko`migi va taloqda qon shaklli ɔlementlarining hosil bo`lishini mikroskopda o`rganish;	2	N-2	
13	Teri va uning hosilalari	Terining tavsifi, taraqqiyoti, tuzilishi. Ɔpidermis qavatlari, keratinlanish jarayoni to`g`risida tushuncha; Bazal membrana, Derma; Teri osti yog` kletchatkasi-gipoderma; Terining bezlari: yog`, ter bezlarining tuzilishi gistofiziologiyasi; Sochlarning tuzilishi va o`sish;	2	N-2	
14	Hazm a’zolari tizimi	Hazm yo`llari devorining tuzilishi; Og`iz bo`shlig`i: lab, milk, lunj, tanglay, til va yutqinni mikroskopik tuzilishi; So`lak bezlarini, me’da osti bezi va jigarni mikroskopik tuzilishini o`rganish; Til, qizilo`ngach, qizilo`ngachning me’daga o`tish qismi, me’da tubi, me’daning pilorik qismi, o`n ikki barmoqli ichak, ingichka va yo`g`on ichak, me’da osti bezi, jigar preparatlarini mikroskopik tuzilishini o`rganish;	4	N-4	
15	Nafas a’zolari tizimi	Nafas a’zolarining umumiy morfofunktsional tavsifi; Burun bo`shlig`i, hiqildoq, kekirdak va bosh bronxlar, bronxlar, bronxiolalar devorining tuzilishi ; SHilliq qavatning gistofunktsional xususiyatlari; Atsinus-o`pkaning morfo-funktsional birligi. Atsinusning tuzilishi; Alveola devorining tuzilishi;	2	N-2	

16	Ichki sekretsiya bezlari	Gormonlar va ularning organizmdagi ahamiyati; Ichki sekretsiya bezlarining turlari, tuzilishi va gormonlari; Ichki sekretsiya bezlarining gipotalamus orqali boshqarilishi; Gipofiz , epifiz , qalqonsimon bezning , qalqonsimon bez oldi , buyrak usti bezini mikroskopik tuzilishini o`rganish;	2	N-2	
17	Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi	Siydik ajratish va jinsiy a'zolari tizimi asosiy faoliyati; Buyrak, uning po`stloq va mag`iz moddasi; Siydik naylari, qovuq va siydik chiqaruv yo`lining mikroskopik tuzilishi; Urug`donning tuzilishi, uning generativ va endokrin faoliyati. Urug`don ortig`i, urug` olib chiquvchi yo`l, urug` pufakchalari, prostata bezi, Kufer bezlarining tuzilishini ko`rgazmali qurollarda o`rganish. Tuxumdon, bachadonning mikroskopik tuzilishi; Hayz tsikli va uning fazalari, hamda hayz tsiklini ovarial tsikl bilan bog`liqligi;	4	N-4	
18	Asab tizimi	Asab tizimiining morfofunktsional tavsifi. Periferik asab tizimi, tuzilishi, turli ta'surotlarga javobi; Orqa miya va bosh miyaning tuzilishi; Uzunchoq miya, Oraliq miya, miyacha: tuzilishi va faoliyat; Vegetativ asab tizimi. Vegetativ asab tizimi tugunlarining tuzilishi; Bosh miya, miyacha, orqa miya, vegetativ asab tuguni preparatlarini mustaqil holda mikroskopda ko`rib, rasmini chizish;	2	N-2	
19	Sezgi a'zolari	Ko`rish a'zosini tuzilishi: ko`z olmasi va uning yordamchi tuzilmalari, ko`z olmasining fibroz pardasi. Uning oqsil va muguz pardalarining tuzilishi; Ko`z olmasi tomirli pardasining tuzilishi, faoliyati. To`r pardaning tuzilishi; SHishasimon tana va ko`z gavharining tuzilishi, faoliyati; Eshituv a'zosi. Tashqi quloq: quloq suprasi, eshituv yo`li va nog`ora pardaning tuzilishi. O`rta quloq: nog`ora bo`shliq, eshituv suyakchalari va eshituv naychasining tuzilishi; Ichki quloqning tuzilishi. Eshituv a'zosining gistofiziologiyasi; Hid bilish a'zosining tuzilishi. Ta'm bilish piyozchalarining ultramikroskopik tuzilishini turli ko`rgazmalarda o`rganish; Muguz parda, to`r parda, til va eshituv a'zosining preparatlarini mikroskopda ko`rib, rasmini chizish**;**	2	N-2	
		Umumiy: 81 Jami:	**54**	**40/14**	**27**

3. O`quvchilarni bilim va ko`nikmalarini baholash

O`kuv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv элementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya этiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom эttirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan эng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.
5. SHavkat Mirziyoev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.
6. SHavkat Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
7. SHavkat Mirziyoev “Niyati ulug` xalqning ishi ham ulug`, hayoti yorug` va kelajagi farovon bo`ladi”Toshkent – “O`zbekiston”-2019

Asosiy adabiyotlar

1. B.M.Saloxiddinov, X.I.SHukurov, T.M.Muxammadov «Gistologiya va gistologik tekshirish asoslari» Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2007 yil
2. K.A.Zufarov «Gistologiya». Toshkent, 2004 yil. 3-nashr

Qo`shimcha adabiyotlar

1. K.A.Zufarov. Gistologiya. DARSLIK(o`zb.). Tashkent. 1991.
2. YU.I.Afanasev, N.A. YUrina. Gistologiya. DARSLIK M. 1999.
3. Aleksandrovskaya O.V., Radostina T.N., Kozlov N.A. Sitologiya, gistologiya i embriologiya M.: Agropromizdat, 1987. - 448s
4. S.I.YUshkantseva, V.L.Выkov «Gistologiya, sitologiya i embriologiya». Atlas. M. GEOTAR-Media, 2012.
5. E.O.Tursunov «Gistologiya». Toshkent, 2010 yil.
6. N.V.Boychuk, R.R.Islamov, S.L.Kuznetsov, YU.A.CHelыshev «Gistologiya». Atlas dlya prakticheskix zanyatiy: uchebnoe posobie. – M. GEOTAR-Media, 2008.
7. E.G.Ulumbekov, YU.A.CHelыshev «Gistologiya. Embriologiya. Sitologiya». - M. GEOTAR-MED, 2007.
8. YU.I.Afanasev, S.L.Kuznetsov, N.A.YUrina «Gistologiya, sitologiya i embriologiya» – 6-e izd. – M. Meditsina, 2006.
9. Gistologiya atlas , 2010y
10. Gistologiya Ulumbekov 2001 y

Internet saytlari

www.ziyo.net.
www.google.ru..
www.tma.uz

www.medlincs.ru
www.medbook.ru
WWW.histologynarod.ru
Utube.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING O‘QUV DASTURI

5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA

Kvalifikatsiya(lar) nomi: **5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI**

Ukuv rejadagi tartib rakami: 2.05

Ajratilgan soat: 36

Toshkent -2021

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1-Respublika Abu Ali Ibn Sino Jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi To‘laganova N.M.Ubaydullaeva G.A.

Taqrizchi: TashPTI tillar kafedrasi mudiri, lotin tili va tibbiy terminologiya moduli katta o‘qituvchisi Xamrakulova M.R.

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	o‘quvchilarda ta’lim tarbiya, qonun va qoidalardan hamda didaktik tamoyillaridan kelib chiqib, o‘quvchilarning lotin tili va tibbiy terminologiya modulini asosini o‘zlashtirishga, shuningdek, bu bilimlarni amaliyotda qo‘llash, shakllantirishga va o‘quvchilarga tibbiy atamalarni lotin va yunon dubletlarini o‘rganish yo‘li bilan yunaltirilgan o‘z kasbiy mahoratlarini kengaytirish va rivojlantirish, ularning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlarida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish. o‘quvchilarning ko‘nikma va malakalarini o‘zlashtirgan holda kasbiy ko‘nikma va malakalarga ega bo‘lishi; -o‘quvchilarning mazkur yo‘nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta’minlash; -bakalavriyat o‘quvchilarini to‘g‘ri talaffuz qilishga o‘rgatish; - grammatik formalarni tushunish va atamalarning ma’nosini bilish; -mustaqil ravishda lug‘atsiz yoki lug‘at bilan anotomik, klinik va farmasevtik atamalarni tarjima kila olish va tuzishga qaratilgan
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Modulni yakunlagan o‘quvchi biladi va bajara oladi: –anatomik, klinik va farmasevtik atamalarni tuza olishni; –lotin va yunon tilida inson organizmini ifodalovchi so‘zlarni bilishi va ulardan anatomiya, patologik va fiziologik anatomiya, farmakologiya va barcha mutaxassislik modullarda foydalana olishni; –berilgan tibbiy terminlarni tushunib va ularni qo‘llashni; –anatomik,klinik va farmasevtik terminologiyasi asosida lug‘at boyligiga ega bo‘lishni; –berilgan kasalliklarni mazmunini ochib berishni; –retseptni savodli va xatosiz yozishni
Bilim	–lotin tili va tibbiy terminologiya modulning xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo‘lishi; –grammatika elementlari (tibbiy atamashunoslikda qo‘llaniladigan ot va sifatlarning turlanishi, moslashuv dastur bo‘yicha fe’l, old qo‘shimchalar,son va sifatdosh)ni; –faol so‘z boyligi tarzida 900-800 ta leksik va so‘z yasash birliklarini bilishi va ulardan foydalana olishi
Ko‘nikma	–lotin tilida o‘qish va yozish; –tibbiy-anatomik, klinik, farmasevtik atamalarni, aforizmlarni lotin tiliga va lotin tilidan tarjima qilish; –termin elementlar bo‘yicha klinik atamalarni tuzish va umumiy mazmunini aniqlovchi topshiriqlarni bajarish; –asosiy mazmunni bildiruvchi ma’noli qisimlarga ajratish; –farmasevtik atamalarni tuza bilish; –retseptlarni savodli yozish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak
Malaka	–atamalarni to‘g‘ri talaffuz qilish; –ixtiyoriy tibbiy atamalarni tuza olish va tushuntira bilish; –retseptlarni tez va savodli yoza olish. –bilim va ko‘nikmalar keyingi kurslarda mazkur modulni davomli o‘zlashtirish jarayonida mustahkamlanadi va malakalariga ega bo‘lishi kerak

O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modul nomi	Tibbiyotda xorijiy til O‘zbek tili Rus tili Anatomiya Fiziologiya Patologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Umumiy gigiena va ekologiya Valeologiya Hamshiralik ishi Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi
O‘qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim;
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish

2. Amaliy mashg‘ulotlarning mavzular ro‘yxati

№	Mavzuning nomi	Amaliy mashg‘ulot	O‘qitishii tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
	I semestr			
1	Tibbiy terminologiyaga kirish. Lotin alifbosi. Unli va undosh harflar. Urg‘u qo‘yish qoidalari.	2	2A	1
2	Diftong va digraflar. Harf birikmalari	2	2A	1
3	Ot: grammatik kategoriyalar, lug‘at shakli haqida tushuncha, otlarning turlanishi, rodini aniqlash. Negiz. Moslashmagan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar.	2	2A	1
4	Sifat: grammatik kategoriyalar. Lug‘at shakli. Sifatlarning 1-2- guruhi. Murakkab anatomik atamallar. ar strukturasi.Moslashgan aniqlovchi ishtrokida anatomik terminlar	2	2A	1
5	.Sifat darajalari:oddiy daraja, qiyosiy daraja,orttirma daraja, yasalishi va turlanishi, qo‘shimchalari.	2	2A	1
6	Otlarning 3-turlanishi. Genus masculinum.	2	2A	1
7	Otlarning 3-turlanishi. Genus femininum.	2	2A	1

8	Otlarning 3-turlanishi. Genus neutrum.	2	2A	1
9	Ot va sifatlarning bosh kelishik qo‘shimchalari ko‘plikda. Ot va sifatlarning qaratqich kelishik qo‘shimchalari ko‘plikda. Nom.Plur va Gen.Plur.da anatomik terminlar.	2	2A	1
10	Ravish xosil bo‘lishi. Tibbiyotda qo‘llaniladigan olmoshlar. Sonlar: Tartib va sanoq sonlar. Lotin va grek old qo‘shimchali sonlari.	2	2A	1
11	Klinik atamalar yasash usullari. Suffiksatsiya. Prefiksatsiya usuli. Klinik terminlar yasovchi atama elementlar. A’zo va tana qismlarini ifodalovchi ,ilm- modulni, diagnostik usullarni, davolashni, iztirobni, kasalliklarni ifodalovchi yunon atama elementlar.	2	2A	1
12	Yunon– lotin dubletlari. Organlardagi va to‘qimalardagi patologik o‘zgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarni jins hamda yoshni ifodalovchi,funksional va patologik holat hamda jarayonlarni ifodalovchi,turli fizik xususiyat, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar.	2	2A	1
13	III bo‘lim. Farmasevtik terminologiyaga kirish. Dorivor moddalarning trivial nomlari. Tarkibiy qismchalar. Dori shakllari. Faramasevtik terminlar strukturasi.	2	2A	1
14	Fe’l va uning grammatik kategoriyalari. Standart retseptura formulirovkalari fe’llar bilan.	2	2A	1
15	Farmasevtik terminlarni va tarkibiy qismchalarni ishlatilishini mustahkamlash. Standart retseptura formulirovkalari ko‘makchilar bilan.	2	2A	1
16	Retsept strukturasi. Retsept yozish qoidalari. Tabletka,shamchalar va ko‘z plyonkalarini yozishda tushum kelishigini qo‘llanilishi.	2	2A	1
17	Retsepturada kimyoviy elementlar.Kislotalar. Oksidlar. Tuzlar.	2	2A	1
18	Retseptda asosiy qisqartmalar.	2	2A	1
	l bo‘yicha jami soat miqdori	**36**	**36**	**18**

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

1. Shavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. Shavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. Shavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.

4. Shavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" Toshkent – "O'zbekiston" 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi", Toshkent, 2013 yil
2. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» "Ibn Sino", Toshkent, 2002 yil.
3. Boliev M.N., Allayarov Ya.N.: «Latinskiy yazık i meditsinskaya terminologiya», Tashkent, «Ibn Sina» 2012 g.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. E. Mamatov, X. U. Umarov Lotin tili: Tibbiyot institutlari talabalari uchun darslik. Toshkent. 2000
2. CD. Balshaya meditsinskaya ensiklopediya. Moskva. Mega-Media. 2012.
3. Boliyev M.N. Uslubiy qo'llanma, «Lotin tili fanidan tarqatma didaktik materiallar», Toshkent, 1998 yil.
4. Mahmudov Z.M., Hamidov M.T., Tibbiyotda qo'llaniluvchi eng muhim terminlarning lotincha-o'zbekcha-ruscha lug'ati, Samarqand, "Sog'diyona hashr-press", 2012 y.

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz
2. www.markaz.uz
3. www.samttk.uz
4. www.sammi.uz
5. www.wikodediya.latin.com
6. www.medi.ru
7. www.nar.med.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘rta maxsus (texnikum) professional ta’limn

5.71.01.01-Feldsher-akusherlik ishi

UMUMIY AMALIYOT FELDSHER-AKUSHERI
mutaxassisligi bo‘yicha

TIBBIYOT TARIXI
NA’MUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	1.Umumiy amaliyott feldsher akusheri (bo‘lim)
O‘quv rejadagi tartib raqami	2.06
Ajratilgan soat	36

Toshkent – 2020

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z.X.Zokirova. Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

G.K.Razzokova Yunusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

D.X.Abdullaeva Yunusobod jamoatchilik O‘TIBDM

Abu Ali ibn Sino nomli salomatligi texnikumi

1.O‘quv dasturi umumiy talablari.

Dastur nomi	Tibbiyot tarixi
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarni qadimgi davrdan hozirga qadar rivojlanib kelayotgan tibbiyot tarixi bilan tanishtirish, umummadaniy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. Shu bilan birga tarixiy voqealar asosida tibbiyot va sog‘liqni saqlash sohasining yutuqlari va istiqbollarini ob’ektiv tahlil qilishga o‘rgatish; tibbiyotning shakllanishi va rivojlanishining umumiy qonuniyatlarini aniqlash; insoniyatning rivojlanishi tarixidagi buyuk sivilizatsiyalarning tibbiyot sohasidagi kashfiyotlarining ahamiyatini ochib berish; buyuk allomalar, dunyoning taniqli olimlari va shifokorlari hayoti va faoliyati bilan tanishtirish; O‘zbekiston hududida tibbiyotning o‘ziga xos bo‘lgan rivojlanish tarixini asoslash; tibbiyot etikasi tamoyillarini singdirish; yuqori axloqiy fazilatlar: o‘z kasbiga muhabbat, burchga sadoqat, insonparvarlik va vatanparvarlik tuyg‘usini tarbiyalash; ilmiy va madaniy dunyoqarashni kengaytirishdan iborat.
O‘zlashtirish natijalari	• Tibbiyot tarixi va uning bo‘lajak tibbiyot xodimi amaliyotidagi ahamiyatini; • Qadimgi Mesopotamiya va Qadimgi Misr tibbiyoti tarixini; • Qadimgi hind tibbiy risolalarida Qadimgi Hind tibbiyoti masalalarining yoritilishini; • Qadimgi Xitoyda tibbiyot va uning o‘ziga xos tomonlarini; • Qadimgi Yunon va Rim tibbiyoti shakllanishi va rivojlanishini; • O‘zbekiston hududida ilk tibbiy bilimlarni; • O‘rta asr G‘arb va SHarq tibbiyotini; • O‘rta asr SHarq allomalarining tibbiyot rivojiga qo‘shgan hissalarini; • Abu Ali Ibn Sinoning ilmiy merosini; • Amir Temur va temuriylar davridagi taniqli tabiblar va ularning faoliyatini; • **O‘zbek xonliklari davrida tibbiyot rivojini;** • XVII asrdagi tabiiy fanlardagi tub burilish va uning tibbiyotga ta’sirini; • XVIII-XIX asrda tibbiyot sohasida erishilgan yutuqlar. XX-XXI asrlarda tibbiyot ilmining dolzarb masalalarini; • Sovet tuzumi davrida O‘zbekistonda tibbiyotning rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlar va ularning faoliyatini; • O‘zbekistonda sog‘liqni saqlashni davlat tizimining barpo etilishi va oliy tibbiy ta’lim tizimining rivojlanishini; • Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash sohasining rivojlanishini bilib oladilar
Bilimlar	• Insoniyat tarixining turli bosqichlarida tibbiy fikr va tibbiy amaliyot rivojlanishining mantig‘i va qonuniyatlarini; • Bemorlar bilan munosabat jarayonida tibbiyot tarixi, madaniyati va etikasi tarixi bo‘yichaolgan bilimlarini; • Tibbiy amaliyotda insonparvarlik va umuminsoniy qadriyatlar g‘oyalarini. • Qadimgi zamonlardan to hozirgi kungacha dunyoning turli

	mamlakatlarida tibbiyot rivojlanishining asosiy bosqichlari va umumiy qonuniyatlarini; • Turli tarixiy davrlardagi (ibtidoiy jamiyat, qadimgidunyo, o‘rta asrlar, yangi va eng yangi davrlar) davolash va tibbiyot rivojlanishining o‘ziga xos xususiyatlarini; • Ma’naviy madaniyatining rivojlanishi jarayonida yirik sivilizatsiyalarning tibbiyotdagi yutuqlarini; • Insoniyat tarixida dunyoning taniqli shifokorlarining tibbiy fanlar va tibbiy amaliyot rivojlanishiga qo‘shgan hissasalarini; • O‘zbekiston hududida qadimgi davrdan hozirgi kungacha tibbiyotning rivojlanishini.
Ko‘nikmalar	• axborotni to‘plash, saqlash, ularga ishlov berish va ulardan foydalanish usullarini egallashi; • yangi bilimlarni mustaqil o‘zlashtira olishi, takomillashtirishi va o‘z mehnatini ilmiy asosda tashkil qila bilish; • mustaqil fikr bildirish, tahlil qilish, mantiqiy fikrlash; • munozara va davra suhbatlari yuritish; • tibbiyot etikasi tamoyillari va qoidalarini qo‘llay olish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	O‘zbekiston tarixi O‘zbekistonni rivojlantirish strategiyasi. Fuqarolik jamiyati
O‘qitishning tashkiliy shakli	N- nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2.O‘quv dasturi mazmuni.

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1.	Tibbiyot tarixi fanining shakllanishi va rivojlanishi	Tibbiyot tarixi tibbiy bilim va tibbiy amaliyotda tutgan o‘rni. Tibbiyot tarixining vazifalari. Tibbiyot tarixini o‘qitishning nazariy va amaliy ahamiyati. Tibbiyot tarixining jamiyat rivojlanishi tarixi va madaniyati bilan bog‘liqligi. Dunyo tarixining davriyligi va xronologiyasi. Tibbiyot tarixini o‘rganishda tarixiy manbalarning ahamiyati. Tibbiyot sohasiga oid ilk yozma manbalar.	2	N-2	

		“Tibbiyot tarixi” fanining shakllanishi bosqichlari. Insoniyat tarixida tibbiyotning kelib chiqishi haqida 2 xil nazariya. Tibbiyot tarixining bo‘limlari va ularning o‘zaro bog‘liqligi. Xalq tabobati, an’anaviy tibbiyot va ilmiy tibbiyot. Kasalliklarning sabablari to‘g‘risida insonlarning dastlabki tushunchalari.			
2.	Qadimgi dunyo tibbiyot tarixi	Birinchi davolash usullari, sinantrop va neandertallar to‘g‘risida. Ibtidoiy odamlar tabiatning zararli kuchlarini ta’sirida : jazirama va sovuqlik, ochlik va yomon oziqlanish, xar xil jarohatlar va hayvonlar etkazgan jarohatlar, ilonlar va hashoratlar chaqishi. Kiyim kechak etishmasligi, qoniqarsiz turar joy sharoiti, xayvonlarning xamla qilishi, tabiy ofatlar, infeksion va parazitar kasalliklar epidemiyasi – bular kasalliklarning kelib chiqishi va ibtidoiy odamlarni olimining asosiy xavf-xatar faktorlari borasida.	4	N-2 A-2	2
3	Qadimgi Mesopotamiya va Qadimgi Misr	Misrdagi koxin- tabiblar katta obro‘- e’tiborga ega bo‘lganligi. Misrdagilarda shifokor-jarroh, shifokor-infeksionist, ,ko’z operatsiyasini qiladigan jarroh, tishni davolash va tishga plomba qo’yish bilan shug’ullanadigan jarrohlar haqida. Misr tabobati xaqidagi malumotlar, qadimgi misr madaniyati bilan birga, tobutdagi, piramidalardagi va boshqa qurilishlarda ieroglif yozuvlar.	4	N-2 A-2	
4.	Qadimgi hind tibbiy risolalarida Qadimgi Hind tibbiyoti masalalarining yoritilishi.	Qadimiy Xindistonda tabobatning kuchli tarafini gigiena elementlari tashkil topganligi, Manu qonunlarida yoritilgan: iqlim va fasllarning sog‘liqqa ta’siri, turar joyning ozodaligi,shaxsiy gigiena qoidalari, gimnastika, oziqlanish mo’tadilligi, og‘iz bo‘shlig‘ining gigienasi,cho‘milish,ozoda kiyimda yurish,soch va tirnoqlarni olish to‘g‘risidagi qonunlardir. Manu qonunlari to‘yib ketishni mahkum qilgan, go‘shtni ist’emolini cheklashgan va yangi sabzavotli ovqatni,sut va asal tavsiya qilishgani, ovqat qoldiqlarini, kir suv, siydik, ekskrementlarni uydan uzoqroqqa tashlash tavsiya qilinganligi borasida. «Ayurveda» - davolash san’ati- uzoq umr talimoti bu davlatda juda qadrlangan. «Ayurveda»ning tuzilishi eramizdan oldingi IX—III asrlarga to‘g‘ri keladi. Bu ta’limotning to‘liq chop etilishiga tabib Sushrut sababchi bo‘lganligi	2	A-2	2
5.	Qadimgi Xitoyda tibbiyot va uning o‘ziga xos tomonlari	Qadimgi Xitoy tibbiyotini asososiy manbasi “Ney-Szii”(Odam tabiati va hayoti) kitobi moxiyati.Van SHu Xeni tibbiyot soxasidagi qilgan xizmatlari.Xitoy tabiblari bemorlarda kasallikni	2	A-2	2

		aniqlashda bemorni sinchqovlik bilan tekshirish o'tkazganligi haqida.Bemorni ruxiy xolatiga etibor berishgani haqida.Kasalliklarni davolashda Xitoy tabiblari o'ziga xos tomonlari bilan ajralib turishgani.Shu usullardan eng mashxurlari uchta –moksa,massaj va igna sanchib davolash usullari o'ziga xos tomonlarini.			
6	Qadimgi Yunon va Rim tibbiyoti: shakllanishi va rivojlanishi	Qadimgi Yunonistonda tabiblar juda yuksak darajada baxolanishi. Xomer «Bitta tajribali tabib unta boshqa kasbdagi odamdan afzaldir». Antik davr yunon tibbiyotini o'rganishda asosiy manba' «Xippokrat to'plami», deb ataluvchi kitobi to'g'risida. Eramizdan oldingi V—IV asrda yozilgan kitoblar. Kitob mashxur Yunon tabibi Xippokrat (Gippokrat) nomi bilan bog'liqligi. Yunonistonda tibbiyot ikki yunalishda rivojlanganganligi. Birinchisi — amaliy tibbiy kasbning shakllanishi va uning rivojlanishi, ikkinchisi - ibodatxona tibbiyotining paydo bo'lishi. Knidos maktabi. Knidos tibbiyot maktabi shu nomli shaxarda tashkil topishi. Maktabga Evrifon asos solganganligi, bizgacha «Ichki kasalliklar» nomli kitob etib kelishi. Kos tibbiyot maktabi Qadimgi Yunonistoning Kos orolida vujudga kelishi, birinchi ma'lumotlar eramizdan oldingi 584 yilga to'g'ri keladi.	2	N-2	
7	O'zbekiston hududida ilk tibbiy bilimlar.	O'rta asrlarning buyuk Sharq allomalari. Mijoz haqidagi ta'limot. Arab Xalifaligi davri tibbiyot. Xalifalikning ko'zga ko'ringan olimlari va ularning tabobat ilmiga qo'shgan hissalari.Abu Bakr Ar Roziy ***v***a boshqa arab tabibilari: Abul Qosim az-Zaxraviy, Abd al-Malik as-Sakofiy,Abd ar-Raxman ibn Ishoq ibn Xaysam, Sayid ibn AbdRabbix, YUnus ibn Ahmad al-Xarroniy, Sulaymon AbuBakr ibn Toj va h.z.lar. Abu Ali ibn Sino va Tib qonunlari. Xorazm davlatining buyuk tabiblari: Abu Saxl Masixiy, Abu Abdullax Iloqiy, Abul Xayr ibn Xammar Ismail Djurdjaniy, Umar Chag'miniy. "Dorush-shifo" va Mir Sayid SHarif SHeroziy. Mansur ibn Muhammad Fayzulloh Tabriziy, Burxoniddin Nafiz ibn Avaz, Xakim Kirmoniylarning tibbiy amaliyotga qo'shgan hissalari. Hirotdagi tibbiyot majmuasi. Navoiy barpo etgan "SHifoxiya" kasalxonasi va "Ixlosiya" madrasasi. Darvish Ali, Nizomiddin Abdulxaylar faoliyati.	2	N-2 A-2	2
8.	O'rta asr G'arb va Sharq tibbiyoti. O'rta asr Sharq allomalarining tibbiyot rivojiga	Xorazmshohlar davri tibbiyoti, Buxoro davlatidagi tibbiyot, Qoraxoniylar davri tibbiyoti. Abu bakr ar Roziy, Abul Qosim az Zaxraviylarning hayoti, faoliyati va asarlari. Ma'mun Akademiyasi (Xorazm). Mijoz to'g'risidagi ta'limot. Abu Saxl	2	A-2	2

	qo‘shgan hissalari.	Masixiy, Abul Xayr Xammoriy, Abu Mansur Qamariy, Abu Abdullox Iloqiylarning hayoti, faoliyati va asarlari. Kasalxonalar, dorixonalarning barpo etilishi..			
9.	Abu Ali Ibn Sinoning ilmiy merosi.	Abu Ali ibn Sino (980-1037) – jaxon madaniyatiga katta hissa qo‘shgan komusiy olim: tabiatshunos, faylasuf, astronom, matematik, xuquqshunos va shoir. O‘rta Osiyo halklari madaniyatini O‘rta asr sharoitida Dunyo madaniyatining oldingi safiga olib chiqqan mutafakkirlar. Ibn Sino Ovrupada Avitsenna nomi bilan mashxur bo‘lishi. Ibn Sino xayoti va ijodi. Ibn Sino tibbiy va falsafiy merosini, xususan Aristotel, Evklid, Ptolomey, Galen, Bukrot, Pifagor kabilarning asarlarini o‘rganib xalqqa etkazganligi. Ibn Sino asarlarining hammasi 450 dan oshadi. Bizgacha 242 tasi etib kelgan. Shulardan 43 dan ortig‘i tibbiyotga oid, 30 ga yaqin risola tabiiy fanlarga, 3 ta risola musiqaga, 380 ta risola falsafaga, mantiq, psixologiya, geologiya, etika va ijtimoiy siyosiy muammolarga bag‘ishlangani. Ibn Sinoning tibbiyot sohasidagi asarlaridan «Kitob al-qonun fit-tib» (Tib qonunlari»), «Kitob ul-Qonun», «Kitob-un-Nabz», «Risola fi-dastur it-tibbiy» («Tibbiy ko‘rsatmalar haqida»), «Dorilar qoidasi», «Asab kasalliklari va falajlar» degan kitoblari .	2	A-2	2
10.	Amir Temur va temuriylar davridagi taniqli tabiblar va ularning faoliyati.	Amir Temur hukmronligi davri, asosiy tavsifi. Temur va uning Markaziy Osiyoda tibbiyotni rivojlanishidagi o‘rni. Alisher Navoiy va uning jahon madaniyati va ilmining rivojlanishidagi o‘rni. Ulug‘bek hukmronligi davri hamda uning ilm va tibbiyotning rivojlanishidagi o‘rni. Nafis ibn Avaz, Xakim Kirmoniylarning hayoti, faoliyati va asarlari. Amir Temur hukmronligi davri, asosiy tavsifi. Temur va uning Markaziy Osiyoda tibbiyotni rivojlanishidagi o‘rni. Alisher Navoiy va uning jahon madaniyati va ilmining rivojlanishidagi o‘rni. Ulug‘bek hukmronligi davri hamda uning ilm va tibbiyotning rivojlanishidagi o‘rni. Nafis ibn Avaz, Xakim Kirmoniylarninghayoti, faoliyati va asarlari.	2	A-2	2
11.	O‘zbek xonliklari davrida tibbiyot rivoji**.**	Shayboniylar davrida o‘zbek tilida yozilgan ilk tibbiy kitoblar (“Tibbi Subxoniy”). SHayboniylar davrida tibbiyot**:** Muhammad Husayn al-Miroqiy as-Samarqandiy**,** SHoh Ali ibn Sulaymon, SultanAli Xurosoniy, Ubaydulla ibn YUsuf Ali al-Kaxxal, Mir Muxammad Xusayn al-Oqiliy, MullaMuhammad Yusuf Kaxxal. Ashtarxoniylar davrida Subxonqulixan tomonidan qurilgan “Buk’ai dor ush-shifo” va uning **“**Ix’e ut-tibbi Subxoniy” asari. SHu davrning taniqli tabiblari: Mavlono Mirqosim Hokim**,** Xoja Amin Rais, Oxund Mullo Abdug‘ofur Hakim, Xoja	2	N-2 A-2	2

		YOqub. Abulg‘ozixon (Abulg‘ozi ibn Abulmuhammadxon Xorazmiy)ning Xorazm davlati tibbiyotning rivojlanishiga qo‘shgan hissasi. Sayid Muhammad Hasrat, uning “Sihatlik nazmi” asari va “Issiqlik” yoki “Sovuqlik” haqidagi ta’limoti. So‘nggi o‘zbek xonliklari davridagi tibbiyot: Solih ibn Muhammad Kandaxariy (“Tuhfat al-shoista”, “Tuhfat al-ma’sumin”, “Tuhfat al-ma’sumin” asarlari) va Djunaydullo Xoziq, Djafar Xo‘ja Xazoraspiy, Maxmud YAypaniy, Tursunxodja Hakim, Abdulla Xo‘ja, Baldagliq Hakim, Hakimcha Tabib, Abdulvahob Ibodiy, Ahmad Xo‘ja Tabib, Xoji Tabib, Qodir Tabib, Ataullo Tabib. Sovet davrida harbiy va shahar shifoxonalarning ochilishi va ularning faoliyati. Turkiston ASSRdagi markazlashgan xalq sog‘lig‘ini saqlash tizimining yaratilishi va bu davrda tibbiyot sohasidagi o‘zgarishlar.Turkiston xalq universitetidagi ilk tibbiyot kafedralari faoliyati**.** N. A. Semashko, V. P. Lebedeva, V. A. Berezin, L. YA. Brusilovskiylarning O‘zbekistonda tibbiyot sohasi rivojiga qo‘shgan hissalari. O‘zbekistonda tibbiyotning rivojlanishiga ulkan hissa qo‘shganolimlarSo‘nggi o‘zbek xonliklari davridagi tibbiyot: Solih ibn Muhammad Kandaxariy (“Tuhfat al-shoista”, “Tuhfat al-ma’sumin”, “Tuhfat al-ma’sumin” asarlari) va Djunaydullo Xoziq, Djafar Xo‘ja Xazoraspiy, Maxmud YAypaniy, Tursunxodja Hakim, Abdulla Xo‘ja, Baldagliq Hakim, Hakimcha Tabib, Abdulvahob Ibodiy, Ahmad Xo‘ja Tabib, Xoji Tabib, Qodir Tabib, Ataullo Tabib			
12.	XVII asrdagi tabiiy fanlardagi tub burilish va uning tibbiyotga ta’siri.	XVII asrdagi tabiiy fanlardagi tub burilish va uning tibbiyotga ta’siri, yigilgan ma’lumotlarni o‘rganish va muxokama qilish tizimlashtirildi . Bu davrda Germaniyadan K. SHpringi , V.R. V Undirlix, G. Pushman, YU.Pagel, A.Girsh, Fransiyadan E.Littre, SH. Daramberlar bilan bog‘liq. Rossiyada bunday asarlar birinchi marta F.G. Politkovski tomonidan (1808y) yozilib, u 1700dan 1709 yillar oraligida nazariyalar, tizimlar va aniq bilimlar soxasidagi ochilishlarni oydinlashtirilishi	2	A-2	

13.	XVIII-XIX asrda tibbiyot sohasida erishilgan yutuqlar. XX-XXI asrlarda tibbiyot ilmining dolzarb masalalari.	Rossiya imperiyasi davridagi tibbiyot (XVIII - XIX asrlar.) XVIII asrda Rossiyada feodal tuzimni rivojlanishi yangi boskichga o‘tishi Armiya va flotlar tashkil etilishi. Bu davrda sog‘liqni saqlash vazirligini tashkil etilishi 1721 yilda tibbiyot konselyariyasi tashkil etilishi, 1763 yilda u tibbiyot kollegiyasiga o’zgartirilishi. 1775 yildan boshlab yangi dorixonalar ochilishi, tug‘ilish va o‘lishni statistika qilish ishlari boshlanishi, jasadlarni yorish, oziq-ovqatlarni sanitar tekshirish ishlari boshlanishi. . 1801 yilda Rossiyada vaqsina qilish ishlari yulga kuyilishi. 1725 yilda Rossiyada ilmiy Akademiya ochilishi bilan ilm-fanni rivojlanishi yangi tus olishi. Fanni rivojlanishida M. V. Lomonosovni (1711-1765) xissasi . Olimni falsafiy, ilmiy, politik karashlari Rossiyada fan rivojiga katta ta’sir M. V.Lomonosov tomonidan 1761 yilda graf I. I.SHuvalovga yozgan «rus xalkini kupayishi va saqlanishi xaqida»gi xati tibbiyot tarixida katta ahamiyati. Professor akusher Nestor Maksimovich Maksimovich- Ambodik, Aleksey Matveevich Filomafitskiy (1807 - 1849), M.Sechenov Ivan Petrovich Pavlov (1849 - 1936) lar	2	A-2	
14.	Sovet tizimi davrida O‘zbekistonda tibbiyotning rivojlanishiga hissa qo‘shgan olimlar va ularning faoliyati.	Sovet davrida harbiy va shahar shifoxonalarning ochilishi va ularning faoliyati. Turkiston ASSRdagi markazlashgan xalq sog‘lig‘ini saqlash tizimining yaratilishi va bu davrda tibbiyot sohasidagi o‘zgarishlar.Turkiston xalq universitetidagi ilk tibbiyot kafedralari faoliyati. N. A. Semashko, V. P. Lebedeva, V. A. Berezin, L. YA. Brusilovskiylarning O‘zbekistonda tibbiyot sohasi rivojiga qo‘shgan hissalari**.** O‘zbekistonda tibbiyotning rivojlanishiga ulkan hissa qo‘shgan olimlar. 1917 yil 26 oktyabrda Davlat sog‘liqni saqlashni tuzish uchun Tibbiy-sanitar bo‘lim tuzilishi. Soveti faoliyatiga bo‘ysunadigan, tibbiy-sanitar bo‘limlar va vrachlar kollegiyalari tuzila boshlanishi. Mamlakat hududidagi barcha tibbiy-sanitar tadbirlarni olib borlishini nazorat qiluvchi, tashkillashtiruvchi va bosh sog‘liqni saqlash organi bo‘lishi lozimligi, 11 iyul 1918 yil Xalq komissariati Soveti “Sog‘liqni saqlash xalq komissariati muassasalari to‘g‘risida” dekret imzolanishi. Xalq sog‘liqni saqlash komissiyasi Nikolay Aleksandrovich Semashko (1874–1949y.) dasturlarni tuzishda faol ishtiroq etishi. Uning davrida sanator-qurort davolash tizimi rivojlanganligi.	2	A-2	2
15.	O‘zbekistonda sog‘liqni saqlashni davlat	O‘zbekistonda tibbiy kadrlarni tayyorlashda yana har xil vaqtlarda tashkil etilgan Samarqand, Andijon, Buxoro tibbiyot institutlari, Toshkent	2	A-2	2

	tizimining barpo etilishi	pediatriya instituti Nukus shahridagi filiali bilan va TTAsining Urganch va Farg‘ona filiallari muhim rol o‘ynaydi Shunday qilib, yigirmanchi yuz yillikda O‘zbekistonda navbatdagi jahon standartlariga javob beradigan, ilmiy va amaliy tibbiyot va tibbiy ma’lumotning gullash davri boshlanganligi Olimlarimizdan L.M. Isaev, A.A. Asqarov, T.X. Najmiddinov, I.K. Musaboev, G.N. Terexov va b.ning hissasi O‘zbekiston Sil I.T. institutida bemorlarni mehnat bilan davolash usuli ishlab chiqilishi A.N. Kryukov, I.A. Kassirskiy, Z.I. Umidova, M.S. Tursunxo‘jaeva, X.I. YAnbaeva va b.ning ishtiroki hamda rahbarligida O‘zbekiston iqlimining yurak-tomir tizimiga, organizmdagi moddalar almashinuviga va jigar xastaliklariga ta’siri o‘rganilishi.			
16.	Mustaqillik davrida tibbiyot sohasida olib borilayotgan islohotlar va ularning natijalari .	Mustaqillik yillarida sog‘liqni saqlash tizimini isloh qilishning asosiy bosqichlari. **S**og‘liqni saqlash sohasidagi muammolar va ularni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar**.** Mustaqillik yillarida sog‘liqni saqlash sohasini yanada rivojlantirish, tibbiy xizmatlar ko‘lami va sifatini oshirishga qaratilgan farmon va qarorlar, ularning ahamiyati. 1998 yil 4 sentyabrda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkkmasi “Bozorlarda sifatsiz oziq-ovqat maxsulotlarini sotishni bartaraf qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida” Qaror qabul qilinishi, 1998 yil 1 yanvardan boshlab, bemorlarni shifoxonalarda davolanishlari jarayonida pulllik ovqatlanishlari horiy etilishi, 1993 yil 28 preldagi farmoni Bilan “Soglom avlod uchun” xalqaro xayriya jamgarmasi tashkil etilishi 1996 yilda O‘zbekiston shifokorlar uyushmasining tashabbusi bilan “Ibn Sino” Xalkaro Xayriya jamgarmasi tashkil etilishi “2019–2025 yillarda O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasi” hamda “2019–2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash tizimini rivojlantirish konsepsiyasini amalga oshirish chora-tadbirlari dasturi”ning qabul qilinishi.	2	A-2	
Jami			36	12/28	20

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Asosiy va qo‘shimcha o‘quv adabiyotlar hamda axborot manbalari ruyxati

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”

4.1 Asosiy adabiyotlar

1. Qodirov A.A. O‘zbekiston tibbiyoti. Darslik. – T.: Ibn Sino, 2004. – 104 b.
2. Сорокина Т.С.История медицины.Учебник . – М.: Академия, 2008.– 560с.

4.2 Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Кодиров А.А. История медицины Узбекистана Учебник.–Т.:Ибн СИНО, 1994. – 236 .
2. Qodirov A.A. O‘rta Osiyoda meditsina paydo bo‘lishi. – T.: Ibn Sino, 1990.– 63 b.
3. Заблудовский Р. Е. И др. История медицины. – М.: Медицина, 2011. – 352 с.
4. Лиситсын Ю.П .История медицины. Учебник. – М.: ГЕОТАР -Media, 2008. 403 с.
5. Шарафутдинова Н.Х.и др. История медицины (первобытное общество – XVIIIвек): Учеб.пособия. Ш. 1. –УФА: ИЗД во ГБОУ ВПО БГМГ 2016. – 192 с.
6. БЕРГЕР Е.Е., Туторская М.С. Хрестоматия по истории медицины :учебное пособия. – М.: Литтера 2012. – 624 с
7. SHamsutdinov R., Karimov SH., Hoshimov S. Vatan tarix. 1,2,3 tomlar. – T.: SHarq, 2020.
8. Qodirov A.A. Abu Ali Ibn Sino hayoti va uning tibbiy fikrlari. – T.: Ibn Sino, 1995. – 352 b.
9. Abu Ali ibn Sino «Tib qonunlari» 1, 2, 3, 4, 5-kitoblar. – T.:SHarq, 2020–688b.
10. Avesto. Tarixiy-adabiy yodgorlik//Askar Mahkam tarjimasi. – T.: SHarq, 2001.
11. Mo‘minov H. Imxotepbirinchitabib.– T.: Fan, 2***007. – 36 b.***
12. Кембелл А., ДжиллетГ., ДжонсГ. Медицинская этика.: Пер с.англ. учебное пособия. // Подред Ю. М.Лопухина , Б.Г.Юдина. - М.: ГЕОТАР-MED, 2004.-400 с.
13. Ассева И.А.Никитин В.Е.Биомедицинская этика учебное пособия. Для медицинских университет– Kupck: КГМУ, 2002.
14. Tursunov E. Tibbiyotimizning barhayot siymolari. O‘quv qo‘llanma. – T.: Fan va texnologiya, 2013. – 352 b.
15. Шойфет М.С. Сто великих врачей. – М., ВЕЧНЕ,– 2008. – 421 с
16. SHodmonova S.B. Turkistonda tibbiyot xodimlari va ularning faoliyati (XIX asr oxiri- XXI asar boshlarida).– T.: Nurafshon business, 2019. – 280 b.

4.3 Internet saytlari:

1. https://www.gov.uz/uz
2. https://lex.uz/
3. https://www.minzdrav.uz/
4. http://www.ziyonet.uz/
5. www.tma.uz
6. http://medlib.ru
7. http://meduniver.com
8. http://kingmed.info/knigi/Istoriya_meditsiny/book

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TIBBIY BIOLOGIYA. UMUMIY GENETIKA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.07.
Ajratilgan auditoriya soat:	108

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi Z.K. Nuralieva

Taqrizchilar: 1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi D. Boboeva

TashPTI Tibbiy biologiya va umumiy genetika fani o`qituvchisi Z.X. Poliboeva

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika
Ajratilgan soat	108soat
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	- Talabalarda tibbiy-biologik va klinik fanlarni o`rganishda zarur bo`ladigan bilim asoslarini shakllantirish; - talabalarda tirik materiyaning molekulyar, hujayraviy tizimlar darajasida aniqlangan umumbiologik qonuniyatlar asosidagi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirish; - talabalarga odam biologik va ijtimoiy mavjudot ekanligi, odamdagi belgi va xususiyatlarning namoyon bo`lishi genetik qonuniyatlarga bo`ysingan holda tashqi va ichki omillar ta'sirida o`zgarishini tushuntirish orqali ilmiy dunyoqarashini shakllantirish; - irsiy kasalliklar, ularning turlari va irsiylanish qonuniyatlariga oid bilim, ko`nikma va malakalarini xosil qilish. - hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo`lgan bilim va ko`nikmalarni talab darajasida etkazib berish;
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– Turmush qurishda oilani rejalashtirishda genetik ma'lumotlarning ahamiyatini anglagan holda kasalliklar va belgilar asosida avlodlar shajarasini tuza olishga va olgan bilimlarini o`z faoliyatlarida qo`llay bilish va ulardan foydalanish, odamda normal va patologik belgilarni irsiylanishini, hulq atvor, belgi va xususiyatlarning irsiylanishi bo`yicha masalalalarini echish, avlod shajarasini tahlil qilish orqali belgi va xususiyatlarni irsiylanish qonuniyatlarnini aniqlashbo`yicha bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar
Bilim	- Odamning biosotsial tabiati va uning biologiyasi; - hujayraning tuzilishi va funktsiyalari; - turningpopulyatsionstrukturasi; - DNK replikatsiyasi va uning ahamiyati. DNK replikatsiyasidafermentlarningahamiyati; - tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o`rganish usullari; - klassik genetika asoslari; - irsiyatningtsitologikvabiokimyoviy asoslari; - irsiyat va muhit, o`zgaruvchanlik qonunlari; - irsiy kasalliklar patologiyasi; - tibbiyot genetikasining tekshirish usullari; - irsiy kasalliklar profilaktikasi va davolash xususiyatlarini bilish.
Ko`nikma	- Birikkan va jinsga bog`liq holda irsiylanish bo`yicha masalalar echa olish; - irsiy belgilar va kasalliklarning G.Mendel va T.Morgan qonunlariga tegishliligini ajrata bilishni monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo`yicha masalalar ishlash; - qonguruhlari, rezus – faktor, epistaz, polimeriya,komplementarlikbo`yichamasalalarishlash; - shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar shajarasini tuzish hamda uni taxlil qilish; - avlodlar shajarasiga qarab irsiy kasalliklarning nasllanish tipini aniqlash; - irsiy kasalliklarning gen mutatsiyalariga aloqador turlarini aniqlash

	usullarini qo`llash ko`nikmalari.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	- Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya - Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi - Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya - Pediatriyada hamshiralik ishi - Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi - Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiy statistika - Tibbiy psixologiya
O`qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Uqitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Tibbiy ta'lim tizimida biologiyaning tutgan o`rni	Fanning predmeti vazifasi haqida tushuncha. Hayot tushunchalari. Tiriklikning rivojlanish darajalari.	6	N-2	-4
2	Hayotning molekulyar darajasi	Mikroskopning tuzilishini u bilan ishlashni o`rganish. Tirik organizmlarning hujayraviy tuzilishi va kimyoviy tarkibi . Prokariot va eukariot hujayralarning umumiy tuzilishini o`rganish. Doimiy preparatlarda hayvon organoidlarini o`rganib, tasvirini chizish.	6	A-4	4
3	Hujayra biologiyasi	Hujayra nazariyasi va uning asosiy rivojlanish bosqichlari. Hujayra nazariyasining zamonaviy ta'rifi. Hujayra evolyutsiyasi.	6	N-2 A-2	4

		Hujayra tsikli va uning davriyligi. Hujayraning bo`linish usullari va bosqichlari. Xromosomalar, ularning tiplari. Odam kariotipi. Xromosomalarni o`rganishning zamonaviy usullari. Gen va uning tuzilishi. Doimiy preparatlarda mitoz, meyoz bo`linishning fazalarini o`rganish. Hayvonlarning tuxum hujayrasi va spermatozoidlarini o`rganish.			
4	Umumiy genetika asoslari	Genetika fanining vazifasi va usullari. Monoduragay va diduragay chatishtirishda belgilarning irsiylanishi. Mendel qonunlari. Dominantlikning nisbiyligi. Analiz qiluvchi chatishtirish. Genlarning o`zaro ta'siri. Genlarning pleytrop ta'siri. Diduragay va poliduragay chatishtirish jarayonida belgilarning irsiylanishini o`rganish. Allel va allel bo`lmagan genlarni o`zaro ta'sirini o`rganish. Masalalar echish.	6	A-4	4
5	Irsiyatning xromosoma nazariyasi	Irsiyatning xromosoma nazariyasi. T.Morgan va uning shogirdlari tomonidan irsiyatning xromosoma nazariyasining yaratilishi.Irsiyatning xromosoma nazariyasini qoidalari. Jins genetikasi. Oilaviy genetik belgilarning irsiylanishi. Krossengoverning turlari. Jinsga bog`liq belgilar va kasalliklar. Masalalar echish.	6	A-4	4
6	Irsiyatning molekulyar asoslari	Irsiyatning molekulyar asoslari. DNKning irsiy axborotni o`tkazishdagi roli. Transformatsiya. Transduktsiya. Oqsil biosintezi. Nuklein kislotalarning irsiy axborotni o`tkazishdagi va oqsil biosintezidagi rolini o`rganish.	6	N-2	2
7	Genetik injeneriya va biotexnologiya	Genetik injeneriya. Biotexnologiya. Hujayra injeneriyasi va klonlash. Genomli o`zgargan organizmlarning kelajakdagi roli.	6	N-2	2
8	O`zgaruvchanlik. Uning xillari va tibbiyotdagi roli.	O`zgaruvchanlik va uning xillari: kombinativ, mutatsion, modifikatsion. Modifikatsion o`zgaruvchanlik. Belgilarning reaktsiya normasi. Fenokopiyalar. Mutatsion o`zgaruvchanlik va uning xillari. Mutagen omillar.Antimutagenez. Irsiy va irsiy bo`lmagan o`zgaruvchanlikni o`rganish. Variatsion qator tuzish.	6	N-2 A-2	4
9	Odam genetikasi va tibbiy genetika	Odam genetik tahlil uchun o`ziga xos ob'ektdir. Odam irsiyatini o`rganishdagi asosiy usullari.SHajara egizaklar tsitogenetik biokimyoviy populyatsion biokimyoviy statistik molekuyar – ontogenetik dermatoglifika	6	A-4	4

		usullarini o`rganish. Odam qo`l teri barmoqlaridan nusha olishni o`rganish va bu nushalar yordamida belgilarning irsiylanishini aniqlash. Toza va panmiktiv populyatsiyalarda belgilarning irsiylanishini o`rganish.			
10	Irsiy kasalliklar. Tibbiy genetik maslahat .	Irsiy kasallikning tasnifi (gen, xromosoma, genom kasalliklari). Odamlarda kuzatiladigan nikoh tiplari va ularning tibbiy-genetik tomonlari. Qarindoshlik darajalari va ulardagi genlar umumiyligi. Tibbiy-genetik maslahatlar. Gen va xromosoma kasalliklarining kelib chiqish mexanizmini o`rganish. Monogen va poligen belgilarni aniqlash. Odamlarda normal va patologik belgilarning irsiylanishini aniqlash.	6	A-4	4
11	Individual rivojlanishning umumiy qonuniyatlari	Individual rivojlanish (ontogenez). Umumiy qonuniyatlari. Ontogenez - bu bir butun yaxlit jarayon. Doimiy preparatlarda spermatogenez va embriogenez etaplarini o`rganish. Makropreparatlar va mikropreparatlarda postembrional davrni o`rganish.	6	A-4	4
12	Evolyutsion jarayonlar va ularning umumiy qonuniyatlari	Evolyutsion g`oyalarning tarixi. Darvinizm va genetikaning hozirgi zamon hamjihatligi. Populyatsiya. Populyatsiyaning ekologik va genetik xarakteristikasi. Genetik polimorfizm. Irsiy kasalliklar chastotasi. Tashqi muhitning mutagen omillari ta’sirida kelib chiqadigan kasalliklarni aniqlash. Antimutagenlarning ta’sirini o`rganish.	6	N-2 A-4	6
13	Odam a’zolarining onto-filogenezi	A’zolar evolyutsiyasi. Hayvon a’zolari va funktsional tizimlarining ontofilogenezi Odamlardagi tug`ma etishmovchilik rivojining ontofilogeneziga bog`liqligi.	6	N-2	2
14	Antropogenez	Odamning evolyutsiyasi. Hozirgi zamon odamlari.Evolyutsiyaning insoniya soniga ta’siri.	6	N-2	2
15	Odam va biosfera. Odam ekologiyasi	Biosfera tabiiy tarixiy tizimdir. Biosfera evolyutsiyasi. Odam va biosfera. Ekologiya — organizmning atrof muhit bilan bo`lgan munosabati haqidagi fan. Biosfera va ekologiya muammolarini o`rganish va atrof muhit ifloslanishini oldini olish chora tadbirlarini bilish.	6	N-2	2
16	Tibbiy parazitologiya.	Antropobiogeotsenozdagi biotik bog`lanishlarning asosiy shakllari. Parazitlar yashash muhitining o`ziga xosligi. Parazit kasalliklar bilan kurashishning ekologik jabhalari. Sodda hayvonlar tipi. Sarkodalilar:	6	A-2	2

		dizenteriya, ichak va og`iz amyobalari. Hivchinlilar: tripanosoma, leyshmaniya, trixomonadalar va lyambliya. Sporalilar. Toksoplazma, koktsidiyalar va bezgak parazitlari (plazmodiylari). Infuzoriyalar: balantidiya.			
17	Tibbiy gelmintologiya va araxnoentomologiya	Gelmintlar haqida tushuncha. Biogeogelmintlar. YAssi chuvalchanglar tipi. YUmaloq chuvalchanglar: odam askaridasi, ostritsa, qil boshli gijja, egri boshli gijja, trixinella, rishta, strangloidlar, qilsimon gijja-filyariyalar. O`rgimchaklar, chayonlar, falangalar, kanalar turkumlari.Hashoratlar sinfi. Epidemiologik ahamiyatga ega bo`lgan turkumlari.	6	A-2	2
18	Zaharli hayvonlar	Zaharli hayvonlar sistematikasi. Zaharli sodda hayvonlar va zaharli kovakichlilar: gidroid, sifoid yoki haqiqiy meduzalar, korall poliplar. Zaharli chuvalchanglar. Zaharli halqali chuvalchanglar. Zaharli mollyuskalar. Zaharli bo`g`imoyoqlilar. Zaharli hasharotlar: qovoq arilar (shershen), asalarilar, chumolilar, tangacha qanotlilar. Zaharli ignaterililar. Zaharli umurtqalilar: to`garakogizlilar, baliqlar, amfibiyalar, reptiliyalar. Ularning zahari bilan zaharlanish belgilari, birinchi yordam va davolash.	6	A-2	2
		Jami:	**108**	**18/36**	**54**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-2017 y.

Asosiy adabiyotlar:

1. Xoliqov P.X., Qurbonov A.Q. va boshqalar. Tibbiy biologiya va umumiy genetika.“Ziyo-nashr”. Toshkent. 2018 y.

2. Nishonboev K.N., Hamidov J.H., -" Tibbiy biologiya va genetika ". Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent. 2005 y.

5. YArыgin M. “Biologiya”.Uchebnik. M.,1999 g.

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli “OIV infektsiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to`g`risida ” gi buyrug`i

2. Bochkov N.P. Klinicheskaya genetika. Moskva. 2004 g. Uchebnik dlya vuzov.

3. Barыshnikov E.N,- Meditsinskaya parazitologiya. Konspekt lektsiya dlya med.vuzov. Vlados-press, 2005 g.

4. Zayats R.G., Rachkovskaya I.V.,Karpov I.A. Osnovы obщey i meditsinskoy parazitologii. Moskva, 2002 g.

5. Zayats R.G., Rachkovskaya I.V., Karpov I.A. Osnovы obщey i meditsinskoy parazitologii. Feniks, 2002 g.

6. A.O.Daminov. «Genetikadan masalalar to`plami» Toshkent,2007, 2010, 2013 y.

7. P.R.Alimxodjaeva,A.A.Abduvaliev,N.M.To`ychibaeva,M.S.Gildieva. “Tibbiy genetikaning tekshirish usullari”.

8. «Biologiya» A.A.Slyusarev, S.V.Jukova. Vыsshaya shkola. M.,1987 g.

9. J.A.Musaev. “Genetika asoslari” Toshkent-2011y.

10. Alimxodjaeva P.R.,Juravlyova R.A. "Rukovodstvo po meditsinskoy parazitologii". «Abu Ali ibn Sino», Tashkent, 2004 y.

11. K.N.Nishanbaev, P.R.Alimxodjaeva, D.J.Xamidov. Meditsinskaya biologiya i genetika. Tashkent 2008 g.

Internet saytlari

1. http://www.medline.ru.
2. www.freebooks4doktors.com/fl/spec4.htm;
3. www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/
4. www.histology.narod.ru/
5. http://rsmu.ru/8894.html
6. http://www.dapamojnik.info/gist/
7. www.morphology.dp.ua/hist.php
8. http://histologyatlas.wisc.edu/

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS (PROFESSIONAL TA'LIM
5.71.01.01 – Feldsher-akusherlik ishi

"TIBBIY KIMYO" FANIDAN ISHCHI O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	Umumiy amaliyot Feldsher-akusheri
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.08.
Ajratilgan soat:	108

Toshkent – 2021yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

G. Sh. Karimova – Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumining “Pediatriya” fani o`qituvchisi.

Taqrizchilar:

Ichki taqrizchi:

D. X. Abdullayeva – Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Tashqi taqrizchi:

M. A. Odilova – 1-shahar bolalar klinik kasalxonasi bosh hamshirasi

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	**TIBBIY KIMYO" FANIDAN ISHCHI**
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	4
Dasturning maqsadi	– Sog`lom bola organizmi xususiyatlarini tushuntirish; – turli yoshdagi bolalarda uchraydigan yuqumli va somatik kasalliklar bo`yicha ma'lumotlar berish; – bemor bolalarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish va nazorat yuritish usullarini o`rgatish; – uy sharoitidasog`lom va bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish, kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlarini o`rgatish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	O`quvchilar sog`lom va bemor bolalar xususiyatlari, nazorat va maqsadli tekshiruv usullari, bolalarda uchraydigan yuqumli va yuqumsiz kasalliklar haqida ma'lumotga ega bo`lib, bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishini amalga oshirish bo`yicha bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar.
Bilim	– Pediatriyaning rivojlanish tarixi; – bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi; – muddatiga yetib va chala tug`ilgan chaqaloqlarni parvarish qilish xususiyatlari; – oilaviy poliklinika, QVP va statsionardagi bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari ; – bolalarni ovqatlantirish ; – bolalik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi; – bolalar yuqumli kasalliklarida hamshiralik parvarishi.
Ko`nikma	– bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi; – bolalarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash hamda material yig`ish; – chaqaloqlarni birlamchi va kundalik parvarishini amalga oshirish; – bemor bolalarni davolash va hamshiralik parvarishini amalga oshirish; – sog`lom va bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish; – bolalarni tabiiy ovqatlantirish va qo`shimcha ovqatlarni tayyorlash; – onalarga sog`lom va bemor bolalar parvarishini amalga oshirish bo`yicha maslahatlar berish; – amaldagi buyruqlar asosida profilaktik emlashlarni o`tkazish; – infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni o`tkazish; – bolalarda yuqumli kasalliklarni oldini olish bo`yicha profilaktik

	sanitariya-oqartuv ishlarini amalga oshirish; – asfiksiya, laringospazm, soxta krup, bronxial astma xurujida, kollaps, hushdan ketish, burundan qon ketganda, gipo- va giperglikemik komada, gipertoniya, talvasa, anafilaktik shok, oftob va sovuq urganda, ilon chaqqanda, suvga cho`kkanda, elektr jarohatida shifokorgacha bo`lgan tez tibbiy yordam ko`rsatish; –faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish; – muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fanlar nomi	Anatomiya Fiziologiya Patologiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Hamshiralik ishi
O`qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol-javob,munozara,test, muammoli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy	Mustaqil ta'lim
I. Tibbiy kimyoga kirish					
1.1.1	**Tibbiy kimyoga kirish.**	Kimyo bizning hayotimizda. Kimyo va kimyoviy moddalar. Kimyo fanini o'rganish jarayonining asosiy qoidalari, bosqichlari, zarur bo'ladigan kimyoviy va matematik ko'nikmalar. Kimyoviy birikma. Moddalarning tasniflanishi. Moddaning holati va xossalari. Atomning elektron tuzilishi va hossalarining davriy o'zgarishi.	2	N	-

1.1.2	**Kimyo va atrof muhit. Biogen elementlar.**	Biogen elementlar kimyosi. s-, p-, d-elementlarning fizikaviy va kimyoviy xossalari.YAdro kimyosi. Sog'liqni saqlash va atrof muhit muhofazasida kimyoning o'rni. Biogen elementlar kimyosi. Organizmdagi kimyoviy elementlar, ularning miqdoriy tarkibi va vazifalari. Organizmda elementlar konsentratsiyasi o'zgarishi bilan yuzaga keluvchi endemik va kasb kasalliklari. Texnogen ofatlar. Zaharli elementlar. Biogen elementlarning sifat reaksiyalari	2	A	3
1.2.1	**Eritmalar.**	Eritmalar. Eritmalarning kolligativ hossalari. Titrimetrik tahlil. Neytrallash usuli Titrimetrik tahlil. Oksidimetriya usuli.	2	N	-
1.2.2	**Moddalar eruvchanligi.**	Elektrolit va noelektrolit moddalar eritmalari. Eruvchanlik. Eruvchanlikka bosimning (Genri qonuni), harorat va begona moddalar mavjud bo'lishining ta'siri (Sechenov qonuni). Eritmalarning xossalari. Biologik eritmalarning osmotik va onkotik bosimlari. Izotonik, gipotonik va gipertonik eritmalar. Eritrotsitlarda plazmoliz va gemoliz hodisalari. Raul qonunlari.Eritma ustidagi erituvchining to'yingan bug' bosimining nisbiy pasayishi. Eritmaning qaynash haroratining ko'tarilishi va muzlash haroratining pasayishi.	2	A	2
1.3.1	**Kislota-asosli muvozanat.**	Kimyoviy reaksiyalar kinetikasi. Kislota-asosli kataliz. Kimyoviy muvozanat va uni baholash usullari (Km va Kd). Arrenius, Brensted-Louri va Lyuislarning kislota va asos nazariyalari. Kislota va asos kuchi. Kislota-asosli muvozanat. Suvning ionlanishi. Vodorod ko'rsatkichi. Kislota-asosli titrlash.	2	N	-
1.3.2.	**Bufer sistemalar.**	Bufer sistemalar. Bufer sistemalarning tasnifi. Bufer ta'siri mexanizmi. Bufer sig'imi va bufer sig'imiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. Bufer eritmalarning rNini hisoblash uchun formulalar. Bufer eritmalarda kislota-asosli muvozanat. Organizmdagi bufer sistemalar: gidrokarbonatli, fosfatli, oqsilli, gemoglobinli va oksigemoglobinli bufer sistemalar. Organizmdagi bufer sistemalar sig'imi. Qonning ishqoriy zaxirasi. Atsidoz va alkaloz.	2	A	2
1.4.1	**Termodinamika.**	Energiya. Oziq-ovqat energiyasi. Kaloriyani hisoblash. Solishtirma issiqlik sig'imi. Energiya turlari. Energiya va temperatura o'lchov birliklari. Metabolizm va energiya o'rtasida o'zaro bog'liqlik. Termodinamikaning birinchi qonuni. Ichki energiya. Izobarik va izoxorik	2	N	-

		jarayonlarning issiqlik samarasi. Entalpiya. Termodinamikaning ikkinchi qonuni. Entropiya. Erkin energiya. Termodinamik jarayonlarning qaytarligi va qaytmasligi. Inson organizmidagi hayotiy jarayonlar qaytmas termodinamik jarayonlar sifatida.			
1.4.2	**Kimyoviy termodinamika.**	Kimyoviy termodinamika. Kimyoviy reaksiyalarning issiqlik effektini aniqlash. Kimyoviy termodinamika. Kimyoviy reaksiyalarning issiqlik samarasi. Kimyoviy termodinamikaning asosiy qonuni. Gess qonuni. Gess qonunidan xulosalar. Termokimyoviy tenglamalar va ular bo‘yicha hisob-kitoblar.	2	A	3
1.5.1	**Kompleks birikmalar.**	Vernerning kompleks birikmalar uchun koordinatsion nazariyasi. Kompleks birikmalarning olinishi. Kompleks birikmalarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi. Kompleks birikmalar molekulasida izomeriya.	2	N	-
1.5.2	**Molekulyar va ionli kompleks birikmalar**.	Molekulyar, ionli kompleks birikmalar. Kompleks birikmalar eritmalaridagi muvozanat. Kompleks birikmalarning barqarorligi. Kompleks birikmalarning barqarorlik va beqarorlik konstantalari. Kompleks birikmalarda kimyoviy bog‘ tabiati. Ichki kompleks birikmalarning olinishi. CHugaev nazariyasi. Xelatlar – organik ligandlarning kompleks birikmalari. Tetrapirrolli birikmalar va metallofermentlar, kompleks birikma tabiatli dorivor vositalar. Ekzogen va endogen komplekslar. Xelatoterapiya asoslari. Xelatoterapiyada antidotlar sifatida ishlatiladigan organik birikmalar. Xelatoterapiyada antidotlarni tanlashda xelatlarning tabiati, barqarorligi va raqobatlashish xususiyati asosiy omil sifatida. Kompleksonometriya – ionlarni kompleks birikmalar holatiga o‘tkazib miqdoriy aniqlash.	2	N	-
1.6.1	**Elektrolit eritmalarining elektro’tkazuvchanligi.**	Elektrokimyo asoslari. Birinchi va ikkinchi tur o‘tkazgichlar. Elektrolitlarning biologik eritmalari ikkinchi tur o‘tkazgichlar sifatida. Elektrolit eritmalarining elektr o‘tkazuvchanligi. Elektrolit eritmalari elektr o‘tkazuvchanligini baholash usullari. To‘qimalar va organizm suyuqliklarining elektr o‘tkazuvchanligi, tibbiyotda elektrkimyoviy usullarni qo‘llanilishi. Konduktometriya. Konduktometrik titrlash.	2	N	-

1.7.1	**Elektrodlardagi jarayonlar. Potensiallar xosil bo'lishi.**	Potensiallar hosil bo‘lishi. Elektrod, oksidlanish-qaytarilish, membrana, diffuziya potensiallari. Potensialni o‘lchash. Elektrodlar. Elektrodlar turlari. O'lchovchi va solishtirish elektrodlari. Potensiallarni hisoblash formulalari. Ionlar konsentratsiyalarini aniqlashning elektrkimyoviy usullari. Potensiometriya. rN ni potensiometrik usul bilan aniqlash. Potensiometrik titrlash. Potensiallar hosil bo'lishining organizm faoliyatidagi o'rni.	2	N	-
1.7.2	**Potensiallar xosil bo'lishi.**	Elektrod jarayonlari. Potensiallar xosil bo'lishi va ularning turlari. Potensiometriya.	2	A	3
1.8.1	**Sirt hodisalarning fizik-kimyosi.**	Sirt hodisalari. Sirt energiyasi va sirt tarangligi. Sirt faollik. Sorbsiya hodisasi. Adsorbsiya, absorbsiya, xemosorbsiya. Harakatli va harakatsiz yuzada boradigan adsorbsiya. Adsorbsiya natijasini belgilovchi omillar. Ion va molekulyar adsorbsiya. Tanlab adsorbsiyalash.	2	N	-
1.8.2	**Xromatografiya usullari.**	Xromatografiya – tanlab adsorsiyalashga asoslangan fizik-kimyoviy usul sifatida. Xromatografiya usullari. Adsorbsion, taqsimlanish, ion almashinish, afin, gaz, gaz-suyuqlik xromatografiya turlari. Qog‘oz, kolonkali, kapillyar, yupqa qavatli xromatografiya. Xromatografiyaning tibbiyotda qo‘llanilishi. Zaharli moddalarning to‘qima va organizm suyuqliklaridagi adsorbsiyasi. Adsorbsion terapiya.	2	A	3
1.9.1	**Dispers sistemalarning fizik-kimyosi.**	Dispers sistemalar. Dispers sistemalarning zarrachalar o‘lchami, agregat holati hamda dispers faza va dispers muhitning ta'sirlanish darajasiga ko‘ra tasniflanishi.	2	N	-
1.9.2	**Kolloid eritmalar.**	Kolloid eritmalar. Kolloid eritmalarning olinishi. Peptizatsiya. Kolloid zarrachalarning tuzilishi. So‘lakning mitsellyar tuzilishi. Qo‘sh elektr qavat hosil bo‘lish mexanizmi. Elektrkinetik potensialning paydo bo‘lishi. Elektrokinetik hodisalar. Elektroosmos va elektroforez.	2	N	-
1.9.3	**Dializ va gemodializ.**	Kolloid eritmalarni tozalash. Dializ va gemodializ. Kolloid eritmalarning molekulyar-kinetik va spetsifik xossalari. Koagullanish. Koagullanish bo‘sag‘asi. Kolloid eritmalarning barqarorligi. Kolloid himoya. YUqori molekulyar birikmalar kolloid eritmalar barqarorligini oshiruvchi himoyalovchi vositalar sifatida.	2	N	-

1.9.4	**Dag’al dispers sistemalar. Sirt faol va sirt nofaol moddalar.**	Dag‘al dispers sistemalar. Sirt faol va sirt nofaol moddalar. CHin eruvchi va kolloid eruvchi sirt faol moddalar. YUqori molekulyar birikmalar (YUMB) eritmalari yuqori dispers va kolloid sistemalar sifatida. YUMB eritmalarining xossalari. YUMB eritmalarining turg‘unligi. YUMB eritmalarining qovushqoqligi, YUMB ni, qonning reologik hususiyatlariga ta’siri.	2	N	-
1.9.5	**Dispers sistemalarning fizik-kimyosi.**	Dispers sistemalar. Kolloid sistemalarning klassifikatsiyasi, tuzilishi, olinishi va tozalash usullari. Kolloid sistemalarning molekulyar-kinetik va spetsiifik xossalari. Kolloid sistemalarning turg‘unligi. Dag‘al-dispers sistemalar. YUqorimolekulyar birikmalar YUMB. YUMB eritmalarining xossalari.	2	A	3
	II. Organik kimyo bo'limi				
2.1.1	**Organik kimyoga kirish.**	Organik birikmalar. Organik birikmalar tuzilish nazariyasi. Izomeriya. Stereoizomeriya. Organik moddalar molekulasida kimyoviy bog‘lar tabiati. Organik birikmalarning reaksion qobiliyati. Ta’sirlanish. Ta’sirlanish turlari. Kislorod va boshqa geteroatom saqlovchi organik birikmalar. Spirtlar, tiollar, oddiy efirlar, aminlar, aldegidlar va ketonlarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi, kimyoviy va fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning kimyoviy xossalari. Karbon kislotalar va ularning hosilalari. Karbon kislotalar va ular hosilalarining tasnifi, tuzilishi, xossalari.	2	N	-
2. 1.2	**Organik birikmalarning sinflari va umumiy xossalari.**	Organik kimyo asoslari. Organik birikmalarning asosiy sinflari, Organik birikmalarning reaksion qobiliyati, oksidlanishi va qaytarilishi.Mono-vapolifunksional birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida.Alifatik va aromatik spirtlar.Geterofunksional birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Aminospirtlar hujayra membranalari fosfolipidlarining tuzilish birliklari sifatida. Benzolning geterofunksional birikmalari . Salitsil , sulfanil va aminobenzoy kislota xosilalari dori vositalari sifatida.	2	A	3
2.1.3	**Aromatiklik. Aromatiklik mezonlari.**	Aromatiklik. Aromatiklik mezonlari. Elektron samaralar. Elektronodonor va elektronoakseptor o’rinbosarlar. Organik birikmalarning kislota-asosli xossalari. Brensted-Lourining kislotalari va asoslari. Lyuis kislotalari va asoslari. Organik birikmalarning oksidlanishi va qaytarilishi.	2	N	-

		Organik reaksiya turlari.			
2.1.4	**Uglevodorodlar.**	Uglevodorodlar. Uglevodorodlarning tuzilishi, tasnifi va nomenklaturasi.	2	N	-
2.1.5	**Alkanlar. Alkenlar va alkinlar.**	Alkanlar. Alkanlarning xossalari. O'rin olish reaksiyalari. Alkanlarning ishlatilishi. Alkenlar va alkinlar. Alkenlar va alkinlarning xossalari. Birikish reaksiyalari. Sis-trans izomeriya. Aromatik birikmalar. Aromatik uglevodorod molekulasida o‘rin olish reaksiyalari.	2	N	-
2.1.6	**Spirtlar, tiollar, oddiy efirlar. Aldegid va ketonlar.**	Kislorod va boshqa geteroatom saqlovchi organik birikmalar. Spirtlar, tiollar, oddiy efirlar, aminlar, aldegidlar va ketonlarning tuzilishi, tasnifi va nomlanishi, kimyoviy va fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning fizik xossalari. Aldegid va ketonlarning kimyoviy xossalari.	2	N	-
2.1.7	**Karbon kislotalar.**	Karbon kislotalar va ularning hosilalari. Karbon kislotalar va ular hosilalarining tasnifi, tuzilishi, xossalari.	2	N	-
2.6.1	**Poli- va geterofunksional va geteroxalqali birikmalar.**	Polifunksional birikmalar. Ko‘p atomli spirtlar. Ko‘p atomli fenollar, poliaminlar, ikki asosli karbon kislotalar.	2	N	-
2.6.2	**Geteroxalqali birikmalar.**	Geteroxalqali birikmalar metabolitlar va dorivor vositalar sifatida. Geterohalqa saqlagan neyromediatorlar.	2	A	3
2.6.3	**Geterofunksional birikmalar.**	Geterofunksional birikmalar. Aminospirtlar: aminoetanol (kolamin), xolin, atsetilxolin. Aminofenollar: dofamin, noradrenalin, adrenalin. Aminotiollar (2-aminoetantiol). Ularning biologik ahamiyati. Gidroksi- va aminokislotalar. Ketokislotalar	2	N	-
2.6.4	**Benzolning geterofunksional hosilalari**	Benzolning geterofunksional hosilalari. Paraaminofenol, salitsil kislota, para-aminobenzoy kislota, sulfanil kislota va ularning hosilalari. Poli- va geterofunksional birikmalar metabolizm jarayonining muhim ishtirokchilari va dorivor vositalar sifatida.	2	N	-
2.6.5	**Geterohalqali**	Geterohalqali birikmalarning tasnifi, nomenklaturasi, tuzilishi. Geterohalqali birikmalar	2	N	-

	birikmalarning tasnifi, nomenklaturasi, tuzilishi	metabolitlar va dorivor moddalar sifatida. Biologik muhim geterohalqali birikmalarning tuzilishi, tasnifi va nomenklaturasi. Bir va ko‘p geteroatomli geterohalqalar. Besh va olti a’zoli geterohalqali birikmalar. Kondensirlangan geterohalqalar.			
2.7.1	**Karbonsuvlar. Tuzilishi va funksiyalari.**	Karbonsuvlar, organizm va ozuqa mahsulotlarining asosiy uglevodlari, vazifasi. Monosaxaridlar. Monosaxaridlar klassifikatsiyasi. Aldoza, ketoza, tetroza, pentoza va geksozalarMonosaxaridlarning oddiy va murakkab efirlari.	2	N	-
2.7.2	**Monosaxaridlar stereoizomeriyasi.**	Monosaxaridlar stereoizomeriyasi. Monosaxaridlar formulasini ifodalash uchun Fisher proeksiyasi. Monosaxaridlarning suvli eritmada xalqalanishi. Monosaxaridlar xalqali tuzilishini ifodalash uchun Xeorus formulasi. Monosaxaridlarning xalqali shakllarining anomerlanishi. Monosaxaridlarning kimyoviy hossalari.	2	N	-
2.7.3	**Karbonsuvlar. Monosaxaridlar tuzilishi va hossalari.**	Karbonsuvlar. Monosaxaridlar tuzilishi va hossalari.	2	A	3
2.7.4	**Monosaxaridlarning oddiy va murakkab efirlari**	Monosaxaridlarning oddiy va murakkab efirlari, monosaxaridlarning aminohosilalarini xosil bo‘lishi, oksidlanishi, qaytarilishi, glikozidlar hosil bo‘lishi.	2	N	-
2.7.5	**Disaxaridlar.**	Disaxaridlar. Qaytaruvchi (maltoza, sellobioza, laktoza) va qaytarmaydigan (saxaroza, tregaloza) disaxaridlar. Polisaxaridlar, gomopolisaxaridlar (kraxmal, glikogen, dekstran, sellyuloza, xitin, pektin) va biriktiruvchi to‘qima geteropolisaxaridlari (xondroitinsulfatlar, gialuron kislota, geparin).	2	N	-
II. Aminokislotalar.					
3.1.1	**Aminokislotalar.**	Aminokislotalar tuzilishi, stereoizomeriyasi, fizik-kimyoviy xossalari, kislotali-asosli xossalari, biologik vazifalari.	2	N	-

3.1.2	**Aminokislotalar. Tuzilishi, xossalari va biologik vazifalari.**	Aminokislotalar. Tuzilishi, xossalari va biologik vazifalari. (Laboratoriya mashg‘uloti).	2	A	3
3.1.3	**Oqsillar tuzilishining peptid nazariyasi. Biologik faol peptidlar.**	Oqsillar tuzilishining peptid nazariyasi. Biologik faol peptidlar. Oqsillarning biologik vazifalari. Oqsillarning elementar tarkibi. Globulyar va fibrillyar oqsillar. Oddiy va murakkab oqsillar. Oqsillarning birlamchi strukturasi, uning biologik xususiyatlariga bog‘liqligi. Birlamchi strukturaning turga xos spetsifikligi (turli hayvonlar insulini misolida). Oqsillardagi peptid zanjirlarning konformatsiyasi (ikkilamchi va uchlamchi strukturalar). Oqsillar biologik xususiyatlarining ikkilamchi va uchlamchi strukturaga bog‘liqligi. Oqsillarning superikkilamchi tuzilishlari. Oqsil molekulasining konformatsion o‘zgarishlari. Oqsillarning to‘rtlamchi tuzilishi. Oqsillar biologik faolligining to‘rtlamchi tuzilishga bog‘liqligi; protomerlar komplementarligi; protomerlar konformatsiyasining kooperativ o‘zgarishi (gemoglobin misolida). Izofunksional oqsillar.	2	N	-
3.1.4	**Peptid va oqsillar.**	Peptid va oqsillar. Oqsillarninig fazoviy konformatsiyalari. Peptid va oqsillarning funksiyalari.Oqsillarning fizik-kimyoviy hossalari. (Laboratoriya mashg‘uloti).	2	A	3
3.1.5	**Oqsillarning ligandlar bilan ta’siri.**	Oqsillarning ligandlar bilan ta’siri. Oqsillarning fizik-kimyoviy xususiyatlari: eruvchanligi, ionlanishi va gidratatsiya; oqsillarni eritmalardan cho‘ktirish. Oqsillarning molekulyar massasi, aniqlash usullari, ahamiyati. Oqsillar denaturatsiya va renativatsiyasi, organizmdagi ahamiyati, tibbiyotda qo‘llanilishi. Individual oqsillarni ajratish usullari. Organizm oqsil tarkibining ontogenez va kasalliklarda o’zgarishi.	2	N	-
3.2.1	**Nuklein kislotalar tuzilishi va funksiyalari.**	Nuklein kislotalar ochilishi va o‘rganilishining tarixi, funksiyalari. Eng ko‘p tarqalgan xujayra nukleotidlari. Nuklein kislotalarning tuzilishi, klassifikatsiyasi va nomenklaturasi. Nuklein kislotalar tarkibidagi pirimidin (uratsil, timin, sitozin) va purin (adenin, guanin) asoslari. Nuklein kislota tarkibidagi azot asoslarining laktam-laktim tautomeriyasi.	2	N	-

3.2.2	**Nukleozidlar. Nukleotidlar.**	Nukleozidlar. Nukleotidlar. Nukleozidlarning mono- va polifosfatlari. Nukleozidsiklofosfatlar. Nukleotid tabiatli kofermentlar.	2	A	3
3.2.3	**Nukleozidlar va nukleotidlarning tuzilishi va nomlanishi**	Nukleozidlar. Nukleotidlar. Nukleozidlar va nukleotidlarning tuzilishi va nomlanishi. Nukleozid mono- va polifosfatlar: AMF, ADF, ATF. Nukleozidsiklofosfatlar. Nuklein kislotalarning birlamchi tuzilishi. Ribonuklein va dezoksiribonuklein kislotalar. Nuklein kislotalarning gidrolizi	2	N	-
3.2.4	**Nuklein kislotalar tuzilishi.**	Nuklein kislotalar tuzilishi. Ularning funksiyalari. Nuklein kislotalarning birlamchi va fazoviy tuzilishlari. DNK qo‘sh spirali. Komplementar juftlar. DNKning uchlamchi tuzilishi. RNK turlari. Ribosomalar tuzilishi.	2	A	3
3.2.5	**Komplementar juftlar hosil bo’lishining kimyoviy asoslari**	DNK qo’sh spirali. Komplementar juftlar. Komplementar juftlar hosil bo‘lishining kimyoviy asoslari. CHargaff qoidasi. RNK turlari. RNK va genetik kod. Mutatsiya. Mutatsiya sabablari (tautomer muvozanatning buzilishi, kimyoviy moddalar va nur ta’siri). RNK tuzilishining o’ziga xosliliklari. DNKning uchlamchi tuzilishi. Nuklein kislotalarning gibridlanishi. DNK-zondlari. Xromatin tuzilishi. Nukleosomalar. Gistonli va giston bo‘lmagan xromosoma oqsillari. Ribosomalar tuzilishi.	2	N	-
3.3.1.	**Lipidlar tuzilishi va funksiyalari.**	Organizm va ovqat tarkibining asosiy lipidlari, biologik ahamiyati. Lipidlarning klassifikatsiyasi. Sovunlanadigan: oddiy va murakab lipidlar. Lipidlarni hosil qiluvchi moddalar va lipidlarning hosilalari. YOg‘ kislotalari. Mumlar va triglitseridlar. Triglitseridlarning kimyoviy xossalari. YOg‘larning kislotali va ishqoriy gidrolizi. Glitserofosfolipidlar. Fosfatid kislota. Plazmogenlar. Sfingofosfolipidlar. Proteolipidlar. Glitseroglikolipidlar. Sfingoglikolipidlar. Serebrozidlar. Gangliozidlar. Xujayra membranasining tuzilishi. Sovunlanmaydigan lipidlar.	2	N	-
3.3.2	**Terpenlar.**	Terpenlar. Karotinoidlar. Steroidlar: estran, androstan, pregnan, xolan va xolestan hosilalari. Xolesterol, o‘t kislotalari va ularning tuzlari, ahamiyati. Steroid gormonlar. Eykazanoidlar.	2	N	-
3.3.3	**Sovunlanadigan va sovunlanmaydigan lipidlar.**	Lipidlar. Sovunlanadigan oddiy lipidlar. Uchatsilglitseridlar. Sovunlanadigan murakkab lipidlar. Tuzilishi va hossalari. Lipidlar.Sovunlanmaydigan lipidlar. Terpenlar va steroidlar Fermentlar.	2	A	3

3.4.1	**Fermentlarning tuzilishi, xususiyati va ta’sir etish mexanizmi.**	Fermentlarning ochilishi, tarixi. Fermentlarning xususiyatlari. Fermentativ reaksiya tezliklarining harorat, muhit, ferment va substrat konsentratsiyasiga bog‘liqligi.Fermentativ katalizning o’ziga xos tomonlari. Fermentativ reaksiyalar kinetikasi. Fermentlar faolligini o’lchash birliklari.	2	N	-
3.4.2	**Fermentlar kofaktorlari**	Fermentlar kofaktorlari: metall ionlari va kofermentlar. Fermentlar klassifikatsiyasi va nomenklaturasi. Fermentlar faolligini aniqlash. Fermentlarning xujayra ichida joylashishi. Izofermentlar, multifermentlar, kofaktorlar va kofermentlar. Fermentlar spetsifikliklari	2	A	3
3.5.1	**Vitaminlar. Suvda eriydigan vitaminlar.**	Vitaminlar klasifikatsiyasi. Vitaminlar etishmovchchilikida kelib chikadigan xastaliklar. Suvda eriydigan va yog‘da eriydigan vitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Antivitaminlar. Vitaminlar . YOg‘da eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Suvda eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Avitaminozlar. Antivitaminlar. Vitaminsifat moddalar.	2	N	-
3.5.2	**Yog’da eriydigan vitaminlar.**	Vitaminlar . YOg‘da eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Suvda eruvchi vitaminlar. Tuzilishi va funksiyalari. Avitaminozlar. Antivitaminlar. Vitaminsifat moddalar.	2	N	-
		Jami:	**108**		**49**

3. O‘quvchilarni bilim va ko‘nikmalarini baholash

O’quv dasturi asosida o’quvchilar tomonidan o’zlashtirilgan bilim va ko’nikmalar ichki nazorat bo’yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og’zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo’lib, ular o’quv elementini o’zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro‘yxati

Prezident asarlari:

8. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

9. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

10. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

11. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.
12. SHavkat Mirziyoev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.
13. SHavkat Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
14. SHavkat Mirziyoev “Niyati ulug‘ xalqning ishi ham ulug‘, hayoti yorug‘ va kelajagi farovon bo‘ladi”Toshkent – “O‘zbekiston”-2019

Asosiy adabiyotlar

1. M.M. Abdulhaeva, O‘. M. Mardonov. «Kimyo». Toshkent, «O‘zbekiston» nashriyot–matbaa ijodiy uyi, 2011 yil.
2.SH.X.Sobirov «Organik kimyo». Toshkent, CHo‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2009 yil.
3. A.A.Abdusamatov, R.Mirzaev, R.Ziyaev «Organik kimyo». Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2004
4.A.A.Abdusamatov, R.Ziyaev, V.Akbarov «Organik kimyodan mashq, masala va testlar». Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2003
5. S.Masharipov, I.T.Tirkashev “Kimyo” Akademik litsey va kasb-hunar kollejlari uchun. Toshkent, 2003

Qo‘shimcha adabiyotlar

1.I.M.Pirmuxamedov “Organik kimyo” Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 1992 yil
2.L.YUnusov, SH.Rustamova“Organik kimyo” Amaliy mashg‘ulot. Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1995 yil.
3.I.M.Pirmuxamedov, A.SH.SHukurov “Organik kimyo”. Amaliy mashg‘ulot. Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 1996 yil.
4.R.A.SHoymardonov «Organik kimyodan savol, masala va mashqlar Toshkent, “O‘qituvchi” nashriyoti, 1996 yil

Internet saytlari

http://www.ziyonet.uz/
http://www.lex.uz/
http://www.google.com/
http://www.dtm.uz/
Pharmi. Uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TIBBIY BIOFIZIKA
NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.09.
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2021yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Muxamedova D. SH. — CHilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o`qituvchisi

Axmedova F. E. — CHilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o`qituvchisi

Taqrizchilar:

SHaripova F. A. — Toshkent Davlat stomatologiya instituti “Fiziologiya va patologiya” kafedrasi o`qituvchisi, t.f.n., dotsent

To`xtaeva X. M. — CHilonzor Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat texnikumi katta o`qituvchisi

1. O`quv dasturga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturning nomi	**Tibbiy biofizika**
Ajiratilgan soat	**72**
Mavzular soni	**9**
Dastur maqsadi	- Organizm a'zo va to`qimalarining faoliyati asosida yotuvchi umumiy fizikaviy va biofizikaviy qonuniyatlarni o`rganish; - Organizm to`qimalari va suyuqliklarining mexanik, bioelektrik va optik xossa va xususiyatlarini o`rganish; - Tashqi muhitning fizikaviy davolovchi va salbiy ta'sirlarining asosiy biofizikaviy mexanizmlarini to`g`risida tasavvurlarga ega bo`lish; - Inson organizmida sodir bo`ladigan mikrojarayonlar va molekulyar jarayonlarning fizikasini tushunish;
O`zlashtirish natijalari	- Organizm a'zo va to`qimalarining faoliyati asosida yotuvchi umumiy fizikaviy va biofizikaviy qonuniyatlarni, organizm to`qimalari va suyuqliklarining mexanik, bioelektrik va optik xossa va xususiyatlarini, tashqi muhitning fizikaviy davolovchi va salbiy ta'sirlarining asosiy biofizikaviy mexanizmlarini bilib oladilar; - Fizikaviy konuniyatlarni tirik organizmdagi jarayonlarga tadbik etish ko`nikmalariga ega bo`ladilar; - Tibbiy biologik ma'lumotlarni fizik-texnikaviy asboblar yordamida olish, kayd etish va taxlil etish malakalariga ega bo`ladilar;
Bilim	- Biofizika faniga kirish. Faning vazifalari, tibbiy biofizikada ishlatiladigan asbob-uskunalar. Metrologiya (o`lchash) va xatoliklar nazariyasi; - Biomexanika, bioreologiya va gemodinamika asoslari ; - Bioakustika asoslari; - Bioelektrodinamika va elektrokardiografiya asoslari; - Optika asoslari va ko`zning optik sistemasi; - Tirik organizm to`qima va hujayralariga fizik omillarning ta'siri; - Hujayra biofizikasi va biomembranologiya asoslari; - Termodinamik sistemalar va biokimyoviy jarayonlar kinetikasi ; - Zamonaviy biofizika tekshirish usullari umumiy tushunchalari;
Ko`nikma	- Biofizika fanining tarixi; - biofizika fanining tibbiyotdagi ahamiyati; - Biofizika fanining boshqa fanlar bilan bog`liqligi; - o`lchashlar va asosiy o`lchov birliklarini SI sistemasida ifodalashi; - antropometrik o`lchashlar va ularning asosiy birliklari; - tajriba o`tkazish usuliga bog`liq bo`lgan xatoliklar; - qurilma va apparaturaga bog`liq bo`lgan xatoliklar; - tajriba o`tkazuvchining shaxsiy xatosi; - odamning antropometrik ko`rsatkichlarini o`lchash; - SI sistemasi asosida normal (fiziologik) va patologik ko`rsatkichlarni aniqlash; - o`rta arifmetik qiymatni hisoblash; - absolyut va nisbiy xatoliklar;

	- har xil o`lchov asboblarida o`lchashlar o`tkazish; - qattiq jismlarning mexanik xossalari; - biologik to`qimalarning mexanik xossalari; - suyuqlikning mexanik xossalari; - yurak biomexanikasi elementlari. - sfigmotonometr va fonendoskop yordamida qon bosimini o`lchash; - sirt taranglik koeffitsientini tomchi uzilish usuli bilan aniqlash; - gormonik tebranma harakat va uning siljish, davr, chastota, to`lqin uzunliklarining kattaliklari birliklari; - tovush turlari va akustik rezonansning hosil bo`lishi; - tovush kuchi, balandligi, tembrini nimalarga bog`liqligi, xar xil muhitda tarqalish tezligi; - • tovushning berilgan temperaturadagi va 0°S dagi tezligini aniqlash formulasini; - tovushning tarqalishi va chastotasi, lokatsiyasi; - ultratovush va uning xususiyatlari; - aks-sado nimaligi; - akustik rezonansning qaysi xususiyatidan foydalanishi; - ul’tratovush qurilmalari bilan ishlash printsiplari; - tovushning to`lqin uzunligini aniqlash; - berilgan haroratda tovush tezligini aniqlash; - tibbiyotda tovush eshitish usullaridan tashxis qo`yishda qo`llanilishi va tovush bilan davolash; - ultratovush qurilmasini ishchi xolatga keltirish; - eshitish o`tkirligini aniqlash; - hujayra membranasida biopotentsiallarning hosil bulishi; - elektrokardiogramma(EKG) haqida tushuncha; - EKG ni ishlatish maqsadlari va qayd qilish texnikasi; - elektrokardiograf apparatlarida ishlash; - elektrokardiogrammani yozib olish va undagi o`zgarishlarning tavsif qilish; - elektrodlarni to`g`ri ulash. - yorug`likning tabiati va xossalari; - linzalar va linzalarda tasvirlarning hosil bo`lishi; - optik asboblar va ularning kattalashtirish darajasini hisoblash; - mikroskopning optik sistemalari va mikroskopning kattalashtirish darajasini hisoblash; - infraqizil va ultrabinafsha nurlarning tabiati; - ko`zning optik tizimi, uzoqdan va yaqindan ko`rishning sabablari; - ko`zning to`r pardasida ketadigan fotobiologik jarayonlar; - lazer nurlarining tabiati va uning tibbiyotda qo`llanilishi. - ko`zning ko`rish o`tkirligini aniqlash; - ko`zning ko`rish maydonini aniqlash; - organizmning hayot faoliyatida fermentlarning ahamiyati; - fermentlar ishtirokida boradigan reaktsiyalarning mohiyati; - fermentativ reaktsiyalar tezligiga har xil omillarning ta’siri; - ovqat hazm bo`lish jarayonlarida me’da va ichak shirasi tarkibidagi fermentlarning ishtirok etish jarayonlari; - so`lak tarkibidagi amilaza fermentini kraxmalning gidrolizlanishiga ta’siri;

	- fermentlar aktivligiga haroratning ta’siri; - biologik membranalarning ultrastrukturalari va funktsiyasi, ularni tekshirish usullari; - moddalarning hujayra membranalari orqali passiv va aktiv transport qilinish mexanizmlari; - • diffuziya, osmos, filtratsiya hodisalarining mohiyati va mexanizmi; - eritrotsitlarning gemolizlanishining sabablari va ularning mohiyati; - biomembranalarga va hujayralarga har xil moddalar eritmalarining ta’sirlari; - o`simliklarning hujayralarida ketadigan plazmoliz va deplazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish; - eritrotsitlarga gipertonik va gipotonik eritmalar ta’sir ettirib, ulardagi o`zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o`rganish; - termodinamika qonunlari; - issiklik balansi; - issiqlik almashinuvi turlari; - termometriya hakidagi tushuncha; - rentgen nurlari va ularning xossalari; - radioaktivlik haqidagi tushuncha, undan tibbiyotda foydalanish; - doza va uning birliklari; - termometr yordamida tana haroratini o`lchash; - rentgen apparatlarini ishchi xolatiga keltirish; - rentgenografiya o`tkazish; - kompyuter tomografiyaga nazariy tushuncha va printsip ishlashi; - rentgen kompyuter tomografiya (RKM) tushunchasi; - magnit rezonans tomografiya (MRT) tushunchasi; - rentgen kompyuter tomografiya (RKM) o`kazish texnikasi; - Magnit rezonans tomografiya (MRT) o`kazish texnikasi;
O`quv rejaga muvofiq o`zoro bog`liq bo`lgan fan nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Mikrobiologiya va embriologiya asoslari, Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi, Terapiya, Hamshiralik ishi
O`qitishning tashkilish shakli	N - nazariy ta’lim A - amaliy ta’lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX - maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarni bilim va ko`nikmalarini baholsh	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O‘quv dasturi umumiy talablari

№	Mavzular nomi	Mavzuning qiskacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta’lim
1	Biofizika fani, uning vazifalari, tibbiy biofizikada ishlatiladigan asbob-uskunalar. Metrologiya (o`lchashlar) va xatoliklar nazariyasi.	Biofizika fanining tarixi; Biofizika fanining tibbiyotdagi ahamiyati; Biofizika fanining boshqa fanlar bilan bog`liqligi; O`lchashlar va asosiy o`lchov birliklarini SI sistemasida ifodalashi; Antropometrik o`lchashlar va ularning asosiy birliklari; Tajriba o`tkazish usuliga bog`liq bo`lgan xatoliklar; Qurilma va apparaturaga bog`liq bo`lgan xatoliklar; Tajriba o`tkazuvchining shaxsiy xatosi; Odamning antropometrik ko`rsatkichlarini o`lchash; SI sistemasi asosida normal (fiziologik) va patologik ko`rsatkichlarni aniqlash; O`rta arifmetik qiymatni hisoblash; Absolyut va nisbiy xatoliklar; Har xil o`lchov asboblarida o`lchashlar o`tkazish;	8	N A L 2/4/2	4
2	Biomexanika, bioreologiya va gemodinamika asoslari	Qattiq jismlarning mexanik xossalari; Biologik to`qimalarning mexanik xossalari; Suyuqlikning mexanik xossalari; YUrak biomexanikasi elementlari; Ofigmotonometr va fonendoskop yordamida qon bosimini o`lchash; Sirt taranglik koeffitsientini tomchi uzilish usuli bilan aniqlash; Korotkov usulida qon bosimni o`lchash;	8	N A L 2/4/2	4
3	Bioakustika asoslari	Gormonik tebranma harakat va uning siljish, davr, chastota, to`lqin uzunliklarining kattaliklari birliklari; Tovush turlari va akustik rezonansning hosil bo`lishi; Tovush kuchi, balandligi, tembrini nimalarga bog`liqligi, xar xil muhitda tarqalish tezligi; Tovushning berilgan temperaturadagi va 0°S dagi tezligini aniqlash formulasi; Tovushning tarqalishi va chastotasi, lokatsiyasi; Ultratovush va uning xususiyatlari; Aks-sado nimaligi; Akustik rezonansning qaysi xususiyatidan foydalanishi; Ul’tratovush qurilmalari bilan ishlash printsiplari; Tovushning to`lqin uzunligini aniqlash; Ultratovush qurilmasini ishchi xolatga keltirish; Tibbiyotda tovush eshitish usullaridan tashxis	8	N A L 2/4/2	4

		qo`yishda qo`llanilishi va tovush bilan davolash; Eshitish o`tkirligini aniqlash; Berilgan haroratda tovush tezligini aniqlash;			
4	Bioelektrodinamika va elektrokardiografiya asoslari.	Hujayra membranasida biopotentsiallarning hosil bulishi; Elektrokardiogramma(EKG) haqida tushuncha; EKG ni ishlatish maqsadlari va qayd qilish texnikasi; Elektrokardiograf apparatlarida ishlash; Elektrodlarni to`g`ri ulash; Elektrokardiogrammani yozib olish va undagi o`zgarishlarning tavsif qilish;	8	N A L 2/4/2	4
5	Optika asoslari va ko`zning optik sistemasi	YOrug`likning tabiati va xossalari; Linzalar va linzalarda tasvirlarning hosil bo`lishi; Optik asboblar va ularning kattalashtirish darajasini hisoblash; Mikroskopning optik sistemalari va mikroskopning kattalashtirish darajasini hisblash; Infraqizil va ultrabinafsha nurlarning tabiati; Ko`zning optik tizimi, uzoqdan va yaqindan ko`rishning sabablari; Ko`zning to`r pardasida ketadigan fotobiologik jarayonlar; Lazer nurlarining tabiati va uning tibbiyotda qo`llanilishi; Ko`zning ko`rish o`tkirligini aniqlash; Ko`zning ko`rish maydonini aniqlash; Mikroskopiya. Mikroskopning kattalashtirish darajasi va uni hisoblash;	8	N A L 2/4/2	4
6	Tirik organizm to`qima va hujayralariga fizik omillarning ta’siri.	Organizmning hayot faoliyatida fermentlarning ahamiyati; Fermentlar ishtirokida boradigan reaktsiyalarning mohiyati; Fermentativ reaktsiyalar tezligiga har xil omillarning ta’siri; Ovqat hazm bo`lish jarayonlarida me’da va ichak shirasi tarkibidagi fermentlarning ishtirok etish jarayonlari; So`lak tarkibidagi amilaza fermentini kraxmalning gidrolizlanishiga ta’siri; Fermentlar aktivligiga haroratning ta’sirini; Biologik jarayonlarda fermentlarning ahamiyati va fermentativ reaktsiyalarning tezligini aniklash; Kraxmalning gidrolizlanishiga so`lak tarkibidagi amilaza fermentini ta’sirini aniklash;	8	N A L 2/4/2	4
7	Hujayra biofizikasi va biomembranologiya asoslari.	Biologik membranalarning ultrastrukturalari va funktsiyasi, ularni tekshirish usullari; Moddalarning hujayra membranalari orqali passiv va aktiv transport qilinish mexanizmlari; Diffuziya, osmos, filtratsiya hodisalarining mohiyati va mexanizmi; Eritrotsitlarning gemolizlanishining sabablari va	10	N A L 2/4/4	4

		ularning mohiyati; Biomembranalarga va hujayralarga har xil moddalar eritmalarining ta'sirlari; Eritrotsitlarga gipertonik eritmalar ta'sir ettirib, ulardagi o`zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o`rganish ; Eritrotsitlarga gipotonik eritmalar ta'sir ettirib, ulardagi o`zgarishlarni mikroskopda kuzatish va o`rganish; O`simliklarning hujayralarida ketadigan deplazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish; O`simliklarning hujayralarida ketadigan plazmoliz xodisalarini mikroskopda kuzatish;			
8	Termodinamik sistemalar va biokimyoviy jarayonlar kinetikasi	Termodinamika qonunlarini; Issikdik balansi; Issiqlik almashinuvi turlari; Termometriya hakidagi tushuncha; Rentgen nurlari va ularning xossalari; Radioaktivlik haqidagi tushuncha, undan tibbiyotda foydalanish; Doza va uning birliklari. Termometr yordamida tana haroratini o`lchash; Rentgen apparatlarini ishchi xolatiga keltirish; Rentgenografiya o`tkazish; Turli termomertlar yordamida ishlashni o`rganish;	8	N A L 2/4/2	4
9	Zamonaviy biofizika tekshirish usullari umumiy tushunchalari.	Tomografiyaga nazariy tushuncha va printsip ishlashi; Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) tushunchasi; Magnit rezonans tomografiya (MRT) tushunchasi; Rentgen kompyuter tomografiya (RKM) o`kazish texnikasi; Magnit rezonans tomografiya (MRT) o`kazish texnikasi;	6	N A 2/4	4
		Umumiy soat: 108 Jami:	**72**	**N-18 A-36 L-18**	**36**

3. O`quvchilarni bilim va ko`nikmalarini baholash

O`kuv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari:

15. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston"-2018.

16. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
17. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
18. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.
19. SHavkat Mirziyoev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.
20. SHavkat Mirziyoev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
21. SHavkat Mirziyoev “Niyati ulug` xalqning ishi ham ulug`, hayoti yorug` va kelajagi farovon bo`ladi”Toshkent – “O`zbekiston”-2019

Asosiy adabiyotlar

1. S.T.Tursunov, N.R.Buronova, F.Beknazarov “Tibbiy biofizika” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2005 yil.
2. E. Ismailov, N. Mamatqulov, G’. Xodjayev, N. Norboyev. Biofizika. T. Cho’lpon. 2013y
3. Remizov A.N. i dr. Uchebnik po meditsinskoy i biologicheskoy fizike. 2003 god.
4. A.I.Essaulova, M.E.Bloxina, L.D.Gontsov “Rukovodtvo k laboratornыm rabotam po meditsinskoy i biologicheskoy fizike” Moskva, izdatelstvo “Vыsshaya shkola”, 1987 g
5. A.N.Remizov, N.X.Isakova, G.M.Maksina “Sbornik zadachi po meditsinskoy i biologicheskoy fizike”. Moskva, izdatelstvo “Vыsshaya shkola”, 1987 g
6. Qosimov M.M. Nazariy biofizika asoslari. Toshkent, Univer¬sitet, 2006, 220 b.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. V. N. Fedorova, E. V. Faustov. Meditsinskaya i biologicheskaya fizika : kurs lektsiy s zadachami; uchebnoe posobie / - M. : GEOTAR-Media, 2010. - 592 s.
2. M.E.Bloxina “Rukovodstvo k laboratornыm rabotam po meditsinskoy i biologicheskoy fizike” Moskva, 2002 g.
1. 3. 2. YU.A.Vladimirov, D.I.Roshupkin, A.YA.Potapenko, A. I. Deev “Biofizika” Moskva, "Meditsina” nashriyoti, 1983y.
3. N.I.Gubanov, A.A. Utepbergenov “Meditsinskaya biofizika” Moskva,
4. “Meditsina” nashriyoti, 1978 y.
5. Z.D.Beikova, R.S. Pavlov “Meditsina biofizikasidan o`quv qo`llanma” Toshkent, “Meditsina” nashriyoti, 1976 y

Internet saytlari

1. http://www.ziyonet.uz/
2. http://www.google.com/
3. Mexanika - w.w.w. emoni.com.
4. Termodinamika – w.w.w cc.ss. u crèmea ru.
5. Akustika – w.w.w acoustics.ru.
6. Elektromagnetizm – w.w.w Zone-x ru.
7. Optika –w.w.w Fiz.shelp.ru.
8. Atom fizikasi- w.w.w. Fiz.shelp.ru.
9. Yadro fizikasi – w.w.w. Fiz. shelp.ru.
10. Radioaktiv- w.w.w jolnbiz.ru

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

UMUMIY GIGIENA VA EKOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.10.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. K. Ochilova — Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchilari

N. SH. Urokova

Taqrizchi:

B. E. Tuxtarov — SamDTI Jamoat salomatligi va sog`liqni saqlash menejmenti kafedrasi dotsenti

O. A.Ro`ziboev — Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi ishlab chiqarish bo`yicha direktori o`rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Umumiy gigiena va ekologiya**
Ajratilgan soat	**36**
Mavzular soni	**12**
Dasturning maqsadi	O`quvchilarni gigienaning ilmiy asoslari, gigienik tekshirish usullari va sog`lomlashtirish tadbirlarining asosiy printsiplarini o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilishi ta'minlash. O`quvchilarga fan va gigienaning asoslari, gigienaning har bir bo`limini asosiy xususiyatlari, eng dolzarb gigienik va ekologik muammolar, o`quvchilar tomonidan gigienik tekshirish usullarini o`zlashtirilishi, o`quvchilarni odam organizmi va atrof muhit bilan o`zaro ta'sirlanish asoslari, gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirishning asoslari bilan tanishtirish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	O`quvchilar: – toksikologik tekshirishlarning metodologik asoslarini bilib oladilar; – oziq-ovqat mahsulotlarining to`la sifatliligini tekshirishning uslubiy asoslarini aytib beradilar; – bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini umumiy va shaxsiy tarzda tekshirish va baholashning metodologik asoslarini bajarib kuradilar; – organizmga atrof muhit omillarining organizmga ta'sirini baholash uchun ayrim fiziologik tekshirishlarni bajarib ko`rsatadilar: – organizmga meteoomillarning kompleks ta'sirini tekshirish va baholash usularini aytib beradilar; – jismoniy mehnatni bajarishda organizmning funktsional holatini baholash usullarini bajaradilar; – aqliy mehnat bajarganda organizmning funktsional holatini baholash bo`yicha ish olib boradilar.
Bilimlar	– gigiena va uning har bir bo`limining maqsadi va vazifalarini; – atrof muhit va odam organizmining o`zaro bog`liqligining asoslarini; – atrof muhit omillarining organizmga ta'sir etish xususiyatlari, ijtimoiy-gigienik omillarni; – gigienik va sog`lomlashtiruvchi tadbirlarni tashkil qilish va o`tkazishning asosiy printsiplarini; – oqilona ovqatlanishning gigienik asoslarini; – sog`lom turmush tarzining gigienik asoslarini; – atrof muhit omillarini gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirishning umumiy asoslarini; – inson ekologiyasining zamonaviy holati va atrof muhitni muhofaza qilishning gigienik asoslarini *bilib oladilar.*
Ko`nikmalar	– atrof muhit omillarini baholash bo`yicha vizual, instrumental, hisoblash va laboratoriya tekshirishlarini bajarish; – ob'ektlarni sanitar tekshirish va tavsiflashni; – hona havosining mikroiqlim ko`satkichlarini o`lchash va baholash; – insolyatsion tartibni tekshirish va baholash, xonalarning tabiiy va sun'iy yoritilganligini aniqlash; – yopiq xonalar havosining antropogen ifloslanganligini tekshirish

	va baholash; – laboratoriya tekshirishlari uchun turli manbalardan suv namunalarini olish, suvning fizik va kimyoviy xossalarini aniqlash; – laboratoriya tekshirishlari uchun tuproq namunalarini olish va ularni tekshirishga tayyorlash; – tuproqning fizik-mexanik, kimyoviy xossalarini va gelmentoovoskopik tekshirishn – ishchi muhiti havosidagi fizik va kimyoviy omillarni aniqlash; – gazlamaning asosiy fizikaviy va gigienik xossalarini aniqlash *ko`nikmalariga ega bo`ladilar*
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Valeologiya, Nutritsiologiya, Hamshiralik ishi, Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari, Tibbiyot kasbiga kirish, Dietologiya, YUqumli kasalliklar va infektsion nazorat, Kasb kasalliklari.
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma,og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Gigienaning predmeti va vazifalari	Gigienaning predmeti va vazifalari. Tibbiy ekologiya. Tibbiy ta'lim tizimida gigienaning tutgan o`rni. "Aholi salomatligi" tushunchasi, salomatlik ko`rsatkichlarining yashash sharoitlariga bog`liqligi. Atrof-muhit va ekologik omillar haqida tushuncha. Gigienada qo`llanadigan tekshirish usullari.	2	N-2	-
2	Havo muhiti va uning gigienik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining gigienik ahamiyati	Atmosfera havosining fizikaviy xossalariga gigienik ta'rif. Atmosfera tuzilishi haqida tushuncha. Atmosfera havosining fizikaviy xossalarini biologik va umumsanitar ahamiyati: harorat, namlik, havoning xarakat tezligi, barometrik bosim va havoning elektrlanganlik holati. Havoning kimyoviy tarkibi va biologik xossalariga gigienik ta'rif.	4	N-2 A-2	2

		Havoning kimyoviy tarkibi, uning tarkibiy qismlarini fiziologik va sanitar ahamiyati. Havo muhitining biologik xossalari va aerogen infektsiyalar to`g`risida tushuncha. Havo muhiti ifloslanishining ekologik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining gigienik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining optik qismiga sifat va miqdoriy ta'rif, uning jadalligiga ta'sir ko`rsatuvchi omillar. Infraqizil, ko`rinuvchi va ultrabinafsha nurlarga fizikaviy ta'rif va ularning biologik ahamiyati. Iqlim o`zgarishi			
3	Suvning salomatlik omili ekanligi. Aholining suv ta'minotini gigienik asoslari. Aholining suv ta'minotini tashkil qilishga bo`lgan gigienik talablar	Suvning fiziologik va gigienik roli, uning epidemiologik ahamiyati. Aholining suv ta'minotini dunyo muammosi ekanligi. O`zR hududidagi suv manbalariga gigienik ta'rif va ekologik muammolar. Suv iste'moli me'yorlari to`g`risida tushuncha. Xo`jalik-ichimlik suv ta'minoti manbalariga bo`lgan umumiy talablar. Ichimlik suvining sifatiga bo`lgan gigienik talablar. Ichimlik suvini sifatini yaxshilash usullariga umumiy ta'rif. Ichimlik suvining sifatini yaxshilashdagi asosiy va yordamchi usullar.	4	N-2 A-2	2
4	O`zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatini tashkil qilishning asoslari	Sanitariya tashkilotlarini shakllanishining asosiy bosqichlari. O`zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatining umumiy tarkibi. Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati markazlari (DSENM). DSENM ning tarkibi va uning asosiy vazifalari. Ogohlantiruvchi va joriy sanitariya nazoratlari haqida tushuncha. 2015 yildagi "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni"ga umumiy ta'rif. Sanitariya tashkilotlarini shakllanishining asosiy bosqichlari. O`zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatining umumiy tarkibi. Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati markazlari (DSENM). DSENM ning tarkibi va uning asosiy vazifalari. Ogohlantiruvchi va joriy sanitariya nazoratlari haqida tushuncha. 2015 yildagi "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni"ga umumiy ta'rif.	2	N-2	2
5	Gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirish haqida tushuncha	Gigienik me'yor va reglamentlarning ahamiyati. Atrof va ishlab chiqarish muhitidagi fizikaviy, kimyoviy, biologik omillarning gigienik me'yorlari va gigienik reglamentlarini ishlab chiqishning asoslari. SanQvaM lari, REK va boshqa normativ hujjatlar.	2	N-2	-
6	Zamonaviy inson ekologiyasining	Inson ekologiyasi haqida tushuncha. Insonning zamonaviy yashash muhitini	2	N-2	2

	tibbiyotdagi oid tomonlari.	shakllanishida texnik taraqqiyot va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning ahamiyati. Atrof-muhitning ifloslanishi texnik taraqqiyotining asosiy negativ oqibati ekanligi. Ifloslantiruvchi omillarning turlari va ularning shahar hamda qishloq aholi yashash joylaridagi asosiy manbalari. Biosferada zararli moddalar tabiatining (bo`lishi va o`zgarishi) umumiy qonuniyatlari, biologik zanjirlar to`g`risida tushuncha. O`zR hududidagi ekologik vaziyatlar, ekologik halokatli zonalar va ekologik zo`riqqan mintaqalarga umumiy ta'rif. Atrof muhitni muhofaza qilish bo`yicha tadbirlar (muammoli)			
7	Mehnat gigienasining umumiy asoslari. Ishlab chiqarish muhitidagi ruhiy-fiziologik va fizik omillarga gigienik ta'rif.	Texnik taraqqiyot va ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar o`zgarishining mehnatga qobiliyatli aholi salomatligi uchun ahamiyati. Mehnat gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari. Ishchilarga tibbiy-profilaktik xizmat ko`rsatish tizimida mehnat gigienasining tutgan o`rni. Ishlab chiqarish muhitidagi biologik omillarga gigienik ta'rif. Ishlab chiqarishga oid zararlar va kasbiy kasalliklar haqida tushuncha. Ishlab chiqarish muhitidagi eng muhim nomuvofiq fizik omillarga gigienik ta'rif (nomuvofiq mikroiqlim, shovqin, tebranish). Ishlab chiqarish changlari, changga oid patologiyalarni oldini olish chora-tadbirlari.	4	N-2 A-2	2
8	Ishlab chiqarish muhitidagi kimyoviy omillarga ta'rif. Zararli kasbdagi ishchilar uchun beriladigan davolovchi-profilaktik ovqatlanish haqida tushuncha	Umumzaharli ta'sir ko`rsatuvchi kimyoviy omillarga gigienik ta'rif, korxonalarda o`tkir va surunkali zaharlanishlarni oldini olish choralari. Organizmga maxsus ta'sir bo`yicha ishlab chiqarishdagi zararli kimyoviy omillarga ta'rif. Ishlab chiqarish korxonalaridagi ishchilarning davolovchi-profilaktik ovqatlanishi haqida tushuncha, maxsus ovqatlanish ratsionlari, ularni berilish sharoitlari.	4	N-2 A-2	2
9	O`zR qishloq xo`jaligidagi mehnat gigienasi asoslari. Pestitsidlar va mineral o`g`itlarni qo`llash gigienasi asoslari.	O`zR sharoitida qishloq xo`jaligidagi mehnatning o`ziga xos xususiyatlari, zamonaviy muammolari, qishloq xo`jaligi mehnatkashlari organizmiga ta'sir etuvchi nomuvofiq omillarga umumiy ta'rif, ishchilarni sog`lomlashtirish bo`yicha tadbirlar. Mineral o`g`itlar va pestitsidlarni qo`llash gigienasi asoslari, organizmga ularning zararli ta'sirini oldini olish tadbirlari (muammoli).	4	N-2 A-2	2

10	Tuproq gigienasi. Aholi yashash joylarini tozalashning umumiy asoslari. Aholi yashash joylarini obodonlashtirishning gigienik ahamiyati. SHahar va qishloq aholi yashash joylaridagi turmush sharoitining xususiyatlari va ekologik muammolari.	Atrof muhitning omili sifatida tuproq muhitiga umumiy gigienik ta'rif. Tuproqning sanitar va epidemiologik ahamiyati haqida tushuncha. Biogeokimyoviy hududlar to`g`risida tushuncha, uning shakllanishida tuproqning tutgan o`rni. O`zR hududining biogeokimyoviy foni va asosiy endemik kasalliklar, ularni oldini olish tadbirlari. Urbanizatsiyaning ijtimoiy-gigienik muammo ekanligi, zamonaviy bosqichda uning o`ziga xos xususiyatlari. O`zR dagi yirik shaharlaridagi yashash sharoitlariga umumiy gigienik ta'rif. SHahar muhiti to`g`risida tushuncha, aholi salomatligi uchun uning ahamiyati. SHaharlarni rejalashtirish va qurishning gigienik printsiplari. SHahar muhitini yaxshilash bo`yicha tadbirlar. Qishloq aholi yashash joylaridagi turmushning o`ziga xos xususiyatlari ekologik muammolari, O`zR da bu muammoning o`ziga xosligi, uni hal etish yo`llari.	4	N-2 A-2	2
11	Bolalar va o`smirlar gigienasining umumiy asoslari.	Zamonaviy sharoitda O`zR dagi bolalar va o`smirlar kontingentining asosiy salomatlik ko`rsatkichlari va uning uchun tarbiyalash va o`qitish sharoitlarining ahamiyati. Bolalar va o`smirlar gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari. Akseleratsiya, uning gigienik ahamiyati, maktabda o`qishga etuklik haqida tushuncha. Bolalar va o`smirlar gigienasi sohasidagi DSENM vrachlarining vazifalari.	2	N-2	2
12	Ovqatlanish – salomatlik omili	Aholi salomatligi uchun ovqatlanishning ahamiyati. Zamonaviy sharoitda ovqatlanish muammosining o`tkirligini belgilovchi omillar. Oqilona (to`g`ri) ovqatlanish tushunchasi va unga bo`lgan gigienik talablar. Ovqatlanishning fiziologik me'yorlari. Alimentar kasalliklar to`g`risida tushuncha, tasnifi. Ovqatdan zaxarlanishlar tushunchasi, tasnifi. Aholining ovqatlanishini gigienik nazoratining mazmuni.Zamonaviy ekologik sharoitlarda ovqatlanishni ratsionallshtirish imkoniyati.	2	N-2	2
Jami			**36**	**36**	**20**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim..

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar

1. Salomova F.I., Iskandarova SH.T., Abdukadirova L.K., Sadullaeva X.A., SHaripova S.A, Axmadalieva N.O., Xasanova M.I. “Gigiena. Tibbiy ekologiya”. Darslik. Toshkent. RIO-TMA, 2019 y
2. Duschanov B.A., Iskandarova SH.T. Umumiy gigiena. Darslik. –Toshkent. Kitob-jurnal. 2008 y.
3. Ponomareva L.A., Kazakov E.K., Abduqodirova L.K., Tuhtarov B.E., Dravskix I.K., SHaripova S.A., Sadullaeva X.A. Umumiy gigiena bilan ekologiya. Amaliy mashg`ulotlar uchun o`quv qo`llanma. - Toshkent. Tafakkur-bo`stoni. - 2011. -200 bet.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Duschanov B., YUsupova O., Nuralieva S., Aminov U. “Radiatsion va harbiy gigiena”. Darslik. – Toshkent., YAngi asr avlodi. - 2008.
2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. “Radiatsionnaya gigiena” o`quv qo`llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.
3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni, T. 2015y.
4. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. “Gigiena s osnovami ekologii cheloveka”, Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
5. Rumyantsev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. va b. “Gigiena” Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.
6. Bolshakov A.M. “Obщaya gigiena” Moskva. GEOTAR-Media. 2009g.
7. Kicha D. I., Drojjina N. A., Fomina A. V. “Obщaya gigiena rukovodstvo k laboratornыm zanyatiyam”. Moskva. GEOTAR-Media, 2010. - 288 s.
8. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun regressiya shkalasi. Toshkent., 1998y.
9. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun tsentil shkalasi. Toshkent., 1998 y.

Internet saytlari:

1.www.minzdrav.uz;
2.www.tma. uz
3.www. Ziyonet;
4.www.hygiene.uz;
5.www.radiation.uz;
6.www.radiation-and-risk.com.
8.www.uran.pro

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TIBBIY PSIXOLOGIYA dan

O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.11.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

S. Uzaqova — Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi yetakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

M. Buvabekov — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Tibbiy psixologiya**
Ajratilgan soat	**36**
Mavzular soni	**14**
Dasturning maqsadi	– Aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini qo`llash; – barcha turdagi tibbiyot va davolash-profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini qo`llash; – tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– Psixologiya fanining tarmoqlari, insonning ruhiy faoliyatini o`rgatish; – psixologiyada qo`llaniladigan tekshirish uslublarini o`rgatish; – turli kasalliklarda bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasini o`rgatish; – tibbiyot xodimining faoliyatida etika va deontologiya masalalarini o`rgatish.
Bilimlar	– Umumiy va meditsina psixologiyasi asoslari» fanining tarixi, amaliy ahamiyati o`rganish uslublari. – Ruhiy jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi. – Bilish soxasi jarayonlari. – Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi. – Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o`zgarishi. – Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Iroda jarayoni haqida ma’lumot. SHaxs muammolari, xarakter, mijoz tushunchalari. – Psixogigiena haqida ma’lumot. – Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika. Psixoterapiya. – Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika – deontologiya masalalari. – Ambulatoriya sharoitida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar psixologiyasi masalalari. – Bolalar kasaliklarida bemorlar psixologiyasi masalalari. – Akusherlik–ginekologiya bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. – Ruhiy kasalliklar shifoxonasi bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.
Ko`nikmalar	– aholining turli qatlamlari bilan ishlash jarayonida muloqat psixologiyasini qo`llash; – barcha turdagi tibbiyot va davolash-profilaktika muassasalarida muloqat psixologiyasini qo`llash; – tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya qoidalariga rioya qilish.

O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq,seminar topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	«Tibbiy psixologiya» fanining tarixi, amaliy ahamiyati va o`rganish uslublari.	Psixologiya so`zi ma'nosi, psixologiya fani va uning tarmoqlari, ruhiy hodisalari va ularning mohiyati. Tibbiy psixologiya fani asosiy masalalari, vazifalari. Psixologiyaning tekshirish uslublari. Psixologiya fani tarixi, asoschilari haqida ma'lumot, Abu Ali ibn Sinoning psixologiyaga oid fikrlari. Tibbiyot xodimi faoliyatida psixologiyaning amaliy ahamiyati, psixologiya tushunchasini izohlay bilish.	2	N-2	-
2	Ruhiy jarayonlar. Ong va uning xususiyatlari. Ongning turli kasalliklarda buzilishi.	Ruhiy holat va, jarayon haqida tushuncha. Ongning turlari va xususiyatlari. Normal ruhiy holat haqida ma'lumot. Ongning fiziologik mexanizmi. Individual va ijtimoiy ong. Ongning taraqqiyot etishida mehnatning roli. Ongning mo`ljal olish xususiyatlari. Turli kasalliklar, shikastlashlar va stress holatlarida ongni buzilishi. Ongning xiralashuvi: deliriy, oneyroid, amentiv, ambulatoriya avtomatizmi, qovog`i solingan holat va depersonalizatsiya. Ongni to`xtashi: obnubilyatsiya, somnolentsiya, quloq bitishi, sopor, koma va hushdan ketish	6	N-2	2

		holatlari. Ongi buzilgan bemor bilan munosabatda bo`lish xususiyatlari. Ongi xiralashgan, ongi buzilgan bemorlar holati baholash, yordam berish tadbirlari.			
3	Bilish soxasi jarayonlari. Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi.	Bilish sohasi jarayonlari. Sezgi va idrok jarayoni buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish psixologiyasi; xotira jarayoni fiziologik asosi, turlari; Diqqat jarayonini shakllashi, turlari; xotira, diqqat jarayonining kasalliklarda buzilishi; sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish xususiyatlari. YAgona ruhiy faoliyat haqida ma'lumot. Bilish sohasi jarayonlari haqida ma'lumot. Sezgi analizatorlari. Sezgining buzilishi anesteziya, gipesteziya, giperesteziya, paresteziyalar. Idrok – sezgi a'zolarimizga ta'sir qilib turgan narsalarning ongda bevosita aks etishidir. Idrok jarayonining shakllashi. Beixtiyoriy, ixtiyoriy idrok etish haqida. Idrok jarayoni buzilishilari: illyuziya, gallyutsinatsiya. Sezgi, idrok jarayoni buzilishi kuzatilgan bemorlarga munosabatda bo`lish psixologiyasi. Xotira. Xotiraning fiziologik asoslari. Xotira turlari. Xotiraning kasalliklarda buzilishi. Diqqat. Turli kasalliklarda diqqatning buzilishi tiplari. Xotirasi, diqqati buzilgan bemorlarga nisbatan tibbiyot xodimining munosabatda bo`lish psixologiyasi.	6	N-2	2
4	Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o`zgarishi.	Tafakkur jarayoni tushunchasi, shakllashi va sifatlari. Aqliy operatsiyalarning asosiy turlari. Tafakkur jarayonining turli kasalliklarda buzilishi. Tafakkuri buzilgan bemorlarga munosabatda bo`lish xususiyatlari. Nutq haqidagi tushuncha. Nutqning turli kasalliklarda buzilishi: motor, sensor, amnestik afaziyalar. Aqli zaiflikning turlari. Aqli zaiflikning turlari: oligofreya, dementsiya. Nutqi buzilgan bemorlar bilan tibbiyot xodimlaring munosabatda bo`lish xususiyatlari.	6	N-2	2
5	Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.	Emotsiya tushunchasi va turlari. Emotsional holatlar haqida ma'lumot: kayfiyat, ehtiros, jazava. Emotsiyalarng fiziologik mexanizmlari. Emotsiya jarayonining organizm bilan bog`liqligi, inson faoliyatidagi ahamiyati. Emotsiya jarayonining turli kasalliklarida buzilishi: eyforiya, disforiya, depressiya, emotsional ambivalentlik, emotsional loqaydlik. Emotsiyasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.	4	N-2	2

6	Iroda jarayoni haqida ma’lumot. SHaxs muammolari, xarakter, mijoz tushunchalari.	Iroda jarayoni bosqich va sifatlari, iroda jarayoni haqidagi nazariyalar. Iroda jarayoni tarbiyasi. Odam irodasini shakllantirish. Tilak, xohish tushunchalari, ko`nikmalar haqida ma’lumot. Iroda faoliyating turli kasalliklarda o`zgarishi; Tibbiyot xodimlaring irodasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. «SHaxs» va «Odam» tushunchalari. SHaxs to`g`risidagi nazariyalar, mijoz haqida ma’lumot. SHaxs muammolari haqida ma’lumot. Xarakter va uning asosiy xususiyatlari. SHaxsning tutgan yo`lining shakl va sifatlari: dunyoqarash, e’tiqod, ideal tushunchalari. SHaxs va kasallik muammosi bemorning xarakter xususiyatlari bilan bog`liqligi haqida ma’lumot. SHaxs patologiyasi haqida ma’lumot. Bemor shaxsi, kasallikning bemor shaxsiga ta’siri. Tibbiyot xodimi va bemor o`rtasidagi munosabatlar.	6	N-2	2
7	Psixogigiena haqida ma’lumot. Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika Psixoterapiya.	Psixogigiena tushunchasi. Psixogigienaning asosiy bo`limlari: yoshga oid psixogigiena, mehnat va ta’lim psixogigienasi, turmush psixogigienasi, oila va jinsiy hayot psixogigienasi, jamoa hayoti psixogigienasi. Tibbiyot xodimlari psixogigienasi. Psixoprofilaktika tushunchasi; psixoprofilaktikaga qaratilgan tadbirlar. Psixoterapiya haqida ma’lumot, Psixoterapevtik davolash usullari. Abu Ali ibn Sinong psixoterapevtik usul bilan davolash borasidagi fikrlari. Psixoprofilaktika. Psixoprofilaktikaning dolzarb masalalari.	2	N-2	-
8	Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika va deontologiya masalalari.	“Etika”, “deontologiya ” tushunchalari; etika kategoriyalari. Etika va deontologiyang rivojlashi tarixi. Tibbiy deontologiyaning asosiy vazifalari; sorrogeniya, yatrogeniya tushunchalari va ularning bemorga ta’siri; bunda o`rta tibbiyot xodimlaring asosiy burchlari.	4	N-2	2
9	Ambulatoriya sharoitida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.	Ambulatoriyada sog`lom muhit yaratish psixologiyasi. “Ayollar maslahatxonasi”da bemorlarga munosabat psixologiyasi. Oilaviy poliklinikada olib boriladigan profilaktika ishlari. Ambulatoriya va poliklinikada bemorga xizmat ko`rsatish psixologiyasi. Poliklikada, “Ayollar maslahatxonasi”da olib boriladigan davolash tadbirlari. Poliklika sharoitida olib boriladigan psixoterapevtik tadbirlar. Oilaviy poliklikalarda olib boriladigan davolash- profilaktika ishlari.	2	N-2	-
10	Terapevtik bemorlar bilan	Terapevtik bemorlar psixologiyasi, terapevtik kasallar davolashda ruhiy taassurotlar,	4	N-2	2

	munosabatda bo`lish psixologiyasi.	psixoterapevtik davolash usullari. Somatik kasalliklar va ularning o`ziga xos xususiyatlari. Somatik kasalliklarda kuzatiladigan ruhiy o`zgarishlar va bemorlarni davolash tadbirlari. Turli terapevtik kasalliklar davolashda ruhiy taassurotlarng o`rni. Bemor ruhiyatiga kasallikning ta'siri.			
11	Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar psixologiyasi masalalari.	Jarrohlik kasalliklaridagi operatsiyadan oldingi va keyingi o`zgarishlar; jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi; davolash jarayoda qo`llaladigan psixoterapevtik davolash usullari. Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlarning o`ziga hos ruhiy holatlari. Jarrohlik bo`limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Jarrohlik operatsiyalari va ularning bemor ruhiyatiga ta'siri. Operatsiyadan keyingi ruhiy o`zgarishlar va ularni davolashda psixoprofilaktika masalalari. Davolash jarayoda qo`llaladigan psixoterapevtik davolash usullar.	4	N-2	2
12	Bolalar kasalliklarida bemorlar psixologiyasi masalalari.	YOsh bolalar ruhiyatiga kasalliklarning ta'siri; YOshga qarab psixoprofilaktika ishlarini olib borish; ota-onalar bilan muloqotning xususiyatlari. Bolalar kasalliklarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimlarining bolalar psixologiyasi, psixoterapiya va amaliy psixologiyasini bilishlari haqida. Bemor bolalarng ota – onasi bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. YOshga qarab psixoprofilaktik ishlar tashkil qilish.	2	N-2	-
13	Akusherlik–ginekologiya bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi.	Sog`lom ayollarga munosabat psixologiyasi. Sog`lom ayol psixologiyasi. Oila va jinsiy hayot psixologiyasi. Tug`ish davri psixologiyasi. Klimaks davri psixologiyasi. Ginekologik bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimining taktikasi. Onalar va bolalar salomatligini saqlashga qaratilgan tadbirlar. Tibbiyot xodimining asosiy burchlari va vazifalari.	4	N-2	2
14	Ruhiy kasalliklar shifoxonasi bo`limlarida bemorlar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi	Ruhiy kasalliklarng o`ziga xos xususiyatlari; psixomotor qo`zg`alishda bemor tinchlantirish usullari; ruhiy kasallar bilan munosabatda bo`lish psixologiyasi. Ruhiy bemorlarda kuzatiladigan o`ziga xos xususiyatlar. Ruhiy bemorlarga ambulatoriya va kasalxona sharoitida munosabatda bo`lish psixologiyasi. Tibbiyot xodiming asosiy burchlari va vazifalari.	2	N-2	-
15	**Jami:**		**36**		**18**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. G`oziev E.G`. «Psixologiya». Toshkent, «O`qituvchi» nashriyoti, 2008 yil.
2. Fayziev YA.M., Eshboev E.H. «Umumiy va tibbiy psixologiya». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2007 yil.
3. YUnusjonova Z.S., Mirzaeva S.A., Bositxonova E.I. «Psixologik parvarish» Toshkent, “O`zbekiston faylasuflari milliy jamiyati” nashriyoti, 2010 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

1. “Bemorlar uyda va shifoxonada parvarish qilish.” Toshkent, «Ibn Sino» nashriyoti, 2003 yil.
2. Ibodullaev Z.R. «Tibbiyot psixologiyasi». Toshkent, «YAngi asr avlodi» nashriyoti, 2009 yil
3. Ishtovan Xardi «Vrach, sestra, bolnoy». «Psixologiya raboты s bolnыmi». Buxarest, 1981 god.
4. Platkov K. K., «Umumiy psixologiya». Toshkent, «O`qituvchi» nashriyoti, 1982 yil
5. Ribolskiy M.I. «Yosh psixologiyasi va pedagogik psixologiyadan praktikum». Toshkent, «O`qituvchi» nashriyoti, 1991 yil.
6. “Spravochni Vidalya”. Toshkent, 2008 yil
7. “Hammabop tibbiyot qo`llanmasi”. Toshkent, 2006 yil
8. “Tibbiyot xodimi” jurnali.
9. “O`zbekiston tibbiyoti” jurnali.

Internet saytlar:

www.histolchuvashia.com.
www.ziyo.net.
www.google.ru
www:uzssgzt.uz

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG'LIQNI SAQLASh VAZIRLIGI

O'RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING

5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo'yicha

TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI
dan

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi: **5.71.01.01.**
Umumiy amaliyot fel`dsher – akusheri.
O'quv rejadagi tartib raqami: **2.12**

Ajratilgan auditoriya soat: 72

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Bazarbaev M. I. - **TTA, informatika va biofizika kafedrasi mudiri, fiz-mat.f.n.**

Ermetov E. Ya. - **TTA, informatika va biofizika kafedrasi katta o'qituvchisi**

Bobajanov B.O. - **TTA, informatika va biofizika kafedrasi assistenti**

Тақризчилар:

Nishonov A. H. **Тошкент ахборот технологиялари университети, информатика асослари кафедраси мудири, т.ф.д., профессор.**

Qarshiev D. A. **- Тошкент Педиатрия тиббиёт институти, тиббий биологик физика, информатика ва ахборот технологиялари кафедраси мудири, ф.м.ф.н., доцент.**

1. O‘quv **dasturi** umumiy talablari

Dastur nomi	Tibbiyotda axborot texnologiyalari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	20
Dasturning maqsadi	Tibbiyotda axborot texnologiyalardan foydalanish modulining bugungi kunda tibbiyot masalalarini yechishda, hamda davolash va ilmiy - amaliy faoliyatni sifatli darajada olib borishda, axborot texnologiyalaridan to‘g‘ri foydalana oladigan kadrlarni tayyorlashda alohida o‘rin tutadi. Bakalavrlar zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida olingan tibbiy - biologik axborotni qayta ishlash, taxlil qilish, ish jarayonini avtomatlashtirish hamda to‘g‘ri qaror qabul qila olishi zarur. Jumladan, matematik modellashtirish uslublari, internet tarmog‘ida, zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan ishlashni bilishi zarur. Axborot texnologiyalarining ahamiyati va rivojlanishini tendensiyalarini bilishi texnik, dasturiy, tarmoq resurslaridan samarali foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishini talab etadi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	• Tibbiyotda axborot texnologiyalar, tushunchalari va tasavurlarining umumiyligi, tibbiy olami jarayonlarini anglashda alohida ahamiyat kasb etishi; • Axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o‘rni haqida tushunchalarga ega bo‘lishi; • Sog‘lom jamiyat qurishda axborotlashtirishning o‘rni Sog‘liqni saqlash tizimini axborotlashtirishda jahon tajribalari va mamlakatimizda bu borada olib borilayotgan ishlar; • sodda tibbiy biologik masalalarni matematik modellashtirish haqida tushunchalarga ega bo‘lish; • hozirgi zamonda informatikaning o‘rni va roli, ma’lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish; • tajriba natijalarini qayta ishlashning asosiy usullari haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;
Bilimlar	• Kompyuter texnikasi bilan ishlashda texnika havfsizligi va gigienasi; • amaliy dasturlar bilan ishlashni; • ma’lumotlar bazasi yaratishni, ular ustida ishlashni va dasturli ta’minotni; • dasturlash asoslari va hisoblash texnikasidan foydalanish ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak; • kompyuter grafika usullarini bilish va foydalana olish; • axborotlar almashinuvi va uni izlashda internet tarmog‘ida ishlash; • elektron pochta dasturi bilan ishlash malakalariga ega bo‘lishi kerak. • Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari;
Ko‘nikmalar	• AKT ning arifmetik ishlash prinsiplari. Axborot turlari va axborot haqida tushuncha. • AKT ning mantiqiy ishlash prinsiplari. Sanoq sistemalar. Axborotlarni kodlash. • Shaxsiy kompyuterlarning apparatli ta’minoti. Kompyuterning asosiy va qo‘shimcha qurilmalari. • Shaxsiy kompyuterlarning dasturiy ta’minoti. Windows operatsion tizimida ishlash asoslari. Windows operatsion sistemasining bazaviy ob’ektlari bilan ishlash. • Windows operatsion sistemasi muhitida papka va fayllar bilan ishlash. Windows operatsion sistemasidagi standart va xizmatchi dasturlar. • Tibbiyotda ishchi o‘rinlarini avtomatlashtirishda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng

	imkoniyatlaridan foydalanish. • Microsoft Word matn muxarririda giperssьılka ob'ektlari bilan ishlan va tahrirlash
O'quv rejasiga muvofik o'zaro boqliq bo'lgan fanning nomi	O'quv rejasiga muvofik**b**archa umumkasbiy va klinik modullar
O'qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim; L –laboratoriya mashgulotlar;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishning tashkiliy qismi	Mustaqil ta'lim
1.	Axborot haqida tushuncha. Axborot texnologiyalari haqida ma'lumot.	Axborot haqida tushuncha. Axborotning ifodalanishi va sifat ko'rsatkichlari. Axborot texnologiyalari haqida ma'lumot.	3	2N	1
2.	Axborot turlari. Sanoq sistemalari. Texnika xavfsizligi.	Axborot turlari va o'lchov birliklari. Sanoq sistemalari. Axborot texnologiyalaridan foydalanishda texnik va gigiyenik qoidalar. Texnika xavfsizligini ta'minlash asoslari.	3	2N	1
3.	Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari.	Ilm-fan va tibbiyotning rivojlanishida informatika va axborot texnologiyalarining ahamiyati. Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirish.	3	2N	1
4.	Tibbiyot masalarini yechishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.	Shaxsiy kompyuterlar haqida umumiy ma'lumotlar. Zamonaviy kompyuterlarning arxitekturasi va tarkibiy tuzilmasi. Axborotlarga ishlov berish, kiritish va chiqarish qurilmalari va ularning tavsifi. Aloqa va kommunikatsiya vositalari.	4	2N	2
5.	Tibbiyot masalarini yechishda axborot texnologiyalar dasturiy ta'minoti.	Shaxsiy kompyuterning dasturiy ta'minoti. Dasturiy ta'minot turlari: amaliy, tizimli, uskunali. Operatsion tizimlar, ularning turlari va vazifalari. Amaliy dasturlar paketi va ularning vazifalari. Xizmat ko'rsatuvchi dasturlar va utilitlar.	2 4	2N 2A	2
6.	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Tibbiyot axborotlarini zichlash usullari.	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Axborotlarni zichlash (arxivlash) usullari. Axborotlarni arxivlash dasturlari.	2 4	2A 2L	2
7.	Tibbiyotda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Microsoft Word matn muxarririda fayl yaratish, matnli axborotlar bilan ishlash, tahrirlash, tartiblash, saralash, saqlash va chop etish. Matn protsessori yordamida jadval, grafik ob'ektlar bilan ishlash. Soha va idoraviy axbortlarni yaratish va ishlov	2 4	2A 2A	2 2

		berishda optimal uslublarni qo‘llash. Avtomatlashtirilgan vositalar va shablonlar. Mundarijalar, kolontitullar, ko‘chirmalar va giperbog‘lanishlarni shakllantirish. Xujjat xususiyatlarini va sahifa parametrlarini sozlash.	4 2	2A 2L	
8.	Sonli ma’lumotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Excel jadval muxarririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Elektron jadvallar bilan ishlash. Sonli ma’lumotlar ustida ishlash. Formula va standart funksiyalar va ulardan foydalanish.	2 4	2A 2L	2
9.	Microsoft Excel jadval muxarririda amaliy ishlar bajarish.	Microsoft Excel jadval muxarriri yordamida qayta ishlash, ma’lumotlar bazasini yaratish, giperbog‘lanishlarni shakllantirish. Tibbiyot sohasiga oid jadval ma’lumotlarini guruhlash, tartiblash, saralash va filtrlash. Elektron jadvallarda axborotlarni himoyalash. Diagrammalar ustida ishlash. Grafik va diagrammalarni shakllantirish va ularni bezash.	2 4 3	2A 2A 2L	 2 1
10.	Tibbiyot ma’lumotlarini taqdim etish uchun taqdimotlar yaratish MS Power Point dasturidan foydalanish.	Tibbiyot axborotlarini taqdimotlar ko‘rinishida shakllantirish texnologiyasi. Taqdimotda turli ob’ektlarni joylashtirish. Animatsiya maslalari. Tovush, tasvir, matn va xarakatlar uyg‘unligini ta’minlash. Taqdimotni boshqarish.	4 3	2A 2L	2 1
11.	Tibbiyotda grafik ma’lumotlar yaratishdagi dasturiy vositalar. Adobe Photoshop dasturidan foydalanish.	Tibbiyot grafik ma’lumotlari ustida ishlash. Adobe Photoshop imkoniyatlaridan foydalanish.	2	2A	
12.	Tibbiyotda multimediya ilovalarini yaratishdagi dasturiy vositalar.	Tibbiyot ma’lumotlarini vizuallashtirishda multimediya dasturiy ta’minot-Adobe Flash va boshqa multimediya dasturlari imkoniyatlaridan foydalanish. Adobe Flash va boshqa multimediya dasturlarida ishlash. Tovush, tasvir, matn va harakatlar uyg‘unligini ta’minlash.	2 4 3	2N 2A 2L	 2 1
13.	Tibbiyot axborot tizimlari. MS Access dasturiy ta’minotidan foydalanish.	Tibbiyotda ma’lumotlar bazasi loyihalashtirish. Mutaxassis shifokorning ma’lumotlar bazasini boshqaruvchi tizimlar. MS Accessda ma’lumot bazasini yaratish. MS Accessda jadvallar, so‘rovlar, shakllar, hisobotlar va modullar bilan ishlash.	4 3	2A 2A	2 1
14.	Global tarmoq. Global tarmoqda ishlashni tashkil etish.	Kompyuter tarmoqlarida ishlash. Simli va simsiz tarmoqla. Kompyuter tarmoqlari va ularning mohiyati. Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo‘yicha qidirish uchun Web brauzerlardan foydalanish.	4 3	2N 2A	2 1
15.	Internet tarmog‘ida foydalanuvchilar registratsiyasi.	Elektron pochta bilan ishlash. Axborotlarni ilovalar bilan jo‘natish va qabul qilish usullari.	3	2A	1
16.	Web saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar.	Tibbiyot sohasida Web sayt yaratishning dolzarbligi, ahamiyati va yutuqlari. Web saytlar yaratishga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar (HTML, PHP, Joomla, Word Press, Piton,	3	2A	1

		Adobe Dreamweaver, Front Page)da ishlash. Dasturda tayyor shakllardan foydalanish. Giperbog‘lanish o‘rnatish, bir nechta Web sahifalarni integratsiyasi ta’minlash, ma’lumotlarning yangilab borish mexanizmi.	2	2A	
17.	Telekommunikatsion tizimlar.	Kompyuter tarmoqlari arxitekturasi. Simli va simsiz tarmoqlar (Wi-Fi, Wi-MAX, LTE, GSM, 3G, 4G). Tarmoqning apparat va dasturiy ta’minoti. Server-klient texnologiyasi. Kompyuter tarmog‘i protokollari. Kompyuter tarmoqlarida manzil tushunchasi. Ma’lumotlarni paketini uzatish va qabul qilish.	3	2A	1
18.	Tibbiyotda elektron va masofaviy o‘qitish	Kompyuter tarmoqlarining apparat va dasturiy ta’minoti. Internet. Internet va internet tarmog‘i, ularni tashkil etish. Internet xizmatlari: WWW, FTP, xosting, konferensiya. IP texnologiyalari (telefoniya va TV). Internet tarmog‘ida qidiruv tizimlarida ishlash. Elektron pochta xizmatidan foydalanish.	2 3	2N 2A	1
19.	Tibbiyot tizimlarining axborot havfsizligini ta’minlash asoslari	Axborot havfsizligi. Axborotlarni tahdid va viruslardan himoyalash. Kompyuter viruslari, turlari va ulardan himoyalanish. Tibbiy axborotlarni himoyalash usullari.	2	2L	
20.	Teletibbiyot. Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyotga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar.	Teletibbiyot. Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyotga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar. Teletibbiyot-masofadan turib, bemorlarni davolashda foydalaniladigan telekommunikatsiya va axborot texnologiyalari. Teletibbiyotga yo‘naltirilgan dasturiy ta’minotlar bilan ishlash.	4 2	2A 2L	2
	Jami		**108**	**N16 A40 L16**	**36**

3. O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini baholash

O‘quv dasturi davomida O‘quv chi lar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikma lar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini anglashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo’yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari

4.1.Asosiy adabiyotlar:

1. BazarbayevM.I., Tulaboyev A.K. va boshq., Tibbiyotda axborot texnologiyalari, Darslik. Toshkent. 2018 y.

2. BazarbaevM.I., ErmetovE.Ya., SayfullaevaD.I., «Ta’limda axborot texnologiyalari», Darslik. Toshkent. 2018 y.

3. Vasil`ev A.“Microsoft Office 2007. Novые vozmojnosti”. Uchebnik, S.Pb. PITER, 2007 g.

5.2. Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2013).Biomedical informatics: computer applications in health care and biomedicine. Springer Science & Business Media.
2. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2014). Biomedical Informatics: Computer Applications in Health Care and Biomedicine.
3. Lambert, J., & Lambert, S. (2015). Windows 10 Step by Step. Microsoft Press.
4. Abduqodirov A.A., Pardaev A.X.Masofali o'qitish nazariyasi va amaliyoti. –T. Fan, 2009 y.
5. Agaponov S. V. i dr.Sredstva distantsionnogo obucheniya. Metodika, texnologiya, instrumentariy. / Avtorы: Agaponov S. V., Djaliashvili 3. O., Krechman D. L., Nikiforov I. S, Chenosova E. S, Yurkov A. V. / Pod red. Z.O. Djaliashvili. — SPb.: BXV-Peterburg, 2003. — 336 s: il.
6. Andersen, Bent B. Mul`timedia v obrazovanii / Bent B. Andersen, Katya van den Brink – M.: Drofa, 2007 g.
7. Ibragimov I. M.Informatsionnыe texnologii i sredstva distantsionnogo obucheniya: ucheb, posobie dlya stud. vыssh. ucheb.zavedeniy / I. M. Ibragimov ; pod red. A. N. Kovshova. — 2-e izd., ster. — M.: Izdatel`skiy tsentr «Akademiya», 2007 g.
8. Krasnova G.A., Belyaev M.I., Solovov A.V. Texnologii sozdaniya elek-tronnыx obuchayushix sredstv: 2-e izdanie. – M.: MGIU, 2002. – 304 s.
9. Sabirova D.A. Mul`timediynыe sistemы i texnologii. Uchebnoe posobie -T: TGEU, 2012 g.
10. Sabirova D.A. Mul`timedia tizimlari va texnologiyalari. O'quv qullanma -T: TDIU, 2014 y.
11. Muxammad Amin Yahyo. Internetdagi tahdidlardan himoya, “Muvorounnaxr” nashriyoti, 2016 y.
12. Xolmatov T.X.Informatika i informatsionnыe texnologii. T.: «UME»si, 2003 g.
13. Sattorov A. Ma'lumotlar bazasini boshqarish sistemasi. T.:Fan va texnologiya, 2006 u.
14. Xolmatov va boshqalar. Informatika, Oliy o'quv yurtlari uchundarslik, O'qituvchi T. 2003 y.
15. SafarovT.S. Tajribaviy maъlumotlarni qayta ishlash usullari. O'quv qo'llanma Samarqand, Sam DU, 2001 y.

5.3.Интернет сайтлар:

1. http://www.ziyonet.uz
2. http://www.edu.uz
3. http://www.pedagog.uz
4. www.tma.uz
5. www.lex.uz
6. https://www.coursera.org/
7. http://www.dlearn.org/
8. http://www.sakaiproject.org
9. http://dc.uz/
10. http://www.active.uz/
11. http://vacademia.com
12. http://elearning.zn.uz/
13. https://gnomio.com

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

FARMAKOLOGIYA VA RETSEPTURA ASOSLARI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.01.
Ajratilgan auditoriya soat:	90

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

D. Raxmatova — O`quv dasturi YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

Z. X. Zakirova — O`quv dasturi YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	**Farmakologiya va retseptura**
Ajratilgan soat	**90**
Mavzular soni	**13**
Dasturning maqsadi	«Farmakologiya va retseptura » fani tibbiyot yo`nalishida tayyorlanadigan kasblar uchun asosiy umumkasbiy fanlardan hisoblanib, o`quvchilarda tibbiyotga doir bilimlar hosil qiladi va tibbiyotga doir tasavvurlarini kengaytiradi.«Farmakologiya va retseptura» fanining tibbiyot amaliyotidagi o`rnidan kelib chiqib, mavzularni o`zlashtirish davomida dori preparatlari bilan ishlash, ularni maxsus guruhlarga ajratish, ular bilan turli kasalliklarni davolash va oldini olishda foydalanish, dorilarni saqlash, bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatish yo`l-yo`riqlariga tavsif berishni tashkil etadi. Farmakologik guruhlarning tasnifi, guruhlarga xos bo`lgan farmakologik ta'sirlar, bundan tashqari dori vositalarining nojo`ya ta'siri, ularni oldini olish va tez yordam choralarini qo`llay olish yo`llarini, retsept yozishni o`rgatadi. Kasalliklarni oldini olish va davolash uchun tibbiyot xodimlari dorilarni dozalari va qo`llash usullarini juda yaxshi bilishlari kerak.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– Farmakopeya haqida tushuncha; – Farmakokinetika va farmakodinamika; – Farmakologik effekt; – Biologik namunalash; – Markaziy va periferik asab tizimiga ta'sir qiluvchi dori vositalar; – Nafas organlari faoliyatiga ta'sir qiladigan dori vositalari; – YUrak-tomir sistemasiga ta'sir qiladigan dori vositalari; – Diuretik vositalar; – Hazm a'zolari sistemasiga ta'sir qiladigan dori vositalari; – Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta'sir qiladigan dori vositalar; – Qon sistemasiga ta'sir qiladigan dori vositalar; – Modda almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan dori vositalar; – Allergiyaga va yallig`lanishga qarshi dori vositalar – mavzulari bo`yicha bilim, malaka, ko`nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish.
Bilim	– Farmakologiya fani va uning boshqa fanlar bilan bog`liqligi; – Dori shakllari va ularning tasnifi; – Dori miqdori belgilari; – Retseptning tuzilishi, shakllari va yozish qoidalari; – Dori moddalarining organizmga ta'sir etishda retseptorlarning funktsiyasi; – Dori moddalarining o`zaro ta'siri va mos kelish - kelmasligi; – Dori moddalardan o`tkir zaharlanishda davolash usullarini biladilar.
Ko`nikma	– Tibbiyot bo`limlarida dori moddalarini saqlash va berish; – Retsept yozish; – Dori vositalarini qo`llash; – Dori vositalarining nojo`ya ta'siri; – Ularni oldini olish; – Tez yordam choralarini qo`llay olish ko`nikmalarga ega bo`ladilar.
O`quv rejaga muvofiq	Tibbiyotda xorijiy til, O`zbek tili, Rus tili, Anatomiya, fiziologiya va

o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	patologiya asoslari, Farmakologiya va retseptura asoslari, Umumiy gigiena va ekologiya, Valeologiya, Hamshiralik ishi, barcha maxsus fanlar
O`qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy qismi	Mustakil ta'lm
1	**Umumiy farmakologiya . Farmakologiya faniga kirish**	Farmakologiya fanining mohiyati va uning boshka tibbiy, biologik fanlar bilan aloqasi. Farmakologiya fanining qisqacha rivojlanishi uning tarixi (Ibn Sino, Galen, Parasel's, Pavlov, Pirogov, qravqov va b.). Respublikamizda farmakologiya fanining rivojlanishi (I.K.Komilov, M.B.Sultonov, I.F.Fatxullaev). Farmakologiya fanining vazifasi yangi samarali vositalarni izlab topish va tibbiyot amaliyotiga tatbiq etish. Farmakopeya tibbiyot va farmatsiya qoidalarining qonun majmuasi, davlat miqyosidagi qonunlar yig`indisi (kodeksi). Farmakopeya dori moddasini sifatini aniqlash, namunalar (sandartlar)ni o`z ichiga olgan. Dori moddalarini izlab topish yo`llari va uning tasnifi. Farmakokinetika va farmakodinamika. Dori moddasining organizmga ta'sir etishda retseptorlarning funktsiyasi. Dori moddalarining organizmda retseptorlar bilan bog`lanishi, organizmdagi ta'sir mexanizmini, farmakologik ta'sirning fizik va fizik-kimyoviy xossalarga, dozasi va kontsentratsiyasiga bog`liqligi. Farmakologik effektni dori moddaning kimyoviy tuzilishi bilan bog`liqligi, jinsning ahamiyati, yoshning ahamiyati, tananing og`irligi, genetik omillari, organizmning patologik holatini o`rganish.	2	N-2	-
2	**Umumiy dorinoma (retseptura). Dori shakllari.**	Dori moddalarini izlab topish yo`llari. Dori shakllari va ularning tasnifi. Statsionar bo`limlarida dori moddalarini saqlash va berish qoidalari. Dorilarning halqaro nopatent nomlanishi. Sifatsiz va soxta (falsifikatsiyalangan) dorilar. Retsept, tuzilishi	2	N-2 A-4	2

		va shakllari. Retsept yozish qoidalari. “Davolash-profilaktika muassasalarida dori vositalarini tayinlash hamda bemorlarning dori vositalarini qabul qilish, saqlash va qo`llash tartibi, shuningdek dorixona muassasalari tomonidan axoliga dori vositalarini retsept asosida berish to`g`risidagi Nizomni tasdiqlash haqida”gi 2010 yil 18 iyun 191-sonli buyrugi. (Retsept shakllar- F №1,2,3). Retseptdagi qisqartmalarni amaliyotda qo`llash. Dorixona va uning vazifalari haqida malumot oladilar. Doza haqida tushuncha. Og`irlik va xajm o`lchov birliklarini o`rganish. Doza turlari. Terapevtik doza. Zarbali doza. Toksik doza. Dori moddalar ta’sirining turlari (maxalliy, rezorbtiv, asosiy, salbiy, nojo`ya, bevosita, bilvosita). Dori moddalarini organizmga yuborish yullari. Enteral va parental yo`l. Dori moddalarining organizmdan chiqarilishi. Dori moddalar ta’sirining turlari (maxalliy, rezorbtiv, asosiy, salbiy, nojo`ya, bevosita, bilvosita). Dori moddalari takror yuborilganda ular ta’sirining o`zgarishi. Kumulyatsiya, sensibilizatsiya, tolerantlik va doriga qaramlik. Dori moddalarining birgalikdagi ta’siri. (Antagonizm va sinergizm). Toksik va terapevtik ta’siri. Teratogen ta’sir haqida malumot oladilar. Farmakologik effektni dori moddaning kimyoviy tuzilishi va boshqa omillar bilan bog`liqligi. Biologik namunalash haqida tushuncha va vazifasi haqida tushuncha berish. Dori vositalarini o`zaro ta’sir mexanizmi o`rganish. Dori vositalari ta’sirining turlari (mahalliy, rezorbtiv, salbiy) haqida ma’lumotga ega bo`lish. Qattiq dori shakllari: tabletka, draje, poroshok, kapsulalar (plastinka, karamel, pastilka, plyonka, granula), suyuq dori shakllari: eritmalar, suspenziyalar, emulsiyalar, damlama, qaynatma, ekstraktlar, nastoykalar, miksturalar, tomchilar, novogalen preparatlari, in’ektsiya uchun ishlatiladigan dori shakllari, ampula va flakonlarda chiqariladigan in’ektsiya uchun dori shakllari. YUmshoq dori shakllari: mazlar, pastalar, sham dorilar, liniment (krem, gel) lar bilan tanishish va ularga retsept yozish qoidalarini o`rganish. Sprey va aerozollar.			
3	**Xususiy farmakologiya. Mikroblarga qarshi vositalar**	Umumiy ta’rifi, tasnifi va ahamiyati, ta’sir turlari (bakteriostatik, bakteritsid). Antiseptik va dezinfektsiya qiluvchi vositalar haqida tushuncha, ularning tasnifi va ularga qo`yiladigan talablar. Galogen tutuvchi moddalar: xloramin B, xlorli ohaq, pantosid, yod, yodinol, yodning spirtli eritmasi, lyugol. Oksidlovchilar: suyultirilgan vodorod peroksid eritmasi, kaliy permanganat. Metallarning tuzlari: simob dixlorid; kumush preparatlari: kumush nitrat, protorgol, rux sulfat va rux oksid. Aromatik qator antiseptiklari: sof fenol, ixtiol. Formal’degid gruppasi: formal’degid eritmasi, formalin. Spirt, umumiy ta’rifi va mikrobga qarshi ta’siri.	2	N-4 A-4	2

		Nitrofuran unumlari: furatsillin. Bo`yoqlar: brilliant yashili, metilin ko`ki, etakridin laktat. Detergentlar: diosid. Guanidin saqlovchi moddalar: (Xlorgeksidin, "Triloks") Kislota va ishqorlar. Borat kislota, ammiak eritmasi. Antibiotiklar, tasnifi, qo`llash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo`llash usullari, nojo`ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo`llari. Makrolidlar: eritromitsin, oleandomitsin fosfat. Aminoglikozidlar: streptomitsin sulfat, gentamitsin sulfat, neomitsin sulfat, kanamitsin sulfat. Linkosamidlar: linkomitsin, kliandamitsin. Turli guruhlarga kiruvchi antibiotiklar: tetratsiklin, levomisetin, oksitetratsiklin, metatsiklin, rondomisin, doksitsiklin g/d. Sulfanilamid vositalar tasnifi, qo`llash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo`llash usullari, nojo`ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo`llari: sulfademezin, etazol, urosulfan, norsulfazol, sulfademitoksin, ftalazol, sulfatsil natriy. Nitrofuran va 8-oksixinolin unumlarining, tasnifi, qo`llash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo`llash usullari, nojo`ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo`llari: furatsillin, furazolidon, furadonin, furagin, intestopan, meksaform, mekoaza, 5 – oksixinolin (5-nok), nitroksolin. Silga qarshi vositalar vositalar: tasnifi (asosiy va rezerv vositalar), qo`llash tamoyillari, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo`llash usullari, nojo`ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo`llari: streptomitsin sulfat, rifampitsin, izoniazid, ftivazid, solyuzid, metazid, GINK, etambutol, tsikloserin. Zaxmga qarshi vositalar. Penitsillin va vismut preparatlarning ishlatilishi. Trixomonozni va lyambliozni davolashda qO`llaniladigan vositalar: metranidazol, tinidazol, trixomonatsid, furazolidon. Amyobalarga qarshi vositalar. Emetin g/x, xiniofon, metronidazol. Zamburug`larga qarshi vositalar. Dermatomikozlar, kandidomikozlar haqida tushuncha. Amfoteritsin V, levorin, nistatin, grizeofulfin, miqoseptin, binofin, diflyukan. Bezgakka qarshi vositalar. Xloridin, primaxin. Bezgakni davolashda kimyoterapiya printsiplari, salbiy ta'siri. Gijjalarga qarshi vositalar: xossalari, qo`llash qoidalari: gelmintoks, levamizol, vermoks, pirantel, dekaris, fenosal, xloksil, erkak paporotnigining quyuq ekstrakti. Ichak nematozlarida va tsestodozlarda qo`llaniladigan vositalar. Mikroblarga qarshi dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish va kundalikka qayd etish.			

4	**Markaziy asab sistemasiga ta’sir qiladigan vositalar**	Markaziy asab sistemasiga ta’sir qiladigan vositalar tasnifi. Narkoz uchun ishlatiladigan moddalar. Narkoz bosqichlari, davri va narkozdan keyingi asoratlar, tez yordam choralari. Ingalyatsion narkoz vositalari: uchuvchan suyuqliklar (efir, ftorotan, metaksifluran). Gazsimon narkotik moddalar (azot (II) oqsid, tsiklopropan). Noingalyatsion narkoz moddalari, guruhlari, ingalyatsion narkoz moddalaridan farqlari. Qo`llanilishi va yuborish yo`llari: geksenal, natriy tiopental, natriy oksibutirat. Etil spirti, xossalari va qo`llanilishi. Spirt bilan o`tkir va surunkali zaharlanish va tez yordam choralari. Narkozdan keyin yuz beradigan asoratlar haqida ma’lumotga ega bo`lish va qayd etish. Analgeziya qiladigan vositalar, tasnifi, xossalari, qo`llanilishi, nojo`ya ta’siri, oldini olish va tez yordam choralari, qiyosiy tavsifi. Narkotik analgetiklar: morfin g/x, omnopon, promedol, fentanil, pentazotsin. Narkotik analgetiklar bilan o`tkir zaharlanish. Narkotik analgetiklarning antagonistlari (nalorfin g/x, nalokson). Narkotik bo`lmagan analgetiklar, guruhlari: atsetilsalitsilat kislota, analgin, butadion, paratsetamol, fenatsetin, ibuprufen, indometatsin, voltaren, butadion, baralgin, reopirin, ketonal preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni bilish. Psixotrop vositalar, umumiy ta’rifi, tasnifi, xossalari, qo`llanilishi, nojo`ya ta’siri, oldini olish va tez yordam choralari. Antipsixotik va tinchlantiruvchi qiyosiy tavsifi. Neyroleptiklar: aminazin etaperazin, meterazin, triftazin, galoperidol, rezerpin. Trankvilizatorlar: xlordiazepoksid, seduksen (diazepam), tazepam, fenozepam, mezapam, amizil va trioksazin, oksilidinga retsept yozishni o`rganish. Sedativ vositalar: bromidlar, valeriana va uning unumlari (korvalol, valokardin, nastoykasi), arslonquyruq nastoykasi. Antidepressantlar: imizin, amitriptilin, nialamid, pirazidol. Psixostimulyatorlar: kofein, fenamin, sidnokarb, etimizol, meridil, bemitil. Nootrop vositalar umumiy ta’rifi, tasnifi, xossalari, qo`llanilishi: nootropil (pirasetam), entsefabol, aminalon, serebrozilin, natriy oksibutirat. Analeptiklarning umumiy ta’rifi, tasnifi, xossalari, qo`llanilishi: kofein, benzoat natriy, kordiamin, etimizol, kamfora, sulfokamfokain, korazol, bemegridning MNS ga ta’sri. Kofein va kamforaning yurak-qon tomirlariga ta’siri, kamforaning maxalliy ta’siri, dorilarning qo`llanilishi. Umumiy tonusni oshiruvchilar (adaptagenlar): eleuterokokk, jenshen, aloe, pantokrin, shishasimon tana, salkoseril, FIBS, apilak, propolis. Miyada qon aylanishini stimullovchi vositalar: kavinton, tsinnarizin. preparatlarining dozasini aniqlash, qo`llanilishi va retsept yozishni o`rganish.	10	N-2 A-4	4

5	**Periferik nerv sistemasiga ta'sir kiluvchi vositalar**	Afferent innervatsiya haqida tushuncha, tasnifi va guruh preparatlarining nomlanishi,qo`llanilishi va ta'siri haqida tushuncha berish. Afferent innervatsiyaga ta'sir qiluvchi dori preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari.Ansteziya qiluvchi vositalari: novokain, lidokain, dikain va anestezin, burishtiruvchi vositalar: eman po`stlog`i qaynatmasi, shalfey bargi damlamasi, moychechak guli damlamasi, dermatol, kseroform, achchiqtosh. O`rab oluvchi vositalar: kraxmal va zig`ir urug`i shilimshiqlari; adsorbiyalovchi vositalar: aktivlangan ko`mir, karbolen, oq gil va smekta. Ta'sirlantiruvchi vositalar: kamforaning spirtdagi eritmasi, mentol, achchiq qalampir nastoykasi, ammiak eritmasi va menovazin. Preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni o`rganish. Efferent innervatsiya haqida tushuncha. Xolinergik sinapslarga ta'sir qiladigan moddalar, tasnifi, xossalari, qo`llanishi, nojo`ya ta'siri va oldini olish choralari haqida ma'lumot berish M-Xolinomimetik moddalar: pilokarpin gidroxlorid, atseklidin. N-Xolinomimetik moddalar: tsititon, lobelin gidroxlorid. TSitizin va lobelin alkoloidlaridan chekishga qarshi foydalanish (tabeks, lobelin, anabazin). Antixolinesteraza moddalari: prozerin, galantamin gidroxlorid, kalimin, neyromedin. Fizostigmin salitsilat ta'siri va qo`llanilishi (fosfakol, priafos). Fosofororganik birikmalarning toksik ta'siri, ular bilan zaharlanish va davolash usullari. M-xolinoblokada qiladigan moddalar: atropin sulfat, skopalamin gidrobromid, platfilin gidrotartrat, metatsin.Atropin sulfatning ko`zga va silliq mushaklarga ta'siri, undan zaharlanganda birinchi yordam berish. N-xolinoblokada qiladigan moddalar: benzogeksoniy, pentamin, gigroniy, pirilen, temexin, kvateron. Kuraresimon vositalar: paramion, anatruksoniy, diaksoniy, melektin, ditilin, dekametoniy, tubokurarin xlorid, diplotsin, melliktin, ditilin, dioksoniy preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni o`rganish Adrenergik sinapslarga ta'sir qiladigan moddalar, tasnifi, xossalari, qo`llanishi, nojo`ya ta'siri va oldini olish choralari. Adrenomimetiklar: adrenalin, noradrenalin, efedrin, mezaton, naftizin, izadrin, salbutamol. Adrenoblokatorlar: labetalol, rezerpin, oktadin, fentolamin, digidroergotamin, anaprilin, oksiprenalol preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozishni o`rganish Simpatolitiklar: oktadin, rezerpin, raunatin, ornit, metildofa preparatlarining dozasini aniqlash va retsept	12	N-2 A-4	6

		yozishni o`rganish, ularning qo`llanilishi va salbiy ta’siri, vaziyatli masalalar yordamida ularni qo`llash va monelik holatlarini o`rganish, preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.			
6	**YUrak-tomir sistemasiga ta’sir qiladigan vositalar. Diuretik vositalar**	YUrak-qon tomir sistemasiga ta’sir qiladigan preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi. YUrak glikozidlari. Umumiy tasnifi va qo`llanilishi. YUrak glikozidlari: gitoksin, digitoksin, digoksin, tselanid dorilarning qo`llanilishi. YUrak glikozidlari saqlovchi preparatlar, ularning olinishi, kumulyativ xususiyatlarini va dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Tez ta’sir qiladigan vositalar: strofantik K, korglikon, marvaridgul nastoykasi dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish . Aritmiya haqida tushuncha. Aritmiyaga qarshi vositalar: novokainamid, anaprilin, verapamil, panangin, izadrin, kaliy preparatlari(kaliy xlorid, kaliy orotat, asparkam)larning qo`llanilishi, retsept yozish. Toj tomirlar etishmovchiligida qo`llaniladigan vositalar: nitrong, nitroglitserin, trinitrolong, validol, sustak, preduktal, erinit, kurantil, verapamil, korinfar, kordaron, no-shpa dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Gipertoniya kasalligi haqida tushuncha. Gipotenziv vositalarning tasnifi. Gipotenziv vositalar: klofelin, kapoten, rezerpin, anaprilin, dibazol, magniy sulfat, norvaks, papaverin gidroxlorid, benzogeksoniy dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Gipertoniya qrizida tez yordam choralari. Gipertenziv vositalar haqida tushuncha va ularning xossalari, qo`llanilishi. Diuretik vositalarning tasnifi, ko`llanilishi nojo`ya ta’siri va oldini olish choralari haqida tushuncha berish Diuretik vositalar: gipotiazid, laziks, indap,furosemid, spironalakton, mannit, triamteren preparatlarga retsept yozish.	10	N-4 A-4	2

7	**Nafas organlari faoliyatiga ta’sir qiladigan vositalar**	Nafas a’zolari faoliyatiga ta’sir qiladigan preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanishi, preparatlarga retsept yozish va signaturasini tahlil qilish. Nafas stimulyatorlari: kordiamin, kofein benzoat natriy, etimizol, lobelin gidroxlorid, tsititon, bemegrid dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish Yo`talga qarshi vositalar: kodein fosfat, kodelak, terpinkod, libeksin, bronxolitin, tusupreks, bromgeksin, glautsin gidroxlorid, ko`krak eliksiri dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish va signaturasini tahlil qilish. Balg`am ko`chiradigan vositalar: termopsis o`tidan damlama va qaynatma, “Ot kashlya”, mukaltin, mukobron, tripsin, pektussin, terpingidrat, kaliy yodid. Bronxolitik vositalar, ularning asosiy guruhlari.Izadrin, salbutamol, berotek adrenalin gidroxlorid, efedrin gidroxlorid, atropin sulfat, eufillin dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.	10	N-2 A-4	4
8	**Hazm a’zolari sistemasiga ta’sir qiladigan vositalar**	Hazm a’zolari faoliyatiga ta’sir qiluvchi preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi. Ishtahaga ta’sir qiladigan vositalar: ularning xossalari va qo`llanilishi.e ermon nastoykasi, ziravorlar, fepramon, dezopimon dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Me’da shirasi sekretsiyasi oshganda qo`llaniladigan vositalar: ranitidin, famotsidin, maaloks, beladonna ekstrakti, magniy oksidi, almagel, alyumag, omez dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish va kundalikka qayd etish. Me’da shirasi sekretsiyasi pasayganda qo`llaniladigan vositalar: suyultirilgan xlorid kislota, pepsin, atsedin-pepsin, natural me’da shirasi, festal, mezim, kreon dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Antatsid dori vositalari: natriy gidrokarbonat, alyuminiy gidrooksid, almagel, maaloks, alyumag dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Me’da ichaklar xarakatiga ta’sir etuvchi vositalar: atropin sulfat, papaverin gidroxlorid, no-shpa, pirelen, prozerin, atseklidin dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Qustiradigan va qusishga qarshi vositalar: apomorfin gidroxlorid, rux, mis sulfat, «Aeron», etaperazin, skopolamin, galoperidol, tserukal, metoklopromid, termopsis dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. O`t haydaydigan vositalar umumiy ta’rifi, tasnifi, qo`llanilishi: degidroholat Kislota, oksafenamid, alloxol, xolosas, xolenzim, liv-52, atropin sulfat, papaverin g/x, magniy sulfat. Me’da osti bezining tashqi sekretor funktsiyasi buzilganda qo`llaniladigan vositalar xossalari va qo`llanilishi: panqretin, kontrikal, trasilol. Surgi vositalari ta’rifi, tasnifi, xossalari, qo`llanilishi va nojo`ya ta’siri: magniy sulfat, natriy sulfat, kanakunjut	10	N-2 A-4	4

		moyi, regulaks, gutalaks, fenolftalein, rovoch ildizi kukuni, itjumurt ekstrakti, sano bargi damlamasi, senadeksin. Antidiareya vositalari (xolesteramin, loperamid, smekta, faollashtirilgan ko`mir). Dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.			
9	**Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta'sir qiladigan vositalar.**	Miometriyni ritmik va toniq qisqartiruvchi vositalar. Tug`ruq faoliyatini stimulyatsiya qilishda qo`llanadigan vositalar. Bachadondan qon qetganda qo`llanadigan vositalar. (Tokolitiklar: partusen, salbutamol, terbutalin). Bachadon tonusiga ta'sir qiluvchi vositalar: oksitosin, ergometrin maleat, vitamin E, kotarnin g/x, pituitrin, progesteron, prepedil. (Uretonik moddalar: Qoramig` alkoloidlari). Bachadon tonusi va qisqarishiga ta'sir qiluvchi vositalarning xususiyatlari va qo`llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.	8	N-2 A-4	2
10	**Qon sistemasiga ta'sir qiladigan vositalar**	Qon tizimiga ta'sir kiladigan vositalar tasnifi, umumiy xususiyatlari va qo`llanilishi. Eritropoezga ta'sir qiladigan vositalar: ferropleks, ferrumlek, maltofer, tardiferon, folat kislota, tsianokobalamin, ferkofen, totema, globeks, ginotardiferon, kosmofer, ferkayl dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Eritrotsitlarining kamayganida kuzatiladigan holatlarini (anemiya) o`rganish. Leykopoezga ta'sir etuvchi vositalar: natriy nukleinat, pentoksil, metiluratsil, vitamin $V_6$ dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Qon tarkibida leykotsitlarni kamayganida kuzatiladigan holatlarini (leykopeniya, aleykiya, leykoz) o`rganish. Qon ivish jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar. Qon ivishini oshiradigan vositalar (koagulyantlar): vikasol, trombin, kaltsiy xlor, kaltsiy glyukonat, ditsinon dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Qon ivishiga to`sqinlik qiladigan vositalar – antikoagulyantlar: geparin, neodikumarin, sinkumar, fibrinolizin, fraksiparin, kardiomagnil dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish.Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.	4	N-2 A-4	4
11	**To`qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar**	To`qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan preparatlarning tasnifi, ta'rifi, terapevtik dozalari, qo`llanilishi. Gormon preparatlari, sintetik o`rinbosarlari va antagonistlari haqida tushuncha. Vitamin preparatlari, tasnifi, ahamiyati va qo`llanilishi.Vitaminlarning guruhlari va ahamiyati. Gipovitaminoz va avitaminoz haqida tushuncha. Ishqoriy va ishqoriy er metallarining tuzlari va glyukozaning	4	N-4 A-8	2

		ahamiyati, qo`llanishi. To`qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi. Gipofiz oldingi bo`lagi gormon preparatlari: kortikotropin, somatotropin dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Gipofiz orqa bo`lagi gormon preparatlari: oksitotsin, pituit-rin. vazopressin, adiurekrindorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Qalqonsimon bez gormon preparatlari: tireoidin, merkazolil, diyodtirozin, triyotironin,eutiroks ( 50,75,100, 125, 150 mg) dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Me'da osti bezi gormon preparatlari: insulin in'ektsiya uchun, protamin rux insulin, insulatard, insuman, butamid, bukarbon, maninil, glibutid, siofor, amaril dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Buyrak usti bezi gormon preparatlari. Glyukokortikoidlar: gidrokortizon atsetat, prednizolon, dermazolon, deksometazon, oksikord sinalar, lorinden, triamtsinolon dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Ayol jinsiy gormon preparatlarining ta'rifi, tasnifi, ahamiyatini o`rganish. Estrogenlar: sinestrol, dietilstilbestrol, follikulin, estron. Gestogenlar: progesteron, pregnin, turinal, oksiprogesteron dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Kontratseptiv vositalar ta'rifi, tasnifi, ahamiyatini o`rganish: regividon, Diane-35, regulon, novinet, trikvilar, yarina dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish va kundalikka qayd etish. Erkak jinsiy gormon preparatlari: testosteron propionat, metiltestosteron, testenat, proviron. Anabolik steroidlar: metandrostenolon, fenobolin, retabolil dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Vitamin preparatlari ta'rifi, tasnifi, ahamiyatini o`rganish. Suvda eriydigan vitaminlar: tiamin bromid, riboflavin, piridoksin gidroxlorid, nikotinat kislota, tsianokobalamin, folat kislota, askorbinat kislota dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. YOg`da eriydigan vitaminlar: retinol atsetat, ergokaltsiferol, vigantol, akva D-trim, vikasol, tokoferol dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Ishqoriy va ishqoriy-er metallarining tuzlari: natriy xlorid, kaliy xlorid, kaltsiy xlorid, magniy sulfat, Ringer-Lokk eritmasi, poliglyukin, reopoliglyukin, glyukoza dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozishni o`rganish.			
12	**Blastomalarga qarshi vositalar.**	Blastomalar haqida tushuncha. Blastomalarga qarshi vositalarning tasnifi va ta'sir turlari, nojuya ta'sirlari. Nosteroid vositalar. Steroid vositalar. Dorilarning ta'siri, xususiyatlari, qo`llanilishi, salbiy ta'sirini o`rganish. Blastomalarga qarshi preparatlarning terapevtik dozalari, qo`llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari,	8	N-2 A-4	4

		zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.			
13	**Immun jarayonlariga, allergiyaga va yallig`lanishga qarshi vositalar. Dori moddalardan o`tkir zaharlanganda davolanishning umumiy asoslari**	Immun jarayoniga ta'sir kiladigan vositalar: dekaris, timolin, pirogenal dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. Antigistamin vositalar: dimedrol, diprazin, diazolin, ketotifen, zoodak, zirtek, analergin, tavegil, suprastin, fenkarol, intal dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish. YAllig`lanishga qarshi vositalar. Nosteroid vositalar: atsetilsalitsilat kislota, indometatsin, ibuprofen, butadion, diklofenak-natriy, ortofen, nemisil, ketonal, melbek-forte dorilarning qo`llanilishi, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish va kundalikka qayd etish. Steroid vositalar: gidrokortizon, prednizolon, triamtsinolon, deksametozon. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish va signaturasini tahlil qilish. Zaharlanishlarda asosiy davolash printsiplari. Dori moddalarining qonga so`rilishiga yo`l qo`ymaslik. Antagonistlarni qo`llash. Zaharli moddalarning organizmdan chiqib ketishini tezlashtirish. Dori moddalaridan o`tkir zaharlanishlarda tez yordam choralari va simptomatik davolash tadbirlari.Biologik aktiv moddalar: FIBS, gumizol, aktovigen, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish.	8	N-2 A-4	4
		Jami:	**90**		**45**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha o`quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari:

5. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.

6. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.

7. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2016.

8. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak" Toshkent – "O`zbekiston" 2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Salixujaev Z. "Dori vositalari kullanmasi" Toshkent, 2015 yil.

2. Toshmuxamedova F.SH., Aliev X.U., Nizomov R.Z. "Umumiy farmakologiya va retseptura". Toshkent, Ilm ziyo, 2007 yil.

3. Sayfuddin Faxriddin o`g`li “Umumiy retseptura”. Toshkent, Meditsina, 2006 yil.

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. “Spravochnik Vidal”. Toshkent, 2008 yil
2. Sayfuddin Faxriddin o`g`li “Dorishunoslik farmakologiya va klinik farmakologiya asoslari”. Toshkent, 2006 yil.
3. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish”. Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003 yil
4. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi bo`yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo`llanma. 2014 (YUNISEF)..
5. Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O`zbekiston Respublikasi qonuni ” . 2007 yil.

Internet saytlari:

www.histolchuvashia.com.
www.ziyo.net.
www.google.ru
www: med.uz.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

MIKROBIOLOGIYA VA EPIDEMIOLOGIYA ASOSLARI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.02.
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2020 yil

.

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova	YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi
N. Axunxodjaeva	YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

Nurmatova N.A.	YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi didirektori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari
Ajratilgan soat	54
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish natijalari	- Mikrobiologiya fani va uning vazifalari, rivojlanish tarixi - Laboratoriya tashxisini va uni amalda qo`llash. - Tibbiyot mikrobiologiyasining boshqa tibbiy fanlar bilan chambarchas bog`liqligi. - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantirish; - Mikrobiologik laboratoriyada ishlash qoidalari. - Ishlatilgan jixozlarni SANpin 03.42.17. va 03.72.20 .buyruglari asosida zararsizlantirish
Bilimlar	- Mikrobiologiya va epidemiologiya fani va uning vazifalari. - Mikroorganizmlarning morfologiyasi, fiziologiyasi va kimyoviy tarkibi, ultrastrukturasi. - Mikroorganizmlar ajratadigan moddalar. - Mikroorganizmlar genetikasi. - Tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga ta’siri. - Mikroorganizmlarni tabiatda tarqalishi. - Spiroxeta va rikketsiyalarga umumiy xarakteristika. - Viruslarga umumiy xarakteristika. - Bakteriofaglar, tibbiyotda fagni qo`llanishi. - Antibiotiklar, yuqumli kasalliklarning kimyoterapiyasi va kimyoprofilaktikasi. - Infektsiya xaqida tushuncha. Immunitet xaqida tushuncha. - YUqumli kasalliklarning maxsus immunoprofilaktikasi va immunoterapiyasi. - Allergiya va anafilaksiya.
Ko`nikmalar	- Bakteriologik laboratoriya tuzilishi va jihozlari bilan ishlash; - mikrob kulturasidan surtma tayyorlash, fiksatsiya qilish; - surtma preparatni oddiyusullarda bo`yash; - mikroskop bilan ishlash; - zararli materiallarni zararsizlantirish; - qo`l va ish joyini dezinfektsiya qilish; - sterilizatsiya asboblarida ishlash; - 1 milliard mikrob kulturasini tayyorlash; - sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; - dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o`qish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fanning nomi	Hamshiralik ishi Patologiya Umumiy gigiena va ekologiya YUqumli kasalliklar va infektsion nazorat
O`qitishning tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim;

	NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	**Mikrobiologiya fani va uning vazifalari, rivojlanish tarixi. Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya to`g`risida tushuncha. Ularning tibbiyotdagi ahamiyati.**	Mikrobiologiya mikroorganizmlar hayoti va rivojlanish qonuniyatlarini o`rganuvchi umumiy biologiyaning bir qismidir. Tibbiyot mikrobiologiyasining vazifasi, yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablarini aniqlash, laboratoriya tashxisini va uni amalda qo`llash, hamda kasallikning maxsus profilaktikasi va davolash usullarini ishlab chiqish. Mutaxassislikni o`rganishda mikrobiologiyaning ahamiyati. Tibbiyot mikrobiologiyasining boshqa tibbiy fanlar bilan chambarchas bog`liqligi. Mikrobiologiya fanining rivojlanishdagi assosiy davrlari. Tibbiyot mikrobiologiyasining yutuqari.Antoni van Levinguk, E.Djenner, D.I. Samoylovich, L.Paster, R.Kox, I.I.Mechnikov, D.I. Ivanovskiy, S.N. Vinogradskiy, R.N.Gabrichevskiy, G.N.Minx, A.A.Mochutkovskiy, N.F.Gamaleylarning ishlari. Vatanimiz olimlarining mikrobiologiya fanining rivojlanishidagi xizmatlari. I.K.Musabaev, V.M.Majidov, S.S.Maksumov, R.M.Xaitov, A.A.Obidov, F.SH.Garip, SH.Nazarov, E.M.Muhamedov, E.Eshboev va boshqalar. Hozirgi zamon Bergi tasnifi. Eukariotlar, prokariotlar.Bakteriyalar morfologiyasi, asosiy shakllari va kattaligi, bakteriopolimorfizmi. Bakteriya hujayrasini tuzilishi. TSitoplazmatik membrana, kapsula, xivchin va sporaning vazifasi. Mikroorganizmlar klassifikatsiyasining asosiy printsiplari. SHahar, tuman sanitariya-epidemiologik stantsiyalar qoshidagi bakteriologik laboratoriyalarning tashkil etilishi bilan yaqindan	2	N-2	1

		tanishish. Uning asbob — uskunalari, jihozlarini o`rganish. Mikrobiologik laboratoriyada ishlash qoidalari. Tayyor surtmalarni mikroskopda o`rganish. Zich va suyuq oziq muhitida o`sgan mikrob kulturasidan va patologik materiallaridan surtmalar tayyorlash. Uy haroratida quritish, fiksatsiya qilish. Oddiy va murakkab Gram usulida bo`yash. Bakteriyalarni asosiy shakillarini o`rganish va rasmini chizish.			
2	**Mikroorganizmlar-ning klassifikatsiyasi. Mikroorganizmlar morfologiyasi, struktura tuzilishi va fiziologiyasi**	Mikroorganizmlar klassifikatsiyasining asosiy printsiplari. SHahar, tuman sanitariya — epidemiologik stantsiyalar qoshidagi bakteriologik laboratoriyalarning tashkil etilishi bilan yaqindan tanishish. Uning asbob - uskunalari, jihozlarini o`rganish. Mikrobiologik laboratoriyada ishlash qoidalari. Tayyor surtmalarni mikroskopda o`rganish. Zich va suyuq oziq muhitida o`sgan mikrob kulturasidan va patologik materiallaridan surtmalar tayyorlash. Uy haroratida quritish, fiksatsiya qilish. Oddiy va murakkab Gram usulida bo`yash. Bakteriyalarni asosiy shakillarini o`rganish va rasmini chizish. Mikrob hujayrasining kimyoviy tarkibi, mikrobning turiga va tashqi muhit sharoitiga bog`liqligi. Mikrob hayotidagi suvning roli. Mikroorganizmlarni oziqlanishi, oziqlanish turlari. Bakteriyalarning nafas olishi. Aerob va anaerob nafas olish turlari. Mikroorganizmlarni o`sishi va ko`payish usullari. Mikroorganizmlarning ajratadigan moddalari: fermentlar, pigmentlar, aromatik moddalar, vitaminlar, toksinlar. Fermentlar. Bakteriyalarning fermentativ aktivligini aniqlash. Bakteriyalar turini aniqlashda ularni qo`llash.	2	N-2	1
3	**Tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga tasiri**.	Mikroorganizmlarga fizikaviy, kimyoviy va biologik omillarning ta’siri. Tabbiiy sharoit va sun’iy ta’sirotlarning mikroorganizmlarga ta’siri. Aseptika va antiseptika. Fizikaviy omillar: harorat, quritish, ultrabinafsha nur, ultratovush, bosimning mikrob hayotiga ta’siri. Kimyoviy omillarning mikroorganizmlarga ta’siri. Dezinfektsiya haqida tushuncha. Asosiy dezinfektsiyalovchi moddalar va ularning qo`llanilishi. Biologik omillarni ta’siri. Mikroorganizmlar o`rtasidagi simbioz, metabioz, antoganizm. Dezinfektsiyalovchi moddalar bilan tanishish va ulardan turli xil eritmalarni tayyorlash. Qo`l va ish joyini dezinfektsiya qilish. Sterilizatsiya qiluvchi	2	N-2	1

		asboblar: sterilizator, avtoklav, nur, quritish shkafi bilan tanishish va ish rejimini o`rganish. Mexanik sterilizatsiya texnikasi bilan tanishish. Avtoklav ishini tekshirish. Aseptika va antiseptika qoidalari bilan o`quvchilarni tanishtirish.SANpin 03.42.17. va 03.72.20 .buyruglari bilan tanishish.			
4	**Bakteriofaglar, antibiotiklar. Odam organizmi normal mikroflorasi. Disbakterioz haqida tushuncha**	Bakteriofag nima. Fagning ochilish tarixi, shu sohada ishlagan olimlar. Fagning strukturasi, tuzilishi, shakllari. Fagning mikrob hujayrasiga tasiri. Fagning tabiatda tarqalishi va uning asosiy xususiyatlari. Fagning chidamligi, meditsinada ishlatilishi, fagoterapiya, fagodiagnostika, fagoprofilaktika. Antibiotiklarning ochilish tarixi va unga xissa qo`shgan olimlar. Antibiotiklar tasnifi. Mikrob hujayrasiga tasiri. Antibakterial tasir spektori haqida tushuncha. Disbakterioz va boshqa antibiotiklar orqali kelib chiqadigan asoratlar. Mikroorganizmlarni antibiotikka sezgirligini aniqlash usullari. Kimyoprofilaktika va kimyoterapiya. Turli xil antibiotiklarni namoyish qilish. Har xil antibiotik shimdirilgan disklar bilan tanishish. Diffuz usulida mikroblarni antibiotikka sezgirligini aniqlash. Dori preparatlarini sterillikka teshirish usullari. 1 milliard mikrob kulturasini tayyorlash; Sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; Natijani o`qish.  Sanitar mikrobiologiya asoslari, vazifasi. Tashqi muhit ob'ektlariga (suv, havo, tuproq va turar joylar, davolash profilaktik muassasalar) sanitar bakteriologik baho berish. Mikrobiotsenoz bilan ekologik bog`liqliklar: simbioz, kommensalizm, parazitizm. Ekologik bog`liqliklarning dinamikasi. Antibiotiklar va ximioterapiya haqida tushuncha. Odam organizmi mikroflorasi va uning ahamiyati. Odam organizmi normal, autoxton, alloxton va tashqi muhitdan tushuvchi (tranzit) mikroflorasi. Ekotop haqida (organizmning steril va nosteril ekotopi) tushuncha. Teri, nafas yo`llari, oshqozon-ichak va urogenital tizim mikroflorasi. Mikroorganizmlarning tashki muhit omillariga ta'siri. Mikroorganizmlar ekologiyasi va odam organizmi mikroflorasi. Kimyoterapevtik preparatlar. Antibiotiklar. Mikroorganizmlarning antibiotika sezgirligini aniklash usullari. Har xil shimdirilgan disklar bilan tanishish. Diffuz usulda mikroblarni antibiotikka sezgirligini	6	N-2 A-4	2

		aniqlash. Dori preparatlarni sterillikka tekshirish.			
5	**Infektsiya haqida tushuncha. Patogenlik va virulentlik tushunchalari. Mikroorganizmlar genetikasi**	«Infektsiya» va «Infektsion kasalliklar» haqida tushuncha, boshqa kasalliklardan farqi. Kasallikning kechish davrlari. Patogen mikroblarga xarakteristika. Ekzo va endotoksinlar, ularga xarakteristika. Infektsion kasallikning kelib chiqishi uchun bo`lgan sharoit. Infektsiya manbai. Sotsial sharoit va tashqi muhitdagi mikroorganizmlarning infektsion kasallikni kelib chiqishda va tarqalishdagi ahamiyati. Ekzogen infektsiyalar. Mikrob va toksinlarning organizmda tarqalishi. Infektsion jarayonning rivojlanish dinamikasi. Bakteriya tashuvchilar. Infektsion kasallikning tarqalish formalari. Mikro- va makroorganizm o`rtasidagi munosabatlar shakli: mutualizm, kommensalizm, parazitizm. Patogenlik tushunchasi. Obligat - patogen, shartli-patogen, nopatogen mikroorganizmlar. Virulentlik tushunchasi. Mikroorganizmlarni patogenlik va virulentlik omillari: fermentlar, toksinlar va boshq. Viruslarni xujayra ichidagi obligat parazitligi. Ho`jayin organizmida yuqumli kasallik kelib chiqishidagi roli. YUqumli kasalliklar yuqish yo`llari, davrlari. YUqumli kasalliklarga bakteriologik, parazitologik, mikologik, virusologik, serologik, biologik tash=is qo`yish usullari.	2	N-2	2
6	**Immunitet haqida tushuncha. YUqumli kasalliklarning Immunoprofilak-tika va immunoterapiya.**	Immunitet tushunchasi. Immunitet turlari. Aktiv va passiv immunitet. Tabiiy va sun’iy bakteriyalarga, viruslarga, toksinlarga qarshi immunitet. Immunitet omillari. Nospetsifik va spetsifik omillari. Fagotsitoz mexanizmi, I.I.Mechnikov nazariyasi. Mikrooganizmlarning infektsiyadan saqlanishda normal mikrofloraning ahamiyati. Spetsifik ortirilgan immunetet, organizmning immun sistemasi. Organizmning himoya qiluvchi gumoral omillari, antigen xossalari. Mikrob antegeni (O, N, K, Vi — antigenlar). Antitelolar (immunoglobulinlar) larning fizik, kimyoviy xossalari va strukturalari. Autoantitelolar organizmning immun sistemasi. Immunoprofilaktika va immunoterapiya tarixi. Immunitet hosil qilish uchun ishlatiladigan preparatlar. Tirik, o`ldirilgan, kimyoviy vaktsinalar. Autovaktsinalar. Anatoksinlar. Vaktsinatsiya va revaktsinatsiya usullari. Toksinlar va viruslarga qarshi tayyorlanadigan zardoblar. Gammoglobulin, antitoksin birliklari. Vaktsina va zardoblarni tayyorlash va saqlash usullari. Immunoglobulinlar, seroprofilaktika va seroterapiya.	2	N-2	2

		Immuntankislik.Immunoprofilaktika.			
7	**Allergiya va anafilaksiya**	Allergiya va allergen tushunchasi. Ekzoallergenlar va endoallergenlar. Infektsion bo`lmagan allergenlar, infektsion allergen moddalar. Allergik reaktsiyalar. Darhol va asta —sekin yuzaga chiqadigan allergik reaktsiyalar. Anafilaktik shokni oldini olish. Aralash tip allergik reaktsiyalar . Infektsion allergiya. Allergik reaktsiyalar va ularning diagnostik ahamiyati.	2	N-2	2
8	**Patogen kokklar, ularning xossalari, keltirib chiqaradigan kasalliklari**	Patogen kokklar, stafilokokk, streptokokk, pnevmokokk, meningokokk va gonokokklarga umumiy xarakteristika. Patogen kokklarni atrof muhitda tarqalishi, etiologiyasi. Patogen kokklar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi. Patogen kokklarni Berdji (1974) buyicha tasnifi. Yiringli yaliglanish jarayonlarini yuzaga kelishida kokklarni axamiyati. Grammusbat (stafilokok streptokok pnevmakok) va grammanfiy koklar(meningokok va gonogokoklar). Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	2	N-2	2
9	**Ichak guruhi bakteriyalari, ularning xossalari, keltirib chiqaradigan kasalliklar**	Ichak guruhi bakteriyalari, esherixiya, salmonella va shigella qo`zg`atuvchilariga umumiy xarakteristika. Ichak guruhi bakteriyalarini atrof muhitda tarqalishi, etiologiyasi. Ichak guruhi bakteriyalarining keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi. Enterobacteriaceae oilasi vakillariga umumiy tasnif. Qorin tifi va paratif qo`zg`atuvchilari morfologik, kultural, biokimyoviy xususiyatlari, antigen tuzilishi. Fermentlari,toksinlari. Bakteriya tashuvchilik. Laboratoriya tashxisi. Maxsus profilaktikasi va davolash. Ovqatdan zaxarlanishni chaqiruvchi mikroorganizmlarga xarakteristika. Botulizm qo`zg`atuvchisi morfologik, kultural xususiyati, patogenezi. Laboratoriya tashxisi. Protey bakteriyasi taksonomiyasi, laboratoriya tashxisi. Salmonellez qo`zg`atuvchilari morfologik, kultural, biokimyoviy xususiyatlari. Antigen xususiyati. Fermentlari, toksinlari. Bakteriya tashuvchilik. Laboratoriya tashxisi. Ichak infektsiyalari haqida tushuncha va ularning laboratoriya diagnostikasi. Kolienterit, ichburug,iersiniyalar. Korin tifi, paratif A, V. va ularning laboratoriya diagnostikasi.	2	N-2	2

		Ovkatdan zaxarlanish, salmonellez, botulizm. Qusiqni va najasni bakteriologik tekshirishga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish.			
10	**Yiringli-yallig`lanish kasalliklari qo`zg`atuvchilari: stafilokokklar,streptokokklar, va meningokokklar. Ularning taksonomik urni, umumiy xarakteristikasi.**	Stafilokokk, streptokokklar taksonomiyasi. Patogenlik xususiyatlari: toksinlari, patogen fermentlari. Stafilokokklar keltirib chiqaruvchi yuqumli kasalliklarning patogenezi va ularning yatrogen kasalliklar keltirib chikarishdagi roli. A guruhi streptokokklarining respirator yuqumli kasalliklar, saramas, angina, skarlatina, o`tkir glomerulonefrit, revmatizm, sepsis va boshqalardagi roli. Stafilokokk va streptokokkli yuqumli kasalliklarning mikrobiologik diagnostikasi. Davolash va maxsus profilaktikasi. Ko`k yiring tayoqchasi taksonomiyasi. Mikrobiologik diagnostikasi. Yiringli-yalliglanish kasalliklarining qo`zg`atuvchilari. stafilokokklar, streptokokklar, pnevmokokklar va meningokokklarning laboratoriya tashxisi.	4	N-4	2
11	**Xavo-tomchi infektsiyasi: sil, moxov, bo`g`ma va ko`k yo`tal qo`zg`atuvchilariga xarakteristika.**	Sil, moxov, bo`g`ma va ko`k yo`tal qo`zg`atuvchilarining morfologiyasi. Kultural, biokimyoviy, antigenlik, allergen xususiyatlari, chidamliligi. Kimyoviy tarkibini o`ziga xosligi. Patogen omillari. Sil, moxov, bo`g`ma va ko`k yo`tal kasalliklarining patogenezi, immunitetining o`ziga hosligi, laborator diagnostikasi. Maxsus profilaktikasi. Atipik mikobakteriyalar. Mohov qo`zg`atuvchisi morfologiyasi, kasallik patogenezi. Laboratoriya tashxisi. Havo-tomchi infektsiyasi qo`zg`atuvchilarining xarakteristikasi. Bo`g`ma, ko`k yO`tal, klebsiellezkasalliklarning laboratoriya diagnostikasi. Aktinomikozlar. Mikobakteriyalar: sil, moxov qo`zg`atuvchilarining xarakteristikasi va kasalliklarning laboratoriya diagnostikasi. Tomoq va burundan surtma olish. Balg`amni laborator tekshiruv yig`ish. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish.	4	N-4	2
12	**Patogen spiroxetalar, ularning xossalari, keltirib chiqaradigan kasalliklar**	Patogen spiroxetalar (zaxm, qaytalama tif, leptospiroz) qo`zg`atuvchilariga umumiy xarakteristika. Patogen spiroxetalarning epidemiologiyasi. Patogen spiroxetalar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi. Tibbiyot etikasi va deontologiyasi.	2	N-2	2
13	**Rikketsiyalar. Epidemik va endemik toshmali tif qo`zg`atuvchilari.**	Rikketsiyalarga umumiy xarakteristika. Rikketsiyaning epidemiologiyasi. Rikketsiyalar keltirib chiqaradigan kasalliklari. Immunitet. Davosi va profilaktikasi.	2	N-2	-

14	**Teri-tanosil kasallik qo`zg`atuvchilari va ularni laborator diagnostikasi. Zaxm, suzak, xlamidioz qo`zg`atuvchilarining xossalari va ularning laboratoriya diagnostikasi.**	Treponemalar. Zahm qo`zg`atuvchisi morfologiyasi. Kultural, biokimyoviy, antigenlik xususiyatlari,chidamliligi. Laborator diagnostikasi. Maxsus davolash vaprofilaktikasi. Tropik treponematozlarning qo`zg`atuvchilari - bedjel, frambeziya, pinta. Odamga yuqish yo`llari. Kasallikning kechishi. Mikrobiologik diagnostikasi.Xlamidiyalar. Taksonomiyasisi. Biologik xususiyatlari. Ekologiyasi, chidamliligi. Hujayraviy parazitizm xususiyati. Antigen tuzilishi. Patogenlik omillari. Odam uchun patogenligi. Laborator diagnostikasi. Antimikrobli preparatlar. Profilaktikasi. Anaerob infektsiya qo`zg`atuvchilari. Qo`zg`atuvchilarning umumiy xossalari va kasalliklarning laborator diagnostikasi. Teri-tanosil kasallik qo`zg`atuvchilari: zaxm, so`zak, xlamidioz.	6	N-2 A-4	2
15	**O`ta xavfli infektsiya qo`zg`atuvchilarining uziga xosligi va laboratoriya diagnostikasi. Brutsellyoz, kuydirgi, o`lat va vabo qo`zg`atuvchilarining asosiy xossalari va ular chaqiradigan kasalliklarning laboratoriya diagnostikasi.**	*Vibrionaceae* oilasi. Taksonomiya. Asosiy xususiyatlari. Vabo vibrioni, biologik xususiyati. Vaboning patogenezi va immuniteti. Vaboning tarqalishida ekosistema mexanizminingahamiyati. Laborator tashhis qo`yish usullari. Maxsus oldini olish choralari. Zoonoz kasallik qo`zg`atuvchilari: o`lat, kuydirgi, brutsellyoz qo`zg`atuvchilari. Morfologiyasi. Kultural, biologik xususiyatlari. Odamda kasallik patogenezi. Mikrobiologik diagnostikasi. Maxsus profilaktikasi va davolash. O`ta xavfli kasalliklarning qo`zg`atuvchilari haqida tushuncha va laboratoriya diagnostikasi. Brutsellez, kuydirgi kasalligi. O`ta xavfli kasalliklarning qo`zg`atuvchilari haqida tushuncha va laboratoriya diagnostikasi. Vabo, ulat. O`ta xavfdi kasalliklarda bakteriologik tekshirish uchun balg`am, najas, qon va boshqa materiallarni olish qoidalari. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish..	6	N-2 A-4	2
16	**Virusli infektsiyalar: Gripp, paragripp, qizamiq, gepatitlar: A, V, S, D, E. poliomielit, quturish, gerpesviruslar, SPID (OITS) tojsimon virus(COVID 19 viruslariga**	Viruslariga umumiy xarakteristika, ularning tasnifi. Gripp, quturish, gepatit, OITS, poliomielit, qizamiq viruslari,tojsimon virus(COVID 19) epidemiologiyasi. Odam uchun patogen bir ipli (+RNK) viruslar - Picornaviridae. Manfiy ip saqlovchi (-RNK) viruslar: Orthomyxoviridae, Paramyxoviridae, Rabdoviruslar. Morfologiyasi. Umumiy xarakteristikasi. Tasnifi. Insonlardagi patologiyasi. Laboratoriya diagnostikasi. Retroviridae) Umumiy xarakteristikasi. Tasnifi. Odam immuntanqislik virusi. Morfologiyasi va kimyoviy tarkibi.	8	N-4 A-4	2

	xarakteristika, ularning laboratoriya diagnostika usullari.	Genomining tuzilishi. Kelib chiqishi va evolyutsiyasi. OITS infektsiyasi va uning laboratoriya tashxisi. Profilaktikasi. Poksviruslar oilasi (Poxviridae). Gerpesviruslar oilasi (Herpesviridae). Tasnifi va umumiy xarakteristikasi. Virionlarning tuzilishi. Kasalliklarning patogenezi. Laboratoriya tashxisi. Gepatit A,V, S, D, E, F, TTV – qo`zg`atuvchisi. Enteral va parenteral viruslar. Gepadnoviruslar oilasi (Hepadnaviridae) HBV – Gepatit V qo`zg`atuvchisi. Virus tuzilishi. Qo`zg`atuvchining tarqalishi. Kasallikning kechishi. Persistentsiyasi. Laboratoriya diagnostikasi. Vaktsinoprofilaktikasi. Virusli infektsiyalar. Gripp kasalligini chakiruvchi viruslar. Paragripp, paratit, kizamik kasalliklarini chakiruvchi viruslar. DNK tutuvchi viruslar. Gerpesviruslar, poksviruslar, adenoviruslar. OITS va gepatit A, V, S, D, E viruslari. Ularning laborator diagnostikasi va profilaktikasi. Qonni bioximiyaviy, immunologik va serologik (virusli gepatit markerlari, IFA) tekshiruvga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish.			
Jami:			**54**	**38/16**	**27**

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1, .B.Ganixo`jaeva, X.A.Nazarova «Mikrobiologiya». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2005 yil.

2. E.E.Eshboev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg`ulot uchun». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2006 y

3. A.B.Ganixo`jaeva, X.A.Nazarova «Mikrobiologiya». Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2002 y.

4. E.E.Eshboev «Mikrobiologiyadan amaliy mashg`ulot uchun». Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, 2003 y

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. I.M.Muhamedov, E.Eshboev “Mikrobiologiya. Immunologiya. Virusologiya” Toshkent, “O`zbekiston Milliy Entsiklopediyasi” davlat ilmiy nashriyoti, 2002 yil
2. I.M.Muhamedov, A.Ne’matov “Mikrobiologiya vajneyshix biotopov tela cheloveka”. Toshkent, “YAngi asr avlodi” nashriyoti, 2007 yil
3. V.T.Emtsev, E.N.Mishustin “Mikrobiologiya”. Moskva, “Drofa” nashriyoti, 2005 yil
4. Nuraliev, M.A.Adilov “Obshaya mikrobiologiya”. Toshkent, “CHo`lpon” nashriyoti, 2009 yil

Internet manbalari:

1. www. antiaids.org; topics> medtopik
2. www.bilim.uz;
3. arxiv..uz;
4. www.ZiyoNet
5. www.Google.ru

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

VALEOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.03.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

M. Buvabekov — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi didirektori

G. Sattieva — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

Taqrizchi:

D. Mamadjanova — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDO`

D. YUldasheva — Paxtaobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`IBDO`

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Valeologiya
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	– aholi orasida sog`lom turmush tarzini shakllantirish; – odam organizmini ichki imkoniyatlarini oshirib, salomatlikni saqlash va mustahkamlashga o`ynaltirilgan ijobiy hayot tarzini shakllantirish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	O`quvchilar: – Valeologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Muloqat va uning turlari, tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko`nikmalari haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Sanitariya ma'orifi haqida ma'lumotga ega bo`ladilar; – Sog`lom turmush tarzining oila a'zolari salomatligiga ta'siri, uning tarkibiy qismlari haqida tushunchaga ega bo`ladilar; – Dispanser ko`rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalari haqidama'lumotga ega bo`ladilar; – giyohvandlik, tamaki maxsulotlarini iste'mol qilish va ichkilikbozlikni inson salomatligiga ta'siri, profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlash haqida ma'lumotga ega bo`ladilar.
Bilimlar	– Valeologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni. – Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. – Ritorika haqida tushuncha. – Muloqat va uning turlari, tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko`nikmalari. – Sanitariya ma'orifi tushunchasi. – Sog`lom turmush tarzining oila a'zolari salomatligiga ta'siri, uning tarkibiy qismlari. – Dispanser ko`rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalari. – Salomatlik darajasini baholash usullari. – Ratsional ovqatlanishga qo`yiladigan talablar. – Jismoniy mashqlar turlari va inson a'zolariga ularning ta'siri. – CHiniqtirishning salomatlikka ta'siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalari. – Inson organizmiga psixoemotsional holatning ta'siri. – Balog`atga etmasdan turmushga chiqish va homilador bo`lishning zararli oqibatlarini va oldini olish yo`llari. – Giyohvandlik, tamaki maxsulotlarini iste'mol qilish va ichkilikbozlikni inson salomatligiga ta'siri. profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni ***bilishi kerak.***
Ko`nikmalar	– shifokor o`rta tibbiy xodim munosabatlaridagi muammolarni echish;

	– o`rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi muammolarni echish; – maqsadli guruhlarni aniqlash; – aholining turli guruhlari salomatligiga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash; – turli guruhdagi aholini salomatlik darajasiga qarab guruhlarga ajratish; – antistress dasturlarni ishlab chiqish ***ko`nikmalarga ega bo`lishi kerak.***
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	“Valeologiya” fani umumkasbiy fan hisoblanib, dasturni amalga oshirishda o`quv rejasida ko`rsatilgan barcha umumkasbiy va maxsus fanlari bilan o`zaro bog`liq. Ta’limga bunday yondashish o`quvchilarning o`quv jarayonida va kelgusi amaliy faoliyatlarida uchraydigan tibbiyotga oid qoidalarini ongli ravishda o`zlashtirishini ta’minlaydi.
O`qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta’lim;
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma,og`zaki, savol-javob, munozara, test, seminar topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Valeologiya fanining tarixi va rivojlanish bosqichlari. Valeologiya fanining rivojlanishida Abu Ali ibn Sino ta’limotining o`rni va ahamiyati. O`zbek olimlarining qo`shgan hissalari.	Valeologiya fani va uning vazifalari, tibbiyotda tutgan o`rni. Fanning rivojlanish bosqichlari. Valeologiya fanida qo`llaniladigan usullar. Salomatlik va sog`lom turmush tarzi tushunchasi va ahamiyati. Valeologiya tasnifi. Turmush tarzi, hayot tarzi tushunchalari. Hayot darajasi ko`rsatkichlari. Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. Hayot tarzi va salomatlikka ta’sir etuvchi omillar. Abu Ali ibn Sinoning tibbiyotda tutgan o`rni. Salomatlik darajalari, ko`rsatkichlari. Birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi	2	N	-

		profilaktika. Aholining umumiy, guruhiy va populyatsion salomatligi. Sog`lom turmush tarzining, sportning, shaxsiy gigienaning salomatlikka ta’siri.			
2	Ritorika (nutqning) o`rta tibbiyot xodimlarning faoliyatidagi ahamiyati	Ritorika haqida tushuncha, uning turlari va xususiyatlari.	2	N	2
3	SHaxslararo munosabatni shakllantirish	Muloqat xaqida tushuncha. Muloqat turlari, darajasi va vositasi. Mantiqiy fikrlash haqida tushuncha va uning qonuniyatlari. Muloqatga ta’sir etuvchi omillar. Tibbiy xodimlar faoliyatida muloqat olib borish ko`nikmalari: ob’ektni tushunish omillari, diqqat bilan eshita bilishning asosiy tamoyillari.	2	N	2
4	Deontologiya va uning muammolarini bartaraf etishning valeologik tamoyillari	Tibbiyotda vrach-o`rta tibbiy xodim munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo`lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo`llari. Tibbiyotda o`rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo`lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo`llari. Muammolarni echish bosqichlari.	2	N	2
5	Sog`lom turmush tarzini shakllantirishga zamonaviy yondoshuvlar. Maqsadli guruhlar, ta’sir etuvchi omillar, standart va algoritmlarni o`rganishning ahamiyati.	Sog`lom turmush tarzi haqida tushuncha, asosiy vazifalari va aholi sog`ligini saqlashdagi tutgan o`rni. Sog`lom turmush tarzining oila a’zolari salomatligiga ta’sirini. Aholiga tibbiy bilimlarni targ`ibot qilishda sog`lom turmush tarzini namoyon qilish. Kasalliklarning oldini olishda — sog`liqni saqlash muassasalari, jamoat va davlat tashkilotlari, turli jamg`arma, matbuot organlarining roli. Dispanser ko`rigining aholi sog`lig`ini saqlashdagi ahamiyati maqsadi va vazifalari. Dispanser nazoratida turadigan guruhlarni sog`lomlashtirish. Sog`lom turmush tarzini shakllantirishdagi standart va algoritmlar to`g`risida tushuncha “YOsh oila” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Homilador ayol” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Emizikli bola” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari “O`spirinlik davri” maqsadli	2	N	2

		guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “YOshlar” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Katta yoshdagilar” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari. “Qariyalar va uzoq umr ko`ruvchilar” maqsadli guruhining ma’naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari.			
6	Salomatlik miqdorini aniqlash. Salomatlik darajalariga qarab sog`lomlashtirish dasturlarini yaratish.	Inson salomatligi. Ijtimoiy va shaxsiy salomatlik. Aholi salomatligining ko`rsatkichlari. O`zbekiston Respublikasining aholi salomatligini muxofaza qilish va saqlash bo`yicha asosiy me’yoriy hujjatlar. Salomatlikka ta’sir etuvchi omillar. Tashqi va ichki omillar (ijtimoiy, tabiiy va irsiy). Sog`liqqa xavf tug`diruvchi omillar (noto`g`ri ovqatlanish, gipodinamiya). Oilada sog`lom turmush tarzini shakllantirish usullari. Jamoada sog`lom turmush tarzini targ`ibotini tashkil qilish. Ekologiyaning salomatlikka, yosh avlodning o`sib ulg`ayishdagi ta’siri. Ekologik muhitning ta’siri natijasida yuzaga kelayotgan kasalliklar haqida ma’lumot. Irsiy kasalliklar. Psixoemotsional zo`riqishlar. Salomatlik darajasini baholashda qo`llaniladigan individual, guruhli va populyatsion dasturlarni yaratish. Aholi salomatligini nazorat qilishda qo`llaniladigan sifat va miqdor ko`rsatkichlar.	2	N	2
7	Ratsional ovqatlanishning valeologik tamoyillari. Sog`lom va tartibli ovqatlanish madaniyatini shakllantirish	Ratsional ovqatlanish — kasallikning oldini olish omilidir. Ratsional ovqatlanishning sog`liqqa ta’siri. Ratsional ovqatlanishga bo`lgan asosiy talablar. Muvozanatlashgan va sog`lom ovqatning asosiy negizlari. Ovqatlanish rejimi buzilganda yuzaga kelishi mumkin bo`lgan muammolar. Bolalarni va homilador ayollarni ovqatlantirish. O`rta yoshdagilarni va qariyalarni ovqatlantirish. Aqliy va jismoniy mehnat bilan shug`ullanuvchi kishilarning ovqatlanishi. Ratsional ovqatlanishda milliy taomlar o`rni.	2	N	-
8	Jismoniy tarbiyaning valeologik ahamiyati. YOshiga, jinsiga va	Jismoniy tarbiya — salomatlik garovi. Jismoniy mashq qilishning asosiy negizlari. Mashg`ulotlarga individual	2	N	-

	salomatlik darajasiga jismoniy faollikni rivojlantirish.	yondashish, o`z-o`zini nazorat qilib borish. Jismoniy mashg`ulot — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga jismoniy mashg`ulotlarning ta'siri.			
9	Organizmni chiniktirishning valeologik ahamiyati.	CHiniqtirishning salomatlikka ta'siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalarini.	2	N	2
10	Psixoemotsional xolatning valeologik ahamiyati Antistress dasturlar haqida tushuncha, ularni yaratish va inson salomatligi uchun ahamiyati	Aqliy va jismoniy mehnat qiluvchi kishilarning psixoemotsional holati. Psixologik ta'sir — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga psixoemotsional holatning ta'siri. Antistress dasturlar to`g`risida tushuncha. Aholining turli guruhlari uchun antistress dasturlarini ishlab chiqish (homilador va emizikli ayollar, chakaloklar, kichik yoshdagilar, o`spirinlar, katta yoshdagi aholi, qariyalar, uzoq umr ko`ruvchilar). Muammolarni echish yo`llari.	2	N	2
11	Jinsiy va reproduktiv salomatlikning valeologik tamoyillari	Jinsiy va reproduktiv salomatlik xaqida tushuncha, sog`lom bola tug`ilishini ta'minlash, jismoniy, sog`lom va ruhiy rivojlangan avlodni tarbiyalash asoslari. Reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish tamoyillari. Reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish dasturlari. Xomilador ayollar salomatligini yaxshilash va sog`lom bola tug`ilishi uchun yaratilgan shart-sharoitlar: oila, jamiyat, davlat. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009 yil 13 apreldagi "Sog`lom avlodni shakllantirish, onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish bo`yicha qo`shimcha choralar to`g`risida"gi PQ-1096-sonli qarori.	2	N	-
12	Balog`at yoshida ruhiy, jismoniy va jinsiy rivojlanish; yoshlarda jinsiy tarbiya va madaniyatni shakllantirish	Balog`atga etmagan qizlar organizmida rivojlanish davrlardagi o`zgarishlar va ular salomatligiga ta'sir etuvchi omillar. Balog`atga etmasdan turmushga chiqish va homilador bo`lishning zararli oqibatlari va oldini olishning ahamiyati. Erta homiladorlik va tug`ruqlarni oldini olish. YOshlarda jinsiy madaniyatni shakllantirish yo`llari.	2	N	-
13	Aholi orasida xulq atvor muammolarini oldini olishda zamonaviy valeologik yondoshuvlar	Xulq-atvor haqida tushuncha. Xulq-atvorning inson salomatligiga ta'siri. Insonning salomatligiga salbiy ta'sir etuvchi xulq-atvor omillari va ularni oldini olish chora-tadbirlari.	2	N	-
14	Giyohvandlikni oldini olishda valeologik	Aholi salomatligiga giyohvandlikning ta'siri. Muammoni	2	N	2

	yondoshuvlar.	echish yo`llari. Giyohvandlikni rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar. Giyohvandlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. Giyohvand moddalarni iste’mol qilish belgilari. Giyohvandlik profilaktikasi. Ichkilikbozlik – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga ichkilikbozlikning ta’siri. Ichkilikbozlikni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari. Ichkilikbozlikni rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar. Ichkilikbozlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.			
15	Ichkilikbozlik-ni oldini olishda valeologik yondoshuvlar.	Ichkilikbozlik – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga ichkilikbozlikning ta’siri. Ichkilikbozlikni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari. Ichkilikbozlikni rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar. Ichkilikbozlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	2	N	
16	Tamaki mahsulotlarini chekishning oldini olishda valeologik yondoshuvlar.	Tamaki mahsulotlarini chekish aholining salomatligiga ta’siri. Tamaki maxsulotlarini chekishni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari va dasturlari.	2	N	
17	OIV/OITS muammolarini oldini olishda valeologik yondoshuvlar	OIV/OITS – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga OIV/OITSni ta’siri. OIV/OITSni rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar. OIV/OITSni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	2	N	2
18	OIV/OITS muammolarini oldini olishda valeologik yondoshuvlar	OIV/OITSni oldini olishning zamonaviy yo`nalishlari va dasturlari	2	N	
	Jami:		**36**		**18**

3. O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini baholash

O‘quv dasturi davomida O‘quv chi lar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikma lar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini anglashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo’yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Qo`shimcha adabiyotlar

1. Avitsenna. Kanon vrachebnoy nauki.
2. Irgashev SH.B., Tursunxodjaeva L.A., «Pervichnaya profilaktika narkozavisimosti sredi uchaщixsya obrazovatelnыx shkol». Uchebno- metodicheskoe posobie dlya uchiteley, Ministerstvo zdravooxraneniya Respubliki Uzbekistan, Tashkent 2011.
3. Karimov I.A. “Demokratik isloxatlarni yanada chuqurlashtirish va fuqorolik jamiyatini shakllantirish – mamlakatimiz taraqqiyotining asosiy mezonidir”. Toshkent 2011.
4. Karimov I.A. “O`zbekiston mustaqillik erishish ostonasida”. Toshkent 2011.
5. Irgashev SH.B. «Valeologicheskie printsipы ratsionalnogo pitaniya». Tashkent – 2010 g. Metodicheskie rekomendatsii
6. Lisitsын YU.P. «Obщestvennoe zdorove i zdravooxranenie. Uchebnik. Moskva, 2010.
7. Irgashev SH.B. «Sovremennыe napravleniya formirovaniya zdorovogo obraza jizni sredi naseleniya». 2008g, Metodicheskoe posobie
8. O`zbekiston Respublikasi Prezidentining 2009 yil 13 apreldagi “Sog`lom avlodni shakllantirish, onalar va bolalar salomatligini muhofaza qilish bo`yicha qo`shimcha choralar to`g`risida”gi PQ-1096-sonli qarori
9. Karimov I.A. «YUksak ma’naviyat – engilmas kuch”. Toshkent 2008 y.
10. “YOshlar yili” Davlat dasturi (2008 y.);
11. “Ijtimoiy muhofaza yili” Davlat dasturi (2007 y.);
12. “Sihat-salomatlik yili” Davlat dasturi (2005 y.);
13. “Sog`lom avlod yili” Davlat dasturi (2002 y.)
14. “Ona va bola yili” Davlat dasturi (2000 y.);

Internet saytlar

14. http://www.ziyonet.uz
15. http://www.edu.uz
16. http://www.pedagog.uz
17. www.tma.uz
18. https://tashpmi.uz/
19. www.lex.uz
20. https://ru.pinterest.com/vkhamidov/
21. https://www.coursera.org/
22. http://www.atutor.ca

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo‘yicha

BIOETIKA

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.04.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:
Z. X. Zakirova YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

Taqrizchi:
D. X. Abdullaeva YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi O‘IBDO‘

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Bioetika**
Ajratilgan soat	**36**
Mavzular soni	**18**
Dasturning maqsadi	O‘quvchilarni qadimgi davrdan hozirga qadar rivojlanib kelayotgan bioetika bilan tanishtirish, umummadaniy va kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. SHu bilan birga tarixiy voqealar asosida tibbiyot va sog‘liqni saqlash sohasining yutuqlari va istiqbollarini ob’ektiv tahlil qilishga o‘rgatish; tibbiyotning shakllanishi va rivojlanishining umumiy qonuniyatlarini aniqlash; insoniyatning rivojlanishi tarixidagi buyuk sivilizatsiyalarning tibbiyot sohasidagi kashfiyotlarining ahamiyatini ochib berish; buyuk allomalar, dunyoning taniqli olimlari va shifokorlari hayoti va faoliyati bilan tanishtirish; Bo‘lajak tibbiyot xodimlarida : burch, sha’n, qadr-qimmat, rostguylik, adolatlilik kabi tushunchalar bilan bog‘liq umum etik qadriyatlar haqida tasavvur uchun zamin yaratish hamdakasbiy faoliyatda vujudga keladigan etik muammolarni aniqlash, tahlil qilish va hal etish qobiliyatini shakllantirish.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– Bioetika va uning bo‘lajak tibbiyot xodimi amaliyotidagi ahamiyatini; –etikaga oid asosiy atama va tushunchalarni, nazariyalar; –bioetikaning asosiy tamoyillari va qoidalari; –bioetikaga oid mamlakatdagi va xalqaro asosiy hujjatlar; –tibbiy faoliyatdagi munosabatlarning huquqiy va etik asoslari; – zamonaviy fan va texnika yutuqlarini biotibbiy tadqiqotlarda qo‘llashning huquqiy va asoslari aqlash sohasining rivojlanishini bilib oladilar
Bilimlar	– Etika falsafiy fan sifatida. Etika fanining maqsadi va vazifalari. – Tibbiy etika, biotibbiy etika. – Bioetikani fan sifatida shakllanishi. – Bioetika o‘rganadigan muammolar. – Tibbiyot xodimi va bemor munosabatlarining etik modellari. – Bemor vatibbiy xodimlarxuquqlari. – Klinik amaliyotda feldsher akusherining xatosi. YAtrogeniya. – YAngi reproduktiv texnologiyalarning axloqiy muammolari. – O‘lim va o‘lish jarayoni, inson xayotining intiqosi. – Transplantologiyaning axloqiy va xuquqiy muammolari. – Biotibbiy tadqiqotlar etikasi. Inson va xayvonlar ustida tajribalaro‘tkazishning huquqiy va axloqiy asoslari. – COVID-19ni davolash va emlashda tadqiqotlar xavfi – Bemor jismoniy va ruxiy yaxlitligining axloqiy-xuquqiy muammolari – OITSga chalingan bemorlar va giyohvandlar bilan bog‘liq axloqiy vahuquqiy muammolar. – Epidemiya va axloq. OITS-global muammo sifatida. – Tibbiy genetika va genomikaning axloqiy muammolarining

	o‘zigaxosligi. – Nanotibbiyotvananoetika. – Neyrovizualizatsiya texnologiyalari rivoji va ulardan foydalanishdayuzaga keladigan axloqiy muammolar. – Tibbiyotda raqamli texnologiyalar etikasi. – Teletibbiyot, teledenteriya
Ko‘nikmalar	– Klinik faoliyatda, shu jumladan biologik tadqiqotlarni o‘tkazishda etik me’yorlarni qo‘llash; – Tibbiy faoliyatda vujudga keladigan etik muammolarni falsafiy taxlil qila olishi; – Turli tibbiy muolajalar xollarida bemorning roziligi yoki noroziligini rasmiylashtirish; – Bemor va uning qarindoshlari bilan etik-xuquqiy me’yorlarga rioya qilgan xolda munosabatni shakllantirish; – Tibbiy faoliyatda kuzatiladigan holatlarda munozara olib borish va nizolarni hal etish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol javob, munozara, test.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishnin tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1.	**Etika falsafiy fan sifatida. Etika fanining maqsadi va vazifalari.**	Etika falsafiy fan, tushuncha. Huquq tushunchasi. Etika va huquqning o‘zaro munosabati. Hamshiraning etik kodeksi haqida tushuncha. Halqaro hamshiralar assotsiatsiyasi kodeksining roli. O‘zbekistonda hamshiralarning etik kodekslari. Ahloqning mohiyati va va spetsifikasi., uning strukturasi va funksiyalari. Etikaga oid zamonaviy bilimlarning strukturasi..	2	N-2	1

		Deontologiya tushunchasi. Etika va deontologiyaning o‘zaro munosabati.			
2.	**Tibbiy etika, biotibbiy etika.**	Tibbiy etika amaliy, kasbiy etikaning yo‘nalishi sifatida. Kasbiy etikaning xususiyatlari. Deontologiya. Tibbiy etikaning rivojlanishi, uning tarixiy modellari va ularning xususiyatlari.	2	N-2	1
3.	**Bioetikani fan sifatida shakllanishi. Bioetika o‘rganadigan muammolar.**	Bioetika tushunchasi. Bioetikani paydo bo‘lishi shart –sharoitlari. Uning vudjudga kelishiga olib kelgan holatlar. A.SHveyser universal etikasi. Global bioetika: bioetika, ekologik etika, biotibbiy etika (V.Potter). Biotika ijtimoiy institut sifatida. Bioetika tamoyillari. Biotikaning xususiyatlari. Biotikaning tarkibi. Biotika ijtimoiy institut sifatida. Biotibbiy etikaning priniplari va qoidalari. Bioetika modellari. Biotikaning tibbiy etikaning avvalgi modellardan farqli xususiyatlari.	2	N-2	1
4.	**Tibbiyot xodimi va bemor munosabatlarining etik modellari. Bemor vatibbiy xodimlar xuquqlari**.	Fuqarolarning O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi bilan kafolatlangan huquq va erkinliklari. Bemor huquqlari va bu borada etik va huquqiy jihatlarning o‘zaro bog‘liqligi. “Bemor huquqlari bo‘yicha Lissabon deklaratsiyasi” (1981,1995). “Biologiya va tibbiyot yutuqlarini qo‘llanilishi munosabati bilan inson huquqlari va qadr-qimmatini himoya qilish to‘g‘risida konvensiya: inson huquqlari va biotibbiyot to‘g‘risida konvensiya” (1997). “Bioetika va inson huquqlari bo‘yicha umum deklaratsiya” (2005). Tibiy xodimlarning huquqlari. “Butunjahon tibbiyot assotsiatsiyasining Jeneva deklaratsiyasi (Vrachlarning xalqaro qasamyodi)”(1948,1968,1983). “Tibbiy etika xalqaro kodeksi” (1949, 1968,1983). Tibbiyot xodimlari va bemor munosabatlarining etik modellari.	2	N-2	1
5.	**Klinik amaliyotda shifokor xatosi. YAtrogeniya**	Tibbiy muassasada jamoa o‘rtasida o‘zaro munosabatlar etikasi. Muammolarni echish bosqichlari. Tibbiy faoliyatda tibbiyot xodimlarning xatosi, baxtsiz hodisa holatlari. YAtrogeniya tushunchasi. So‘zli va so‘zsiz yatrogeniya va yatrogen kasalliklar Mazkur holatlarning etik-huquqiy jihatlari.	3	N-2	1
6	**YAngi reproduktiv texnologiyalarning axloqiy muammolari.**	Hayot oliy qadriyat sifatida. Inson hayotining boshlanish vaqtini aniqlash muammosi. Embrionning ahloqiy statusi. Homiladorlikni to‘xtatishning etik-huquqiy jihatlari. YAngi reproduktiv texnologiyalarni qo‘llash va prenatal diagnostikaning etik jixatlari. Ekstrakorporal	2	N-2	1

		urug‘lantirish va surrogat onalik masalalari va ularga zamonaviy yondashuv			
7	**O‘lim va o‘lish jarayoni, inson hayotining intihosi.**	O‘lish va o‘limning ahloqiy jihatlari. Klinik va biologik o‘lim. “O‘lim faktini konstatatsiya qilishga oid Sidney deklaratsiyasi” (1968,1983). “Miya o‘limi” masalasi va uning zamonaviy tibbiy amaliyotdagi ahamiyati. Evtanaziya tushunchasi. Evtanaziyaning turlari. Evtanaziyaning ahloqiy-huquqiy jihatlari. Onkologik kasalliklar. Palliativ tibbiyot. Xospislar va ularning faoliyati. “Terminal holat to‘g‘risida Venetsiya deklaratsiyasi”(1983). “Surunkali og‘riqli o‘limga mahkum bemorlarni davolash sohasida siyosat to‘g‘risida bayonot”(1990).	2	N-2	1
8.	**Transplantologiyaning axloqiy va xuquqiy muammolari.**	Transplantologiya tarixi va holati. Donorlik muammosi. Tirik inson va murda donorligi. Transplantologiyani ahloqiy va huquqiy muammolari. Fetal azo va tukimalar transplantatsiyasining ahloqiymuammolari. Ksenotransplantatsiyaning ahloqiymuammolari. Istanbul deklaratsiyasi (2018). Murda donorligining huquqiy modellari. O‘zbekiston birinchi transplantolog olimi akademikO‘.O. Oripov. O‘zbekistonda transplantologiyaning holati.	2	N-2	1
9.	**Biotibbiy tadqiqotlar etikasi. Inson va hayvonlar ustida tajribalar o‘tkazishning huquqiy va axloqiy asoslari. COVID-19ni davolash va emlashda tadqiqotlar xavfi**	Biotibbiy tadqiqotlar etikasi. Inson va hayvonlar ustida tajribalar o‘tkazishning huquqiy va axloqiy asoslari. COVID-19ni davolash va emlashda tadqiqotlar xavfi. YAxshi klinik amaliyot uchun O‘zbekiston Respublikasi Davlat Standarti (GCP). 13.02.2013yil 42-sonli Sog‘likni Saqlash Vazirligi buyrug‘i GCP; GMP, GLP. Biotibbiy tadqiqotlarni tartibga solishning etik-huquqiy jihatlari. Tirik inson, murda hamda hayvonlarda tadqiqotlar o‘tkazishda bioetik me’yorlar. “Hayvonlardan foydalangan holda tibbiy-biologik tekshiruvlar o‘tkazish bo‘yicha xalqaro tavsiyalar” (1985). “Butunjahon tibbiyot assotsiatsiyasini Xelsinki deklaratsiyasi” (1964,1975,1983, 1989,1996,2000, 2002,2004, 2008,2013). Etika qumitalari, ularning statusi va vazifalari. “Biotibbiy tekshiruvlarning ekspertizasini o‘tkazuvchi etika qumitalari ishiga oid qo‘llanma” (2000).	2	N-2	1
10.	**Bemor jismoniy va ruhiy yaxlitligining ahloqiy-huquqiy muammolari.**	Sog‘liqni saqlash tizimining ayrim sohalaridagi etik muammolar. Zamonaviy psixiatriya, ahloqiy-etik muammolari. Psixiatriya tarixida paternalizm i antipaternalizm. Psixiatriya sohasini axloqiy va xuquqiy tartibga solish. Ruxiy xasta bemorlarni ixtiyoridan tashqari	2	N-2	1

		majburiy kasalxonada davolash. Psixiatriya sohasida “ziyon etkazma” prinsipi.Psixiatriya sohasida suist’mollar. Ruxiy xasta bemorlarniging konfidensialligi. Ruxiy xastalarda tadqiqot olib borishning xususiyatlai.			
11.	**OITSga chalingan bemorlar va giyohvandlar bilan bog‘liq axloqiy va huquqiy muammolar.**	Sog‘liqni saqlash tizimining ayrim sohalaridagi etik muammolar. Zamonaviy psixiatriya, narkologiyaning ahloqiy-etik muammolari OITSga chalingan bemorlarga bo‘lgan munosabatda uchraydigan axloqiy va yuridik muammolar.Onkologik kasalliklar, OIV infeksiyasi bilan zararlangan hamda OITS kasalliklari holatlarida bemorlarga tibbiy yordam ko‘rsatishning ahloqiy-huquqiy jihatlari.	2	N-2	1
12.	**Epidemiya va axloq. OITS-global muammo sifatida.**	OIV infeksiyasi bilan zararlangan, narkologiya kasalliklari holatlarida bemorlarga tibbiy yordam ko‘rsatishning ahloqiy-huquqiy jihatlari«Spidofobiya»va tibbiyot axloqi talablari.Patsient avtonmiyasi kontekstidaOIV skrining .OITS – yatrogeniya sifatida. OITS va tibbiyot xodimlarining kasbiy xavfi.	2	N-2	1
13.	**Tibbiy genetika va genomikaning axloqiy muammolarining o‘ziga xosligi**	Gen-injenerlik texnologiyalarni qo‘llashning huquqiy va axloqiy muammolari. Genetika sohasida xalqaro bioetik hujjatlar. Amaliy genetik usullarning axloqiy muammolari: genetik test, preimplantatsiya va prenatalgenetik diagnostika, genetik skrining, genetik biobanklar. DNK bazalaridan sud maqsadlarida foydalanish. Gen terapiyasi. Tibbiy va genetik ma’lumotlar: olish va foydalanishning axloqiy muammolari. «Insongenomi»Xalqaro loyihasining axloqiymuammolari. Evgenika Gen terapiyasiningaxloqiymuammolari. Biotibbiytajriba. Tadqiqotchi etikasi. Biotibbiytajribalaruchuninstitutsionalnazoratmexanizmlari. Biotibbiytadqiqotnatijalaridanfoydalanuvchilaretikasi. Biotexnologiya, bioxavfsizlik va gen injenerlik masalasining holati	2	N-2	1
14.	**Nanotibbiyot va nanoetika .**	Nanotibbiyot tushunchasi mohiyati. Nanomeditsina asosida diagnostika, monitoring, davolash, reabilitatsiya, kasalliklar profilaktikasi, salomatlikni mustahkamlash va yaxshilash va h k, Amaliy nanotibbiy ishlanma va texnologiyalarning axloqiy muammolari.. Nanotexnologiyalarning xavfsizligi muammosi va nazorat Ekologik xavfsizlik. Adolatlilik. Axborot xavfsizligi	2	N-2	1

15.	**Neyrovizualizatsiya texnologiyalariri vojivaulardanfoydalanishdayuzagakeladiganaxloqiymuammolar.**	Kompyuter, diffuz-optik, magnit-rezonans tomografiyalari va boshqa texnikalar.Neyroimidjingdan notibbiymaqsadlarda foydalanishimkoniyatlari. Mentalenxansment. Miyabiokimyosinikashfetishvaungata'sirqilishvositalarinirivojlantirishningijtimoiy, madaniy, siyosiyvaboshqaoqibatlari.	2	N-2	1
16.	**Feldsher akusherda bioetikaviymuammolar**	Feldsher akusherda axloqiy kategoriyalar va muammolar. Feldsher akusher rioya qilishi kerak bo'lgan tamoyillar.Kasbiy axloq kodeksi. Asosiy bioetikaviy tamoyillar: "Ziyon etkazma", "YAxshilik qil", "Patsient avtonomiyasi", "adolatlilik" tamoyili. Altruizm, adolatlilik, konfidensiallik, xolislik vah. Tibbiy kasbiy axloqning etti qadriyati: 1. Xayot va salomatlik, 2. To'g'ri va og'riqsiz davolash, 3. Patsientavtonomiyasi, 4. Eng afzal amaliyot, 5. Estetik qadriyatlar, 6. Narx-navo, 7. Boshqa tashqi omillar.	2	N-2	1
17	**Farmatsiya sohasida bioetik vahuquqiy muammolar**	Farmatsiya sohasi. **F**armatsiya bioetikasi vujudga kelishi sabablari. Talidomid fojeasi. Klinik tadqiqotlar ishtirokchilarini ximoya qilish tizimi. Dori-darmon preparatlarini sinovdan o'tkazish. Axloqiy ekspertiza.GCP- xalqaro standart, O'zbekistonda GCP Davlat standarti,Biotibbiy tadqiqotlarni xuquqiy va axloqiy taritibga solishda Xalqaro tajriba. Klinik tadqiqotlar olib borishda me'yoriy xujjatlar. Belmont xisoboti (yoki Belmont bayonoti). Bioetika va jamiyat. Tibbiyotni insonparvarlashtirish muammolari.	2	N-2	1
18	**Tibbiyotda raqamli texnologiyalar etikasi. Teletibbiyot, teledenteriya.**	Raqamli texnologiyalarni tibbiyotga kirib kelishi va bioetik prinsiplarga ta'siri. Tibbiyot texnologizatsiyasi. Biotibbiy ma'lumotlar va raqamli tibbiyotda katta ma'lumotlar. Tibbiyotda raqamli texnologiyalar axloqiy va huquqiy muammolar. Teletibbiyot, teledenteriya.	2	N-2	1
Jami			**36**	**36**	**18**

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

5. SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko'taramiz" Toshkent – "O'zbekiston"-2018.

6. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
7. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
8. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. Muxamedova Z.M. Bioetikagakirish. 1TashGosMI.2004.
2. Muxamedova Z. M. Bioetika. - T.:O‘zMU, Resurs markazi, 2006.
3. Muxamedova Z. M i dr. Bioetika. – TashIUV.2009.
4. Muxamedova Z.M. i dr. Bioetika. Uchebnoe posobie. Tashkent. 2009 g

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. Muxamedova Z.M. i dr. Bioetika: osnovnые problemы i prinsipы. Uchebno-metodicheskoe posobie.Tashkent. 2015 g.
2. Muxamedova Z.M., Umirzakova N.A. Bioetik atamalarning izohli lug‘ati. Toshkent.2020.
3. Muxamedova Z.M., Umirzakova N.A. “BIOETIKA” o’quv qo’llanma. T.2020.
4. YUldashev N.M., Saydalixodjaeva O.Z., Saidov A.B. Bioetika, Uchebnik. Tashkent. 2018.
5. Ushakov E.V. Bioetika, Uchebnik i praktikum. Moskva. 2016.
6. Abramov V.A. Osnovы bioetiki i biobezopasnosti, Uchebno-metodicheskoe posobie,Donetsk. 2013.

Internet saytlari:

9. https://www.gov.uz/uz
10. https://lex.uz/
11. https://www.minzdrav.uz/
12. http://www.ziyonet.uz/
13. www.tma.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

NUTRITSIOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.05.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:
F. S. Chinikulova YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o`qituvchisi

Taqrizchi:
D. A. Jabbarova 2 – Respublika tibbiyot kolleji “Farmatsiya va gigiena “ kafedrasi mudiri

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Nutritsiologiya**
Ajratilgan soat	**36**
Mavzular soni	**12**
Dasturning maqsadi	Nutritsiologiya fanini o`qitishdan maqsad oliy malu-motli hamshiralarni sog`lom va bemor odamlarning ratsional(optimal)ovqatlanishini tashkil etish qonuni-yatlari va qoidalari, oziq ovqat manbalari, hom ashyolari va oziq – ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarilishi, tayyorlanishining barcha bosqichlari, ilmiy - amaliy jihatdan ovqatlanish gigienasi, oziqa moddalari va energetik kiymatga bo`lgan fiziologik ehtiyojlar meyorlarini belgilash haqidagi nazariy bilimlarini rivojlantirishdir. Nutritsiologiya o`quv fanining vazifasi – davolash profilaktik muassasalarida bemorlar ovqatini tashkil qilishda bemorning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parxezini tayinlash tartiblarini o`rgatish. O`rta tibbyot xodimi bemorga va uning qarindoshlariga ovqatlantirish usullari, tartibi, tarkibi, sifati, energetik qiymati ko`rsatkichini o`rgatadi. Bemor va sog`lom insonlarni professional va patronaj parvarishlashda, shifokor, parhez hamshirasi bilan birgalikda har bir bemorga individual yondoshib, uning yoshi, vazni, tashhisi hisobga olib, to`la qiymatli ovqatlanish tavsiya etishni o`rgatadi.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– nutritsiologiya sohasida umumiy amaliyot feldsher-akusheriining vazifa va maqsadlari shakllanadi; – zamon talablariga javob bera oladigan kadrlarni tayyorlashga zamin yaratiladi; – oziq-ovqat mahsulotlarining sifatiga baho berish takomillashtiriladi; – ovkat tarkibidagi surrogatlar va falsifikatlar me'yorini bilishga imkon beradi; – oziq - ovqatlar ustidan joriy sanitariya nazorati to`g`risida ma'lumotlarni egallaydi; – ovqatlanish gigienasi sohasida Davlat sanitariya nazoratining vazifasi bo`yicha bilim va ko`nikmalar shakllanadi; – fanga oid bilimlarni umumlashtirish orqali oziq- ovqat mahsulotlaridan kelib chiqadigan kasalliklarni profilaktikasi takomillashtiriladi; – oziq-ovqat korxonalari va omborxonalar ustidan sanitariya-gigienik nazorati o`rganiladi; – ovqatdan kelib chiqadigan zaharlanishlarga qarshi chora-tadbirlarni ishlab chiqarish o`rganiladi; – iste'molga yaroksiz ozik-ovkat maxsulotlarini savdoga chiqarmaslik, aholini salomatligini saqlash yo`lida mezonlar ishlab chiqiladi; – aholi o`rtasida sanitariya –oqartuv ishlarini olib borish bilimlari shakllanadi.
Bilimlar	*O`quvchilar:* – Aholining sanitariya – epidemiologik osoyishtaligi to`g`risidagi amaldagi qonun va meyyoriy hujjatlarni; – nutritsiologiya (ovqatlanish gigienasi)haqidagi

	– tushuncha,vazifasi ,maqsadi va rivojlanish tarixini; – Oqsil,yog`,uglevod ,mineral moddalar , mikrooelement vitaminlarning organizmdagi ahamiyatini; – Giper gipo avitaminozlarni organizmning ish faoliyatiga va yoshiga kora ovqat moddalariga bo`lgan fiziologik talab. – Davolovchi profilaktik parxez ovqatlanishning alohida xususiyatlarini: – Ovqat maxsulotining sifatini o`zgarishiga sabab va sharoitari uni saqlovchi usullarni: – Turli usullarda konservalashning qulayligi va kamchiligiyb; – Ovqat maxsulotininig oziqlik va biologik qiymatini; – Ovqat maxsulotlarini orgonoleptik tekshirish sharoiti va xajmini; – Ovqat maxsulotlarining organoleptik xususiyati buzulish belgilari va sabablarini; – Ovqat maxsulotlarini fizik kimyoviy tekshirishlarning gigiyenik axamiyatini ; – Oziq ovqat korxonalarining tuzilishiga bo`lgan gigienik talabni; – Oziq ovqat tarkibidagi nitratlar miqtorini; – Oziq ovqat korxonalarida ovqat maxsulotlarini saqlash va tashishga oid va sanitaria -gigiena norma va qoidalarini; – Kasalxonalarda ovqatni tayyorlash taomlarni tarqatishni uyishtirishni; – Mikroblar bilan bog`liq bo`lgan ovqatdan zaxarlanishning oldini olishni va yuqumli kasalliklarni profilaktikasini *bilib oladilar.*
Ko`nikmalar	– sanitariya - epidemiologiya xizmatining ovqatlanish gigienasi bo`limi ish uslubi, hujjatlari va ish rejalarini tuzish va rasmiylashtirish; – ovqat ratsionining fiziologik me'yori, ovqatlanish tartibi, ovqat mahsulotining turli –tumanligiga baho berish; – davolovchi-profilaktik parxez taomlar, ovqat ratsioniga baho berish bo`yicha menyu- taomnoma tuzish; – ovqat mahsulotini organoleptik tekshirish sharoiti va hajmi; – gigienik ekspertiza o`tkazilganligi to`g`risida hujjat to`ldirish; – oziq-ovqat korxonalarida ovqat mahsulotlarini saqlash va tashishga bo`lgan sanitariya-gigiena me'er va qoidalarini nazorat qilish; – oziq-ovqat mahsulotlaridan namuna olish va laboratoriyaga tekshirishga olinganligi to`g`risida bayonnoma to`ldirish; – ovqat mahsulotlarining organoleptik, fizik-kimyoviy hususiyatlarini tekshirish usullarini o`rganish, baho berish, me'yoriy hujjatlardan foydalanish; – oziq-ovqat korxonalarini sanitariya-gigienik jihatdan tekshirish, dalolatnoma tuzish; – sog`lomlashtirish tadbirlarini olib borishda majmua (kompleks) reja tuzish uchun material yig`ish; – shaxsiy gigiena qoidasiga rioya qilmaslik hollarini aniqlash, o`z vaqtida tibbiy ko`rikdan o`tganligini nazorat qilish, qoidaga rioya qilmagan shaxslarga chora ko`rish – umumiy ovqatlanish korxonasida epidemik xavf tug`diruvchi omillarni aniqlash; – yuvilgan idishlarning sifatini, idish yuvadigan vannalar sonini, idish yuvadigan vannalardagi suvning haroratini, dezinfektsiyalovchi eritmalar va sodaning kontsentratsiyasini,

	qoldiq xlor miqdorini, muzlatgich harorati, tarqatilayotgan tayyor taomning haroratini asboblar yordamida oddiy usul bilan nazorat qilish; – ovqatdan zaharlanish sodir bo`lganda oziq-ovqat korxonasini tekshirib sababini aniqlash, sxemasini tuzish; – ovqatdan zaharlanish xodisasi sodir bo`lganda oziq- ovqat mahsulotidan namuna va surtmalar olish *ko`nikmalarini bajara oladilar*.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim A – amaliy ta'lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Nutritsiologiya haqidagi tushuncha, vazifasi, maqsadi va rivojlanish tarixi	Nutritsiologiya fanining rivojlanish tarixi. Fanning tibbiyotda tutgan o`rni. Kasbiy tayyorgarlik tizimidagi ahamiyati. Ovqatlanish gigienasi soha-sida Davlat sanitariya nazorati, uning vazifalari va bosqichlari. Sanitariya qonunchiligi. Ovqatlanish gigienasi bo`limining ishlash usuli va shaklla-ri. Me'yoriy-texnik hujjatlar. Jamoat sanitariya faollari, ularning vazifasi.	2	N	
2	Ovqatlanishning fiziologik-gigienik asoslari. Ratsional ovqatlanish.Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish.	Energiya almashinishining turlari. Mehnat faoliyati jarayonida energiya sarflanishi. Turli guruhlardagi aholining fiziologik ovqat me'yor-lari. Oqsil, yog`, uglevodning organizm-ni energiya bilan ta'minlashdagi aha-miyati. Oqsillarning oziqlik va biologik qiymati. Almashtirib bo`ladigan va almashtirib bo`lmaydigan aminokislotalar. Oqsil etishmov-chiligidan kelib chiqadigan kasallik-lari kelib	4	N A	2

		chikishida oqsil etishmov-chiligining asosiy sabab ekanligi. Oqsil etishmovchiligi muammosini xal qilish choralari. YOg`lar. Ularning oziqlik va biologik qiymati. To`yinmagan yog` kislotalari, ularning ahamiyati, manbai. Organizmni yog` bosishi. Uglevodlar. Uglevodlarning gigienik xarakteristikasi va manbai. Uglevodlarning almashinuvi, organizmda yog`ga aylanishini osonlashtiruvchi omillar. Monosaxaridlar (glyukoza, fruktoza), disaxaridlar(saxaroza, laktoza), polisaxaridlar (kraxmal, kletchatka, pektin moddasi). Ortiqcha uglevod qabul qilish natijasida kelib chiqadigan kasalliklar.			
3	Vitaminlar haqida ma'lumot: giper-, gipo- va avitaminozlar. Suv.Mineral elementlar.	Vitaminlar. Vitaminlarningfizi-ologikahamiyati, asosiymanbai. Suvda (S, Vgurux, RR) va yog`da (A, D, E, K) eruvchivitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Gipo-, avitaminozlar, ovqat mahsulotlarini va tayyor taomlarni vitaminlashtirish. Suv. Modda almashinuvidagi ahamiyati. Suvga bo`lgan ehtiyoj. Ratsional ovqatlanish, unga gigienik talab. Energiya berish qiymati va sifat tarkibi, ovqat moddasining balansi, singishi va turli – tumanligi. Ovqatlanish rejimi. Ovqat iste'mol qilishda atrof–muhitning ta'siri. Oshxonaning shinamligi, dasturxonni bezash, qulay mikroiqlim va hokazo. Bolalar va o`smirlar ovqatlanishida mineral tuz, vitamin, yog` va uglevod-larning ahamiyati. Bolalarning ovqatlanish rejimi, ortiqcha semizlik profilaktikasi.Mineral moddalar. Mineral moddalarning ishqoriy xarakteri (kaltsiy, magniy, natriy, kaliy). Mineral moddalarning suyak hosil bo`lishida, kislota – ishqoriy-lik muvozanatini saqlashda, tuz – suv almashinishida, qon tarkibida tuzni me'yorlashda, plastik jarayonda ishti-rok etishi va hokazo. Biomikroelementlar (temir, marganets, kobalt, yod, ftor). Mineral moddalarning asosiy manbai.	2	N	2

4.	Parhez ovqat. Davolovchi-profilaktik parhez ahamiyati	Parhez ovqat. Unga bo`lgan gigienik talab. Davolovchi–profilaktik ovqatning ahamiyati.. Ovqatlanish maromi. Ratsional ovqatlanishni tashkil qilishda mutaxassisning vazifasi va nazorat qilib borishi. Aholi o`rtasida targ`ibot ishlarini olib borish.Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish.Sog`lom kishining ovqat ratsioniga va fiziologik ovqatlanish normasiga baho berish. Miqdor ko`rsatkichlarini xisoblash: kaloriyasini, oqsil, yog`, uglevodning nisbatini. Kaloriyaning taqsimlanishi va shaklga taqqoslash. Mahsulot va taomning turli-tuman bo`lishi va unga baho berish. O`qituvchi bilan hamkorlikda ovqat ratsioniga, organizmning ovqatga fiziologik ehtiyoji, ovqatlanish maromiga xulosa chiqarish.	6	N A	2
5	Oziq–ovqat mahsulotlarini konservalashning gigienik asoslari	Ovqat mahsulotining sifati haqida tushuncha. Ovqat mahsulot-larining buzilish turlari (chirishi, achishi, oksidlanishi, mog`orlashi va hokazo). Ovqat mahsulotining sifa-tini pasayishiga sababchi bo`lgan sharoitlar. Ovqat mahsulotining sifatini yaxshi saqlovchi sharoitlar. Konservalash usullari. Har bir usulning gigienik harakteristikasi. YUqori va past temperaturaning ta’-siri, suvsizlantirish usuli, yuqori osmotik bosim ta’siri, vodorod ion kontsentratsiyasini o`zgartirish. Kim-yoviy moddalar, antibiotiklar, radi-oktiv usullar bilan konservalash.	2	N	2
6	Oziq–ovqat mah-sulotlarining gigienik eksperti-zasini uyushtirish va o`tkazish.Oziq – ovqat mahsulot-laridan namuna olish va tekshirish usullari.Ekspertiza natijalarini rasmiylashtirish.	Oziq-ovqat mahsulotlarining gigienik ekspertizasi. Gigienik ekspertizaning vazifasi. Oziq-ovqat mahsulotining sifatini belgilashda Davlat nazorat tizimi. Oziq-ovqat mahsulotining sifatiga ko`ra tasnifi. Rejali va rejadan tashqari gigienik ekspertiza. Gigienik ekspertiza o`tkazishning bosqichlari. Oziq-ovqat mahsulotlarining gigienik ekspertizasini o`tkazishda tibbiy profilaktika ishlari feldsherining vazifasi. Oziq-ovqat mahsulotlarini organoleptik va laboratoriya usuli bilan tekshirish. YAroqsiz mahsulotlarni utilizatsiya qilish. Ovqat mahsulotlarining sifatini nazorat qilish. Ekspertiza natijalarini rasmiylashtirish.Oziq-ovqat mahsulot-larini tekshirish uchun namuna olish qoidasi bilan tanishish. Olingan mahsulot namunasini laboratoriyaga jo`natishdan oldin ko`riladigan tayyorgarlik ishlari: muxrlash, o`ralgan namunani plombalash, olingan namuna	6	N A	

		to`g`risida dalolatnoma to`ldirish.			
7	Oziq–ovqat mahsulotlarining oziqlik va biologik qiymati, ularni gigienik ekspertizasi.	Go`sht. Parranda go`shti. Oziqlik va biologik qiymati. Go`sht- sifatli oqsil va faol ekstraktiv moddalarning manbaidir. Hayvon yog`ining singishi. Go`shtning sifatini belgilovchi gigienik ko`rsatkichlari. Kasal hayvon go`shtlarining ishlatilishi, go`sht orqali tarqalishi mumkin bo`lgan kasalliklar. Kolbasa. Oziqlik qiymati. Kolbasa qiymasiga qo`shiladigan moddalar. Kolbasa mahsulotining sifatini belgilovchi gigienik ko`rsatkichlar. Botulizmning kelib chiqishida kolbasaning ahamiyati. Nitratni aniklash. Bankali konservani tekshirish. Bankaning tashqi ko`rinishiga baho berish. Bosib tushirilgan harf va raqamlar bilan tanishish. Bombajni aniqlash.Germetikligini tekshirish. Bankali konservalar ichidagi mahsulotga baho Tayyor ovqat mahsulotidan namuna olish. Gigienik ekspertiza o`tkazilganligi to`g`risida hujjat to`ldirish.	4	N A	2
8	Umumiy ovqatlanish korxonalari gigienasi.	Umumiy ovqatlanish korxonalarining turlari, tuzilishi va jihozlanishi. Asbob-uskunalar, jihozlariga bo`lgan gigienik talab. Oshxona idish-tovoqlarini yuvish qoidasi. SanQvaM bo`yicha o`rganish. Xonalar maydoniga bo`lgan gigienik talab. Birlamchi sovuq ishlov berish, taomlarni pishirish, sotilish va tarqatilishiga bo`lgan gigienik talab. Umumiy ovqatlanish korxonalarida laboratoriya nazoratini tashkil qilish. Xodimlarning shaxsiy gigienasi va ular orasida sanitariya oqartuv ishlarini olib borilishi. Umumiy ovqatlanish korxonalarini sanitariya jihatidan tekshirish usuli.	4	N A	2
9	Oziq–ovqat bilan savdo qilish gigienasi.	Savdo korxonalarining turlari. Asbob-uskuna, jihozlar,oziq-ovqat mahsulotini qabul qilishga bo`lgan gigienik talab. Omborxona tarmoqlariga, xaridorlarga mahsulotlarni sotishga bo`lgan gigienik talab.Mayda chakana savdo gigienasi, uning jihozlanishi, oziq-ovqat mahsulotini sotish sharoiti. Dehqon bozorlari, uning tuzilishiga bo`lgan gigienik talab, bozordagi veterinariya-sanitariya ekspertiza laboratoriyasi va uning vazifasi.	2	N	2
10	Oziq-ovqat korxonalarining sanitariya nazo-rati.Oziq-ovqat korxonalarini sanitariya jihatidan tekshirish.	Go`shtni qayta ishlovchi korxonalarga qo`yiladigan gigienik talablar. Molni so`yishdan oldin qayta ishlanishi, so`yish jarayoni, qonsizlantirish, mol ichagini qayta ishlash.Kolbasa ishlab chiqarish korxonasiga qo`yiladigan gigienik talablar. Kolbasa kiymasini tayyorlash jarayoni. Nitrit tuzlaridan foydalanish hamda uni saqlash qoidasi.	2	N	2

		TSexning mikroiqlimi. Kolbasaga termik ishlov berishni nazorat qilish. Go`sht va go`sht mahsulotlarini qayta ishlash va zararsizlantirish.			
11	Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlash va tashish.	Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlashga bo`lgan gigienik talab. Tez buziluvchi mahsulotlarni saqlash sharoiti, gigienik talab. Go`sht, parranda go`shti, kolbasa mahsulotlarini saqlashga bo`lgan gigienik talab. Oziq-ovqat mahsulotlarini uzoq saqlash sharoiti. Muzlatish, sovutish, konservatsiya kilish.	2	N	2
12	Ovqatdan zaharlanishlar va ularni profilaktikasi	Mikroblarga aloqador bo`lgan ovqatdan zaharlanishning etiologiyasi. Ovqat mikotoksikozlari: alimentar - toksik aleykiya, ergotizm, aflotoksikoz, profilaktikasi. Mikrobga aloqador bo`lmagan ovqatdan zaharlanishlar. O`simlik mahsulotlaridan zaharlanishlar.	2	N	1
Jami:			**38**		**19**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Ergasheva V.SH. “Ovqatlanish gigienasi” o`quv uslubiy qo`llanma. Toshkent. “Top Image Media” bosmaxonasi 2017 il
2. M.A.Azizov “Umumiy gigiena va ekologiya” Toshkent “CHo`lpon” nashriyoti 2014 yil
3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiev, A.M.Bozorov “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2007 yil
4. S.S.Esonturdiev, M.E.Qarshiboeva “Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2007 yil
5. A.Nikbaev “Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiyot statistikasi” Toshkent “Ilm -Ziyo” nashriyoti 2005 yil.
6. G.I.SHayxova “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent . “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil
7. M.A.Azizov, S.S.Solixo`jaev, SH.Q. Qambarova “Gigiena“ Toshkent, “O`qituvchi” nashriyoti 2003 y
8. 8.S.T.Tursunov, T.S.Nodirov “Sog`lom turmush tarzi”. Toshkent, “Ijod dunyosi” nashriyoti, 2003 yil
9. F.YOrmatov va boshqalar “Mehnatni muhofaza qilish” Toshkent, 2002 yil.
10. YA.L.Marxotskiy “Gigiena pitaniya” Moskva 2009 yil
11. A.N. Bolshakov “Obshaya gigiena” Ukraina 1996 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Duschanov B., YUsupova O., Nuralieva S., Aminov U. “Radiatsion va harbiy gigiena”. Darslik. – Toshkent., YAngi asr avlodi. - 2008.
2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. “Radiatsionnaya gigiena” o`quv qo`llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.
3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni, T. 2015y.
4. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. “Gigiena s osnovami ekologii cheloveka”, Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
5. Rumyantsev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. va b. “Gigiena” Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.
6. Bolshakov A.M.“Obshaya gigiena” Moskva. GEOTAR-Media. 2009g.
7. Kicha D. I., Drojjina N. A., Fomina A. V. “Общаya gigiena rukovodstvo k laboratornыm zanyatiyam”. Moskva. GEOTAR-Media, 2010. - 288 s.
8. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun regressiya shkalasi. Toshkent., 1998y.
9. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun tsentil shkalasi. Toshkent., 1998y.

Internet saytlari:

14. https://www.gov.uz/uz
15. https://lex.uz/
16. https://www.minzdrav.uz/
17. http://www.ziyonet.uz/
18. www.tma.uz
19. http://medlib.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING

5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo‘yicha

TIBBIYOT KASBIGA KIRISH dan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.06
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Xalmatova B.T.	-	TTA, 1 son Bolalar kasalliklari kafedrasi mudiri, t.f.d, professor
Karimov M.SH.	-	TTA, 2 son Ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrasi mudiri, t.f.d., professor
Oxunov A.O.	-	TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasi mudiri, t.f.d, professor
Abdusamatov B.Z.	-	TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasi dotsenti, t.f.d
Sattarov I.S.	-	TTA, Umumiy va bolalar xirurgiyasi kafedrasi dotsenti, t.f.n, dotsent
Atakov S.S.	-	TTA, Umumiy va bolalar xirurgiya kafedrasi dotsenti, t.f.n, dotsent
Xudayberganova N. X.	-	TTA, 2-son ichki kasalliklar propedevtikasi kafedrasi katta o'qituvchisi
Satiboldieva N. R.		TTA, 1-son bolalar kasalliklari kafedrasi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Gadaev A.G.	-	TTA, 3-son ichki kasalliklar kafedrasi professori, t.f.d.
Sobirov M.O.	-	TDSI, Terapevtik yo'nalishdagi modullar kafedrasi mudiri, t.f.d., dotsent
Karimdjanov I.A	-	TTA 2-son bolalar kasalliklari kafedrasi mudiri, t.f.d, professor
SHamansurova E.A	-	ToshPTI Ambulatoriya tibbiyoti va jismoniy tarbiya kafedrasi mudiri, t.f.d, professor
Xakimov M.SH.	-	TTA 1-sonli fakultativ va gospital xirurgiya kafedrasi mudiri, t.f.d., professor
Voxidov A.SH.	-	Respublika bolalar kam invaziv va endoskopik xirurgiya ilmiy amaliy markazi professori, t.f.d.

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Tibbiyot kasbiga kirish
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	Tibbiyot kasbiga kirish bo‘lajak mutaxassisni tayyorlashning ilk bosqichi xisoblanadi va talabalar tomonidan bemor bilan bo‘layotgan muammolarni aniq tasavvur qilish, bemorlarni parvarish qilish moduli bo‘lib hisoblanadi.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	. Talabalarga turli yoshdagi bemorlarni parvarish qilishni, shifokorlarning kasbiy etika va deontologiya tamoyillarini, bemor xamda kasalxona xodimlarining shaxsiy gigiena qoidalarini o‘rgatish
Bilim	**Talaba tasavvurga ega bo‘lishi kerak:** 1. Davolash va profilaktika muassasalari; 2.Dezinfeksiya, sterilizatsiya, aseptika va antiseptika terminologiyasi; 3. Kasalxona xodimlarining shaxsiy gigiena qoidalari to‘g‘risida; 4.“Reanimatsiya”, “klinik o‘lim”, “biologik o‘lim” tushunchalari to‘g‘risida.
Ko‘nikma	- Bemorlarni ob’ektiv va sub’ektiv tekshirish; - bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig‘ish; - bemorlarni davolash va parvarishi; - tibbiy hujjatlarni to‘ldirish; - kasbiy zararlanishning oldini olish; - gipertermiyada shoshilinch yordam ko‘rsatish; - hayvon tishlagan jarohatga ishlov berish, antirabik immunoglobulin va vaksina yuborish; - o‘latga qarshi himoya kiyimini kiyish, yechish va zararsizlantirish; - qon ketishda yordam ko‘rsatishni bajarish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan modul nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Farmakalogiya va retseptura - Umumiy gigiena va ekologiya - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari - Valeologiya - Dietologiya - Hamshiralik ishi - Jamoada hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Pediatriyada hamshiralik ishi - Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi - Tibbiyot psixologiyasi
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib

O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	Yozma, og‘zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan modullar nomi	ma’ruza amaliy mashg‘ulotlar.
Ta’minot	videofilmlar, multimediyali va o‘qituvchi kompyuter dasturlardan, o‘qitish metodikasidagi yangi texnologiyalardan, mavzular bo‘yicha nazariy bilimlarni so‘rashdan foydalaniladi; bakalavrlarning mustaqil ishi, individual va guruhli prezentatsiyalar, uyga berilgan vazifalarni tayyorlash, referatlar yozish, testlar, vaziyatli masalalar va boshqalar.

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1.	Tibbiyot kasbiga kirish haqida tushuncha. Tibbiyot kasbiga kirish kasalliklar shifoxonasining tuzilishi.	barcha bo‘limlari bo‘yicha tizimli, to‘la va chuqur bilimga ega bo‘lishi, zarur dalillar bilan asoslay olishi; terminologiyadan (shu jumladan, ilmiy, xorijiy tilda ham) aniq, o‘z o‘rnida foydalanishi, savollarga javobni mantiqan to‘g‘ri, stilistik savodli ravishda ifodalashi; muammoli savollarni aniqlashi, o‘z qarashlarini ilmiy-amaliy tilda asoslab bera olishi; modulning tayanch tushunchalarini bilishi va uni qisqa vaqt ichida ilmiy va amaliy masalalarni yechishda samarali qo‘llay olishi; nostandart .	24	A20	2
2.	Turli yoshdagi bemorlarni ovqatlantirish. Parxez stollari to‘g‘risida tushuncha.	Talabalarni “Tibbiyot kasbiga kirish” moduli bilan tanishtirish. Tibbiyot deontologiyasi, shifokor siri, shifokor xatolari (yatrogeniya) to‘g‘risida tushuncha berish. Turli yoshdagi bemorlar va ularning yaqinlari bilan muloqat turlari to‘g‘risida ma’lumot berish. Turli yoshdagi bemorlarni parvarish qilish to‘g‘risida zamonaviy tushunchalar, ushbu.	20	N-10 A-10	3
3.	4. Xirurgik bemorlarni parvarish qilish	Tibbiy etika va deontologiya asoslari. Xirurgiya qabul bo‘limi tuzilmasi va vazifalari . Xirurgiya bo‘limi tuzilmasi va uni ishini tashkil qilish. . Reanimatsiya va intensiv terapiya bo‘limining	20	N 10	

	)	tuzilmasi va uni ishini tashkil qilish Xirurgik bemorlarni parvarish qilish asoslari Xirurgik bemorlarni ovqatlantirish . Terminal xolatlar va reanimatsiya asoslari .		A-10	6
4	Terapevtik bemorlarni parvarish qilish	Terapevtik bemorlarni parvarish qilish . Klinika faoliyati bilan tanishish. Davolash muassasalari faoliyatini tashkil etish. Bemorlar umumiy parvarishining mohiyati Parhez tushunchasi. Parxez stollar. Bemorlarni ovqatlantirish usullari . Nafas tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarishi va ularning nazorati. Yurak-qon tomir tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarishi va ularning nazorati. Xazm tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni parvarish qilish va ularning nazorati	20	N 10 A 10	6
5.	Antiseptika va aseptika asoslarini o‘rganish	Antiseptika va aseptika asoslarini o‘rganish, xirurgik bemorlarni qabul qilishda sanitar ishlov berishning axamiyati. . Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi. . Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo‘yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining axamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo‘rquv, g‘am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o‘rni.	20	N - 10 A - 10	2
6.	**. Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi**	Shifoxona ichki infeksiyasi, «shaxsiy gigiena» xaqida shifokorning – bemor bilan muloqot qilishi. Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo‘yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining axamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo‘rquv, g‘am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o‘rni. 0peratsiyadan keyingi davrida shifokor tomonidan olib borishi lozim bo‘lgan parvarish muolajalarining axamiyati. Ovqatlantirishni tashkillashtirish. Operatsiyadan keyingi davr bo‘yicha shifokorning bemor bola bilan muloqoti. Terminal xolatdagi og‘ir bemor bolalarni olib borishda–bemor bolani axvoli xaqida xabar. Og‘ir xirurgik bemor bolalarda kiyim–kechak va oqliqlarni almashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari, yotok, yaralarni oldini olishda shifokorning tutgan o‘rni. .	20	N2 A 20	4

7.	**Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari**.	Xirurgik bemor bolalarni kuzatish va davolash muolajalari. Narkoz tushunchasi, turlari, asoratlari bo‘yicha shifokorning bemor bilan mulokot qilishining axamiyati. Bemor bolaning ruxiy xolati - tushkunlik, shok, qo‘rquv, g‘am - andux, xayajon xolatlarida shifokorning tutgan o‘rni. 0peratsiyadan keyingi davrida shifokor tomonidan olib borishi lozim bo‘lgan parvarish muolajalarining axamiyati. Ovqatlantirishni tashkillashtirish. Operatsiyadan keyingi davr bo‘yicha shifokorning bemor bola bilan muloqoti. Terminal xolatdagi og‘ir bemor bolalarni olib borishda–bemor bolani axvoli xaqida xabar. Og‘ir xirurgik bemor bolalarda kiyim–kechak va oqliqlarni almashtirishning o‘ziga xos xususiyatlari, yotok, yaralarni oldini olishda shifokorning tutgan o‘rni.	20	N 2 A 20	6
Jami			**144**	**72**	**41**

5.2. Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Ponyatie o xirurgii. Organizatsiya raboты xirurgicheskogo otdeleniya, Metodicheskaya rekomendatsiya ssenariev provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem interaktivnыx metodov obucheniya. Tashkent. 2012 g.
2. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Aseptika. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem sovremennыx pedagogicheskix texnologiy sostavlennыe na osnove edinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
3. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Antiseptika. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem sovremennыx pedagogicheskix texnologiy sostavlennыe na osnove edinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
4. Babadjanov B.D., Oxunov A.O. Obsledovanie xirurgicheskogo bolnogo. Kuratsiya bolnыx. Sxema akademicheskoy istorii bolezni. Ssenarii dlya provedeniya prakticheskix zanyatiy s ispolzovaniem sovremennыx pedagogicheskix texnologiy sostavlennыe na osnove edinoy metodicheskoy sistem, Metodicheskaya rekomendatsiya. Tashkent. 2018 g.
5. Bolalarga statsionar yordam kursatish. Metodik qo‘llanma. (UzSSV №225 buyrugi, 2013 y.)
6. Daminov T.O., Xalmatova B.T., Boboeva U.R. Bolalar kasalliklari, Darslik. Toshkent.2013 y.
7. Daminov T.O., Xalmatova B.T., Boboeva U.R. Detskie bolezni, Uchebnik. Tashkent. 2013 g.
8. Qodirov I. Xamshiralik ishi asoslari, Darslik. Toshkent. 2015 y.
9. Karimjonov I.A. Pediatriya va neonatologiyada hamshiralik ishi, Darslik. Toshkent. 2012 y.
10. Krasnov A.F. Sestrinskoe delo. 1-2 tom. Uchebnoe posobie. Moskva. 2000 g.
11. Ko‘krak suti bilan boqish. O‘quv qo‘llanma. O‘zRSSV/YUNISEF, 2013.
12. Morozova G.I. Osnovы sestrinskogo dela. Situatsionnыe zadachi. Praktikum dlya meditsinskix uchiliщ i kolledjey. Moskva. 2009 g.
13. Muxina S.A., Tarnovskaya I.I. Osnovы sestrinskogo dela, Prakticheskoe rukovodstvo k predmetu. Moskva. 2003 g.
14. Oxunov A.O., Qayumov T.X. CHto takoe xirurgiya?. Elektronnoe uchebnoe posobie (na

uzbekskom, russkom i angliyskom yazыkax).Tashkent. 2014 g.
15. Oxunov A.O., Qayumov T.X. Istoriya razvitiya sovremennoy xirurgii. Elektronnoe uchebnoe posobie (na uzbekskom, russkom i angliyskom yazыkax). Tashkent. 2014 g.
16. Oxunov A.O., Qayumov T.X. Pionerы xirurgii. Elektronnoe uchebnoe posobie (na uzbekskom, russkom i angliyskom yazыkax).Tashkent. 2014 g.
17. Oxunov A.O., Qayumov T.X., Mexmanov SH.R. i dr. Sbornik testov urovnya dlya studentov po dissipline «Obщaya xirurgiya» (na uzbekskom i russkom yazыkax). Tashkent. 2014 g.
18. Oxunov A.O. Istoriya razvitiya sovremennoy xirurgii. Elektronnыy uchebnik. Tashkent. 2018 g.
19. Oxunov A.O. Ssenarii i sbornik zadaniy dlya prakticheskix zanyatiy po obщey xirurgii s ispolzovaniem sovremennыx pedagogicheskix texnologiy. Uchebno-pedagogicheskoe posobie dlya prepodavateley po dissipline «Obщaya xirurgiya». Tashkent. 2018 g.
20. Xalmatova B.T., Fayzieva O'.R., Satiboldieva N.R. Neonatologiyada hamshiralik ishi. Darslik. Tashkent. 2014 u.
21. Okhunov A.O. What is surgery? For students of medical educational institutions. Elektronnoe uchebnoe posobie. Tashkent. 2018 g.
22. Charles F. Brunicardi. Schwartz's principles of surgery.10th edition. 2015
23. Das S. A manual clinical surgery. Special investigations and differential diagnosis.11th edition. 2014.
24. John Lumley et all. Demonstrations of physical signs in clinical surgery. 19th edition. 2013.
25. Norman Williams. Bailey Loves. Short practice of surgery.26th edition. 2018.
26. Peter F. Lawrence. Essentials of general surgery.15th edition. 2013.

5.3.Internet saytlari

1. www.tma.uz
2. www.ziyonet.uz
3. www.medlincs.ru
4. www.medbook.ru.
5. http://www.labirint.ru/books/570674/
6. http://www.labirint.ru/books/570674/
7. http://www.labirint.ru/books/569902/
8. http://www.labirint.ru/books/569744/
9. http://www.labirint.ru/books/561702/
10. http://www.labirint.ru/books/558529/
11. http://www.labirint.ru/books/553394/
12. http://www.labirint.ru/books/534343/
13. http://www.labirint.ru/books/532940/

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS (TEXNIKUM)
PROFESSIONAL TA’LIM

0.71.01.00- Davolash ishi

5.71.01.01 FELDSHER AKUSHERLIK ISHI bo‘yicha

XAMSHIRALIK ISHI fan

O‘QUV DASTURI

Kvalifatsiya (lar) nomi . Umumiy amaliyot feldsher – akusheri
O‘quv rejadagi tartib raqami_____3.07_____
Ajratilgan soat _____210_____

2021

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar

N. A Nurmatova YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi direktori t.f.n.

Z.X. Zakirova YUnus abad jamoatchilik Abu Ali ibn Sino nomli salomatlik texnikumi bosh o‘qituvchisi

Takrizchi

1. **O‘quv dasturga qo‘yiladigan talablar**

O‘quv dasturning nomi	**Xamshiralik ishi**
Ajiratilgan soat	210
Mavzular soni	20
Dastur maqsadi	✓ hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo‘lgan bilim va ko‘nikmalarni talab darajasida etkazib berish; ✓ davolash profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar bo‘yicha amaldagi asosiy buyruqlar bilan tanishtirib borish; ✓ sog‘liqni saqlash tizimidagi islohotlarni amalga oshirishda qatnashish; ✓ nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o‘zaro muloqot qilish, ularni ob’ektiv va sub’ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko‘chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to‘g‘risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; ✓ tashxislash va davolashda hamshiralik parvarishini olib borish ko‘nikmalarini o‘rgatish; ✓ bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta’minlash; ✓ nazariy va amaliy darslar o‘tish orqali bemor parvarishi xamda uy sharoitida parvarishga muhtoj bo‘lgan insonlarni parvarishlashda patronaj hamshiralarning ish xususiyatlarini bo‘lajak hamshiralarga o‘rgatish.
O‘zlashtirish (o‘qitish)natijalari	1. “Xamshiralik ishi” fanidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalarini shakillantirish 2. “Xamshiralik ishi” fanidan muolaja algoritmlarini xar tamonlama mustaqil o‘rganadi 3. “Xamshiralik ishi” fanidan bemorlarni parvarish qilish ko‘nikmalarini o‘rganadi 4. Epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo‘yicha amaldagi asosiy buyruqlar va xujjatlar bilan tanishtirib boradilar 5. Terminal davrdagi bemorlarni baholash va shoshilinch yordam ko‘rsatish ko‘nikmalarini bajara oladilar
Bilim	✓ Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi ✓ Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari va deontologiyasi ✓ Davolash profilaktika muassasalari(DPM)ning asosiy turlari, yo‘nalishlari va ish faoliyati ✓ Hamshiralik ishida muloqot. ✓ Infeksiya nazorati, infeksion xavfsizlik ✓ Bemorning funksional holatini baholash ✓ Teri va limfa tizimini baholash ✓ Nafas olish a’zolari tizimini baholash ✓ Qon aylanish a’zolari tizimini baholash ✓ Ovqat hazm qilish a’zolari tizimini baholash ✓ Sezgi, harakat va skelet tizimini baholash ✓ Bemorlarda hayot uchun muhim bo‘lgan ko‘rsatkichlarni

	o‘lchash va funksional holatini baholash; ✓ Xamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish; ✓ Infeksion nazorati va infeksion xavfsizlik chora – tadbirlarini o‘tkazish; ✓ Tana biomexanikasi va bemorni xavfsizligini ta’minlash. ✓ Tibbiy hujjatlarni yuritish ✓ Bemorni shifoxonaga qabul qilish ✓ Bemorning shaxsiy gigienasi ✓ Bemorni ovqatlantirish. ✓ Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari. Girudoterapiya, oksigenoterapiya. ✓ Me’da – ichak yo‘llari tizimi muammolarini echish ✓ Siydik chiqarish tizimi muammolarini echish. ✓ .Dori moddalarini qo‘llash. ✓ Stomasi bo‘lgan bemorlarni parvarishlash ✓ Bemorlarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash Zondlash muolajalari. ✓ Yo‘qotish, o‘lim, qayg‘u ✓ Terminal davrdagi bemorlarning oila a’zolariga parvarish qilish bo‘yicha ko‘nikmalarni o‘rgatish ✓ Terminal davrda davolash va parvarishning etik masalalari
Ko‘nikma	✓ bemorlarda hayot uchun muhim bo‘lgan ko‘rsatkichlarni ✓ o‘lchash va funksional holatini baholash; ✓ hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish; ✓ infeksion nazorati va infeksion xavfsizlik chora – tadbirlarini o‘tkazish; ✓ terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini amalga oshirish
O‘quv rejaga muvofiq o‘zoro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Narmal anatomiya va fiziologiya farmakologiya va retseptura asoslari va mutaxassislik fanlar
O‘qitishning tashkilish shakli	N- nazariy ta’lim A- amaliy ta’lim NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX maxsus xonalardagi mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruxga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Davlat ta’lim standartiga muvofiq: joriy baholash tartibiga asosan va oraliq yakuniy nazoratlar
O‘quvchilarni bilim va ko‘nikmalarini baholsh	YOzma, og‘zaki ,savol - javob, bahs-munozara, test, amaliy torshiriq, onlayn nazorat

2. **O‘quv dasturning mazmuni**

№	Mavzu nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘zlashtirishnin gtashkiliy shakli	Mustaqiol ta’lim
1	**Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi**	Hamshiralik ishining ta’rifi. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi.Rossiyada xamshiralik ishi asoschilari. F.Naytingeylgacha bo‘lgan davrda hamshiralik ishi. F.Naytingeyl va V.Xendersonning zamonaviy hamshiralik ishida ko‘rsatgan xizmatlari. O‘zbekiston tomonidan F.Naytingeyl medaliga sazovor bo‘lgan hamshiralar. XX asrdan boshlab hamshiralik ishi. O‘zbekistonda hamshiralik ishining rivojlanishi. “Hamshiralik ishi” fanining o‘rni va Jahon Sog‘liqni Saqlash tashkiloti, Qizil Xoch va Qizil YArim Oy tashkilotlarining tarixi va asosiy vazifalari.	2	N-2	
2	**O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash va hamshiralik ta’limi tizimidagi islohotlar. Hamshiralik ishi va salomatlik.**	Hamshiralik ta’limi tizimidagi tendensiyalar: kasbiy ta’lim, hamshiralarni tayyorlash bo‘yicha kasb - xunar kollejlari (texnikum) va oliy o‘quv yurtlarining ochilishi (OMH), hamshiralar uchun magistratura va magistraturadan keyingi ta’lim. Hamshiralik ta’limini takomillashtirish. Hamshiralik ishi bo‘yicha xalqaro standartlarni tadbiq etish. Informatsion va innavatsion texnologiyalarni tadbiq etish. O‘zbekiston Respublikasining sog‘liqni saqlash tizimi va siyosati: bepul, pullik, aralash va bosqichma bosqich pullik tibbiy xizmat tizimiga o‘tish masalalari, afzal va kamchiliklari . Hamshiralik ishi masalalari bilan shug‘ullanuvchi davlat muassasalarining faoliyati. Hamshiralik ishining kasbiy standartlari. O‘zbekiston hamshiralar assotsiatsiyasining tuzilishi va asosiy ish faoliyati. Xalqaro hamshiralar assotsiatsiyasi. Jahon Sog‘liqni saqlash tashkiloti. Hamshiralik ta’limi, davlat atesstatsiyasi, litsenziyalashtirish. Oilaviy poliklinikalarda patronaj hamshira va doyasining vazifalari. Davriy tibbiy ko‘riklarga aholini jalb qilish.Mahalla faollari va boshqa tashkilotlar bilan ishlash. Salomatlik haqida tushuncha. Salomatlik bilan bog‘liq bo‘lgan asosiy konsepsiyalarni haqida tushunish: salomatlik, betoblik, kasallik, xotirjamlik. Salomatlikka ta’sir etuvchi omillar.	2	N-2	

		Salomatlik tushunchasiga berilgan turli ta’riflar. JSST bo‘yicha “Calomatlik” ning ta’rifi.O‘zbekiston axolisining salomatlik xolati xususiyatlari.Salomatlikka bog‘liq holda hamshiralik parvarishining roli. Aholi salomatligini himoya qilish va qo‘llab-quvvatlashda patronaj hamshira va doyasining roli. Aholi o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ibot qilish. Aholi sog‘lig‘ini saqlash borasidagi muammolarni ijobiy xal etishda patronaj hamshira va doya xizmatini tubdan o‘zgartirish chora tadbirlari. Inson - hamshiralik ishining ob’ekti. Inson hayoti davomidagi jarayon. Insondagi mavjud bo‘lgan jismoniy, ruhiy, ijtimoiy, ma’naviy va madaniy aspektlar. Insonning asosiy ehtiyojlari. V.Xenderson bo‘yicha asosiy insoniy ehtiyojlar. Insonning o‘sish va rivojlanish jarayoni. Insonning tashqi muxit bilan o‘zaro bog‘liqligi			
3	**Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari va deontologiyasi. Hamshiralik ishida muloqot.**	Hamshiralik ishining ahloqiy asoslari. Etika va bioetika xaqida tushuncha. Etika va qonun. Etika tamoyillari. Hamshiralik kasbi va etika. Xamshira faoliyatida bajarilishi shart bo‘lgan harakatlar. Hamshiraning etik kodeksi haqida tushuncha. Halqaro hamshiralar assotsiatsiyasi kodeksining roli. O‘zbekistonda hamshiralarning etik kodekslari. Muammolarni echish bosqichlari. Hamshiralik ishida uchraydigan hamshira xillariga ta’rif berish va muammolarni misollar yordamida hal qilish va echish. Hamshiralarni qo‘llab quvvatlash tizimi. Deontologiya haqida tushuncha. Muloqot xaqida tushuncha. Muloqot turlari, darajasi va vositasi.Muloqotga ta’sir etuvchi omillar. Hamshiralik ishida muloqot olib borish ko‘nikmalari: ob’ektni tushunish omillari, diqqat bilan eshita bilishning asosiy tamoillari. Bemorlar guruxlarida uchraydigan o‘ziga xos xususiyatini xisobga olgan xolatda muloqot ko‘nikmalarini xosil qilish . Oilada o‘rta tabbiyot xodimlari shahslar aro maloqot ko‘nikmalarini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishi,oilaning sanitariya xolati va oila a’zolarini tibbiy madaniyatini oshirish bo‘yicha olib boriladigan ishlar	2	N-2	
4	**Davolash profilaktika muassasalari (DPM) ning asosiy turlar va tibbiy**	Davolash profilaktika muassasalari (DPM)ning asosiy turlari. Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlar. DPMning turli bo‘limlarida o‘rta tibbiy hodimlari faoliyatining asosiy yo‘nalishlari. Jamiyat	6	N.A 2/4	

	hujjatlarni yuritish tartibi.	sog‘ligining asosiy tibbiy-demografik va boshqa ko‘rsatkichlari. Hamshiralik ishi masalalari bilan shug‘ullanuvchi davlat tashkiliy tuzilmalari. Hamshiralik ishining huquqiy va yuridik bazasi. Tibbiy statistika haqida tushuncha. Aholi salomatligining demografik ko‘rsatkichlari: tug‘ilish, o‘rtacha umr ko‘rish, kasallanish va o‘lim ko‘rsatkichlari.” Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlarni yuritish. Kasallik tarixini pasport qismini va ambulator kartani to‘ldirish. Bemorni shifoxonaga qabul qilish va kasallik tarixining titul varaqasini to‘ldirish va antropometriya o‘tkazish. Bemorni “Bemorni qabul qilish va yotishdan bosh tortish hisobi jaridasi”da ro‘yxatdan o‘tkazish va “SHifoxonadan chiqqan bemor statistik xaritasi”ni to‘ldirish. YUqumli kasallik haqida shoshilinch habarnoma to‘ldirish. DPM da yuritiladigan boshqa tibbiy hujjatlarni to‘ldirish. QVP va OP patronaj doyasining vazifalari. Patronaj doyasining tibbiy hujjatlari va ularni yuritilishi.			
5	**Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik**	Infeksiya haqida tushuncha.Infeksiyaning tarqalish yo‘llari. Kasalxona ichki infeksiyasi haqida tushunchalar. Infeksiyaga qarshi asosiy negizlar, «infeksiyadan saqlanish choralari standarti». Davolash va profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo‘yicha amaldagi asosiy buyruqlar Dezinfeksiya haqida tushuncha. Zamonaviy dezinfeksiyalovchi vositalar bilan ishlaganda texnika xavfsizligi. SHifoxona infeksiyani oldini olish bo‘yicha umumiy vaziyat. SHifoxona xonalarning va asbob-anjomlarning dezinfeksiya usullari. Infeksiya nuqtai nazaridan hamshiraning profilaktik chora tadbirlar bilan ishlash xususiyatlari. Infeksiya yuqishini oldini olish maqsadida hamshira salomatligini saqlash choralari. OIV/OITS va koronovirusni oldini olish chora tadbirlar bo‘yicha maxsus qo‘llanma. Sterilizatsiya haqida tushuncha. Sterilizatsiya usullari. Sterilizatsiyani foydali o‘tkazishning asosiy qoidalari. Asseptika va antiseptika haqida tushuncha. Bog‘lov ashyolari turlari va zararsizlantirish usullari. Sterilizatsiyaga oid SSV tomonidan chiqarilgan amaldagi yangi buyruqlar bilan tanishtirib borish.	2	N-2	
5.1	**Infeksiya nazorati va**	Qo‘lni gigienik yuvish. Kundalik, operatsiyadan	8	A-4	4

	infeksion xavfsizlik Dezinfeksiya konsepsiyasi	oldin, Spasokukotskiy Kochergin bo‘yicha qo‘lni yuqumsizlantirish. Himoyalovchi kiyimni qo‘llash va xalat kiyish. Infeksion kasalliklarga qarshi sanitar chora tadbirlar o‘tkazish. OIV/OITSga, gepatitga, sil va koronovirusga qarshi ko‘riladigan chora-tadbirlar. Texnika xavfsizlik qoidasiga rioya qilgan xolda dezinfeksiyalovchi vositalarni tayyorlashSterilizatsiyadan oldingi tozalash bosqichlarini o‘tkazish. Qaynatish yo‘li bilan dezinfeksiyalash, parvarish buyumlarini dezinfeksiya qilish, bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish, infeksion kasallik bilan kasallangan bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish. Tibbiy qoldiqlarni yo‘q qilish usullari			
5.2	**Infeksiya nazorati va infeksion xavfsizlik Sterilizatsiya konsepsiyasi**	Sterilizatsiyadan oldingi tozalash bosqichlarini o‘tkazish. bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish, infeksion kasallik bilan kasallangan bemorlarning parvarish buyumlarini zararsizlantirish. Hamshiraning yuqumli kasallik bilan kasallanmasligi uchun xalatni yuqumsizlantirish. OIV/OITS va kronovirusni oldini olish chora tadbirlar bo‘yicha maxsus qo‘llanma tayyorlash. Qaynatish yo‘li bilan dezinfeksiyalash, parvarish buyumlarini dezinfeksiya qilish, aseptika qoidasiga rioya qilgan xolda steril ashyolar bilan ishlash. Steril ashyolar bilan ishlash usullari. Bog‘lov ashyolarini tayyorlash. Muolaja uchun steril bog‘lov ashyolari va steril stolni tayyorlash. Tibbiy qoldiqlarni yo‘q qilish usullari	6	A-4	2
6	**Tana biomexanikasi va bemorning xavfsizligini ta’minlash.**	Tana biomexanikasi haqida tushuncha. Tana biomexanikasi, tuzilishi va asosiy tamoyillari. Jismoniy faollikning ahamiyati va yordam ko‘rsatish usullari. Inson uchun jismoniy faollikning zarurligi va uning salomatlikka ta’siri. Tana vaziyati haqida tushuncha. Faol, sust va majburiy holat. Tananing fiziologik to‘g‘ri holati haqida tushuncha. Asosiy tana holatlari (chalqancha, yonboshlab yotgan, o‘tirgan, turgan). Maxsus tana holatlari (Fauler, Sims va Trendelburg holatlari). Tana xolatini va vaziyatini o‘zgartirish, maqsadi va axamiyati. Tana xolatini o‘zgartirmaslik oqibatida yuzaga keladigan buzilishlar. Bemor tanasini Fauller , Sims va Trendelburg holatiga keltirish.	8	N.A 2/4	2

		Bemorni transportirovka (tashish) qilish uchun sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Bemor holatiga mos keladigan transportirovka usulini tanlash. YUrishda yordam ko‘rsatish. Nogironlar aravachasini va zambilli aravachalarni qo‘llashda yordam ko‘rsatish Uy sharoitida hamshiralik parvarishini to‘g‘ri amalga oshirishda patronaj xamshira va doyasining maslaxatlari			
7	**Bemorning shaxsiy gigienasi**	Tozalikning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Terining tuzilishi va funksiyalari, tana tozaligining mohiyati. Tozalikni saqlashga ko‘maklashish. Dush va vanna qabul qilish va butun tanani artishda ko‘maklashish. Har bir tana qismini tozaligini saqlashga ko‘maklashish. YOtoq yaralarning paydo bo‘lish sabablari va ularni oldini olish chora tadbirlari. YOtoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalasi bo‘yicha). YOtoq yaralarining parvarishi. Davolanish muhiti va uning ahamiyati. Davolanish muhiti haqida tushuncha va uning tarkibiy omillari. O‘rin bosh oqliklarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullari. Oqliklar va ichki kiyimni almashtirish uchun sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullari.	10	N.A 2/4	4
8	**Bemorlarni ovqatlantirish va fiziologik chiqaruvlarini amalga oshirishda hamshiralik parvarishi**	Salomatlik va ovqatlanish. Ratsional ovqatlanish haqida tushuncha Oziqlanish va ovqatlanish tartibi. Ovqatni sezish (ko‘rinishi, hidi, ta’mi, harorati, tegib ko‘rish). Ishtaha, ta’m, ta’b. Ovqatning hazm bo‘lishi va singishi mexanizmi haqida tushuncha. Davolovchi shifobaxsh oziqa turlari haqida tushuncha. Uy sharoitida ratsional ovqatlanish bo‘yicha oilani fiziologik imkoniyatini o‘rganish va xomilador ayolga potranaj doyasining maslahatlari Fiziologik chiqaruvlarning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Siydik va axlat ajralish fiziologiyasi va mexanizmi. Fiziologik chiqaruvlarni baholash.	2	N.-2	
8.1	**Bemorlarni ovqatlantirish da hamshiralik parvarishi**	Bemor (xomilador)ni ovqatlantirish uchun sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Bemorni ovqatlantirishda kerak bo‘lgan xujjatlarni to‘ldirish (porsionnik va taomnoma). Bemorning xolatini inobatga olgan xolda me’da	6	A-4	2

		zondi, gastrastoma va parenteral ovqatlanishda yordam ko‘rsatish. Bemorga maxsus moslamalar yordamida (qoshiq va choynaksimon idish)ovqatni qabul qilishda yordam ko‘rsatish. Mustaqil ravishda ovqatlana olmaydigan bemorga yordam ko‘rsatish.			
8.2	**Bemorlarni fiziologik chiqaruvlarini amalga oshirishda hamshiralik parvarishi**	Fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirish uchun sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Bemorga mos keladigan tuvak va siydikdonni qo‘llash, kerakli yordamni ko‘rsatish. Tagliklarni almashtirish. Bemor tagini yuvish. Patronaj doyasining parvarishga muhtoj insonlarda uy sharoitida fiziologik chiqaruvlarini bajarish usullarini oila a’zolariga o‘rgatish.	6	A-4	2
9	**Bemorlarning funksional holatini baholash**	Salomatlik darajasini baholash haqida tushuncha. Fizikal tekshiruv usuli. Salomatlik darajasini baholash strukturasi. Salomatlik darajasini baholashga ta’sir etuvchi omillar. Salomatlik darajasini baholash maqsadi. Norma va patologiyani aniqlash. Salomatlik darajasini baholashning tayanch ko‘nikmalari. Bemordan so‘rab – surishtirish (intervyu) orqali ma’lumot yig‘ish. Bemorni ko‘rikdan o‘tkazish orqali baholash. Bemorni paypaslab, dukillatib ko‘rish, eshitib ko‘rish orqali baholash. Organizm ahvolini umumiy kuzatish maqsadi. Sistematik ravishda organizmning umumiy salomatlik xolatini kuzatish. Organizmning umumiy salomatlik xolatini kuzatish zarurligi. Skrining (tezkor vaziyatda tekshirish). Umumiy salomatlik darajasini baholash: Hayot uchun zarur bo‘lgan ko‘rsatkichlar xaqida tushuncha.Hayot uchun zarur bo‘lgan ko‘rsatkichlarning mexanizmi. Hayot uchun zarur bo‘lgan ko‘rsatkichlarni aniqlash maqsadi va ahamiyati.	2	N-2	
9.1	**Bemorlarning funksional holatini baholash Umumiy salomatlikni baholash**	Umumiy salomatlikni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Umumiy salomatlik darajasini baholash. Baholash varaqasi yordamida so‘rab-surishtirish. Bemor (xomilador) bo‘yi, vaznini, bosh, ko‘krak va qorin aylanasini o‘lchash; Bemorning boshdan-oyoq fizikal tekshiruvi.	6	A -4	2
9.2	**Bemorlarning funksional holatini baholash Hayot uchun zarur ko‘rsatkichlarni**	Hayot uchun zarur ko‘rsatkichlarni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Hayot uchun zarur ko‘rsatkichlarni aniqlash va baholash. Bemor (xomilador) tana harorati o‘lchash joylari	6	A -4	2

	baho	va isitma davrlarida bemor parvarishi , tomir urishi, nafas faoliyatini, qon bosimini o‘lchash, suv balansini aniqlash va baholash. Pulsioksimetrdan to‘g‘ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish.			
10	**Teri , limfa , sezgi xarakat qilish va skelet tizimini baholash**	Teri tuzilishi va funksiyasi, teridagi patologik o‘zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalari. Limfa tizimining tuzilishi va funksiyasi, limfa tizimi patologik o‘zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalari. Kundalik hayot tarzidagi va ruxiy o‘zgarishlar. Sezgi qabul qilish va xarakatlanish tizimi tuzilishi va funksiyasi, sezgi va xarakatlanish funksiyalarining o‘zgarishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlari. Teri va limfa tizimini baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash. Butun tanani, soch va tirnoqlarni ko‘rikdan o‘tkazish va paypaslash, teridagi toshma turlarini aniqlash, limfa tugunlarini paypaslash, og‘iz bo‘shlig‘ini ko‘rikdan o‘tkazish, kuzatuv natijalari bo‘yicha baholash va yozuvlarni yuritish. Sezgi, xarakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash, sezgi funksiyasining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni kuzatish va so‘rab-surishtirish. Es-xush darajasini baholash va kuzatuv natijalari bo‘yicha va yozuvlarni yuritish.	10	N.A 2/4	4
11	**Nafas olish a’zolari tizimini baholash.**	Nafas olish a’zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Ko‘krak qafasini bo‘limlarga bo‘lish. Nafas olish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Nafas olishning qiyinlashuvi, yo‘tal, balg‘amajralishi, qonli balg‘am va qon tuflash, ko‘krakda og‘riq, ruhiy o‘zgarishlar Nafas olish a’zolari tizimini baholash uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Nafas olish funksiyasini baholash uchun so‘rab – surishtirish, ma’lumot yig‘ish,paypaslash, dukillatish va eshitish. Nafas sonlarini sanash, nafas xarakatlarini kuzatib borish va o‘pkaning tiriklik sig‘imini aniqlash. Pulsioksimetrdan to‘g‘ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish. Patologik nafas turlarini aniqlash. Nafas olish funksiyasi buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni kuzatish va baholash.	10	N.A 2/4	4

12	**Qon aylanish a’zolari tizimini baholash.**	Qon aylanish a’zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Qon aylanish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan simptomlar. Ko‘krakda og‘riq, yurakning tez urushi, shish, ko‘karish, ruhiy o‘zgarish, kundalik hayotda o‘zgarish. Elektrokardiografiya. YUrakning o‘tkazuvchanlik tizimi va elektrokardiogramma tishchalarining ahamiyati. Qon aylanish a’zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Puls, arterial bosimni aniqlashva baxolash . Qon aylanish a’zolari tizimini kuzatish. Intervyu, ko‘rik, so‘rab-surishtirish, ma’lumot yig‘ish,paypaslash, dukillatish, eshitish, kuzatuv natijalari bo‘yicha baholash va yozuvlarda qayd qilish. Monitor yordamida elektrokardiogramma va elektrodlarni joylashtirish uslubi.	10	N.A 2/4	4
13	**Ovqat xazm qilish a’zolari tizimini baholash**	Ovqat xazm qilish a’zolari anatomiyasi va fiziologiyasi. Kuzatuv olib borishda qorin sohasini bo‘limlarga bo‘lish. Ovqat xazm qilish a’zolari tizimi faoliyati,kuzatiladigan asosiy simptomlarni kuzatish va baholash. Anoreksiya va bulimiya, ta’m bilishning buzilishi, jig‘ildon qaynashi, ko‘ngil aynash va qusish, qorinda og‘riq, yutinishning buzilishi, qon qusish, melena, qabziyat, ich ketish, meteorizm,kundalik xayotdagi va ruhiy o‘zgarishlar Ovqat xazm qilish a’zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ovqat xazm qilish a’zolari tizimini buzilganda bemorlarni so‘rab – surishtirish, ma’lumot yig‘ishpaypaslash, dukillatish va eshitish. Ovqat xazm qilish a’zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni baholash. Ko‘rik, auskultatsiya, palpatsiya, perkussiya, qorinda bosuvchi og‘riq, shish, teri sezuvchanligining oshishini baholash.	10	N.A 2/4	4
14	**Kirish. Hamshiralik jarayoni. Hamshiralik jarayonining o‘tkazish usullari**	Hamshiralik jarayonining axamiyati va maqsadi. Hamshiralik jarayoni ta’rifi. Hamshiralik jarayonining rivojlanish tarixi. Hamshiralik jarayonini yuritishda tayanch prinsiplar. Hamshiralik jarayoni bosqichlari. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini yuritish: taxlil, parvarish bo‘yicha muammoni aniqlash. V.Xendersonning 14ta asosiy ehtiyojlariga asoslangan holda parvarish uchun zarur bo‘lgan kerakli ma’lumotni yig‘ish va ular	10	N.A 2/4	4

		asosida taxlil qilish. Bog‘liqlik tizimi asosida zarur ma’lumotlarni bir-biri bilan o‘zaro bog‘liqligini aniqlash. Hamshiralik jarayonini taxlil qilish, parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, natijani baholash. Misollar bilan ishlash. Muammoli masala asosida hamshiralik jarayonini yuritish;guruhlarda muammoli masalani hal qilish;guruhlarda hamshiralik jarayonini taxlil qilish, parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, natijani baholash;guruhda namoyish o‘tkazish			
15	**Me’da-ichak yo‘llari muammolari va sun’iy ovqatlantirish da bemorlarga hamshiralik parvarishi**	Tashxislash va davolanishning axamiyati. Tashxislash va davolanishda hamshiraning roli. Qusish turlari va sabablari. Qusayotgan bemorlarga yordam berish. Me’da-ichak yo‘llari buzilishlarida bemorni parvarishlash usullari Me’da-ichak yo‘llari buzilishlarida bemorni sun’iy ovqatlantirish usullari. Sun’iy ovqatlantirish uchun ko‘rsatma va moneliklar.Ichak funksiyasi buzilishlarida bemorlarda hukna o‘tkazish usullari.	2	N-2	
15.1	**Me’da-ichak yo‘llari muammolarida bemorlarga hamshiralik parvarishi**	Qusayotgan bemorlarga yordam berish uchun kerakli jihozlarn i tayyorlash. va bemorga ulay sharoit yaratish. Qusayotgan bemorlarga yordam berish va hamshiralik parvarishi. Me’dani yuvish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Xukna o‘tkazish maqsadi, turlari, xukna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash uchun ko‘rsatma va moneliklar Huqna o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Huqna va gaz chiqaruvchi naychani qo‘llash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo‘q qilish.	6	A -4 2	2
15.2	**Sun’iy ovqatlantirish da bemorlarga hamshiralik parvarishi**	Sun’iy ovqatlantirish muolajasini o‘tkazish uchun qulay sharoit va kerakli jixozlarni tayyorlash. Sun’iy ovqatlantirish muolajasini o‘tkazish, bemorni kuzatish va parvarish qilish. Zond, gastrostoma, rektal va parenteral yo‘l orqali ovqatlantirish. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo‘q qilish.	6	A-4 2	2
16	**Siydik ajralishi muammolarida bemorga xamshiralik parvarishi**	Siydik ajralish mexanizmi va siydik ajralishi funksiyasining buzilishi. Siydik ajralishi muammolarida bemorning siydik qopini kateterlash. Siydik qopini vaqti-vaqti bilan katetrlash va hamshiralik parvarishi. Doimiy katetrlash va hamshiralik parvarishi. Siydik qopini katetrlashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Siydik qopini katetrlash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ayollarga	10	N.A 2/4	4

		siydikdon tutish. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo‘q qilish.			
17	**Dori moddalarini yuborishda bemorga hamshiralik parvarishi**	Dori moddalar bilan davolash haqida tushuncha. Dori moddalarini yuborishda hamshiraning va boshqa mutaxassislarning ma’suliyatlari va huquqlari. Dori moddalarini yuborish usullari. Dori moddalarini ta’siri natijasida yuzaga keladigan asosiy va nojo‘ya ta’sirlar. Dori moddalarini nazorat qilish usullari. Dori moddalarini yuborish maqsadi, organizmga so‘rilish va chiqarilish mexanizmi, ko‘rsatma va monelliklari, og‘iz orqali (peroral) yuborish usullari. Bemorni muolajaga tayyorlash, dori moddalarini tarqatish.Peroral qabul qilinadigan dorilarni qo‘llashda ko‘rsatma va monelliklar, dori moddasini og‘iz orqali (peroral) yuborishni amalda qo‘llash.Tashqi usulda qo‘llaniladigan dori moddalarining qo‘llash maqsadi, turlari, ko‘rsatma va monelliklari. Tashqi usulda qo‘llaniladigan dori moddalarini ishlatish usullari. In’eksiya o‘tkazish maqsadi, turlari, ko‘rsatma va monelliklari.In’eksiya o‘tkazishda hamshiraning javobgarligi va roli.	2	N-2	
17.1	**Dori moddalarini tashqi va ichki usulda qo‘ldash ko‘nikmalarida xamshiralik parvarishi**	Ko‘rsatmalar varaqasidan dori moddalarini tanlash va ro‘yxatga olish. Dori moddalarini qabul qilish uchun talabnoma yozish. Dori moddalarini yuborish uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Dori moddalarini peroral va sublingval usulda yuborish va hamshiralik parvarishi. Dori moddalarini tashqi va ichki usulda qo‘llashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jixozlarni tayyorlash. Dori moddalarini tashqi va ichki qo‘llash ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi.	6	A-4	2
17.2	**Dori moddalarini parenteral qo‘llash ko‘nikmalarida xamshiralik parvarishi**	In’eksiya o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini teri osti, teri orasi va mushak orasiga yuborish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va kontakt bo‘lgan ashyolarni yo‘q qilish.	6	A-4	2
17.3	**Dori moddalarini yuborishda bemorga hamshiralik parvarishi Antibiotiklarni eritish . Insulinni xisoblash**	In’eksiya o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini teri osti, teri orasi va mushak orasiga yuborish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va kontakt bo‘lgan ashyolarni yo‘q qilish. Antibiotiklarni eritish . Insulinni xisoblash va insulin shpritslaridan to‘g‘ri foydalanish va	6	A-4	2

		utilizatsiya qilish			
17.4	**Dori moddalarini tomir ichiga yuborish ko‘nikmalarida xamshiralik parvarishi**	In’eksiya o‘tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash.. Dori moddasini tomir ichiga oqim bilan va tomchi usulida yuborish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini tomir ichiga oqim va tomchi usulida yuborish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo‘q qilish;	6	A-4	2
18	**Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari Ingalyasiya va ajralmalarni so‘rib olishda bemorlarga hamshiralik parvarishi**	Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning maqsadi, turlari, ko‘rsatma va monelliklari. soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning o‘tkazish usullari. Oksigenoterapiyani o‘tkazishga ko‘rsatmalar va monelliklar. Ajralmalarni so‘rib tashlashning maqsadi, usullari, ko‘rsatma va monelliklari. Ajralmalarni so‘rish moslamasi. Ajralmalarni so‘rish usullari. Og‘iz va burun bo‘shlig‘idan ajralmalarni so‘rish. Traxeyadan ajralmalarni so‘rish. Doimiy ajralmalarni so‘rishda nazorat qilish. Balg‘am ko‘chishida yordam berish usullari. Ingalyasiya o‘tkazish maqsadi, usullari, ko‘rsatma va monelliklari. Ingalyator moslamasi. Ingalyasiya o‘tkazish usullari. Kislorod bilan ingalyasiya qilish. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazishda bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Oksigenoterapiya o‘tkazish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash Ingalyasiya va ajralmalarni so‘rish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ingalyasiya va ajralmalarni so‘rish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi.Og‘iz va burun bo‘shliqlaridan ajralmalarni so‘rib olishni o‘tkazish va muolajadan keyingi kuzatuvlarni o‘tkazish	10	N.A 2/4	4
19	**Laborator tekshiruvlarda bemorga hamshiralik parvarishi**	Tamoq, burundan surtma olish, alg‘am yig‘ish va tekshirish usullari, maqsadi va ko‘rsatmalari. Siydik taxlili usullari va yig‘ish maqsadi. Axlat taxlili usullari va yig‘ish maqsadi.. Surtma olish va balg‘am yig‘ishmaqsadi va ko‘rsatmalari. Siydik va axlat yig‘ish usullari, maqsadi.	2	N-2	
19.	**Laborator**	Surtma olish va balg‘am yig‘ish uchun sharoit va	8	A-4	4

1	**tekshiruvlarga bemorlardan surtma olish va balg‘am yig‘ish ko‘nikmalarida xamshiralik parvarishi**	kerakli jihozlarni tayyorlash. Surtma olish va balg‘am yig‘ish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo‘q qilish;			
19.2	**Laborator tekshiruvlarga bemorlardan siydik va axlat yig‘ish ko‘nikmalarida xamshiralik parvarishi**	Siydikni (umumiy taxlil uchun,Nechiporenko, Zimnitskiy, Addis – Kakovskiy, Amburje usullarida) va axlatni (umumiy taxlil uchun, yashirin qon, gijja tuxumlarini aniqlash)uchun yig‘ish ko‘nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo‘q qilish;	8	A-4	4
20	**Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishining xususiyatlari**	O‘lim holatidagi odam va uning oila a’zolari extiyojlari. E.Kubler-Ross bo‘yicha qayg‘u xolatining emotsional bosqichlari. Klinik va biologik o‘lim belgilari. Og‘ir va agoniyadagi bemorlarni parvarish qilish hususiyatlari (umumiy ahvoli, tana harorati, nafas olish, A.B.ni kuzatish Pulsioksimetrdan to‘g‘ri foydalanish Saturatsiyani nazorat qilib borish. Nafas yo‘llari obstruksiyasini va yurak to‘xtab qolganini aniqlash. Nafas yo‘llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. O‘pka-yurak reanimatsiyasini o‘tkazish..Terminal holat haqida tushuncha. Agonal oldi, agonal faza, klinik va biologik o‘lim haqida tushuncha. Terminal davrning turli xil kasalliklardagi davomiyligi. Polliativ parvarish haqida tushuncha. Xospis parvarish haqida tushuncha. Terminal davrda bemorlarda hamshiralik parvarishining maqsadi. Terminal parvarishda hamshiraning tutgan o‘rni Terminal davrda bemorlarning jismoniy azoblanishi. Bemorlarning doimiy og‘riq natijasida kelib chiqqan azoblanishi. Boshqa sabablarga ko‘ra kelib chiqqan azoblanish.O‘zbekistonda o‘limga bo‘lgan munosabatning madaniy xususiyatlari.O‘zbekistonda qarindosh-urug‘chilik munosabatlarining mustahkamligi.Terminal davrdagi bemorlar o‘limni qarshi olish xususiyatlari. Boshqa mamlakatlar jamiyatida o‘limga bo‘lgan munosabat Terminal davrda bemorlardagi kasallik belgilarini engillashtirish. Klinik va biologik o‘lim belgilari nafas yo‘llari obstruksiyasi sabablari.O‘limning mazmuni va konsepsiyasi. Inson uchun o‘lim. O‘limga aloqador bo‘lgan madaniyat. O‘lim belgilarini	8	N.A 2/4	2

		aniqlash (qorachiqlar kengayishi, qorachiqlarni yorug‘likka reaksiyasini tekshirish, qorachiqlarni xiralanishi, “mushuk ko‘zi” simptomi). Nafas yo‘llari obstruksiyasini va yurak to‘xtab qolganini aniqlash. Nafas yo‘llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish. O‘pka-yurak reanimatsiyasini va o‘pkning sun’iy ventilyasiyasini o‘tkazish. O‘YURni o‘tkazishda samarali belgilarni aniqlash. Murda bilan ishlash qoidalari.			
			210	**140**	**70**

3. **O‘quvchilarni bilim va ko‘nikmadarini baholash**

Fanni o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirish darajasini aniqlash uchun o‘qituvchi gurux saloxiyatiga qarab zamonaviy ped texnologiya usullarini, og‘zaki va yozma test sinovlarni, savol qirqmalaridan foydalanishi mumkin.

O‘quvchilarning bilim saviyasi va o‘zlashtirish darajasining Davlat talim sandartlariga muvofiqligini taminlash nazarda tutiladi:

4. **Tavsiya etilgan adabiyotlar ro‘yxati:**

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2 .SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”

Asosiy adabiyotlar

1. Zokirova K.O‘, Toxtamatova D.O‘ «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2012

2. Tolkachyova O.V., Zinkovskaya I.V. «Osnovы sestrinskogo dela». Toshkent, CHo‘lpon nashriyoti, 2009

3. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O‘zbekiston milliy nashriyoti, 2007

4. D.M.Sabirov, A.Z.Gazizov “SHoshilinch holatlar” Farg‘ona, “Farg‘ona nashriyoti”, 2005 yil.

5. Nazirov F.G. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nashriyoti, 2003

6. Umarova T.YU. «Hamshiralik ishi».Toshkent, 2003

7. Fozilbekova M.A. «Hamshiralik ishi nazariy asoslari».Toshkent, 2003

8. A.J.Hamraev, A.V.Alimov, T.S.A’zamxo‘jaev “Xirurgiya va reanimatsiya asoslari” Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2002 yil

Qo‘shimcha adabiyotlar.

1. Axmedov SH.A.«Anatomiya i fiziologiya s patologicheskimi osnovami». Toshkent, Tasvir nashriyoti, 2009 god.

2. Ziyamutdinova G.X., Axmedov SH.A.«Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2009 yil.
3. Berejnova I.A. «Spravochnik meditsinskoy sestrы». Moskva, 2005 god.
4. Karieva M.T., Maxmudova N.M., Karamatova SH.A. «Reformirovanie zdravooxraneniya v Uzbekistane: problemы i zadachi». Tashkent, 2005 god.
5. Muxina S.A., Tarnovskaya I.I. «Osnovы sestrinskogo dela». Moskva, 2005 god.
6. Byulleten - «Assotsiatsiy i obщestvennых ob’edineniy meditsinskix sester v stranax Sentralno-Aziatskogo regiona» Tashkent, 2003 god.
7. Obuxovets T.P., Sklyarova T.A., CHernova O.V. «Osnovы sestrinskogo uxoda». Moskva, 2005 god.
8. CHubakov T.CH., Frike E.V., Xaliki V..«Osnovы sestrinskogo dela v semeynoy meditsine», I-tom
9. «DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo‘llanma». Tibbiyot kollejlari talabalari uchun “Sil” mavzusi bo‘yicha metodik qo‘llanma. Toshkent, 2005
10. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 y.
11. Hamshiralik ishi ta’limini takomillashtirish markazi o‘quv qo‘llanmalari.
12. Hamshiralik ishi ta’limini takomillashtirish markazi “Hamshiralik ishi asoslari” fanidan o‘quv qo‘llanmalari. 1-2 boblar. 2007 yil.
13. Internet ma’lumotlari: tibbiyot institutlari: ToshBTO saytlari www. TashPMI. uz. TTA saytlari, medical.uz. sayti.
14. Verner F.P. ”Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, G‘afur G‘ulom nashriyoti, 2006 yil.
15. Uchebnaya programma i rukovodstvo po prepodavaniyu. (Razdelы 9-13), CHast 3,Tashkent, 2008 god.
16. «Hamshira» oynomasi.

Internet saytlar

1. http: //www.ziyonet.uz/`library/`
2. http: //www.vlibrary.freenet.uz
3. WWW. med .uz.
4. WWW.maraz uz
5. www vtd look . ru
6. www Lex.uz
7. www bilim. uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo‘yicha

TERAPIYA dan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.08
Ajratilgan auditoriya soat:	126

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

D. Mamadjanova — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O‘IBDO‘

M. Xakimova — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi

Taqrizchi:

SH. Ulug‘bekova — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi Terapiya kafedrasi mudiri

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Terapiya**
Ajratilgan soat	**126**
Mavzular soni	**18**
Dasturning maqsadi	Terapiya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish natijalari	– Terapiya fanidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalar shakllanadi. – Terapevtik kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o‘rganadi. – Aholi o‘rtasida terapevtik kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o‘rganadi.
Bilimlar	– Terapiya fanining rivojlanish tarixi. – Terapevtik kasalliklar haqida tushuncha. – Terapevtik bemorlarni o‘qitish va muammolarni echish jarayoni. – Katta yoshdagilarning rivojlanish bosqichidagi xususiyatlari. – Bemorlarni bevosita va bilvosita tekshirish usullari. – Bemorlarni tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirish. – Laboratoriya tekshirish usullari. – Nafas olish a’zolari kasalliklari. – YUrak qon-tomir a’zolari kasalliklari. – Ovqat hazm qilish a’zolari kasalliklari. – Buyrak va siydik yo‘llari kasalliklari. – Qon va qon ishlab chiqarish a’zolari kasalliklari. – Ichki sekretsiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklari. – Suyak-mushak va biriktiruvchi to‘qima kasalliklari. – O‘tkir allergozlar. – Gipo-avitaminozlar. – Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko‘rsatish. – Qariyalar salomatligini nazorat qilish va tiklashda hamshiraning vazifalari. – YOlg‘iz qariyalarga qo‘llab-quvvatlash – Qariyalarda kuzatiladigan kasalliklarning asosiy klinik belgilari – Ichki kasalliklar bilan og‘rigan bemordan anamnez yig‘ish va ularni ko‘zdan kechirish. – Bemor holatiga baho berish. Nafas olish, yurak qon - tomir, ovqat hazm qilish, siydik ajratish, qon va qon yaratish a’zolari, ichki sekretsiya bezlari, harakat tayanch a’zolari bilan og‘rigan bemorlarga tashxis qo‘yish va ularni tashxisga asoslangan holda davolash, profilaktika muassasalariga joylashtirish. – Tibbiy asbob-uskunali tekshirishlarga bemorni – tayyorlash. Ushbu tekshirishlarga kerakli jihozlarni

	tayyorlash. EKG (elektrokardiografiya) olish va uni sharhlash. – Laboratoriya tekshiruvlari uchun materiallar yig‘ish. – Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda bemorga shoshilinch yordam ko‘rsatish. – Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish. – Gospitalizatsiya uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni. – Qariyalarni bezovta qilayotgan muammolar va ularda parvarish. – YOrdamga muhtojlik tushunchasi. – Uyda parvarishga muhtoj keksalarda parvarish xususiyatlari. – Uyda parvarishga muhtoj keksalarni parvarish qilayotgan oila azolarini o‘qitish
Ko‘nikmalar	– Ichki kasalliklar bilan og‘rigan bemordan anamnez yig‘ish va ularni ko‘zdan kechirish. – Bemor holatiga baho berish. Nafas olish, yurak qon - tomir, ovqat hazm qilish, siydik ajratish, qon va qonyaratish a’zolari, ichki sekretsiya bezlari, harakat tayanch a’zolari bilan og‘rigan bemorlarga tashxis qo‘yish va ularni tashxisga asoslangan holda davolash, profilaktika muassasalariga joylashtirish. – Tibbiy asbob-uskunali tekshirishlarga bemorni tayyorlash. Ushbu tekshirishlarga kerakli jihozlarni tayyorlash. EKG (elektrokardiografiya) olish va unisharhlash. – Laboratoriya tekshiruvlari uchun materiallar yig‘ish. – Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda bemorga shoshilinch yordam ko‘rsatish. – Bemorlarni davolash va sog‘ligini qayta tiklashda ishtirok etish. Tibbiy hujjat va yo‘llanmalarni rasmiylashtirish. – Gospitalizatsiya uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etishni
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Barcha klinik modullar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta’lim A – Amaliy ta’lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1.	Kirish. Terapiya tibbiyotning rivojlanish tarixi. Terapiya fani. Maksadi, vazifalari. eldsherlik deontologiyasi asoslari. Maslaxat berish ko‘nik malari. Kasallik tarixi sxemasi.	Terapiya fanining rivojlanish tarixi. Terapiya fanining rivojlanishiga katta xissa qo‘shgan jahon va sharq olimlarning tibbiyotga qo‘shgan hissalari. Kasallik, simptom, sindrom, etiologiya, patogenez, kasallik klinikasi, tashxis,va uning turlari	2	N-2	-
2.	Bemorlarni klinik tekshirish usullari va terapiya kasaliklarni umumiy belgilari. So‘rab-surishtirish. SHikoyati. Hayot tarixi. Fizik tekshiruvusullar: ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, auskultatsiya	Bemorlarni tekshirish usullari xaqida ma’lumot. Bemorlarni sub’ektiv tekshirish usullarining (pasport qismi, bemor shikoyatlari,kasalliktning rivojlanish tarixi, xayot tarixi) ahamiyati, o‘tkazish tartibi.	6	N/A 2/4	4
3.	Nafas a’zolari tizimi. Tekshirish usullari. So‘rab-surishtirish. Fizik tekshirish usullari: ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya ob’ektiv tekshirish usullari. Asosiy va qo‘shimcha nafas shovqinlari.	Nafas olish a’zolari haqida qisqacha anatomo-fiziologik ma’lumot. Nafas olish a’zolari kasalliklarining asosiy sabablari, olib keluvchi omillar.Tekshirish usullari.So‘rab-surishtirish. Fizik tekshirish usullari: ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya ob’ektiv tekshirish usullari. Asosiy va qo‘shimcha nafas shovqinlari.	6	N/A 2/4	4
4.	Nafas a’zolari tizimi patologiyasining asosiy klinik sindromlari. Nafas a’zolari kasalliklari semiotikasi.	O‘tkir va surunkali bronxit, o‘tkir krupoz va o‘choqli pnevmoniya, o‘pka sili,o‘pka emfizemasi, plevritlar, o‘pkaning yiringli kasalliklari, o‘pka raki kasalligining, patogenezi, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari. Kasallik davosi, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Kollapsda shoshilinch yordam ko‘rsatish. Kasallik profilak tikasi.	6	N/A 2/4	6
5.	YUrak-qon tomir tizimi. Tekshirish usullari. So‘rab- surishtirish. Ko‘zdan kechirish.	YUrak qon-tomir a’zolari haqida qisqacha anatomo-fiziologik ma’lumot. So‘rab-surishtirish. Ko‘zdan kechirish. Palpatsiya, perkussiya va auskultatsiyaYUrak qon-	6	N/A 2/4	4

	Palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya.	tomir tizimini tekshirish usul lari.yurak qon-tomir kasallik larida qo‘llaniladigan tashxisot usullarining (yurakni perkussiya, auskultatsiya qilish, EKG, dopplerografiya, rentgenologik, ExoKG, veloergometriya, qon bosimini o‘lchash, qonning umumiy va biokimyoviy taxlili ahamiyati			
6.	YUrak auskultatsiyasi. YUrak tonlari norma va patologiya. SHovqinlar.	YUrak qon tomir a’zolari kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni namoyish va tahlil qilish. Bemorlar qabuli va ko‘rigida ishtirok etish. Kasallik tarixini o‘rganish. Bemorning shikoyatlari, tashqi ko‘rinishi va holatiga qarab baho berish.Asosiy ob’ektiv tekshirish usullarini o‘tkazish (yurakni perkussiya va auskultatsiya qilish, yurak qisqarishini, pulsni sanash, ABni o‘lchash, harorat varag‘iga belgilash	6	N/A 2/4	4
7.	YUrak nuqsonlari: mitral klapan torayishi va mitral klapan etishmovchiligi semiotikasi. Aortal nuqsonlar.	YUrak nuqsonlari kasalliklarining asosiy sabablari, olib keluvchi omillar, YUrak nuqsonlari: mitral klapan torayishi va mitral klapan etishmovchiligi semiotikasi. Aortal nuqsonlar .kasalliklarning asosiy belgilari, bemorlarni davolash va parvarish qilish. Revmatizm kasalligi mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, revmatik artrit, endokardit, miokardit, perikardit, revmokardit haqida ma’lumot. YUrak poroklari, etiologiyasi, turlari. Klapan etishmovchiligi, stenoz, kompensatsiya va dekompensatsiya haqida tushuncha Kasallik kechishi, diagnostikasi, asorati, davosi, bemorlar parvarishi, spetsifik profilaktikasi.	6	N/A 2/4	4
8.	Gipertoniya (xafakon kasalligi). Ateroskle roz. YUrakning ishemik kasalliklari. Miokard infarkti O‘tkir qon tomirlar etishmov chiligi O‘tkir va surun kali yurak etishmo vchiligi.	Gipertoniya kasalligi mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari. Gipertonik kriz klinikasi. Kasallik davosi, parhezning ahamiyati, bemorlarni kuzatish va parvarishlash. Gipertonik krizda shoshilinch yordam ko‘rsatish. Kasallik profilaktikasi. Ateroskleroz, YUIK, stenokardiya, mohiyati, etiologiyasi, klinik turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Stenokardiya xurujida shoshilinch yordam ko‘rsatish. Miokard infarkti mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi. Miokard infarktining atipik turlari, ularning klinikasi. Miokard infarkti diagnostikasi. Kasallikning o‘tkir davrida yuzaga keladigan asoratlar. Kardiogen shok klinikasi. O‘tkir miokard infarktida, o‘tkir	6	N/A 2/4	4

		qon tomirlar etishmovchiligi: hushdan ketish, kollaps, shok. shoshilinch yordam ko‘rsatish. Kasallikni davolash va parvarish qilish xususiyatlari, profilaktikasi. O‘tkir va surunkali yurak etishmovchiligi (chap qorinchaga aloqador, o‘ng qorinchaga aloqador). Mohiyati, patogenezi, sabablari. YUrak astmasi, o‘pka shishi klinikasi, kechishi. SHoshilinch yordam choralari.			
9.	Ovqat hazm qilish tizimi. Qizilungach, oshqozon, ichaklarni tekshirish usullari (so‘rab-surishtirish, fizikal, laborator-asbobiy). Asosiy klinik sindromlar. Ovqat hazm qilish tizimi kasalliklari: qizilo‘ngach kasallik lari, gastritlar, yara kasalligi, malabsorb siya sindromi, surunkali kolitlar.	Ovqat hazm qilish a’zolari haqida qisqacha anatomo-fiziologik ma’lumot. Ezofagit. O‘tkir va surunkali gastritlar. O‘tkir gastritning mohiyati, turlari (oddiy, korroziv, flegmonali), sabablari. Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, profilaktikasi. Surunkali gastritlar, me’da va 12 barmoqli ichakning yara kasalligi, me’da raki enterit, kolit, gastroenterokolit mohiyati, sabablari, turlari. Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Me’dadan qon ketish klinikasi va shoshilinch yordam ko‘rsatish.	12	N/A 4/8	6
10.	Jigar va o‘t yo‘llari. Tekshirish usullari: so‘rab-surishtirish, fizik tekshirish usullari (ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, laborator-asbobiy tekshirish usullari). Asosiy klinik sindromlar. Surunkali gepatitlar, jigar sirrozi, surunkali xoletsistit.	Jigar va o‘t yo‘llari. Tekshirish usullari: so‘rab-surishtirish, fizik tekshirish usullari (ko‘zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya, laborator-asbobiy tekshirish usullari). Asosiy klinik sindromlar. Surunkali gepatit mohiyati, sabablari, turlari. Kasallik asosiy belgilari. Sariqlik haqida tushuncha, turlari. Kasallik kechishi, diagnostikasi, asoratlari, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Jigar sirrozi mohiyati, etiologiyasi, turlari. Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari (qon ketishlar, jigar komasi) va ularniing klinikasi. Davolash usullari, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Jigar komasida shoshilinch yordam ko‘rsatish. O‘tkir va surunkali xoletsistitlar, o‘t tosh kasalligi mohiyati, turlari, sabablari. Klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. O‘t sanchig‘ida shoshilinch yordam ko‘rsatish. Xomiladorlikda kasallikning kechishi	12	N/A 4/8	6
11.	Buyrak va siydik ajratish tizimi. Tekshirish usullari: so‘rab-surishtirish, fizik tekshirish usullari (ko‘zdan kechirish,	Buyrak va siydik yo‘llari a’zolari anatomiyasi, fiziologiyasi haqida qisqacha ma’lumot. O‘tkir va surunkali glomerulonefrit, o‘tkir va surunkali pielonefrit mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi,	12	N/A 4/8	6

	palpatsiya, perkussiya, laborator-asbobiy tekshirish usullari). Asosiy klinik sindromlar .Buyrak va siydik ajratish tizimi kasalliklari. O‘tkir va surunkaliglomerulonef ritva ielonefritlarni simptomatologiyasi. O‘tkir va surunkali buyrak etishmovchiligi semiotikasi.	parhezning ahamiyati, oldini olish. Buyrak – tosh kasalligi mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, buyrak sanchig‘i, kechishi, davolash usullari, buyrak sanchig‘ida shoshilinch yordam ko‘rsatish, xuruj oralig‘ida bemorlarni davolash. Kasallikning oldini olish. Xomiladorlikda kasallikni kechishi O‘tkir va surunkali buyrak etishmovchiligining sabablari, klinik belgilari, kechishi, asoratlari, uremiya oldi holati va uremik koma klinikasi, kechishi, davolash usullari, sun’iy buyrak , gemodializ haqida tushuncha. O‘tkir buyrak etishmovchiligi, uremik komada shoshilinch yordam ko‘rsatish.			
12.	Ichki sekretsiya bezlari va modda almashinuvi tizimi. Tekshirish usullari. So‘rab-surishtirish, fizikal-tekshirish usullari. Laborator-asbobiy tekshirish usullari. Terapiya sekretsiya bezlari va modda almashinuvi tizimi kasalliklari semiotikasi.	Ichki sekretsiya bezlarining anatomo – fiziologik xususiyatlari (qalqonsimon bez, me’da osti bezi). Gormonlar va ularning organizmga ta’siri. Ichki sekretsiya bezlari kasalliklarining tarqalganligi va ijtimoiy ahamiyati. Qalqonsimon bez kasalliklari. Diffuz toksik buqoq (Bazedov kasalligi), gipoterioz (miksedema), endemik buqoq kasalligi mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, qalqonsimon bez kattalashuvining darajalari, kechishi, asoratlari, diagnostikasi, davolash usullari, oldini olish. Tireotoksik kriz klinikasi va unda shoshilinch yordam ko‘rsatish. Me’da osti bezining gormonlari va ularning organizmga ta’siri. Qandli diabet kasalligi mohiyati, sabablari, klinik turlari (I tip va II tip), klinik belgilari, kechishi, asoratlari, davolash usullari, parhezning ahamiyati, bemorlar parvarishi, oldini olish choralari. Qandli diabet asoratlari (giperglikemik va gipoglikemik komalar) klinikasi va ularda sho shilinch yordam ko‘rsatish.	10	N/A 4/6	6
13.	Qon tizimi. Tekshirish usullari. Fizik tekshirish usullari laborator-asbobiy tekshirish usullari.Qon tizimi kasalliklari.	Qon va qon yaratish a’zolarining anatomo – fiziologik xususiyatlari. Anemiya kasalligi mohiyati, tarqalganligi, etiologiyasi, asosiy guruhlari. Postgemorragik anemiya sabablari, temir tanqisligi anemiyasi vitamin V12 tanqisligi (pernitsioz) anemiyasi, gemolitik anemiya sabablari klinik belgilari, turlari, qon manzarasi, davosi, profilaktikasi. Leykoz kasalligi mohiyati, klinik turlari. O‘tkir leykozning va surunkali leykoz (limfoleykoz, mieloleykoz)klinik belgilari, kechishi, asoratlari, qondagi o‘zgarishlar,	6	N/A 2/4	4

		asoratlari, davolash usullari, bemorlar parvarishi, deontologiyaga amal qilish. davolashning yangi usullari, parvarishi. Gemorragik diatezlar haqida tushuncha, kasallik turlari (gemofiliya, trombotsitopenik purpura, gemorragik vaskulit), klinikasi, kechishi, qondagi o‘zgarishlar, davolash usullari. Gemorragik sindromda bemorlarga shoshilinch yordam ko‘rsatish. Qon kasalliklarining oldini olish choralari.			
14.	Suyak- mushak va **b**iriktiruvchi to‘qima kasalliklarining simptomatikasi va tekshirish usullari. Revmatoid artrit. Kasallikning etiologiyasi, patogenezi, patologik anatomiyasi, tasnifi, klinikasi, tekshirish uslublarini o‘rganish, laborator tahlillar	Harakat-tayanch apparati haqida anatomo–fiziologik ma’lumot. Mono, -oligo, -poliartritlar haqida tushuncha. Bo‘g‘im kasalliklariga tashxis qo‘yishda rengenologik tekshiruvning ahamiyati. Revmatoid artrit kasalligining mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davolash usullari, bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, oldini olish choralari.	6	N/A 2/4	5
15.	Kasb kasalliklari. Pnevmokoniozlar: etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, diagnostikasi,davolash, profilaktikasi va mehnat kasallik varaqasi bilan boshka ishga vaqtincha o‘tkazish.	Vibratsion (tebranish) kasalligi mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davolash usullari, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish va oldini olish choralari. Pnevmokoniozlar mohiyati, etiologiyasi, kasb omilining tutgan o‘rni, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, parvarishi, profilaktikasi. Kasbga oid kasalliklarni aniqlashda tashxisot va asbob-uskunalar bilan tekshirishning ahamiyati. SHoshilinch holatlarda bemorlarga yordam ko‘rsatish.	6	N/A 2/4	4
16.	Allergologiya kasalliklari. Atopik bronxial astma: etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, profilaktikasi	Allergiya, allergen, antitelo, allergik reaksiyalar haqida ma’lumot. Anafilaktik shok, Kvinke shishi, o‘tkir eshakemi. Sabablari, klinikasi, kechishi, tez yordam ko‘rsatish, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Parxez bilan davolashning ahamiyati. Oldini olish choralari. Allergologik markazlarning ahamiyati Atopik bronxial astma: etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, diagnostikasi, davolash, profilaktikasi	4	N/A 2/4	3
17.	Gipo-avitaminozlar	Vitaminlar haqida tushuncha. Ularning organizm hayot faoliyatida tutgan o‘rni. Gipo–, avitaminozlarning mohiyati, sabablari. Birlamchi va ikkilamchi avitaminozlar haqida tushuncha. A, V, S, D avitaminozlari, bemorlarning shikoyatlari,	8	N-2	

		klinikasi, davolash va oldini olish choralari.			
18.	Kechiktirib bo‘lmaydigan xolatlarda tez tibbiy yordam ko‘rsatish	Tez tibbiy yordam ko‘rsatish bo‘limlarida ishlash va shoshilinch yordam markazi va uning joylardagi filial va bo‘limlarida, qishloq vrachlik punktlarida bemorlarni qabul qilishda ishtirok etish. Bemorlarda sub’ektiv va asosiy ob’ektiv tekshiruvlarni o‘tkazish. Kechiktirib bo‘lmaydigan holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish uchun kerakli ash’yolarni, dori vositalarini tayyorlash va zarur bo‘lgan muolajalarni bajarish. Bemorlarga namlangan kislorod berish Bronxospazm sindromi bilan og‘rigan bemorlar namoyishi va tahlili. Bemorlarda ob’ektiv tekshiruvning tekshiruvning asosiy qismini o‘tkazish. Kislorod yostig‘ini to‘ldirish va namlangan kislorod berish, cho‘ntak ingalyatorlaridan foydalanish. In’eksiyalarni bajarish. Bronxial astma xurujida shoshilinch yordam ko‘rsatish. Gipertonik kriz bilan og‘rigan bemorlarni namoyish qilish. Bemorlarda sub’ektiv va asosiy ob’ektiv tekshi ruvlarni o‘tkazish va ular asosida bemorning umumiy holatini baholash. SHoshilinch yordam uchun kerakli ash’yolarni tayyorlash va muolajalarni mustaqil bajarish: venadan qon chiqarish, muzli xaltacha, grelka tayyorlash va qo‘llash, in’eksiyalarni bajarish. Gipertonik krizda shoshilinch yordam ko‘rsatish.	8	A14	
Jami			**126**	**126**	**70**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro‘yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston” 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston” 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. Terapiya propedevtikasi. GadaevA.G.; Karimov M.SH.. T. 2012
2. Terapiya. Gadaev A.G. T: Turon Zamin Ziyo, 2014
3. Vnutrennie bolezni po Tinsli R.Xarrisonu –Perevod s angliyskogo, 2011
4. M.F. Ziyaeva “Terapiya” Toshkent “Ilm ziyo”2019

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Vnutrennie bolezni, tom 1 Muxin N.A. M.: GEOTAR - Media,2009
2. Vnutrennie bolezni, tom 2 Muxin N.A. M.: GEt “"OTAR - Media,2009
3. Profilaktika faktorov riska ishemicheskoy bolezni serdsa v pervichnom zvene zdravooxraneniya Uzbekistana. Nurillaeva N.M., Tashkent 2016
4. Terapevticheskiy spravochnik Vashingtonskogo Pod red. M.Vudli M.: Praktika, 2000.
5. Vnutrennie bolezni 1,2 tom Xarrison 2011
6. Karabaeva R.A. Praktikum po propedevtike vnutrennix bolezney, 1992.Perevod s angliyskogo pod redaksiey akad. RAMN
7. V.T.Ivashkina “Vnutrennie bolezni po Devidsonu” Geotar M. 2009
8. Sog‘lom ovqatlanish- salomatlik mezoni. Karimov SH.I.va boshq Toshkent, 2015
9. Sharapov F.G. Ichkikasalliklar. 2006 yil. Darslik
10. Okorokov. A.N., Diagnostika bolezney vnutrennix organov. Moskva 2009g.
11. Martьnova A.I., Muxina N.A., Moiseeva A.S.,Vnutrennie bolezni M, Meditsina, 2012 g

Internet saytlari

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.cardioline.ru
www:http://buks.ru/book;
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
www. cardiosite.ru;
www. cardiologia.ru;
www.bilim.uz;
www.gov.uz;

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

PEDIATRIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.09
Ajratilgan auditoriya soat:	126

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. Madixonova — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

S. Uzaqova — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

D. YUldasheva — PaxtaobodAbu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi O`TIBDO`

Taqrizchi:

M. M. Buvabekov — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Pediatriya**
Ajratilgan soat	**126**
Mavzular soni	**29**
Dasturning maqsadi	Pediatriya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish natijalari	1. Pediatriya fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish 2. Pediatriyada bolalar kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o`rganadi. 3.Bolalar kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o`rganadi.
Bilimlar	– Pediatriyaning rivojlanish tarixi. – Bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi. – Asab sistemasi, sezgi a'zolari, ichki sekretsiya bezlari, teri, suyak-muskul sistemasining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX). – Nafas olish a'zolari, yurak-qon tomir sistemasi, qon va qon ishlab chiqarish a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX.) – Ovqat hazm qilish, buyrak va siydik ishlab chiqarish a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX). – Oy kuni etib tug`ilgan chaqaloq va uni parvarishlash. – CHala tug`ilgan chaqaloq va uni parvarishlash. – Bir yoshgacha va bir yoshdan katta bo`lgan bolalarni ovqatlantirish. – Bolalarni umumiy tekshirish usullari. – CHaqaloqlik davri kasalliklari. – Bolalarda raxit kasalligi, ekssudativ kataral diatez, spazmofiliya. – Nafas olish a'zolari kasalliklari. – YUrak – qon tomir sistemasi kasalliklari. – Ovqat – hazm qilish a'zolari kasalliklari. – Og`iz shilliq qavati kasalliklari. Gelmintozlar. – Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklari. – Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklari. – Ichki sekretsiya bezlari kasalliklari. – Bolalarda sil kasalligining kechish xususiyatlari. – YUqumli kasalliklarga qarshi kurash choralari va bolalarda immunitetni kuchaytirish yo`llari. Profilaktik emlashlar. – O`tkir respirator kasalliklar (O`RK). – Poliomielit. Meningokokk infektsiyasi. – Difteriya. – Skarlatina, qizamiq, qizamiq qizilchasi, suvchechak. – Ko`kyo`tal, epidemik parotit. – Virusli gepatit. – O`tkir ichak infektsiyalari. – Bolalarda OITS kasalligining kechish xususiyatlari.

	– Kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda bolalarga shoshilinch yordam ko`rsatish. – Baxtsiz hodisalarda tez yordam ko`rsatish va ularni oldini olish.
Ko`nikmalar	– Bolada antropometrik tekshiruv o`tkazish. – Nafas olish, puls sonini aniqlash, arterial bosimni o`lchash. – Qon tekshiruviga laboratoriyaga yo`llanma yozish va qon tahlilini o`qishni. – Periferik limfa tugunlarini paypaslash. – Bolalarni tabiiy ovqatlantirish va qo`shimcha ovqatlarni tayyorlash. – Sog`liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida – profilaktik emlashlar o`tkazish. Laborator tekshiruvlar uchun boladan materiallar yig`ish (najas, siydik, balg`am va boshqalar). – Asbob-uskunali tekshirishlar o`tkazishga bemor bolani tayyorlash. – CHaqaloqlarni birlamchi artib-tozalash va kundalik parvarishi. – Quloqqa, burunga dori tomizish. Quloqqa isituvchi kompress qo`yish. – Oksigenoterapiya o`tkazish. – Asfiksiya, laringospazm, soxta krup, bronxial astma xuruji, hushdan ketish, kollaps, burundan qon ketganda, gipertermiya, talvasa, anafilaktik shok, oftob urganda, sovuq urganda shoshilinch yordam. – Burun-xalqumdan, burun va tomoqdan bakterial ekmaga surtma olish. – Oral regidratatsiya o`tkazish. – Tozalovchi, davolovchi huqnalarni qo`yish. – Zondlash muolajalarini o`tkazish. – Meteorizmga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish. – Infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi tadbirlaro`tkazish. – Sun’iy nafas berish, yurakni bilvosita massaj qilish. – Gospitalizatsiya uchun ko`rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya, PAtologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta’lim A – Amaliy ta’lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Pediatriyaningrivojlanish tarixi. Asab sistemasi, sezgi a'zolari, ichki sekretsiya bezlari, teri, suyak muskul sistemasining anatomo-fiziologik xususiyatlari (AFX). Bolalarning jismoniy va ruhiy rivojlanishi. YOshiga qarab jismoniy o`lchamlarini aniqlash.	Oilaviy poliklinikada va umum amaliyot shifokorlariga yordamchi FAPda feldsherning ish printsipi, burchlari. "Lemon " , "Hamshiralik hujjatlari " atamalari xaqida axborot , "Sog`lom avlod" va "Ona va bola" davlat dasturining asosiy yo`nalish lari xaqida tushuncha.Bolalar asab sistemasining tuzilishi, funktsiyalari haqida tushuncha. Bolalarni har tomon lama parvarish qilishda feldsherning roli. Bolaning nutq va eshitish qobiliyatini rivojlantirish bosqichlari. Psixomotor rivojlanish bosqichlari. Rivojlantirish maqsadidagi parvarish bo`yicha tavsiyalar. Suyak to`qimasi va mushaklar tonusining holati. Suyak to`qimasi, bosh suyaklar, umurtqa pog`onasi, ko`krak va chanoq tuzilishining xususiyatlari.	4	N/A 2/	2
2	Nafas olish, yurak-qon tomir, ovqat hazm qilish, buyrak va siydik chiqarish qon hosil qilish va limfa tizimining anatomik-fiziologik xususiyatlari. (AFX.) Nafas olish, yurak-qon tomir, ovqat hazm qilish, buyrak va siydik chiqarish qon va qon hosil qilish tizimiholatini baholash bo`yicha amaliy ko`nikmalarni egallash.	Bolalarda nafas olish a'zolari anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning nafas a'zolarini holatini baholash, tekshirish usullari. Bolalikning turli davrlarida bolalarning nafas olishini kuzatish, o`pkani perkussiya va auskultatsiya qilish. Nafas olish sonini sanash. Bolalarda yurak-qon tomir tizimining anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning yurak-qon tomir tizimi holatini baholash, tekshirish usullari. Bolalikning turli davrlarida puls soni, yurakni perkussiya va auskultatsiya qilish. Bolalarda arterial bosimni o`lchash. Bolalarda qon va qon yaratish a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari. Bolalarning qon va qon yaratish a'zolari holatini baholash, tekshirish usullari Bolalarda ovqat hazm qilish va siydik ayiruv a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari.	6	N/A 2/2	2
3	Bolalarning ovqat hazm qilish va siydikchiqarish a'zolari holatini baholash bo`yicha	Bolalarning ovqat hazm qilish a'zolari holatini baholash, tekshirish usullari. Korinni paypaslash, najas xarakterini kuzatish. Bolalarning siydik ayiruv tizimi holatini baholash, tekshirish usullari. Tekshiruv uchun	4	A-4	2

	amaliy ko`nikmalarni egallash.	go`dak bolalardan siydik yig`ish.			
4	Oy kuni etib va chala tug`ilgan chaqaloqlar va uni parvarishlash. BTSJ, OPV va VGVvaktsinalariniy uborishtexnikasinieg allash	Oy kuni etib tug`ilgan chaqaloqning ta'rifi va alomatlari. Apgar shkalasi bo`yicha holatini baholash. CHaqaloqlarning fiziologik holatlari, chaqaloqlarni ovqatlantirish qoidalari. O`zR. SSVning 2003 yil 13.11.dagi 500-sonli "Perinatal yordam samaradorligini oshirish yuzasidan tug`ruq komplekslari (bo`limlari) ishlarini qayta tashkil qilish va shifoxona ichi infektsiyalarini oldini olish to`g`risida" buyrug`i bilan tanishtirish. CHala tug`ilgan chaqaloqning belgilari. CHala tug`ilish sabablari, darajalari. CHala tug`ilgan bolalarning markaziy nerv sistemasi, issiqlik almashinuvi va nafas olishining xususiyatlari. CHala tug`ilgan bolalarni isitish usullari. Ovqat ehtiyojini hisoblash.	6	N/A 2/2	4
5	Muddatiga etmay tug`ilgan chaqaloqni ko`zdan kechirish, muddatiga etmaslik darajalarini aniqlash	Muddatiga etmay tug`ilgan chaqaloqni ko`zdan kechirish, muddatiga etmaslik darajalarini aniqlash va holatini baholash.Kuvezni tozalash va texnika xavfsizligini o`rganish. Isitish uchun grelkalarni to`ldirish va qo`llash.Muddatiga etmay tug`ilgan chaqaloqlarniparvarishlash bo`yicha onalarga tavsiyalar berish.Oilaga keyingi parvarish bo`yich ko`nikmalarni rolli o`yinlar, video-audio materiallar yordamida o`rgatish. "Kenguru" metodi bo`yicha parvarishlash (mehr-muhabbatni shakllantirish).Samarali perinatal parvarishni tashkil etish(UNISEF).	4	A-2	-
6	Bolalarning umumiy tekshirish usullari.	Bemordan anamnez yig`ish va muammosini aniqlash xususiyatlari. Kasallik tarixi, hayot tarzi bilan tanishish. Bolani ob'ektiv tekshirish usullari: ko`zdan kechirish, palpatsiya perkussiya va auskultatsiya o`tkazishning ahamiyati. Laborator tekshirish usullarining tashhis qo`yishdagi ahamiyati. Laborator tekshiruvlar uchun material yig`ish va laborato riyaga etkazish, laboratoriyaga yo`llanma to`ldirish va tekshiruv natijalarini tahlil qilish. Bemor bolalarni turli laborator tekshiruviga tayyorlash ,hamshira va feldsherlarning ushbu ishlarni amalga oshirishdagi vazifalari. Tibbiy xujjatlar bilan tanishish va ularni to`ldirish.	4	A-2	2
7	Bir yoshgacha va bir yoshdan katta bo`lgan bolalarni ovqatlantirish.Erta	Ko`krak bilan emizishga antenatal tayyorgarlik. Emadigan yoshdagi bolalarni ovqatlantirish turlari. Tabiiy ovqatlantirish, uning afzalligi. Ko`krak bilan boqishga	6	N/A 2/2	4

	yoshdagi bolalar va chaqaloqlarni ko`krak suti bilan ovqatlantirish bo`yicha ko`rsatmalar berish.	ko`rsatma va qarshilik lar. 6 oygacha bo`lgan bolalarni to`g`ri ovqatlantirish bo`yicha tavsiyalar. Aralash va sun'iy usulda ovqatlantirish, unga o`tkazishga ko`rsatmalar. Qo`shimcha ovqat (dokorm, prikorm) turlari, uni berish qoidalari. Ona suti ning o`rinbosari – oddiy, nordon, fiziologik, quruq aralashmalar. YAsli yoshidagi bolalarni ovqatlan tirish. Taomnoma tuzish qoida lari. Maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarni ovqatlan tirish. Oilada bolalarning ovqatlanishini tashkil qilish. Erta yoshdagi bolalar va chaqaloq larni ko`krak suti bilan ovqatlan tirish. Bolalarni to`g`ri ovqatlantirishda feldsherning vazifalari, hamshiraning roli.			
8	CHaqaloqlar asfiksiyasi, chaqaloqlar gemolitik kasalligi, tug`ruq jaroxatlari, teri va kindik kasalliklari	CHaqaloqlarasfiksiyasi, tug`ruqjarohatlari, chaqaloqlarninggemolitikkasalligi, teri, kindikkasalliklari, chaqaloqlarsepsisi: ta'rifi, sababi, belgilari, davosi, hamshiralikparvarishi. CHaqaloqlik davrida uchraydigan kasalliklarning asosiy sabablari, ularning turlari. Gemolitik kasallik, asfiksiya, teri va kindik kasalliklari. CHaqaloqlik davrida uchraydigan kasalliklardan pilorospazm va pilorostenoz haqida tushuncha. CHaqaloqlik davri kasalliklarining oldini olish, tez tibbiy yordam ko`rsatish va sog`lom turmush tarzini belgilashda feldsher, hamshira ning roli va asosiy vqzifalari.	2	N-2	2
9	Bolalarda raxit kasalligi, ekssudativ kataral diatez, spazmofiliya.	Raxit, spazmofiliya va ekssudativ – kataral diatezning sabablari, klinik belgilari, davo, profilaktikasi.Raxitning kelib chiqish sabablari.Klassifikatsiyasi va klinik belgilari.Diagnostika (laboratoriya va rentgenologiya).Davolash(kun tartibi, ovqatlanish, vitamin D, kaltsiy va fosfor preparatlarini qo`llash).Raxit oqibatlari va uni oldini olish. Gipokaltsemiya haqida tushuncha.Kasalliklar profilakti kasida yosh bolalarni to`g`ri tuzilgan kun tartibida tarbiyalash va ovqatlantirish koidalariga amal qilishda oilaviy hamshira va feldsherning vazifalari.	2	N-2	2
10	CHaqaloqlar asfiksiyasi, tug`ruq jaroxatlari, chaqaloqlarning gemolitik kasalligi, teri va kindik kasalliklarida bemor	CHaqaloqlarasfiksiyasi, tug`ruqjaroxatlari, chaqaloqlarninggemolitikkasalligi, terivakindikkasalliklaridabemorchaqaloqnikuzatish, davomuolajalarivahamshiralikparvarishibo`yichako`nikmalarniegallash. Bemor chaqaloqlarni namoyish qilish. Bemor	4	A-4	4

	chaqaloqni kuzatish.	chaqaloqlarni kuzatish, kasalliklar belgilarini aniqlash, ularni jonlantirish, davolash va parvarishni tashkil qilish ko`nikmalarini egallash. Qo`g`irchoq, fantomlarda o`pkani sun'iy ventilyatsiya qilish usullari, nafas yo`llarini qog`onoq suvlari va shilimshiqlardan tozalash, yurakni bilvosita massaj qilish va boshqa muolajalar texnikasini bajarish.			
11	Nafas olish a'zolari kasalliklari:rinit, angina, otit,faringit, laringit, soxta krup, bronxit, zotiljam va bronxial astma Nafas a'zolari holatini baholash.	Bolalarda nafas olish a'zolari anatomik-fiziologik xususiyatlari.Nafas olish a'zolari kasalliklarining bolalar kasalliklari orasida ko`p uchrashi va keng tarqalganligi. Rinit, angina, otit,faringit, laringit, soxta krup, bronxit, zotiljam va bronxial astmaning sabablari, ularni rivojlanishiga olib keluvchi omillar, belgilari, davosi, asoratlari va oldini olish. Bronxial astma: ta'rifi, sabablari, belgilari, tashhis qo`yish usullari, davolash tamoyillari. Bolalar nafas olish a'zolari kasalliklarining profilaktikasida feldsher hamda hamshiraning roli.	6	N A 2/4	4
12	YUrak– qon tomir sistemasi kasalliklari. EKG, FKG, funktsional, diagnostik muolajalar .	Revmatizm – bolalik davrida kechish xususiyatlari. Revmatizm formalari. Kardit, poliartrit, kichik xoreya. Tug`ma va orttirilgan yurak nuqsonlarihaqida tushuncha. Kun tartibi va parvarishning asosiy xususiyatlari. O`tkir qon tomir va yurak etishmovchiligida bemorni parvarish qilish va davolash xususiyatlari. Tug`ma yurak nuqsonlarining turlari, sabablari, belgilari, tashxis qo`yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi.Kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda yordam ko`rsatishda feldsher taktikasi.	6	N/A 2/4	4
13	Ovqat–hazm qilish va shilliqqavati a'zola ri kasalliklari.Og`iz orqali regidratatsiya o`tkazish, suyuklikni tomchilab tomirdan yuborish.	Bemor bolalarni namoyish qilish. Anamnez yig`ish, kuzatish, kasallik belgilarini aniqlash, bemor holatiga baho berish. Postlarda va muolajalar xonasida ishlash. ORT burchagi bilan tanishish va ishlash. Og`iz orqali regidratatsiya o`tkazish, suyuklikni tomchilab tomirdan yuborish. Bemor ichgan va ajratgan suyuqlikni hisobga olish va qayd etish. Najasni koprogramma va bakteriologik tekshirishga yig`ish. Me'dani yuvishga jihozlarni tayyorlash va texnikasini o`zlashtirish. Qusganda va qorinda og`rik bo`lganda yordam ko`rsatish. Bolalar kasalliklarini integrirlashgan usulda olib borish usullari.	6	N/A 2/4	2
14	Stomatit va gelmintoz kasalligida	Stomatitda kasalligida bola holatini baholash, shikoyatlari, anamnez, umumiy	4	A-4	-

	bola holatini baholash.	ko`zdan kechirish, og`iz shilliq qavatini parvarish lash.Gelmintoz kasalligida bola holatini baholash, shikoyatlari, anamnez, umumiy ko`zdan kechirish, tashxis usullari bolalarda hamshiralik parvarishini o`tkazish. Bolalarda gelmintoz–enterobioz, askaridoz, lyamblioz kasalliklarning ko`p uchrashi yuqish yo`llari klinik belgilari asoratlari.			
15	Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklari. Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklari da bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi	Siydik chiqaruv yo`llariningkasalliklari bolalar orasida juda keng tarqalganligi. Pielonefrit va glomerulonefrit ning klinik formalari, belgi lari, laboratoriya diagnostikasi, asoratlari. Profilaktika va davo choralarini o`tkazish. Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasal liklari - tsistit, pielonefrit, glomerulonefrit: ta'rifi, sababi, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Profilaktika va davo choralarini o`tkazishda feldsher va hamshiraning roli va vazifalari.	6	N/A 2/4	2
16	Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklari.Qon kasalliklari profilaktikasi bo`yicha bola va uning oilasi bilan suhbat rejasini tuzish.	Qon va qon yaratish a'zolarining anatomik-fiziologik xususiyatlari.Temir tanqisli anemiyasi: kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari anemiyada bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Gemorra gik diatez haqida tushuncha, uning turlari, klinik belgilari. Bola lar kasalliklarini integrirlash gan usulda olib borish usullari. Bolalarda anemiya va gemorragik diatez kasalliklarining profilaktikasida feldsher va hamshiraning vazifalari.	6	N/A 2/4	2
17	Ichkisekretsiyabezlar ikasalliklari.	Bolalarda endokrin tizimning anatomik-fiziologik xususiyat lari. Ichki sekretsiya bezlarining tuzilishi va organizmdagi vazifa lari haqida qisqacha ma'lumot. Qalqonsimon bez kasalliklari haqida tushuncha.Zamonaviy diagnostika uslublari. Dispanser kuzatuvi. Bolalarda qandli diabet kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari. Bolalarda qandli diabetning kechish xususiyatlari. Qandli diabetning I tipi (insulinga bog`liq qandli diabet),qandli diabetning II tipi (insulinga bog`liq bo`lmagan qandli diabet) haqida tushuncha. Bolalarda qandli diabet kasalliginining profilak tikasida hamshira, feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	2	N-2	2
18	Endokrin tizim kasalliklarida bola holatiga baho berish.	Endokrin tizim kasalliklarida bola holatiga baho berish: shiko yatlari, anamnez, umumiy ko`zdan kechirish, laboratoriya tekshiruvi	4	A-4	4

		natijalari bilan tanishish. Qand li diabet bilan kasallangan bola va uning oilasiga parhez va kun tartibini tashkil qilish haqida suhbat rejasini tuzish. Insuli no terapiya o`tkazish qoidalarini o`rganish.Bola va oila a'zolariga endemik bo`qoq hamda qandli diabetni oldini olish bo`yicha tavsiyalar berish. Bemorbolalarni namoyish qilish. Anam nez yig`ish, kasallik simptom larini aniqlash. Laboratoriya tekshiruvi natijalari bilan tanishish. Insulinning dozasini hisoblash va yuborish qoidasini o`rganish.			
19	Bolalarda o`tkir nafas va o`tkir yurak-qon tomir etishmovchiligi sabablari, belgilari.	Nafas etishmovchilik sabablarini aniqlash va uning darajalarini baho lash. O`tkir stenozlovchi laringotra xeit, bronxospazm, bronxial astma xurujida bola va uning oilasiga kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish qoidalarini o`rganish. Bir yoshgacha va bir yoshdan oshgan bolalar ning nafas yo`llariga yot jismlar tushganda shoshilinch yordam ko`rsatish. Hiqildoq stenozi (chin krup)da kechik tirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Talvasa sindromida shoshilinch yordam ko`rsatish. Bolaning oila a'zolariga shoshilnich yordam ko`rsatishni o`rgatish. O`zbekistonda «Tez tibbiy» pediatriya yordamining rivoji bilan tanishish. «Tez tibbiy yordam» stantsiyasi, uning tarmoqlari, ish printsiplari, tuzilishi, jihozlari va shu erda ishlovchi feldsherning vazifalari bilan tanishish.	2	N-2	-
20	Silga qarshi qo`llaniladigan asosiy preparatlar.	Bolalarda sil kasalligi sabablari, bolalarda kechishi, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyil lari, bemor bolani parvarishlash, kasallik profilaktikasida hamshi raning vazifalari. Sil etiologiyasi, bolalarga yuqish yo`llari. Bolalarda uchraydigan sil formalari.Diagnosti ka uslublari, tuberkulin – diagnos tika. Sanatoriyada davolanish. Dispan ser kuzatuvi. Sil profilaktikasi. Spetsifik va nospetsifik profilak tika. O`zbekistonda va boshqa davlatla rda sil bilan kasallanish va sildan o`lim holatlarini kamaytirish bora sida tibbiy xizmatning vazifalari.	6	N/A 2/4	4
21	YUqumli	Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha.	4	A-4	4

	kasalliklarga qarshi kurash choralari va bolalarda immunitetni kuchaytirish yo`llari. Profilaktik emlashlar.	YUqumli kasallik o`chog`ida olib boriladigan epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar.YUqumli kasalliklarga qarshi xavfsiz immunizatsiya tamoyil lari, “sovuqlik zanjiri” haqida tushuncha. Profilaktik emlashlar taqvimi. Immunoprofilatika maqsadi, qo`llash tartibi. Immunopro filaktika turlari tarkibini o`rganish. Xavfsiz immunizatsiya uchun tavsiyalar. Vaktsina turlari, ularning tarkibi bilan tanishish. Emlash jadvali tarkibi va muddatlari bilan tanishish. Vaktsinatsiya zardoblarini yuborgandan keyin bo`ladigan asoratlari va bunda kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Vaktsinalarni teri ostiga, teri orasiga, mushak orasiga va og`iz orqali yuborishni o`zlashtirish.Onaga (oilasiga) emlashdan so`ng e’tiborni qaratishi lozim bo`lgan holatlar haqida tavsiyalar berish.			
22	O`tkir respirator kasalliklar (O`RK). Poliomielit va meningokokk infektsiyasi.Meningo kokk, difteriya infektsiyali va poliomielitli bemorlarni kasallik bayoni bilan tanishish	O`tkir respirator virusli infektsiyali bemorlarni kasallik bayoni bilan tanishish, bemorlar shikoyatlarini klinik taxlil qilish. Epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`rganish. Bolalarga infektsiyalarning tez yuqishi, keng tarqalishi. Meningokokk infektsiyasi. O`choqda epidemiyaga qarshi tadbirlar.Poliomielit ta’rifi, etiologiyasi, belgilari, tashhisoti, davosi, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. O`zRSSVning 2010 yil 20.09dagi 271-sonli “Respublikada sholga qarshi to`rtinchi raund Milliy emlashni tashkil etish va o`tkazish haqida”gi buyrug`i bilan tanishish.	6	N/A 2/4	2
23	Difteriya , skarlatina, qizamiq, qizamiq qizilchasi, suvchechak. Toshmalarni yiringlashini oldini olish chora-tadbirlari.	Ilgari va hozirgi vaqtda difteriya bilan kasallanish. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlar ni o`tkazish. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari.Difteriyaning tarqalish yo`llari va manbalari, asosiy klinik belgilari, formalari va davrlari, kasallikning asoratlari, diagnosti kasi. Qizamiq, qizamiq qizilchasi, skarlatina, suvchechak infektsiyalari bilan og`rishni yoshga bog`liqligi. Toshmalar xarakteri. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlar. O`zRSSVning 2007 yil 13.03dagi 114-sonli “Respublika aholisi o`rtasida qizamiq va qizilchaga qarshi ommaviy emlashni o`tkazish haqida”gi buyrug`i bilan tanishish. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. Bolalar jamoasida va oilada epidemiya ga	4	N/A 2/4	2

		qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.			
24	Ko`k yo`tal, epidemik parotitga qarshi ommaviy emlashni o`tkazish. Bemor bolani ko`zdan kechirish va holatini baholash. Biokimyoviy tahlil uchun qon olish.	Epidemik parotit va ko`kyo`tal kasalligining bolalarda kechish xususiyatlari. Diagnostikada bakteriologik tekshirishning roli. Spetsifik profilaktika. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi.bakteriologik tekshirishning roli. Spetsifik profilaktika. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi. Epidemiyaga qarshi tadbirlar. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	4	N/A 2/4	2
25	Virusli gepatit. Biokimyoviy tahlil uchun qon olish.	Virusli gepatit: ta’rifi, sababi, turlari, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyil lari, hamshiralik parvarishi, dispan ser nazorati, profilaktikasi. Tashxis qo`yish uchun laborator tekshiruv usul lari.Davolash tamoyillari. Bemor parvarishida tibbiyot xodimining etika va deontologiyasi.Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	4	N/A 2/4	-
26	Qorinog`rig`idavaqayt qilgandabirinchiyordamko`rsatish.	Dizenteriya: ta’rifi, sababi, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi. Salmonellez: ta’rifi, sababi, belgilari, tashhis qo`yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi, profilaktikasi YOsh bolalarda ichak infektsiyalari bilan kasallanish va shu kasalliklardan o`lim holatlarida ichak infektsiyalarining tutgan o`rni. Bolalar jamoasida va oilada epidemiyaga qarshi tadbirlarni o`tkazishda feldsher va xamshiraning vazifalari. Bolalarda yuqumli kasalligining profilaktikasida feldsher va boshqa tibbiy xodimlarning roli, vazifalari.	4	A-4	6
27	Kasallik o`chog`ida o`tkaziladigan epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Bolalarda OITS	O`kuvchilarniO`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligining 25 mart 2015 yildagi “O`zbekiston Respublikasida OIV infektsiyasini olidini olish chora-tadbirlari va tibbiy yordamni yanada	4	N/A 2/4	4

	kasalligining kechish xususiyatlari.	takomillash tirish to`g`risida”gi 123-sonli buyrug`i bilan tanishtirish.OIV-infektsiyasi kasalligi xaqida tushuncha, kelib chiqish sababi, qo`zg`atuvchisi, yuqish yo`llari, statistika ma’lumotlari. Klinik belgilari va turlari. Kasallikka moyillik guruhiga kiruvchi shaxslarni aniqlash. Tashxis qo`yish uchun laborator tekshiruv usullari. Davolash tamoyillari. Bemor parvari shida tibbiyot xodimining etika va deontologiyasi.OIV-infektsiyasi bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Kasallik bilan zararlanishning oldini olish. OIV-infektsiyasining bolalarda kechish xususiyatlari, zamonaviy diagnostika usullari, bunda hamshiraning roli va taktikasi. OIV-infektsiyasi profilaktikasida hamshiraning, feldsherning Axoli orasida sanitariya va oqartuv ishlarini olib borish. vazifalari.			
28	Tashqi muhit ta’sirotlari natijasida kelib chiqqan shoshilinch holatlarda bolaga birinchi yordam ko`rsatish. Oftob urganda, elektr jarohatida shoshilinch yordam ko`rsatish.	Baxtsiz hodisalar haqida umumiy tushuncha. Bolalarga shoshilinch tibbiy yordam ko`rsatish maqsadida tez va favqulodda yordamni tashkil etishda feldsherning funktsional vazifalari. Baxtsiz hodisalarda bolaga kechiktirib bo`lmaydigan yordam ko`rsatish. Bolalar kasalliklarini integratsiyalashgan usulda olib borish usullari.	4	N/A 2/4	2
29	Eshakemi toshganda, anafilaktik shok va Kvinki shishida shoshilinch yordam ko`rsatish.	Ilon chaqqanda zaharni organizmdan chiqarish usullarini o`rganish. Infuzion terapiya o`tkazishda qatnashish. Allergik reaktsiya turlari haqida ma’lumot berish.Bemorlarda gemodinamik kuzatuv o`tkazish va qayd etish. Jadal davolash tadbirlari o`tkazishda ishtirok etish. Infuzion terapiya o`tkazishda qatnashish. Eshakemi toshganda, anafilaktik shok va Kvinki shishida shoshilinch yordam ko`rsatish.	4	A-4	-
	Jami:		**126**	**126**	**63**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari:

5. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
6. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
7. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2016.
8. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak" Toshkent – "O`zbekiston" 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. M.F.Ziyaeva. Z.O.Rizaeva. "Bolalarda xamshiralik parvarishi". Toshkent, "Fan va texnologiya" 2012 yil.
2. X.N Fayziev. «Sestrinskiy uxod za detmi» Toshkent, «Ilm ziyo» nashriyoti, 2008 yil
3. K.S Inomov. «Pediatriyada xamshiralik ishi» Toshkent, 2007 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

1. "Bolalikdahamshiralik ishi" fanidan tibbiyot kollejlari o`qituvchilari uchun metodik qo`llanma. Toshkent 2016. (UNISEF).
2. "Xavfsiz immunizatsiya" dasturi bo`yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo`llanma. 2014 (UNISEF).
3. "Effektivnыy perinatalnыy uxod. Akusherstvo(Integrirovannoe vedenie beremennosti i rodov) 2014 (UNISEF).
4. "5 yoshgacha bo`lgan bolalarning o`sishi va rivojlanishi" O`quv kursi. Toshkent, 2013 y.(UNISEF).
5. "Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish bo`yicha tavsiyalar" O`quv kursi. Toshkent, 2013 y.(UNISEF).
6. "Bola-sog`lom bo`lsin desangiz". O`quv kursi.Toshkent, 2013 y.7. "Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish" Uslubiy qo`llanma. Toshkent, 2010 y.
7. "Qiz bolalarni o`sishini baholash va kuzatish hamda ko`rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish". O`quv kursi. Toshkent-2009 yil.(UNISEF).
8. "O`g`il bolalarni o`sishini baholash va kuzatish hamda ko`rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" O`quv kursi. Toshkent, 2009.
9. Birlamchi tibbiy sanitariya tizimidagi hamshiralar ishining asosiy ko`nikmalari. O`quv qo`llanma. USAID ZdravPlyus loyihasi. Toshkent 2008.
10. Effektivnost patronajnых vizitov medsester ADBUSAID proekt ZdravPlyus. Tashkent 2007 dekabr.
11. "Ko`krak suti bilan boqish bo`yicha maslahat olib borish o`quv kursi" o`qituvchilar uchun qo`llanma. Toshkent, 2007y
12. N.V. Ejova «Pediatriya» Minsk, 2007 god.
13. "SHaxslararo muloqat va katta yoshdagilar auditoriyasini o`qitish " Master trenerlar uchun qo`llanma. Toshkent, 2006y
14. E.M. Rusakova. «Pediatriya doklinicheskaya praktika» Minsk,2004
15. V.D. Tulchinskaya «Sestrinskoe delo v pediatrii» Rostov-na Donu, «Feniks», 2003 yil.
16. «Sestrinskoe delo». Moskva, izdatelstvo «Meditsina», ejemesyachnыy jurnal.
17. Bolalar kasalliklarini integrirlashgan usulda olib borish. O`quv qo`llanma UNICEF Toshkent-2003.
18. "Sovershenstvovanie uslug oxranы materinstva i detstva v Uzbekistane" (UNISEF).Toshkent-2003.

Internet saytlari

www.medlook.ru
www.medbok.ru

www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
www.bilim.uz;
www.Lexuz.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS (TEXNIKUM)
PROFESSIONAL TA’LIM

5.71.01.01-Feldsher-akusherlik ishi

UMUMIY AMALIYOT FELDSHER-AKUSHERI bo‘yicha

«JARROHLIK

NAMUNAVIY DASTURI

Kvalifikatsiya nomi: **Umumiy amaliyot feldsher-akusheri**
O‘quv rejadagi tartib raqami: **3.10.**
Ajratilgan soat: **108**

2021

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar :

G. Ismoilova Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi “Xirurgiya va reanimatsiya” fani yetakchi o‘qituvchisi.

S.Mingboyeva Hamshiralik ishi kafedrasi katta o‘qituvchisi, o‘quv bo‘limi uslubchis

Taqrizchilar :

M.M.Buvabekov Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	Jarrohlik
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	Jarrohlik fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Xirurgiya asoslari. Xirurgik ishni tashkil qilish - Xirurgiyada infeksiya tushishining oldini olish - Og‘riqsizlantirish - Qon ketish sindromi - Infuziya va transfuziya - Desmurgiya - Operatsiyadan oldingi davr - Operatsiyadan keying davr - SHikastlanish sindromi - YAllig‘lanish sindromi - “O‘tkir qorin” sindromi - Oyoq-o‘llarda qon aylanishi faoliyatining buzilish sindromi - Siydik ajratish faoliyatining buzilish sindromi - O‘smalar sindromi - Reanimatsiya asoslari. Terminal holatlar - Elementar o‘pka-yurak reanimatsiyasi - O‘tkir nafas yetishmovchiligi - O‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi - SHok holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya - Koma holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya - O‘tkirzaharlanish, cho‘kish, bo‘g‘ilish va boshqa shoshilinch holatlar
Bilim	1.Jarrohlik haqida tushuncha, jarrohlik fanining rivojlanish tarixi 2.Jarrohlik asboblar guruhlarini, jarrohlik infeksiyasini organizmga tushish va tarqalish yo‘llari, aseptika va antiseptika asoslarini, turli bog‘lamlar qo‘yish, infuziya va transfuziya tushunchasini, qon ketish va qon yo‘qotish og‘riqsizlantirish, umumiy narkoz, bemorni operatsiyaga tayyorlash,operatsiyadan oldingi va keyingi davr, operatsiyadan keyingi asoratlar, shikastlanish turlari va ularni davolash usullari, jarrohlik infeksiyasi va uning tasnifi, onkologik kasalliklarda jarrohlik amaliyoti, tibbiy hujjatlarning yuritilishi haqida yangi bilimlar shakllantirish.
Ko‘nikma	Xirurgik asboblarni ishlatish, zararsizlantirish, ularni sterilizatsiyaga tayyorlash. - Operatsiyadan oldin qo‘lni yuqumsizlantirish. - Operatsiya maydonini yuqumsizlantirish. - Qon ketishni vaqtinchalik to‘xtatish usullarini qo‘llash. - Qon yo‘qotgan bemorlarning ahvolini baholash. - Qon guruhlarini aniqlash, Rh-faktorni aniqlash. - Toza va yiringli jarohatlarga xirurgik ishlov berish. - Qoqsholga qarshi emlash. Tananing turli sohalariga bintli, durrachali bog‘lamlar qo‘yish. - Leykoplastirli bog‘lam qo‘yish. - Bog‘lamlarni almashtirish. - Drenaj orqali bo‘shliqlarni yuvish va dorilarni yuborish. - Shinali va gipsli bog‘lamlar qo‘yish, olish.

	Qovuqni kateterlash. - Shikastlanish shokida birinchi yordam ko‘rsatish. - Qon ketishni batamom tuxtatish usullari - Gospitalizatsiya Uchun ko‘rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etish.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Hamshiralik ishi, anatomiya , farmakologiya, lotin tili va tibbiy terminologiya
O‘qitishning tashkiliy shakli	N- nazariy ta’lim A- amaliy ta’lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar. MX - maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy, ixtiyoriy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	YOzma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Kirish.	Jarrohlik haqida tushuncha. Jarrohlik fanining rivojlanish tarixi. Qadimiy SHarq, o‘rta asr va zamonaviy jarrohlikning rivojlanishi va yutuqlarni. O‘zbekistonda jarrohlik fanining rivojlanishiga katta xissa qo‘shgan olimlarning tibbiyotga qo‘shgan hissalari. Umumiy jarrohlik amaliyotidan ajralib chiqqan zamonaviy tibbiy mutaxassisliklar: ginekologiya, onkologiya va boshqalar. Akusher va feldsherlarning asosiy ish shakllari. Jarrohlikda akusher va feldsherning tutgan o‘rni. Jarrohlik operatsiyasi tushunchasi va turlari.	**1**	**N 2**	
2	Jarrohlik ishini tashkil qilish	Jarrohlik bo‘limidagi tibbiy hujjatlarni to‘ldirish, bog‘lov va operatsiya xonalarini tozalash usullari, steril stol tayyorlash, umumiy va maxsus jarrohlik asboblar guruhini yig‘ish, zamonaviy dez.eritmalarni qo‘llash.	**6**	**A -4**	**2**
3	Jarrohlik infeksiyasining oldini olish	Jarrohlik infeksiyasi tushunchasi. Uning ekzogen va endogen yuqish va tarqalish yo`llari. Kasalxona ichidagi infeksiya tushunchasi, uning oldini olish chora-tadbirlari.	**10**	**NA 2/4**	**2**

		Aseptika tushunchasi. Sterilizatsiya tushunchasi, usullari va samaradorligini nazorat qilish. Jarrohlik asboblari, qo‘lqop, chok ashyolari sterilizatsiyasi. Antiseptika tushunchasi, usullari. Aseptika va antiseptikani joriy qilishga oid Sog‘liqni Saqlash Vazirligining yo`riqnomalari va buyruqlarini o‘rganish. Qo‘lni yuqumsizlantirishni klassik va zamonaviy usullari. Operatsiya maydoni va uni tozalash usullari. Tibbiyotda ishlatiladigan asosiy antiseptik dori-darmonlar, ularni ishlatish usullari bilan tanishish va retseptlar yozish. Bog‘lov ashyolaridan salfetka, gurunda, sharik tayyorlash, sterillash uchun bikslarga joylash usullari. Jarrohlik asboblari, rezina qo`lqoplar va chok materiallarini sterillashning zamonaviy usullari. Qaynatish, avtoklavda sterillash, sovuq usul va radiatsiya nurlari bilan yuqum-sizlantirish. Operatsiyadan oldin qo‘lni Spasakukotskiy-Kochergin va zamonaviy usullar bilan tozalash (pervomur eritmasi va boshqalar). Tibbiyot xodimlarini operatsiyaga tayyorlash: steril xalat va steril rezina qo‘lqoplarni kiyish. Operatsiya maydonini tozalash.			
4	Desmurgiya	Desmurgiya tushunchasi. Bog‘lam turlari. Bog‘lamlar qo‘yishning umumiy qoidalari. Bintning tuzilishi va bintlashning umumiy qoidalari. Boshga, bo‘yinga, yuzga, ko‘krak qafasiga, qorin sohasi, qo‘l-oyoq, chanoq va chov sohalariga turli bintli bog‘lamlar qo‘yish. Tananing turli sohalariga ro‘mol, elimli bog‘lam va elastik-to‘rsimon bintlarni qo‘yish. Oyoq sohasiga elastik bint bog‘lash yoki elastik paypoq kiydirishning umumiy qoidalari. Suspenzoriy va bandajlarni qo‘yish	**10**	**NA 2/8**	**4**
5	Infuziya va transfuziya	Qon quyish tarixi. O‘zbekistonda qon quyish xizmatini tashkil etish. Donorlik infuzion va transfuzion terapiyani zamonaviy jarrohlikda tutgan o‘rni. Ularni o`tkazishda doya va feldsherlarning ishtiroki. Agglyutinatsiya haqida tushuncha. Qon guruhi va Rh faktor haqida tushuncha. Ularni aniqlash usullari. Qon quyishga ko`rsatma va qarshi ko`rsatmalar. Qon quyishning bevosita va bilvosita usullari. Qonni konservatsiyalash, saqlash, joydan-joyga ko‘chirish. Qon fraksiyalari. Qonni quyishga yaroqliligini aniqlash. Qon quyish texnikasi, uchraydigan xatoliklar va asoratlar. Veneseksiya va venepunksiya. Qon va uning preparatlarini qo‘llash maqsadi. Infuzion terapiyada qo‘llaniladigan suyuqliklar tasnifi: parenteral ovqatlantirish, dezintoksikatsion, tuzli eritmalar va shokka qarshi suyuqliklar. Qon, uni preparatlarini yuborishni xujjatlashtirish. Qon guruhini standart zardoblar yordamida	**10**	**NA 6/8**	**4**

		aniqlash. Rezus faktorni ekspress usul bilan aniqlashda ishtirok etish. Kasallik tarixida qon guruhini va Rh-faktorini rasmiylashtirish. Donor qoni bilan retsepient qonining mos kelish sinamalarini aniqlash, Qon quyish. Qon quyish vaqtida va undan so`ng bemorlarni kuzatish: bemor axvolini klinik baholash, pulsni, arterial bosimni, tana haroratini aniqlash. Quyilgan qonni ras-miylashtirish. Qon, uning preparatlarini va qon o`rnini bosuvchi suyuqliklarni vena ichiga yuborish. Qon quyishda kuzatiladigan asoratlar: gemotransfuzion shok, sitratli shok, pirogen shok va boshqalarning oldini olish, birinchi yordam ko`rsatish, davolash xususiyatlari. Qon o‘rnini bosuvchi suyuqliklar qo‘llanganda uchraydigan: anafilaktik shok, allergik reaksiyaning oldini olish, birinchi tibbiy yordam ko`rsatish, davolash xususiyatlari, parvarish qilish			
6	Qon ketish sindromi.	Qon ketish tushunchasi, tasnifi. O`tkir qon yo`qotishning belgilari, tashhisoti: laborator tekshiruv, rentgenografiya, endoskopik tekshiruvlar. Qon yo`qotish darajalari. Qon ketishni vaqtincha va batamom to‘xtatish usullari. Qon ketishni to‘xtatish va qon yo`qotganda bemorlarni davolashda akusher va feldsherlarning o‘rni. Turli etiologiyadagi qon ketishlarda «Hamshira tashhisoti», birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish, davolash va parvarish qilish xususiyatlari. Qon ketishida uchraydigan asoratlar: o‘tkir va surunkali kamqonlik, soxta anevrizma, organ va to‘qimalarning bosilishi, koagulopatiyalar. Gemostatik dori-darmonlar. Vaqtincha qon to‘xtatish usullarini o‘rganish. Qo‘l ostidagi buyumlar va maxsus vositalardan foydalanish. Bog‘lov xonasi va operatsiya xonasida qon ketishni batamom to‘xtatish usullarini ko‘llashda qatnashish. Turli etiologiyadagi qon ketishlarda bemorlarga shoshilinch yordam ko‘rsatish va ularni tashish xususiyatlari. Qon yo`qotishda uchraydigan asoratlarda bemor holatiga baho berish va parvarishlash. Qon to‘xtatuvchi preparatlarning ishlatish miqdori, ishlatilish va yozilish tartibi.	**10**	**NA 2/8**	**4**
7	Og‘riqsizlantirish	Og‘riq va og‘riqsizlantirish haqida tushuncha. Anesteziologiya – jarrohlikning alohida mutaxassisligidir. Anesteziologiyada feldsherning vazifasi. Umumiy narkoz tushunchasi, bosqichlari. Umumiy narkozning ingalyasion, noingalyasion va kombinatsiyalash usullari. Narkoz apparatlari, turlari va tuzilishi. Umumiy narkozga ko‘rsatma va moneliklar. Bemorlarni narkozga va operatsiyaga tayyorlash. Premedikatsiya. Narkoz davomida anestezistning bemor holatiga to‘g‘ri baxo bera	**10**	**NA <u>2/4</u>**	**4**

		olishi. Narkoz vaqtida va undan keyin kuzatiladigan asoratlarning oldini olish, davolash. Narkoz varaqasining zarurati va uni yurg`izish qoidalari. Mahalliy anesteziya tushunchasi, usullari, mahalliy anestetik dori-darmonlar. Mahalliy anestetiklar bilan zaharlanish klinikasi, I-yordam ko‘rsatish, davolash, parvarishlash va oldini olish. Mahalliy anesteziyaning usullarini o‘tkazishda akusher va feldsherning ishtiroki.			
8	Operatsiyadan oldingi davr sindromi	Operatsiyadan oldingi davr, uning etaplari va maqsadlari. Rejali va shoshilinch operatsiyalarga ko`rsatmalar. Bemorlarni rejali operatsiyaga tayyorlash sistemalar bo`yicha tekshirib qo`shimcha kasalliklarni aniqlab korreksiya qilish. Bemorlarni shoshilinch operatsiyaga tayyorlashning xususiyatlari. Bolalar, qariyalar va quvvat- sizlangan bemorlarni operatsiyaga tayyorlash xususiyatlari. Operatsiya maydoni va uni tayyorlash (tuklarni olish). Bemorlarni turli instrumental tekshiruvlarga tayyorlash: rentgenografiya, endoskopik tekshiruvlar, UZD va boshqalar. Bemorlarni rejali va shoshilinch operatsiyaga tayyorlashda qatnashish: teri qoplamlarini tuklardan tozalash, tirnoqlarni olish, tozalovchi xo`qna, premedikatsiya o‘tkazish va boshqalar.	**10**	**NA -/2**	**4**
9	Operatsiyadan keyingi davr sindromi.	Operatsiyadan keyingi davr tushunchasi. Operatsiyadan keyingi davrdagi asoratlar: qon ketish, o‘tkir yurak va nafas yetishmovchiligi, eventratsiya, oqma yaralar, trombozlar, pnevmoniya, qusish, qabziyat, meteorizm, ko‘ngil aynashi, emboliyalarni aniqlash maqsadida bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, oldini olish, reabilitatsiya hususiyatlari. Bemorlarni operatsiya xonasidan palataga tashish, karavotga olib yotqizish. Bemor o‘rnini tayyorlash. Operatsiyadan keyingi davrda uchraydigan asoratlarda «Hamshira tashxisoti». Operatsiyadan keyingi davrda bemor holatiga baho berish. Operatsiya jarohatini mahalliy davolash, bog‘lamlarni instrumental yangilash, drenajlarni tozalash. Bemorlarni ovqatlantirish va parvarishida ishtirok etish.	**10**	**NA 2/2**	**6**
10	SHikastlanish sindromi	SHikastlanish tushunchasi. O‘zbekistonda travmatologik xizmat, uning vazifalari. SHikastlar tasnifi. SHikastlar: simptomatikasi, tekshirish va davolash usullari, oldini olish. YUmshoq, to`qimalarning yopiq, shikastlari: lat yeyish, bosilish sindromi, paylari cho‘zilishi va yirtilishi mahalliy belgilari, tashxislash, davosi, parvarish qilish reabilitatsiyasi. Kalla-miya shikastlari: bosh miyaning	**10**	**NA 4/8**	**6**

		chayqalishi va silqilishi — klinikasi, tashxislash, davosi, parvarishi va transportirovkasi. Suyaklar chiqishi. Suyaklar sinishi: tushunchasi, tasnifi, mahalliy belgilari, I-yordam ko‘rsatish xususiyatlari, davolash usullari, parvarishlash, oldini olish, reabilitatsiyasi. Ko‘krak qafasi va uning organlari shikastlari: kovurg‘alar va o‘mrov suyaklarining sinishi, o‘pka va yurak jarohatlari. Pnevmotoraks: ochiq, yopiq, klapanli turlarini tashhislash, klinik alomatlari. Umurtqa pog‘onasi va chanoq; suyaklari shikastlari. Jarohatlar: tushunchasi, turlari, simptomatikasi, davosi, parvarish qilish, bitish turlari, oldini olish, asoratlari. Kuyish tushunchasi, turlari, darajalari, I-yordam ko‘rsatish (kiyimlarini echish qoidasi), davolashni ochiq, yopiq, va jarrohlik usullari, parvarish qilish, oldini olish, reabilitatsiya o‘tkazish. Sovuq, olish tushunchasi, darajalari, davolash xususiyatlari, parvarishlash, oldini olish, reabilitatsiya. Qoqshol, quturish, gazli gangrena ka-salliklarining profilaktikasi. SHikastlangan bemorga birinchi yordam ko‘rsatish. Transport shinalaridan: Kramer, Ditrixc, Elanskiy, pnevmatik shinalarni qo‘llash. Bemorni transportirovka qilish xususiyatlari. Gips sifatini aniqlash usullarini o‘tkazish. Gipsli bint tayyorlash. Gipsli bog‘lamni qo‘yishning umumiy qoidalari. Gipsli bog‘lam qo‘yilgan sohani parvarish qilish. Skeletdan tortib qo‘yish uchun asboblar yig‘masini tayyorlash. Skeletdan tortib quyilgan bemor parvarishi. Jaroxatlarni I-lamchi jarrohlik yo`li bilan tozalash uchun asboblarni tayyorlash, unda qatnashish. Kuyish bo‘limi bilan tanishish. Bemorlarni bog‘lamlarini yangilashda shifokorga yordam berish. Kuygan bemorlarni ochiq, usulda davolash uchun karkas va o`rnini tayyorlash. Kuygan bemorlarni parvarishlash. Sovuq olgan bemorlarni parvarish qilish.			
11	YAllig‘lanish sindromi	Jarrohlik infeksiyasi tushunchasi, tasnifi. Turmushda va jarrohlikda yiringli kasalliklarning keng tarqalganligi. YAllig‘lanishning 5 ta asosiy mahalliy belgilari. YAllig‘lanish belgilari bilan kuzatiladigan xirurgik kasalliklar: chipqon, xo‘ppoz, absess, flegmona, limfangit, limfadenit, gidroadenit, mastit, saramasli yallig`lanish: sabablari, mahalliy belgilari, davolash va parvarishlash xususiyatlari. Umumiy jarrohlik infeksiya — sepsis. O‘tkir anaerob infeksiyasi tushunchasi. Gazli gangrena — qo`zg‘atuvchilari, turlari, davolash va parvarishlash xususiyatlari, spetsifik profilaktikasi. Qoqshol-o‘tkir spetsifik anaerob infeksiya. SHifoxona ichida	**4**	**NA <u>4/6</u>**	**4**

		anaerob infeksiyaning tarqalishini oldini olish epidemiologik chora-tadbirlari. O‘tkir va surunkali spetsifik infeksiya. Quturish, kuydirgi, suyak va bo‘g‘im sil kasalliklari: sabablari, klinik belgilari, davolash va parvarishlash xususiyatlari, oldini olish Jarrohlik infeksiyasi va sepsis alomatlari bo‘lgan bemorlarni parvarishlash xususiyatlarini aniklash. Yiringli bo‘shliqlarni drenajlash uchun jihozlarni tayyorlash, uni o‘tkazishda jarrohga yordam berish. Qoqshol, gazli gangrena bo‘lgan bemorlarni parvarishlash xususiyatlarini o‘rganish. Anaerob infeksiyali bemorlarni bog‘lamlarini instrumental yangilash, bog‘lovxona va operatsiya xonalarida batamom tozalash o‘tkazishda ishtirok etish.			
12	“O‘tkir qorin og‘rig‘i” sindromi	«O‘tkir qorin og‘rig‘i» sindromi tushunchasi, uni keltirib chiqaruvchi sabablar: – qorin bo‘shligi a’zolarining yallig`lanish kasalliklari; – destruktiv kasalliklar; – g‘ovak organlarining obstruktiv kasalliklari; – qorin bo‘shligi a’zolarida qon aylanishning buzilishi; – me’daning funtksional kasalliklari; – qorin shikastlari: qorin bo‘shlig‘i a’zolari va to‘g‘ri ichakning o‘tkir jarrohlik kasalliklari. Bemorlarni instrumental tekshirish (rentgenografiya, endoskopiya, rektomanoskopiya, UZD) usullari. Qorin bo‘shlig‘i a’zolari patalogiyasida bemorlarga 1-tibbiy yordam ko‘rsatish va kasalxonaga gospitalizatsiya qilishda akusher va feldsherning o‘rni. Peritonit: tushunchasi, turlari, simptomatikasi, davosi. To‘g‘ri ichak kasalliklari — bavosil, poliplar, sabablari, klinik alomatlari, tashhisoti, davo usullari. Bemorlarni shoshilinch operatsiyaga tayyorlash. Operatsiyadan keyingi davrda bemor holatiga baxo berish. Operatsiyadan keyin uchrashi mumkin bo‘lgan erta va kechki asoratlarning oldini olish, davolash, parvarish qilish xususiyatlari. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlash, unda qatnashish. Mavzuga oid bemorni parvarishlash elementlarini o‘rganish: bog‘lamlarni yangi- lash, drenaj, mikroirrigator, gastrostoma, kolostomalarning parvarishi, kiyim va oqliklarni almashtirish, yotoq yaralarning oldini olish. Bemorlarni nazogastral zond orqali va parentral ovqatlantirish. Laparotomiya uchun asboblar yigindisini yig‘ish. Laparoskop, endoskop, rektoskop, rektomanoskop tuzilishi bilan tanishish va ishga tayyorlash. Laparotsintez	**4**	**NA 6/4**	**6**
13	Oyoqda qon aylanishining	Oyoqda qon aylanishining buzilishi kasalliklari. Arteriya tomirlari kasalliklari: obliteratsiyalovchi	**4**	**NA 2/2**	**4**

	buzilishi sindromi.	endoarterit va ateroskleroz etiologiyasi, klinik belgilari, diagnostikasi, davolash usullari, «Hamshira tashhisi», parvarish qilish, asoratlari, oldini olish. Vena tomirlari kasalliklari: venalarining varikoz kengayishi, etiologiyasi, mahalliy simptomlari, diagnostikasi, davo usullari, «Hamshira tashhisi», parvarish kilish, asoratlari, oldini olish. Venalarning varikoz kengayishida Troyanov-Trendelenburg, Delba-Pertes sinamalarini o‘tkazishni kuzatish, tug‘ri ichak va qinning tekshiruvini o‘tkazish. Elastik bint va elastik paypok, ko‘llash. Trofik yarali bemorlarni parvarishlash			
14	Siydik ajratib chiqarish faoliyatining buzilishi sindromi	Urologik kasalliklarning asosiy simptomlari, tekshirish usullari: ob’ektiv, sub’ektiv, laborator, instrumental (sistoskopiya, xromotsistografiya va boshqalar). Buyrak kasalliklari: paranefrit, tosh kasalligi, gidronefroz, pionefroz shikastlari — etiologiyasi, klinikasi, diagnostikasi, hamshira tashhisoti, 1-yordam, davolash usullari, parvarishlash, oldini olish. Gemodializ. Prostata bezi kasalliklari: prostatit va prostata bezi adenomasi — sabablari, klinik belgilari, diagnostika usullari, «Hamshira tashhisi», 1-yordam, davolash usullari, parvarishlash, oldini olish. O`tkir siydik tutilishi — sabablari, klinik belgilari, tashhisoti, 1-yordam davolash usullari, parvarishlash, oldini olish. Jinsiy olat kasalliklari: fimoz va parafimoz — sabablari, klinik belgilari, diagnostika usullari, «Hamshira tashhisi», 1- yordam, davolash usullari, parvarishlash, oldini olish. Urologik bemorlarni tekshirishdagi maxsus usullar bilan tanishtirish, ularni o‘tkazishni kuzatish. Siydik tanosil sistemasi xastalangan bemorlardan peshob yig‘ish qoidalarni o‘zlashtirish. Qovuqni yuvish va kateterizatsiyasini o‘tkazishni o‘zlashtirish. Qovuq punksiyasi va eritsistotomiyani o‘tkazishda ishtirok etish. Sistoskopning tuzilishi bilan tanishish va ishga tayyorlash.	**4**	**NA 2/2**	**4**
15	O‘smalar sindromi.	O‘sma: tushunchasi, etiologiyasi, havfli va havfsiz turlari, asosiy va zamonaviy tashxisotlari – UZD, kompyuterli tomografiya, endoskopik tekshiruvlar, rentgenografiya. O‘smalarning garmonal, kimyoterapevtik, jarrohlik, gipertermik, nur bilan davolash va kombinatsiyalangan usullari. Rak oldi kasalliklari. O‘smalarni oldini olish-dispanserizatsiyadan iborat. Ko‘krak bezi, qorin bo‘shlig‘i a’zolarining o‘smalari. Limfagranulomatoz belgilari, tashhisoti, davolash. Onkologiyada tibbiy deontologiya.	**5**	**NA 2/2**	**4**

		Bemorlarni instrumental tekshiruvlarga tayyorlash va ularda katnashish. Bemorlarni parvarishlash: yotoq yaralarining oldini olish va davolash, kolostoma, epitsistostomiya, ileostomalarning parvarishlashini o‘tkazish, ovqatlantirish, operatsiya jarohatiga qo‘yilgan bog‘lamlarni yangilash. Kasalliklarni tashhislashda, davolash muolajalarida akusher va feldsherning tutgan o‘rni.			
16	**Tyg‘ma nuqsonlar**	Tyg‘ma nuqson haqida tushuncha, sabablari. Tug‘ma nuqsonlardan: maymoqlik, qiyshiq, bo‘yinlik, son suyagining tug‘ma chiqishi, to‘g‘ri ichak atreziyasi, gidrotsefaliya va boshqalarning sabablari, klinik alomatlari, diagnostikasi, operativ davosini o‘tkazishda akusher va feldsherning ishtiroki. Mavzuga oid bemorlarni namoyish qilish. Bemorlarni turli instrumental tekshiruvlarga tayyorlash va ularni o‘tkazishda ishtirok etish. Bemorlarni operatsiyadan so‘ng parvarishlash. T**ug‘ma** maymoqlikni operativ davolash uchun Illizarov xalqalari va spitsalarini tayyorlash va unda qatnashish. Tug‘ma bo‘yin qiyshikligida gipsli bog‘lam qo‘yishda ishtirok etish.	**2**	**NA 2/2**	**2**
Jami			**108**	**108(NA)**	**54**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nimkmalarini baholash

O‘quv dastur asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nimalar ichki nazorat boyicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usulari yozma, ogzaki, savol - javob test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savolari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekistodavlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 25 dekabrdagi PQ-3440-son «2018 — 2022 yillar davrida bolalarda tug‘ma va irsiy kasalliklarni barvaqt aniqlash Davlat dasturi to‘g‘risida»gi qarori 31iyul 2018 g.

2. Umumiy xirurgiya (Oripov O‘.O., Karimov SH.N.) - 1994 y

3. Bolalar urologiyasi (I.A.Axmedjanov, B.U. Sobirov)- 2003 y
4. V.N.CHernov. Obshaya xirurgiya Prakticheskie zanyatiya: Uchebnoe posobie dlya vuzov 2005- 2010 g.
5. V.K. Gostishev. Obshaya xirurgiya 2006 g.
6. *S.N.Muratov.* «Xirurgik kasalliklar». Toshkent. Ibn Sino. 1989.
7. *U. O. Oripov.* «Umumiy jarrohlik». Toshkent. Ibn Sino. 1994.
8. Uxod za xirurgicheskimi bolnыmi. Uchebnoe posobie dlya studentov med.institutov. Pod red. prof. V.A. Privalova. CHelyabinsk, 1992

Qo‘shimcha adabiyotlar

1.Gostiщev V.K. Infeksii v xirurgii: rukovodstvo 2007 g
2. U. O. Oripov. «Umumiy jarroxdik». Toshkent. Ibn Sino. 1994.
3.Barxatova N.A., Privalov V.A. Sepsis v xirurgii Uchebnoe posobie- 2011g

Internet saytlari

1. https://library.tma.uz/index.php/ziyonet/doc_details/2376-umumij-khirurgiya-oripov-o-karimov-sh-n-1994
2. http://gps.med.tma.uz/
3. www.medlook.ru
4. www.medbok.ru
5. www.medicum.ru
6. www.ziyonet.uz;
7. www.bilim.uz;
8. www.gov.uz;
9 www.lex.uz
10.library.tersu.uz

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘rta maxsus (texnikum) professional ta’limn

5.71.01.01-Feldsher-akusherlik ishi

UMUMIY AMALIYOT FELDSHER-AKUSHERI
mutaxasissligi bo‘yicha
Reanimatsiyada fanidan

NA’MUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	1.Umumiy amaliyot feldsher akusheri (bo‘lim)
O‘kuv rejadagi tartib rakami	**3.11.**
Ajratilgan soat	72

Toshkent – 2021

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

“ Xirurgiya va reanimatsiyada xamshiralik ishi”
kafedra mudiri SH.T. Mirzayeva
“Xirurgiya va reanimatsiyada xamshiralik ishi”
kafedra yetakchi o‘qituvchisi G.K. Razzokova

Taqrizchilar:

Toshkent tibbiyot akademiyasi normal
Patologik fiziologiya kafedrasi assistenti
t.f.n.Mirzayev D.A.

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Reanimatsiyada hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	**9**
Dasturning maqsadi	Reanimatsiya asoslari fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish(o‘qitish) natijalari	1.Reanimatsiya asoslari fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish; 2.Reanimatsion kasalliklarni xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o‘rganadi. 3.Reanimatsiya va intensiv terapiyani o‘tkazish chora tadbirlarini amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirish
Bilimlar-	Anesteziologiya - reanimatologiya bo‘limida sanitar- gigiyenik tartib, aseptika va antiseptika – Ingalatsion narkoz apparatlarini, respiratorlarni, jihozlar va moslamalarni zararsizlantirish – Narkoz va nafas apparatlarini ishlatish qoidalari – Apparatlar bilan ishlaganda texnika xafsizligi qoidalari – Narkoz nazariyasi – Bemorlarni anesteziya va operatsiyaga tayyorlash – Bemorni anesteziyaga bevosita tayyorlash – Operatsiya va anesteziya vaqtida monitoring o‘tkazish – O‘tkir nafas yetishmovchiligida reanimatsiya O‘tkir yurak-qon tomir yetishmovchilligida reanimatsiya – SHok holatlarida reanimatsiya – Koma holatlarida reanimatsiya - O‘tkir zaharlanish, suvda cho`kish, bo‘g‘ilish va boshqa shoshilinch holatlarda reanimatsiya
Ko‘nikmalar	Traxeostomiya – Konikotomiya – Traxeya intubatsiyasi – Laringial niqobni qo‘llash – Giperbarik oksigenoterapiya – Qo‘ziqorindan zaharlanish – Psixotrop dorilardan zaharlanish – Ishqorlar bilan zaharlanish – Elektrdan jarohatlanish – CHo‘kishda shoshilinch yordam – Endotraxeal va endobronxial umumiy anesteziya - Laparoskopik operatsiyalarda og‘riqsizlantirish
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fanning nomi	**“**Hamshiralik ishi ”, «Farmakologiya va retseptura» “Yuqumli kasalliklar ”
O‘qitishning tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg‘ulot.

Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Reanimatsiya va intensiv terapiya haqida tushuncha. Reanimatsiya va intensiv terapiya bo‘limlarini tarkibi va vazifalari. Terminal holatlar.	Reanimatsiya va intensiv terapiya haqida tushuncha. Reanimatsiya va intensiv terapiya bo‘limlarini tarkibi va vazifalari bilan tanishish. Intensiv terapiyani o‘tayotgan bemorlarni jismoniy va ruxiy holati. Intensiv kuzatuv apparatlaridan foydalanish holda bemorlarni nazorat qilish. Terminal holat sabablarii, bosqichlari, klinik belgilari. Bemorlarni kon bosimi, pulsi, nafas olish soni, tana haroratini o‘lchash va ko‘z qorachig`ining yorug`likga reaktsiyasini aniqlash Havo o‘tkazgichlardan foydalanish .Xujjatlarni yuritish. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrug`i asosida.	12	NA 6/6	4
2	Elementar o`pka – yurak reanimatsiyasini o`tkazish	Bemorni elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasiga tayyorlash. Elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasi o‘tkazishni o‘zlashtirish.YUqori nafas yo‘llari o‘tkazuvchanligini ta`minlash. O‘pkaga sun`iy nafas berish usullari. YUrakni massaj **q**ilishdagi xatoliklar va ularni oldini olish. Elementar o‘pka –yurak reanimatsiyasi samoradorligini aniqlash. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrug`i asosida.	8	A8	4
3	**O‘**tkir nafas yetishmovchiligida	**O‘**tkir nafas yetishmovchligi haqida tushuncha.	10	NA 4/6	4

	reaniamatsiya va intensiv terapiya	**O‘**tkir nafas yetishmovchligi sabablari klinikasi .Patologik nafas turlari.Gipoksiya giperkapniya bradipnoe taxipnoe holatlarida intensiv terapiya. Traxeostomiya, konikotomiya. Oksigenoterapiya. O‘pkaga sun’iy nafas berish apparatlari. Mazkur mashg‘ulot klinika oldi amaliyot xonasida o‘tkazilishi maqsadga muvofiq. Sun’iy nafas oldiruvchi meditsina ashyolari va ularni tayyorlab, mulyajda qo‘llash. Kekirdak intubatsiyasiga ko‘rsatma va intubatsiya uchun asboblar to‘plamini tayyorlash. Sun’iy nafas berish apparatlarini ishchi holatiga keltirish, germetikligini tekshirish. Ishlatilgan asboblarni yuvish va sterillashga tayyorlash. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrug`i asosida.			
4	O‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligi	O‘tkir yurak yetishmovchligi sabablar, klinik formalari va belgilari. Aritmiyalar. O‘tkir yurak yetishmovchligida qo‘llaniladigan reanimatsiya va intensiv terapiya. Defibrillyatsiya haqida tushuncha Mavzu bo‘yicha bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. EKG o‘tkazishda ishtirok etish. Bemorlar holatini kardiomonitorda kuzatish. O‘tkir yurak-tomir yetishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiya choralari. Defibrillyatorni ishga tayyorlash. YUrak to‘xtaganda reanimatsiya. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya qilish hamda utilizatsiya qilish SANpin 03.42.17. buyrug`i asosida.	12	NA 6/6	4
5	SHok holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya	SHok haqida tushuncha. SHok turlari. SHok sabablariga ko‘ra klinik manzarasi. Turli etiologiyali shoklarda (anafilaktik shok, kardiogen shok ,travmatik shok,gipovolemik,septik va infeksion – toksik shoklar) kechiktirib bo‘lmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. SHok holatidagi bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. qon bosimi, puls, nafas olish tezligini o‘lchashni; SHokda kechiktirib bo‘lmaydigan yordam tadbirlarini o‘tkazishni; Gemodinamik varaqani to‘ldirishni.	10	NA 4/6	4

6	Koma holatlarida reanimatsiya va intensiv terapiya	Koma haqida tushuncha. Turlari koma holatlarida (giperglikemik koma ,gipogligemik koma, jigar komasi va uremik komalar). sabablariga ko‘ra klinik manzarasi. Turli komalarni laborator diagnostikasi. Ularda kechiktirib bo‘lmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. Koma holatiga tushgan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Komada kechiktirib bo‘lmaydigan yordam tadbirlarini o‘tkazishni; Koma holatidagi bemorlarni namoyish etish. Gemodinamik kuzatuv o‘tkazish va qayd etish. Koma holatlarida intensiv terapiya o‘tkazishda qatnashish. Bemorlarni parvarishlash.	4	NA 2/2	4
7	O‘tkir zaharlanish, cho‘kish, bo‘g‘ilish va boshqa shoshilinch holatlar.	Zaharlanish haqida tushuncha. O‘tkir ekzogen zaharlanish sabablari va turlari. Zaharlanish natijasida organizmda kelib chiqadigan patologik holatlar. CHo‘kish, bo‘g‘ilish va zaharlanishlarda kechiktirib bo‘lmaydigan yordam va reanimatsiya tadbirlari. Intensiv davolash xususiyatlari, infuzion terapiya, detoksikatsiya. Zaharni organizmdan zudlik bilan chiqarish usullarini o‘rganish va mashq qilish. Me’dani yuvish. Me’daga og‘iz va burun orqali zond kiritishni; Oshqozonni yuvishni; YUqori nafas yo‘llarini tozalashni; Tozalovchi va sifonli huqnalarni o‘tkazishni. Antidotlarni yuborish. Gemodinamik varaqani to‘ldirish. Bemorni parvarishlash. Ishlatilgan jixozlarni zararsizlantirish SANpin 03.42.17. buyrug`i asosida.	6	NA 2/4	4
8	Eklampsiyada reanimatsiya va intensiv terapiya	Eklampsiya oldi holati va eklampsiya haqida tushuncha.Eklampsiya sabablari , belgilari va diagnostikasi .Eklampsiya asoratlari ; O‘pka shishi va miyaga qon quyilishida	4	NA 2/2	2

		reanimatsiya va intensiv terapiya o‘tkazish. . Gemodinamik varaqasini to‘ldirish. Bemorni parvarishlash.			
9	O‘ta xavfli yuqumli kasalliklarda reanimatsiya va intensiv terapiya	O‘ta xavfli yuqumlikasalliklarni turlari,yuqish yo‘llari, belgilari, diagnostika va davolash.Epidemiya va pandemiya tushunchalari. Vaksinatsiyalar. O‘ta xavfli yuqumli kasalliklarni profilaktikasi. Bakterialogik tekshiruvlarga material yig‘ish. Regidratatsiya o‘tkazish.Burundan surtma olish algoritmi. Pulsoksimetr ishlash prinsipi.Saturatsiyani aniqlash. O`lat, vabo va koronavirus (COVID-19)kasalliklarida reanimatsiya va intensiv terapiya o‘tkazish. 058 formani to`ldirish. Ishlatilgan jixozlarni zararsizlantirish SANpin 03.42.17. va 03.72.20. buyrug`i asosida gemodinamik varaqani to‘ldirish. Bemorni parvarishlash	4	NA 2/2	2
Jami:			72	72	36

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi davomida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etilgan adabiyotlar ro‘yxati:

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan engoliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”2017

Asosiy adabiyotlar:

1. Hamraev A.J., Alimov A.V., A’zamxo‘jaev T.S. “Xirurgiya va reanimatsiya asoslari”. Toshkent, “Zar qalam” nashriyoti, 2005 yil.

2. Ziyayeva M.F.,Hamedova M.A., Mirrahimova G., Murodova R.T. “Jarrohlikda hamshiralik ishi» O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi nashriyoti, Toshkent, 2005 yil.

3. Muxtorov M.X., Qaxxorov I.K. “Reanimatsiya asoslari” Toshkent, “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2005 yil.

Internet manbalari:

1.www.medlook.ru
4. www.medbok.ru
5. www.medicum.ru
6. www.medtext.ru
7. www.medkniga.ru
8. www.cardioline.ru
9. www:http://buks.ru/book;
10.www.ziyonet.uz;
11.www.lex.uz;
12.www. cardiosite.ru;
13.www. cardiologia.ru;
14.www.bilim.uz;
15.www.gov.uz;

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING

0.71.01.00- Davolash ishi

5.71.01.01-“Umumiy amaliyot feldsher – akusher ” mutaxassisligining

Akusherlik fanidan

O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiyalar nomi:	Umumiy amaliyot feldsher akusheri
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.12
Ajratilgan soat:	108

Toshkent -2021

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Usmonova Xolida Anvarovna. YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi yetakchi o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

N.A.Nurmatova

YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturiga qo‘yiladigan talablar

O‘quv dasturining nomi	**Akusherlik**
Ajratilgan soat	108
Mavzular soni	14
Dasturning maqsadi	**-“**Akusherlik” fani akusherlik va ginekologik yordam ko‘rsatish muassasalari, qishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar, xotin-qizlar maslahatxonalarida ishlay oladigan yuqori malakali mutaxassislar feldsher - akusherini tayyorlashni; – -Homilador, tug‘uvchi va tukkan ayollarning fiziologik xususiyatlari haqida bilimlarini shakllantirish; -Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklarda shoshilinch yordam ko‘rsatish.; -Homilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning patologik holatlarida yordam ko‘rsatish; - Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik, homiladorlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari. -Bola tashlash, chala tug‘ish, muddatidan o‘tgan homiladorlikda feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami. - Homiladorlikning ikkinchi yarmida qon ketishida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami – Tug‘ruq. Tug‘ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsher - akusherning vazifalari – Homilaning noto‘g‘ri vaziyatlari. Tor chanoqlar haqida bilimlarini shakllantirish; – Akusherlik shikastlarida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami. – Yo‘ldosh tug‘ilishi va kichik chilla davri patologiyasi va terminal holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish. – Chilla davri fiziologiyasi va patologiyasida feldsher - akusherning vazifalari. – Yangi tug‘ilgan chaqaloq fiziologiyasi va patologiyasida feldsher - akusherning vazifalari.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	**-“**Akusherlik” fani homilador, tug‘uvchi va tuqqan ayollarning fiziologik xususiyatlari va muammolarini o‘z vaqtida aniqlashni o‘rgatish; - Homilador, tug‘uvchi va tukkan ayollarning fiziologik xususiyatlari haqida bilimlarini shakllantirish; -Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik, homiladorlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari. - Akusherlik shikastlarida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordamni -YAngi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo‘yicha bilim, malaka, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish; -Fanni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog‘liklikka o‘rgatish.
Bilim	O‘zbekiston Respublikasida akusherlik va ginekologik yordam ko‘rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi. Tug‘ruq majmualarida septik kasalliklarning oldini olish – Ayollar jinsiy a’zolarining anatomiyasi va fiziologiyasi. Xayz sikli – Homiladorlik fiziologiyasi va diagnostikasi. Homiladorlarni parvarish

	qilish. – Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklarda shoshilinch yordam ko‘rsatish. – Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlarni parvarish qilishda feldsherning vazifalari. – Bola tashlash, chala tug‘ish, muddatidan o‘tgan homiladorlik. – Homiladorlikning ikkinchi yarmida qon ketishida feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami. – Tug‘ruq. Tug‘ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsherning vazifalari. – Homilaning noto‘g‘ri vaziyatlari. Tor chanoqlar. – Akusherlik shikastlari. – Yo‘ldosh tug‘ilishi va kichik chilla davri patologiyasi. Terminal holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish. – Chilla davri fiziologiyasi va patologiyasi. – Yangi tug‘ilgan chaqaloq fiziologiyasi va patologiyasi.
Ko‘nikma	Katta chanoqning tashqi o‘lchamlarini o‘lchash (diagonal konyugata, chin konyugata). Solovev indeksini o‘lchash.Homilador ayolni antropometrik va instrumental tekshirish. - Homiladorlik muddatlarini aniqlash. Homilaning bachadondagi holati va homila yurak urishini eshitish va baholash. - Normal tug‘ruqni qabul qilish. Yo‘ldoshni ko‘zdan kechirish. - Yo‘qotilgan qon miqdorini hisoblash; - Hamkorlik tug‘riqlari. - YAngi tug‘ilgan chaqaloqni parvarish qilish. Yangi tug‘ilgan chaqaloq antropometriyasi. Yangi tug‘ilgan chaqaloqni ko‘krak suti bilan ovqatlantirish. - Apgar shkalasi bo‘yicha yangi tug‘ilgan chaqaloqning holatini baholash. Tuqqan ayolni parvarish qilish. **Quyidagi holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish:** - homiladorlik va tug‘ruq vaqtida qon ketishida; - preeklampsiyada; - eklampsiya xurujida.
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Hamshiralik ishi Pediatriya Terapiya Jarrohlik Reanimatsiya Ginekologiya va reproduktiv salomatlik
O‘qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim; NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX maxsus xonalardagi mashg‘ulot

Dasturga Aqo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	Yozma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko‘nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qiskacha mazmuni	Jami	O‘qitishning tashkiliy	Mustakil ta’lim
1	**O‘zbekiston Respublikasida akusherlik va ginekologik yordam ko‘rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi. Tug‘ruqxona majmualarida kasalxona ichki infeksiyalarni oldini olish.**	Akusherlik fani haqida tushuncha. Onalik va bolalikni muhofaza qilishga oid davlat qonunlari va qarorlari haqida malumot oladilar. Akusherlik va ginekologik yordam ko‘rsatish muassasalarida feldsher - akusherning tutgan o‘rni, vazifalari, ma’naviy qiyofasi. Akusherlik va ginekologik yordam ko‘rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi tarkibi, xususiyatlari. Aseptika va antiseptika haqida tushuncha. Epidemiyaga qarshi sanitar-gigienik tartiblar haqida ma`lumot oladilar. Qo‘lni yuvish (zararsizlantirish). Ishlatiladigan asbob-anjomlarni zararsizlantirishni amalga oshiradilar. Bog‘lov materiallarini tayyorlashni o‘rganadilar. Dezinfeksiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo‘llash. Biksga asbob-anjomlarni joylash va sterillashni amalga oshiradilar.	4	N.A 2/4	2
2	**Ayollar jinsiy a’zolarining anatomiya va fiziologiyasi.**	Ayolning tashqi va ichki jinsiy a’zolari tuzilishi va vazifalari haqida ma`lumot oladilar. Qinning tozalik darajalari. Tashqi jinsiy a’zolarni ko‘zdan kechirishni o`rganadilar. Qin ko‘zgulari yordamida va bimanual tekshiruvga bemorni tayyorlashni o`rganadilar.	6	N.A 2/4	2
2.1	**Ayollar jinsiy a’zolarining anatomiya va fiziologiyasi. Mo‘tadil (normal)**	Mo‘tadil (normal) hayz ko‘rish davri. Ayol hayoti davrlari va ayol gigienasining xususiyatlari haqida malumot oladilar. O‘quvchilar bemorlardan anamnez	6	N.A 2/4	2

	hayz ko‘rish davri.	yig‘adilar, o‘qituvchi nazoratida bemorlarni umumiy tekshirishda ishtirok etadilar, ko‘rikka kelgan ayollarni tekshirish jarayoni o‘tkazilayotgan vaqtda kuzatib turadilar. Ishlatilgan asbob anjomlarni zararsizlantirishda yordam beradilar. Chanoqning tashqi o‘lchamlarini o‘lchaydilar.			
3	**Homiladorlik fiziologiya va diagnostikasi. Homiladorlikni erta muddatlarda aniqlashda feldsher - akusherning vazifalari.**	Urug‘lanish va payvandlanish. Ayol organizmida homiladorlik tufayli ro‘y beradigan fiziologik o‘zgarishlar. Tashqi muhit zararli omillarining embrion va homilaga ta’siri, homila rivojlanishidagi kritik davrlari haqida malumot oladilar. Homilador va tuqqan ayol shaxsiy varaqasining pasport qismini to‘ldirish. Almashuv varaqasining pasport qismini to‘ldirish. Patronaj varaqasini to‘ldirish. Homiladorlarni erta dispanser kuzatuviga olishni (homiladorlikning 12chi haftasigacha) va uyda patronaj nazoratini muntazamligini ta’minlash. Homilador ayollarni tana vaznini va bo‘yini o‘lchashni o‘rganadilar. Tashqi akusherlik amallarini o‘tkazish. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.	6	N.A 2/4	2
3.1	**Homiladorlik fiziologiya va diagnostikasi. Homiladorlikni kechki muddatlarda aniqlashda feldsher - akusherning vazifalari**	Xomiladorlik belgilarini va muddatini aniqlash. Balog‘atga yetmaganlarda homiladorlik muammolarini o`rganadalar. BTSYO muassasalarida homiladorlarga antenatal parvarishni ta’minlash haqida malumot oladilar. “Onalar maktabi”da homiladorlar bilan shug‘ullanish dasturini(BTSYO muassasalarida homiladorlar antenatal parvarishi va tibbiy yordam ko‘rsatish standart (YUNISEF))ni o‘rganadalar Homilaning yurak urishini tekshirish va uni baholashni o‘rganadilar. Qorin aylanasini o‘lchash. Bachadon tubi balandligini o‘lchashni o‘rganadalar. Gravidogrammani rasmiylashtirishni amalga oshiradilar. Homilador ayollarda Solovev indeksini aniqlash. Homiladorlik va tug‘ruq muddatini aniqlash. Sut bezlarini emizishga tayyorlashni amalga oshiradilar.	6	N.A 2/4	2
4	**Tug‘ruq. Tug‘ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda**	Tug‘ruq, tug‘ruq xabarchilari, tug‘ruq davrlari vatug‘ruqning haydovchi kuchlarihaqida tushunchaga zga bo‘ladilar. Tug‘ruqning I davrini klinik kechishi va uni boshqarish, tug‘ruqni og‘riqsizlantirish,	6	N.A 2/4	2

	feldsher - akusherning vazifalari.	SSVning amaldagi buyruqlarning qo‘llanilishi, hamkorlikdagi tug‘ruqning afzalligini o‘rganadilar. Tug‘ruqning II davri kechishini va III davrini faol olib borishni ahamiyatini o‘rganadilar Tug‘ruq majmuasida o‘quvchilar homilador va tug‘uvchi ayolni qabul qilishni, tug‘ruq tarixining pasport qismini to‘ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o‘rganadilar. O‘quvchilar tug‘ruqning birinchi davrida arterial qon bosimini o‘lchashadi, pulsni sanashadi, homilaning yurak urishi eshitib ko‘rishadi va tug‘ruq faoliyatiga baho beradilar. Tug‘ruqda yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar.			
4.1	**Tug‘ruq biomexanizmi haqida tushuncha. Normal tug‘ruq biomexanizmi.**	Tug‘ruq biomexanizmi haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Tug‘ruqning kechishida feldsher - akusherning vazifalari,chaqaloqni birlamchi artib-tozalashni o‘tkazish, Apgar shkalasi bo‘yicha baholash, issiqlik zanjirini qo‘llashning mohiyatini o‘rganadilar. Tug‘ruqning ikkinchi davrida tug‘ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. Tug‘ruq biomexanizmini fantomda bajarib o‘rganishadi. Yangi tug‘ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo‘yicha baholashni o‘rganadilar. O‘quvchilar tug‘ruqning uchinchi davrida AQB o‘lchash, pulsni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashdava tug‘ruqning III davrini faol olib borishda, tug‘ilgan plansentaning butunligini tekshirishda, tug‘ruqda yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar.	4	N.A 2/4	4
5	**CHilla davri fiziologiyasi va patologiyasi. Ayollarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari.**	Chilla davri haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Chilla davrida jinsiy a’zolardagi o‘zgarishlar, bachadon involyusiyasi, loxiya va uning turlarini, tuqqan ayolni kuzatish va parvarishlashni o‘rganadilar. Kasalxona ichidagi septik kasalliklarning tarqalishi va ularning oldini olish,mastit bilan kasallangan ayollarni parvarishlash, xonalarni joriy tozalash va uning ahamiyati. Kasallangan ayollarni davolash va parvarishlashni o‘rganadilar. Mashg‘ulot tug‘ruqdan keyingi bo‘limda o‘tkaziladi: O‘quvchilar chilla davri bo‘limi, palatalarning tartib-qoidalari	4	N.A 2/4	4

		bilan tanishadilar. Tuqqan ayolarni parvarishlashda qatnashadilar. Ko‘krakni ketma ket tutishni ahamiyati to‘g‘risida suhbatlar o‘tkazishadi. Shifokor tomonidan o‘tkaziladigan tekshiruvda ishtirok etishadi, ko‘rsatmalarni yozib borishadi, tuqqan ayollarni ko‘rikdan o‘tkazishadi, shifokor ko‘rsatmasini bo‘lim akusheri bilan birgalikda bajarishadi. Sut bezlarini parvarish qilish, sutni sog‘ib olishni o‘rganishadi. Ko‘krak uchi yoriqlarini va mastitni davolashda hamda chilla davri gimnastikasini o‘tkazishda ishtirok etishadi			
6	**YAngi tug‘ilgan chaqaloq fiziologiyasi va patologiyasi. CHaqaloqlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari.**	Chaqaloqlik davri to‘g‘risidagi tushuncha, tug‘ruqdan so‘ng dastlabki ikki soat ichida ko‘krak bilan boqish va uning ahamiyati, YUNISEF tomonidan berilgan tavsiyalarni o‘rganadilar. Chaqaloqlarni emlash va uning ahamiyati, “Xavfsiz immunizatsiya” (YUNISEF). Faqat ona suti bilan boqish, chaqaloqning rivojlanishi va o‘sishidagi o‘rnini o‘rganadilar. Chaqaloqlik davri kasalliklari to‘g‘risidagi tushuncha, turlari, klinik kechishi, davolash va profilaktikasi haqidagi tushunchaga ega bo‘ladilar. Amaliy mashg‘ulot ona va bola birga yotadigan palatalarda, ularni parvarishlash, oziqlantirish, emlash jarayonlarida qatnashish, hamshiraga yordamlashish, tug‘ruq blokida esa chaqaloqlarni birlamchi artib tozalash, onadan ajratish, qindikni ikkilamchi kesib bog‘lash, ko‘zga, qiz bolalarda jinsiy a’zolarga gonoblennoriyaning oldini olish maqsadida 1% li tetratsiklin (eritromitsin) mazini surtish jarayonlarida hamda ularning vazni, tana o‘lchamlarini o‘lchash, hujjatlashtirishda qatnashadilar. Turli xil shikastlar bilan tug‘ilgan chaqaloqlarni parvarish qilishda qatnashadilar.	4	N.A 2/4	2
7	**Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklar va ularda shoshilinch yordam ko‘rsatish.**	Homiladorlik patologiyasining asosiy turlari. Homiladorlarni qusishini darajalari haqida ma`lumot oladilar. Homiladorlarni qusishi kelib chiqish sabablari, klinikasi va darajalari. Homiladorligi patologik kechishi bo‘yicha xavfi yuqori guruhlarnianiqlashni urganadilar. Homiladorlik patologiyalarida hamshiralik tashhisini o‘z vaqtida aniqlashni amalga oshiradilar. Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklar rivojlanishi havfi bo‘lgan homiladorlarni aniqlashni urganadilar.	8	N.A 2/4	2

		Dispanser nazoratida bo‘lgan homiladorlar hujjatlarini olib borish. Xomilador ayolga xavfli belgilar paydo bo‘lganda shifokorga murojjat etishni o‘rgatishni o`rgatadilar. Homiladorlar qusishining og‘ir turida yordam berish. Gemodinamik varaqani to‘lg‘azish. Yashirin shish belgilarini aniqlashni urganadilar. Xomilador ayollarni tana vaznini o‘lchash. Homilador ayollarni arterial bosimini o‘lchashni o`rganadilar.			
7.1	**Homiladorlik bilan bog‘liq kasalliklar va ularda shoshilinch yordam ko‘rsatish**	Gipertenziv sindromining tasnifi, klinik belgilari, davolash xususiyatlari va profilaktik chora-tadbirlari, gipertenziv sindrom rivojlanishiga xavfi yuqori bo‘lgan guruhlarni aniqlash, yengil eklampsiya va og‘ir eklampsiya belgilari, ularni aniqlash tushunchasiga ega bo‘ladilar. O‘quvchilar bo‘limlarda mustaqil ishlayotganlarida xamshiralar nazorati ostida siydikdagi oqsilni aniqlaydilar, ayolni qon bosimini o‘lchashada, homila yuragini eshitishadi. Eklampsiya hurujida shifokorgacha 1 yordam berish. Preeklampsiya va eklampsiyada shoshilinch yordam ko‘rsatishni o‘zlashtiradilar. Yashirin shish belgilarini aniqlashadi; Homilador ayollarni tana vaznini o‘lchashadi; sutkalik diurezni aniqlashni; homiladorlik gipertenziyasi aniqlangan ayollarni saralashda ishtirok etadilar. Siydik qopini katetarizatsiya qilishni o‘rganadillar. Teri orasiga, mushak orasiga va vena ichiga dori moddalarini yuborishni o‘rganadilar.	8	N.A 2/4	2
8	**Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlar-ni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari.**	Turli xil ekstragenital kasalliklari bor ayollarda homiladorlik va tug‘ruqning o‘tishi xususiyatlari haqida malumot oladilar. Yurak-qon tomir va buyrak kasalliklarida homiladorlik va tug‘ruqning kechishi. Endokrin kasalliklarda homiladorlik va tug‘ruqning kechishi. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilish. BTSYO muassasalarida homiladorlar antenatal parvarishi va tibbiy yordam ko‘rsatish((YUNISEF). O‘qituvchi o‘quvchilarga bemorlarni parvarish qilish xususiyatlarini va ahamiyatini uqtiradi. SSVning amaldagi buyruqlarning qo‘llanilishi bilan tanishtiradi. Ekstragenital kasalliklarda	4	N.A 2/4	4

		oqilona ovqatlanish bo‘yicha tavsiyanomalar berishni o‘rganadilar. Infeksion va havo-tomchi yo‘li orqali yuqadigan kasalliklarni oldini olish. Siydikni turli xil sinamalarga yig‘ishni o‘rganadilar. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilishni; tomchilab dori yuborish uchun sistemani tayyorlashni; qondagi qand miqdorini aniqlash uchun qon olishni o‘rganadilar;			
8.1	**Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Homiladorlarni parvarish qilishda feldsher - akusherning vazifalari**	Anemiya kasalligida homiladorlik va tug‘ruqning kechishi. Havo-tomchi yo‘li orqali yuqadigan kasalliklarda homiladorlikning va tug‘ruqning kechishi. Rezus-kelishmovchilik va gemolitik kasallik tushuncha xosil qiladilar. Dori vositalarini parenteral yo‘l bilan yuborish. Homila gipoksiyasi profilaktikasini o‘tkazishni o‘rganadilar. Homilador ayollarga namlangan kislorod berish. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlar ayollarni kuzatish, davolash va reabilitatsiya davrida parvarish yo‘l-yo‘rig‘i bilan tanishadilar va bu ishlarda faol qatnashadilar, vaziyatli-jumboqli masalalar yechadilar.	4	N.A 2/4	4
9	**Bola tashlash, chala tug‘ish va muddatidan o‘tgan homiladorlik haqida tushuncha, ushbu xolatlarda feldsher - akusherning taktikasi.**	Bola tashlash (abort), bosqichlari, shoshilinch yordam ko‘rsatishda feldsher - akusherning taktikasi. Chala tug‘ish. Perinatal o‘limning oldini olish. Muddatidan o‘tgan homiladorlik va kechikkan tug‘ruq haqidagi tushunchaga ega bo‘ladilar. Bola tashlashda shoshilinch yordam ko‘rsatishni, bola tashlashda yordam ko‘rsatish uchun asbob-anjomlarni tayyorlashni, chala va kechikib tug‘ilgan bolalarni parvarishlashni, muddatidan o‘tgan homiladorlikni olib borish taktikasini o‘zlashtiradilar. Kyuvezni ishlatish qoidalarini o‘rganadilar	4	N.A 2/4	4
10	**Homiladorlikning ikqinchi yarmida qon ketishida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami ko‘rsatish.**	Normal joylashgan platsentaning barvaqt ko‘chishi, yo‘ldoshning oldinda joylashuvi haqida tushunchaga ega bo‘ladilar. Tug‘ruqni boshqarish, kuzatiladigan asoratlarda olib boriladigan taktikasi, homiladorlik va tug‘ruqni boshqarishda shoshilinch yordam ko‘rsatishda feldsher - akusherning vazifalarini o‘zlashtiradilar. O‘quvchilar homilador va tug‘uvchi ayollarni tekshirishda qatnashadilar. Normal joylashgan platsentaning barvaqt ko‘chishida qo‘llaniladigan taktikasi va feldsher - akusherning vazifalari.	4	N.A 2/2	4

		Yo‘ldoshning oldinda joylashganligini va barvaqt ko‘chishi asorati bilan kechgan tug‘ruq tarixlarini klinik taxlil qiladilar. Homilador ayollardan qon ketganda shoshilinch yordam berishda va ularni parvarishlashda ishtirok etadilar. Pulsni sanaydilar va baholaydilar. Arterial bosimni o‘lchashni, yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlashni, qon to‘xtatuvchi va qon o‘rnini bosuvchi dori moddalarini yuborishni o‘zlashtiradilar.			
11	**Akusherlik shikastlari.**	-Akusherlik shikastlari (oraliq, qin, bachadon bo‘yni jarohatlari) haqida tushunchasiga ega bo‘ladilar. -Bachadon yorilishi, tasnifini, klinikasini, oldini olishni,akusherlik operatsiyalari haqida tushunchani. -Chot va qinning yirtilishi. Chotdagi choklarni parvarishlash. Bachadon bo‘ynining tug‘ruq paytida jarohatlanishi. Bachadon yorilishi. Tez tibbiy yordam ko‘rsatish, tug‘ruq paytidagi profilaktik chora-tadbirlar. O‘quvchilar tug‘ruq yo‘llarining turli xil shikastlanishlariga sabab bo‘lgan tug‘ruq tarixi bilan tanishadilar va muammoli vaziyatdan masalalarni yechadilar. -O‘quvchilar tug‘ruq bo‘limida tuqqan ayollarning bachadon bo‘ynini va qin devorlarini asbob-anjomlar yordamida ko‘zdan kechirishda, chot sohasiga chok qo‘yishda katnashadilar. -Shoshilinch operatsiyalarga bemorlarni tayyorlashni va operatsiyadan keyin bemorlarni parvarishlashni. o‘zlashtiradilar.	4	N.A 2/2	4
12	**Yo‘ldosh tug‘ilishi va kichik chilla davri patologiyasida feldsher - akusherning vazifalari va shoshilinch yordami ko‘rsatish.**	Tug‘ruqning III davri va chilla davri patologiyasi, ilk chilla davri patologiyasi va uni oldini olishda feldsher - akusherning taktikasi. Qon ketishiga qarshi kurash, qon ketishini to‘htagandan so‘ng o‘tkir qonsizlikka qarshi kurashish choralari haqida tushunchasiga ega bo‘ladilar. Bachadonni ichki-tashqi uqalash, qorin aortasini bosish, yo‘qotilgan qon miqdorini aniqlash, qovuqni kateterizatsiya qilish kabi muolaja texnikasini o‘zlashtiradilar. O‘quvchilar mavzu bo‘yicha tug‘ruq tarixini tahlil qiladilar. Xotin-qizlar maslahatxonalarida qon ketishga xavfi yuqori bo‘lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug‘ullanishadi.	4	N.A 2/2	4

13	**Homilaning noto‘g‘ri vaziyati va unda feldsher - akusherning vazifalari.**	Homilaning noto‘g‘ri holatida joylashuvi. Homiladorlik va tug‘ruqni boshqarish. O‘tib ketgan ko‘ndalang holati. Homiladorlikning o‘tish xususiyatlari. Tug‘ruqni boshqarish rejasini tuzish. Homila chanog‘ining oldinda yotishi tushunchasiga ega bo‘ladilar. Homila chanog‘ining oldinda yotishida kelib chiqadigan asoratlar va ularni oldini olishni o‘zlashtiradilar. Dastlab o‘quvchilar homila holatini to‘g‘rilash uchun maxsus jismoniy mashqlar qoidalarini o‘rganadilar. Keyinchalik tug‘ruq majmuaida homilasi ko‘ndalang yoki qiyshiq joylashgan ayollarni ko‘zdan kechirishadi. O‘quvchilar tashqi akusherlik tekshiruvlarini o‘tkazib, homilani noto‘g‘ri vaziyatini aniqlaydilar.	4	N.A 2/2	4
13.1	**Tor chanoqlar va unda feldsher - akusherning vazifalari. .**	Chanoq nuqsonlari tushunchasi. Tor chanoqning kelib chiqish sabablari. Tor chanoqlarning tasnifi tushunchasiga ega bo‘ladilar. Tor chanoqli homiladorlarda homiladorlik va tug‘ruqni o‘tishini o‘zlashtiradilar. Akusherlik majmuasida tug‘uvchi ayollarning va homiladorlarning chanoqlarini o‘lchab, ularni baholaydilar. Vasten va Sangemeyster belgilarini aniqlashni o‘rganadilar.	4	N.A 2/2	4
14	**Terminal holatlarda shoshilinch yordam ko‘rsatish feldsher - akusherning taktikasi.**	Qon ketishiga qarshi tadbirlarni qo‘llashning ketma ketligi, gemorragik shok holati sabablari, unda yordam berish yo‘l – yo‘rig‘i, gipo- va atonik qon ketishiga qarshi chora tadbirlar, gemorragik shok (terminal) holati tushunchasiga ega bo‘ladilar. Qon ketishiga qarshi kurash, qon ketishini to‘htagandan so‘ng o‘tkir qonsizlikka qarshi kurashish choralarini o‘zlashtiradilar. O‘quvchilar bachadonni ichki-tashqi uqalash, qorin aortasini bosish bachadonni qisqartiruvchi dori vositalarni yuborish kabi muolaja texnikasini o‘zlashtiradilar. Xotin-qizlar maslahatxonalarida qon ketishga xavfi yuqori bo‘lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug‘ullanishadi.	8	N.A 2/2	2
		Jami:	**108**	**108**	**60**

3.O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘kuv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muofiq bulishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “Erqin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

1. YA.N. Allayorov “Akusherlik” Toshkent, 2008.
2. M.F. Ziyaeva, G.Mavlonova “Ginekologiya” Toshkent, 2007.
3. V.I.Bodyajina “Akusherlik” Meditsina, 2000.
4. V.A.Zagrebina,A.M.Torchinov "Ginekologiya" Moskva 1991.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. A.A. Qodirova, M.X.Kattaxo‘jaeva “Akusherlik amaliyoti”,Toshkent, 2001
2. YA.N.Allayorov “Reproduktiv salomatlik va kontratseptiv texnologiya” Toshkent , “Istiqlol” nashriyoti 2005 yil.
3. YA.N.Allayorov, D.O‘. YUsupova, F.Q. Asqarova “Akusherlikdan amaliy ko‘nikma va muolajalar” Samarqand-2007 yil.
4. “Ko‘krak suti bilan boqish” (o‘quv qo‘llanma) Toshkent-2007 yil.(YUNISEF)
5. “Xavfsiz immunizatsiya” dasturi bo‘yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo‘llanma. 2014 (YUNISEF)
6. “Sovershenstvovanie uslug oxranы materinstva i detstva v Uzbekistane” (YUNISEF)
7. “Effektivnqy perinatalnыy uxod. Akusherstvo(Integrirovannoe vedenie beremennosti i rodov)” 2014 (YUNISEF)
8. “Pomogaya materyam vыjit” Poslerodavые krovotecheniya. Rukovodstvo dlya medrabotnika. (YUNISEF)
9. “DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo‘llanma” tibbiyot kollejlari talabalari uchun “Sil” mavzusi bo‘yicha metodik qo‘llanma. Toshkent-2005
10. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, Toshkent-2003 yil.
11. “Qiz bolalarni o‘sishini baholash va kuzatish hamda ko‘rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish”. O‘quv kursi. Toshkent-2009
12. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent-2006 yil.

16.Internet saytlari ro‘yxati:

- ziyonet.uz
- med.uz
- minzdrav.uz
- tma.uz
- tashpmi.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

GINEKOLOGIYA VA REPRODUKTIV SALOMATLIK

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.13
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

X. A. Usmonova	YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi
A. K. To`xtaeva	YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova	YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi direktori, t.f.n.

1. O`quv dasturi umumiy talablari

O`quv dasturining nomi	Ginekologiya va reproduktiv salomatlik
Ajratilgan soat	**54**
Mavzular soni	**9**
Dasturning maqsadi	– Ginekologik yordam ko`rsatish muassasalari, kishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar, xotin-qizlar maslahatxonalarida ishlay oladigan yuqori malakali feldsher - akusher mutaxassislarni tayyorlash; – o`quvchilarning ginekologiya va reproduktiv salomatlikka oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali sog`lom turmush tarzi kechirib, reproduktiv salomatlikni yaxshilash, jinsiy a'zolarda uchraydigan kasalliklar profilaktikasi to`g`risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish; – bilim va ko`nikmalarni mustahkamlash orqali ginekologiyadagi turli shoshilinch holatlarda tibbiy yordam ko`rsata olish malakalarini hosil qilish; – ginekologiyada kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda shifokorgacha tez tibbiy yordam ko`rsatishni, mustaqil tashhis qo`yib, bemorga ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam ko`rsatish ko`nikmalarini shakllantirish; – reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilish va zamonaviy kontratseptiv vositalarni qo`llanishi bo`yicha tavsiyalar berishni va kasbi bo`yicha zarur bo`lgan malakaga erishish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	O`quvchilar: – ginekologik yordam ko`rsatish muassasalari, kishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar, xotin-qizlar maslahatxonalarida malakali feldsher – akusher sifatida ishlay oladilar; – ginekologiya va reproduktiv salomatlikka oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali sog`lom turmush tarzi kechirib, reproduktiv salomatlikni yaxshilash, jinsiy a'zolarda uchraydigan kasalliklarni oldini olishdagi feldsherning vazifalari haqida bilib oladilar; – ginekologiyada kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda shifokorgacha tez tibbiy yordam ko`rsatishn mustaqil tashhis qo`yib, bemorga ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam ko`rsatish ko`nikmalarini mustaqil bajarv oladilar; – fanni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog`lay oladilar.
Bilim	– Ginekologiya va reproduktiv salomatlik haqida tushuncha; – ginekologiyada etika va deontologiyaning o`ziga xosligi; – reproduktiv davrning o`ziga xos jismoniy, ruhiy va ijtimoiy xususiyatlari; – ginekologik patologiyalarning xususiyatlari va ularda ko`p kuzatiladigan kasalliklarda feldsherning vazifalari; – tekshiruvdan o`tayotgan va davolanayotgan ginekologik bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari; – zamonaviy kontratseptiv vositalar va ularni qo`llanishi bo`yicha tavsiyalar berish; – o`tkir qorin sindromi vaqtida shoshilinch yordam ko`rsatish; – ginekologik patologiyalarda shoshilinch yordam ko`rsatish; – mustaqil tashhis qo`yib, bemorga ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam

	ko`rsatish ko`nikmalariga ega bo`lish; – ginekologik kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatish malakalariga ega bo`lish.
Ko`nikma	– Ishlatiladigan asbob-anjomlarni zararsizlantirish; – dezinfektsiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo`llash; – biksga asbob-anjomlarni joylash va sterillash; – tashqi jinsiy a'zolarni ko`zdan kechirish; – qin ko`zgulari yordamida va bimanual tekshiruvga bemorni tayyorlash; – reproduktiv yoshdagi ayollar bilan muloqot o`rnatish; – ginekologik bemorlarga buyurilgan muoljalarni o`tkazish; – ginekologik kasalliklarda ayollarni parvarish qilish; – ginekologik patologiyalarda shoshilinch yordam ko`rsatish; – reproduktiv yoshdagi ayollarni tekshirish va parvarish qilishda qatnashish; – tug`ish yoshidagi ayollarni sog`lomlashtirishda faol qatnashish; – zamonaviy kontratseptsiya usullari va ulardan foydalanish bo`yicha ayollarga tavsiyalar va maslahat berish.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Hamshiralik ishi, Pediatriya, Terapiya, Jarrohlik, Reanimatsiya, Akusherlik
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baxolash	YOzma, og`zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qiskacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	**Ginekologiya faniga kirish va uning rivojlanish tarixi. Reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilish**	Ginekologiya va reproduktiv salomatlik haqida tushuncha va ginekologiyaning rivojlanish tarixi. Ginekologiya va reproduktiv salomatlikka oid O`zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Vazirlar Maxkamasi Qarorlari va Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruq va	2	N-2	

		uslubiy tavsiyanomalari. Ayol hayoti davrlari, reproduktiv davrining o`ziga xos xususiyatlari. Ginekologiyada talab etiladigan etika va deontologiya. Reproduktiv davr va reproduktiv salomatlik tamoyillari haqida tushuncha. Onalik yoshi, tug`ish oralig`ining mohiyati haqida tushuncha.			
2	**Ginekologik bemorlarni tekshirish usullari**	Ginekologik bemorlarni tekshirish usullari. Ginekologik bemorlarni tekshirishlarga tayyorlash. Qo`shimcha tekshirish usullarining turlari. Qiz bolalar ginekologik yordamning tashkil qilinishi. Amaliy mashg`ulot OSHning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. O`qituvchi o`quvchilarni bemorlarni tekshirish usullari bilan tanishtirib, qin ko`zgularidan foydalanib, bachadon bo`ynini tekshirishni, maxsus mulyajlar yordamida bimanul tekshirishni o`rgatadi.O`quvchilar bo`limlarda bemorlardan anamnez yig`ib, tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishda hamshiralarga ko`maklashadilar.	6	N.A 2/4	4
3	**Hayz ko`rish faoliyatining buzilishi**	Hayz faoliyati buzilishi tasnifi. Hayz faoliyati buzilishining sabablari,klinik kechishi va davolash taktikasini. Funktsional-diagnostika testlari haqida tushuncha. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. O`quvchilar vrach qabuliga kelgan ayollarni va ginekologiya bo`limida hayz ko`rish faoliyatining buzilishi tufayli davolanayotgan ayollarning kasallik tarixini klinik tahlil qiladilar, jumboqli masalalar echadilar. Bo`limlarda hamshiralarga bemorlarda funktsional-diagnostik testlarni o`tkazishga va davolashga yordam beradilar.	6	N.A 2/4	2
4	**Ayol jinsiy a’zolarining yallig`lanishkasalliklari.**	Ayol jinsiy a’zolarining yallig`lanish kasalliklari tasnifi. Kasallik qo`zg`atuvchilari, ularning jinsiy a’zolarga kirish (yuqish) yo`llari, hayotda uchrashi, sabablari, belgilari. Ekzogen va endogen infektsiya haqida tushuncha. YAllig`lanish kasalliklarini oldini olish. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin.	6	N.A 2/4	4

		O`qituvchi o`quvchilarga nospetsefik yallig`lanish kasalliklariga chalingan bemorlarni parvarishlash qilishda feldsher-akusherning vazifalari bilan tanishtiradi. O`quvchilar ginekologiya bo`limida navbatchi hamshiralarga bemorlarni parvarish qilishda, surtma olish, qin muolajalarini o`tkazishda ko`maklashadilar.			
5	**Jinsiy yo`l bilan yuqadigan kasalliklar**	Jinsiy yo`l bilan yuqadigan kasalliklar haqida tushuncha. JSSTni tasnifi bo`yicha asosiy turlarini. JYBYUK: OITS, xlamidioz, TSMV, o`tkir uchli kondiloma, so`zak, V gepatit, jinsiy uchuq, zahm, trixomoniaz va boshqalarning yuqish yo`llari, klinik belgilari, diagnostikasi va davosining zamonaviy usullari va profilaktik chora-tadbirlari. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. O`qituvchi o`quvchilarga JYBYU kasalliklariga chalingan bemorlarni parvarishlash qilishda feldsher-akusherning vazifalari bilan tanishtiradi. Tanosil kasalligi aniqlangan bemorlarda feldsher-akusherning taktikasini qo`llashni o`rgatadi	6	N.A 2/4	2
6	**Ayol jinsiy a'zolarining o`sma kasalliklar**	Ayol jinsiy a'zolarining o`smasimon xosilalari va rak oldi kasalliklari haqida tushuncha va tasnifi. Xavfsiz va xavfli o`smalar haqida tushuncha. Bachadon miomalari, uning turlari, endometrioz. Bachadon bo`yni va tanasi raki haqida tushuncha, ularni oldini olish. Ko`krak bezi saratoni haqida tushuncha va uni oldini olish. Tuxumdon raki haqida tushuncha. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. O`quvchilar xavfsiz va xavfli o`smalarga chalingan ayollarning kasallik tarixini klinik tahlil qilishadi. Bemorlarni parvarishlashda navbatchi hamshiralarga ko`maklashadilar	6	N.A 2/4	2
7	**Ginekologiyada o`tkir qorin sindromi**	Ginekologiyada o`tkir qorin sindromi sabablari, aniqlash va shifokorgacha tibbiy yordam ko`rsatish. Tuxumdon apopleksiyasida shifokorgacha tez tibbiy yordam ko`rsatish. O`tkir qorin sindromida ginekologik bemorni transportda jo`natishga doir ko`rsatmalar va moneliklar haqida tushuncha berish. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning	6	N.A 2/4	4

		mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. Bo`limlarda o`quvchilar bemor ko`rigida, bemorlarniparvarish qilishda ishtirok etishadi.			
8	**Bepushtlik.. Bepusht ayollarni tekshirish va davolashda feldsher-akusherning vazifalari.**	Bepushtlik va bepusht nikoh xaqida tushuncha, ayollar va erkaklar bepushtligining sabablarini, ayollarni tekshirish usullarini, davolashni va oldini olishda feldsher-akusherning vazifalari. Bepushtlikni zamonaviy davolash usullari: sun'iy urug`lantirish( EKO) insemenatsiya haqida tushuncha berish. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. O`quvchilar ginekologiya bo`limida bepushtlik bo`yicha davolanayotgan bemorlardan anamnez yig`ishda qatnashadilar, bemorlarni tekshiruvga tayyorlashda, muolojalar o`tkazishda ko`maklashadilar**.** O`qituvchi o`quvchilarga bachadon naylarini o`tkazuvchanligini tekshirish uchun asbob-anjomlarni va bemorni tayerlashni o`rgatadi: pertubatsiya, gidrotubatsiya va gisterosalpingografiya.	6	N.A 4/4	4
9	**Klimakterik davr. Klimakterik sindromda feldsherning vazifalari.**	Klimakterik davr va uning bosqichlari. Klimakterik davrda ayol organizmida ro`y beradigan fiziologik o`zgarishlar. Klimakterik sindromda feldsher-akusherning vazifalari. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. O`quvchilar klimakterik yoshdagi ayollarning ko`rigida ishtirok etib, klimakterik davrda shaxsiy gigiena qoidalariga amal qilishning ahamiyatini tushuntirishni, klimakterik davrda ovqatlanish ratsionini tuzishni o`rganadilar. Sog`lom turmush tarzini kechirish bo`yicha tavsiyalar beradilar.	6	N.A 4/4	2
10	**Kontratseptsiya-ning zamonaviy usullari.**	Kontratseptiv vositalarhaqidaumumiytushunchaberish. Homiladorlikdan saqlanishning barcha usullarini ta'sir mexanizmi, samaradorlik va kamchiliklari. Amaliy mashg`ulot QVP, QOP, OPlarning mahalla akusher-ginekologi xonasida, ginekologik klinikalarda, klinika oldi	10	A-6	3

		amaliyot xonasida o`tkazilishi mumkin. O`quvchilao tug`ish yoshidagi ayollarni sog`lomlashtirish tadbirlarida faol katnashadilar: abortning zararli oqibatlari va bo`yida bo`lishning zamonaviy usullari haqida suhbatlar uyushtiradilar.			
		Jami:	**54**	**54**	**27**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar:

5. M.A.Fozilbekova. X.S.Zaynitdinova. N.A.Nurmatova “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi” Toshkent, 2007

6. M.F. Ziyaeva, G.Mavlonova “Ginekologiya” Toshkent, 2007.

7. YA.N.Allayorov “Reproduktiv salomatlik va kontratseptiv texnologiya” Toshkent , “Istiqlol” nashriyoti 2005 yil

Qo`shimcha adabiyotlar:

1. YA.N. Allayorov.”Onalikda hamshiralik parvarishi” Toshkent 2012
2. Tursunov S.T., Nodirov T.S. “Sog`lom turmush tarzi”, Toshkent, 2006 yil.
3. Verner F.P. ”Hammabop tibbiyot qo`llanmasi” Toshkent, G`afur G`ulom nashriyoti, 2006 yil.

Internet manbalari:

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.cardioline.ru
www:http://buks.ru/book;
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
www. cardiosite.ru;
www. cardiologia.ru;
www.bilim.uz;
www.gov.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

ASAB VA RUHIY KASALLIKLAR

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.14
Ajratilgan auditoriya soat:	60

Toshkent 2021yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. Sattieva — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

M. M. Buvabekov — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Asab va ruhiy kasalliklar**
Ajratilgan soat	**60**
Mavzular soni	**14**
Dasturning maqsadi	- Asab va ruhiy kasalliklari fanini o`qitishdan maqsad bo`lajak umumiy amaliyot feldsher-akusherda fanga oid nazariy bilimlar, amaliy ko`nikma va muolajalarni (kompetentsiyalar) shakllantirish; - olingan nazariy bilimlarni amaliyotda qo`llab bemorlarni tekshirish,kasalliklarni aniqlash, bemorlarni parvarish qilishda qo`llashni o`rgatish; - jahon talablariga mos keladigan etuk xodimlarni tayyorlash uchun mustakam zamin yaratish.
O`zlashtirish natijalari	Asab va ruhiy kasalliklarda kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko`rsata oladigan, mustaqil tashxis qo`yib, bemor ahvolini to`g`ri baholaydigan, ixtisoslashtirilgan tibbiy yordam ko`rsatish, shifokorgacha bo`lgan shoshilinch yordam tadbirlarini yuqori malakada ko`rsata oladigan, muolaja va ko`nikmalarni bajara oladigan har tomonlama etuk umumiy amaliyot feldsher-akusherini tayyorlash.
Bilimlar	***O`quvchi:*** – asab va ruhiy kasallikka chalingan bemorning extiyojlarini aniqlash, parvarish modellarini rejalash, zamonaviy parvarish modellarini yaratishni; – eng ko`p uchraydigan asab va ruhiy kasalliklar shakllariningoldini olish, hamda sog`lom turmush tarzining asoslarini; – asab va ruhiy kasalliklarda bemorning ahvolini baholash; – asab va ruhiy kasallik bilan kasallangan bemorni tekshiruvlarga tayyorlashni; – asab va ruhiy kasalliklarda uchraydigan kechiktirib bo`lmaydigan holatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni; – kasallikning asorati qolgan bemorlarning ish qobiliyatini tiklashni – asab va ruhiy kasalliklar bilan kasallangan bemorlarning salomatligini baholash, bemorlarning mavjud muammosi, dolzarb muammosi, potentsial muammosi, bemorlarning extiyojlarini aniqlash tadbirlarini ***bilishi va ulardan foydalana olishi lozim.***
Ko`nikmalar	– nevrologik bemorlarni qabul qilish; – nevrologik statusni tekshirish va baholash; – nevralgiyada o`tkaziladigan novokainli blokadaga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlash; – bemor umurtqasining bel-dumg`aza sohasini asbob uskunalar bilan tekshiruvga tayyorlash; – epidural anesteziya o`tkazish uchun kerakli bo`lgan asbob - anjomlarni tayyorlash va operatsiyadan keyingi parvarish qilish; – meningial belgilarni aniqlash (ensa rigidligi, Kernig simptomi, yuqori, o`rta va pastki Brudzinskiy simptomlari);

	– orqa miya suyuqligini olish uchun zarur bo`lgan ashyolarni va bemorlarni tayyorlash; – bolalarda talvasa sindromini oldini olish usullari; – komatoz holatda ko`rsatiladigan shoshilinch yordam; – bemorlarni qo`shimcha tekshirish usullariga tayyorlash; – bosh va orqa miya jarohatlarida bemorlarga birinchi yordam ko`rsatish; – chaqaloqlarda asab sistemasining holatini baholash; – Kvinke shishi, anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko`rsatishni; – migren, simpato-adrenal va vago-insulyar hurujlarida yordam ko`rsatish; – zaharlanishda shoshilinch yordam ko`rsatishni va dezintoksikatsion davo o`tkazish; – ruhiy kasallik bilan og`rigan bemorlarni kuzatish va parvarishlash; – bemorlarni psixomotor qo`zg`alish paytida o`rindiqqa bog`lab qo`yish usullari; – ovqatni rad etgan bemorlarni ovqatlantirish; – insulin bilan davo o`tkazish uchun zarur ash'yolarni yig`ish va o`tkazish; – psixozlarda birinchi yordam ko`rsatish; – epilepsiya hurujlarida shoshilinch yordam ko`rsatish va parvarish qilishga doir ***amaliy ko`nikmalariga ega bo`lishi kerak.***
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Tibbiy biologiya. Umumiy genetika, barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzular qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	Nevropatologiya va psixiatriyaning rivojlanish tarixi.	Nevropatologiya va psixiatriyaning rivojlanish tarixi. Bemorlarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari	2	N-2	-
1.2	Asab kasalliklarini tekshirish, davolash va parvarish kilish printsiplari.	Asab kasalliklarini tekshirish, davolash va parvarish kilish printsiplari.	4	A-4	2
2.	Periferik nerv sistemasi kasalliklari.	Periferik nerv sistemasi kasalliklari.	5	N/A 1/4	2
3.	Markaziy nerv sistemasining yuqumli kasalliklari.	Markaziy nerv sistemasining yuqumli kasalliklari.	5	N/A 1/4	2
4.	Bosh va orka miyada kon aylanishining buzilishi.	Bosh va orka miyada kon aylanishining buzilishi.	6	N/A 2/4	2
5.	Markaziy nerv sistemasining o`smalari. Bosh miya abstsessi. Miyaning parazitar kasalliklari. Markaziy nerv sistemasining shikastlari.	Markaziy nerv sistemasining o`smalari. Bosh miya abstsessi. Miyaning parazitar kasalliklari. Markaziy nerv sistemasining shikastlari.	6	N/A 2/4	2
6.	Nerv sistemasining irsiy degenerativ va zo`rayib boradigan surunkali kasalliklari. CHaqaloqlar nerv sistemasi kasalliklari.	Nerv sistemasining irsiy degenerativ va zo`rayib boradigan surunkali kasalliklari. CHaqaloqlar nerv sistemasi kasalliklari.	6	N/A 2/4	2
7	Vegetativ nerv sistemasi kasalliklari. Nerv sistemasining kasbga aloqador ba'zi kasalliklari va zaharlanish hollari.	Vegetativ nerv sistemasi kasalliklari. Nerv sistemasining kasbga aloqador ba'zi kasalliklari va zaharlanish hollari.	4	N/A 2/2	4
8.	Umumiy psixopatologiya va ruxiy kasalliklarni tekshirish usullari.	Umumiy psixopatologiya va ruxiy kasalliklarni tekshirish usullari.	2	A-2	2
9.	Psixonevrologik	Psixonevrologik yordamni tashkil etishning	2	A-2	-

	yordamni tashkil etishning asosiy masalalari. Kasalxona va psixonevrologik dispanserda ruhiy kasalliklarni tekshirish usullari. Ichki va yuqumli kasalliklarda uchraydigan ruhiy o`zgarishlar. Tug`ruqdan keyingi psixozlar.	asosiy masalalari. Kasalxona va psixonevrologik dispanserda ruhiy kasalliklarni tekshirish usullari. Ichki va yuqumli kasalliklarda uchraydigan ruhiy o`zgarishlar. Tug`ruqdan keyingi psixozlar.			
10.	SHizofreniya. Maniakal – depressiv psixoz.	SHizofreniya. Maniakal – depressiv psixoz.	6	N/A 2/4	2
11.	Alkogolizm, alkogol psixozlari. Dori-darmonlar psixozlari. Tamaki chekish.	Alkogolizm, alkogol psixozlari. Dori-darmonlar psixozlari. Tamaki chekish.	6	N/A 2/4	2
12.	Bosh miya qon tomirlari aterosklerozi. Qarilik oldi va qarilik psixozlari.	Bosh miya qon tomirlari aterosklerozi. Qarilik oldi va qarilik psixozlari.	5	N/A 1/4	2
13.	Epilepsiya. Bosh miya jarohatlarida uchraydigan ruhiy o`zgarishlar.	Epilepsiya. Bosh miya jarohatlarida uchraydigan ruhiy o`zgarishlar.	3	N/A 1/2	2
14.	Psixogeniyalar. Nevrozlar.Reaktiv psixozlar. Psixopatiya. YAtrogeniyalar.	Psixogeniyalar. Nevrozlar.Reaktiv psixozlar. Psixopatiya. YAtrogeniyalar.	2	A-2	2
	Jami		**60**	**20/40**	**30**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Ergasheva V.SH. “Ovqatlanish gigienasi” o`quv uslubiy qo`llanma. Toshkent. “Top Image Media” bosmaxonasi 2017 il

2. M.A.Azizov “Umumiy gigiena va ekologiya” Toshkent “CHo`lpon” nashriyoti 2014 yil

3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiev, A.M.Bozorov “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2007 yil

4. S.S.Esonturdiev, M.E.Qarshiboeva “Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2007 yil

5. A.Nikbaev “Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiyot statistikasi” Toshkent “Ilm -Ziyo” nashriyoti 2005 yil.
6. G.I.SHayxova “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent . “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil
7. M.A.Azizov, S.S.Solixo`jaev, SH.Q. Qambarova “Gigiena“ Toshkent, “O`qituvchi” nashriyoti 2003 y
8. 8.S.T.Tursunov, T.S.Nodirov “Sog`lom turmush tarzi”. Toshkent, “Ijod dunyosi” nashriyoti, 2003 yil
9. F.YOrmatov va boshqalar “Mehnatni muhofaza qilish” Toshkent, 2002 yil.
10. YA.L.Marxotskiy “Gigiena pitaniya” Moskva 2009 yil
11. A.N. Bolshakov “Obshaya gigiena” Ukraina 1996 yil

Qo`shimcha adabiyotlar

10. Duschanov B., YUsupova O., Nuralieva S., Aminov U. “Radiatsion va harbiy gigiena”. Darslik. – Toshkent., YAngi asr avlodi. - 2008.
11. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. “Radiatsionnaya gigiena” o`quv qo`llanma. Toshkent. RIO –TMA. 2014.
12. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida Qonuni, T. 2015y.
13. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. “Gigiena s osnovami ekologii cheloveka”, Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
14. Rumyantsev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. va b. “Gigiena” Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.
15. Bolshakov A.M.“Общaya gigiena” Moskva. GEOTAR-Media. 2009g.
16. Kicha D. I., Drojjina N. A., Fomina A. V. “Общaya gigiena rukovodstvo k laboratornыm zanyatiyam”. Moskva. GEOTAR-Media, 2010. - 288 s.
17. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun regressiya shkalasi. Toshkent., 1998y.
18. Kamilova R.T. Bolalar va o`smirlarning jismoniy rivojlanishini baholash uchun tsentil shkalasi. Toshkent., 1998y.

Internet saytlari:

20. https://www.gov.uz/uz
21. https://lex.uz/
22. https://www.minzdrav.uz/
23. http://www.ziyonet.uz/
24. www.tma.uz
25. http://medlib.ru

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

NARKOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.15
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:
G. Sattieva — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:
M. M. Buvabekov — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

Fan mavzulari bo`yicha o`qitish rejasi tarkibi

№	Fanning bo`limlari va mavzular nomi	Hammasi	Jami	Umumiy yuklama, soat		
				Darslar turi buyicha soatlar taqsimoti (auditoriya yuklamasi)		Mustaqil ish
				Nazariy	Amaliy	
1	Narkologiya fanining rivojlanish tarixi. Narkologiya predmeti va vazifalari	6	6	2	4	4
2	Axoliga narkologik yordamni tashkil kilishning asosiy tamoyillari	6	6	2	4	2
3	Giyohvandlik va uning turlari	6	6	2	4	4
4	Toksikomaniya va uni keltirib chiqaruvchi moddalar	6	6	2	4	4
5	KVP/OP sharoitida narkologik kasalliklar buyicha profilaktik chora-tadbirlari	6	6	2	4	2
6	Psixoaktiv moddalarni qabul qilish natijasidagi psixik va hulq-atvor buzilishlar.	6	6	2	4	2
	Jami:	**36**	**36**	**12**	**24**	**18**

5. Asosiy va qo`shimcha o`quv adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar

1. Abdullaeva V.K., SHaripova F.K., Babaraximova S.B., Iskandarova J.M. Xususiy psixiatriya. O`quv qo`llanma. – Toshkent. Navro`z. 2015 y.

2. Xodjaeva N.I., SHoyusupova A.U. Psixiatriya: tibbiyot institutlari talabalari uchun. Darslik. – Toshkent. Mehridaryo. 2011 y.

3. Agranovskiy M.L. Общaya psixologiya i psixopatologiya. Uchebnoe posobie. – Andijan. OAO ANDIJON NASHRIYOTI. 2010 y.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Ashurov Z.SH., Teshabaeva G.D. Psixotrop dori vositalarning psixiatriya va narkologiyada qo`llanilishi. O`quv qo`llanma. – Toshkent. Fan va texnologiya. 2015 y.

2. Donald W. Black, Nancy C. Andreasen. Introductory textbook of psychiatry. — Sixth edition.American Psychiatric Publishing. 2014 g.

3. Neznanov N.G. Psixiatriya. Uchebnik. – Moskva. GEOTAR-Media.2010 g.

4. Agranovskiy M.L. CHastnaya psixologiya i psixopatologiya. Uchebnoe posobie. – Andijan. OAO ANDIJON NASHRIYOT– MATBAA. 2007 y.
5. Samoxvalov B.N. Psixiatriya. Uchebnik. – Moskva. Praktika.2007 g.
6. Korkina M.V., Lakosina N.D., Lichko A.E., Sergeev I.I. Psixiatriya. Uchebnik. – Moskva. MEDpress–inform.2006 g.
7. Jarikov N.M., Tyulpin YU.G. Psixiatriya. Uchebnik. – Moskva. Meditsina. 2002 g.
8. Mirziyoev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik– har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak. 2017 y, 104 bet, O`zbekiston matbuot va axborot agentligining "O'zbekiston" nashriyot matbaa ijodiy uyi.
9. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizning mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. 2017 y, 488 bet, O`zbekiston matbuot va axborot agentligining "O'zbekiston" nashriyot matbaa ijodiy uyi.
10. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. 2016 y, 56 bet, O`zbekiston matbuot va axborot agentligining "O'zbekiston" nashriyot matbaa ijodiy uyi.

Internet saytlari

1.www. ziyonet.uz;
2.www. lex.uz;
3.www.bilim.uz.
4.www. s–psy.ru
5.www. psychiatry.ru,
6.www. medlibrary. ru
7.www. medline. ru
8.www. med.ru

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TERI VA TANOSIL KASALLIKLARI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.16
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

.

Tuzuvchilar:

A. Sh. Ashirova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

S. B. Bairova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direkori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Teri va tanosil kasalliklari**
Ajratilgan soat	**54**
Mavzular soni	**7**
Dasturning maqsadi	Teri va tanosil kasalliklari fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. Teri va tanosil kasalliklari fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish 2. Teri va tanosil kasalliklarning xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o`rganadi. 3. Aholi o`rtasida teri va tanosil kasalliklarning patronaji va profilaktikasini o`rganadi.
Bilimlar	– Teri va tanosil kasalliklari haqida tushuncha. – Teri va tanosil kasalliklarini sabablari, klinik belgilari, davosi va oldini olish. – Teri kasalliklari bilan og`rigan bemorlarda parvarishi xususiyatlari. – Terining parazitar kasalliklari. – Terining allergik kasalliklari. – Etiologiyasi etarli aniqlanmagan teri kasalliklari. – Terining yiringli kasalliklari. – Terining zamburug`li kasalliklari. – Terining virusli kasalliklari. – Tanosil kasalliklari.
Ko`nikmalar	– Teri kasalliklari bilan og`rigan bemorlardan anamnez yig`ish va kasallik sababini aniqlash – Teriga baho berish – Terida dermografizm o`tkazish – Qo`tir kasalligida malxam so`rtish texnikasi – Allergiyada terining sezuvchanligini aniqlash – Psoriaz uchlik belgisini aniqlashni – Uekxim to`ri belgisini aniqlashni – Streptodermiya va stafilodermiya toshmalarini ajratishni – Baltsir sinamasini o`tkazishni – Zararlangan, teri va tirnoq, sochdan tekshirish uchun material olish – Mollyusk tanachalarini ajratib olishni – So`zak kasalligida ikki stakanli sinama o`tkazishni
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, fiziologiya va patologiya, Hamshiralik ishi, Terapiya, Farmakologiya va retseptura, YUqumli kasalliklar, Pediatriya
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy

O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	**Teri va tanosil kasalliklari fani haqida tushuncha. Teri va tanosil kasalliklari xususiyatlari.**	Teri va tanosil kasalliklari fani haqida tushuncha. Fanning maqsadi va asosiy vazifalari. Klinik fanlar bilan bog`lanishi. Terining tuzilishi va uning vazifalari. Teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari.Terining morfologik elementlari va ularning turlari. Umumiy va mahalliy davolash usullari haqida tushuncha. Teri gigienasi va parvarishi. Bolalar va keksalar terisining o`ziga xos xususiyatlari.	2	2 N	
2	**Terining parazitar va allergik kasalliklari.**	Qo`tir va pedikulyoz kasalliklarini sabablari, epidemiologiyasi, yuqish yo`llari, klinikasi, davolash usullari va kasallikni oldini olish chora-tadbirlarini o`tkazish. Qo`tir va pedikulyoz kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omillarni bartaraf etish, kasallikni davolash usullari, oldini olish. Allergik dermatitlarni keltirib chiqaruvchi sabablar va ularning turlari. Allergik toshma turlarini aniqlash va ularni bir-biridan ajratish. Teri allergik kasalliklarini umumiy va mahalliy davolash usullari, allergik dermatit va ekzemada qondagi o`zgarishlarni aniqlash. Tahlil natijalarini o`qish. Dermatit, toksikodermiya, ekzema kasalliklari tekshirish usullri, klinikasi, davosi, asoratlari va ularni oldini olish. Kechiktirib bo`lmaydigan allergik holatlar haqida tushuncha.	4	2/2 NA	4

3	**Etiologiyasi etarli aniqlanmagan teri kasalliklari.**	Etiologiyasi etarli aniqlanmagan teri kasalliklarini kelib chiqish sabablari, turlari, klinik belgilari, mavsumiyligi va asoratlari. Qiyosiy tashhis o`tkazish, laborator tekshiruv usullari natijasini tahlil qilish. Kasallikni davolash va asoratlarni oldini olish. Psariaz uchlik belgisini aniqlashni. Qizil yassi temiratki kasalligida Uikxem to`ri belgisini aniqlash, zararlangan o`choqlarga anestetiklar yuborish. YAdasson sinamasini qo`yish. Pes (vitiligo) kasalligida yangi zamonaviy davolash usullarini qo`llash.	8	4/4 NA	3
5	**Terining yiringli kasalliklari.**	- Terining yiringli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi omillar, klassifikatsiyasi, klinik belgilari, laborator tekshiruv natijalarini tahlil qilish.Terining yiringli kasalliklari asosiy morfologik elementlarini ajratish va davolash usullari. Streptodermiya va stafilodermiya toshmalarini ajratishni Terining yiringli kasalliklarida qiyosiy tashhis o`tkazish. Kasallikni asoratlarini va ularni oldini olish chora–tadbirlari. Terining yiringli kasalliklarini umumiy, mahalliy va spetsifik davolash usullari. Vaktsinalarni yuborish.	10	6/4 NA	3
6	**Terining zamburug`li kasalliklari.**	Zamburug`li kasalliklarni keltirib chiqaruvchi omillar va ularni qo`zg`atuvchi zamburug` turlari. Kasalliklarni yuqish yo`llari va tarqalishi. Kasalliklarni qiyosiy tashxisi. Zamburug`li kasalliklar diagnostikasida zamonaviy laboratoriya usullari, Baltsir sinamasini o`tkazishni,zararlangan teri va tirnoq, sochdan tekshirish uchun material olish kasalliklarni davolash usullari. Zamburug`li kasalliklar profilaktikasi. Keratomikozvadermatomikoz turlari klinik belgilari, kechishi, asoratlari va ularni oldini olish. Zamburug`li kasalliklar diagnostikasida zamonaviy laboratoriya usullarini qo`llash. Umumiy davo usullari. Zamburug`li kasalliklarni davolashda fungitsid va mikoseptik vositalaridan foydalanish. Kasallik aniqlangandan so`ng tibbiy xabarnoma to`ldirish.	10	6/4 NA	3

7	**Terining virusli kasalliklari.**	Terini virusli kasalliklarini keltirib chiqaruvchi sabablar, ularni qo`zg`atuvchisi va turlari. So`gal turlarini ajratish. Bog`cha va maktab yoshidagi bolalarda mollyusklarni tarqalishni oldini olish. Virusli kasalliklarni mexanik usulda va kreoterapiya yo`li bilan davolash va profilaktik chora-tadbirlarni o`tkazish.	10	6/4 NA	3
8	**Tanosil kasalliklari. OIV infektsiyasida teri kasallik-larining kechishi.**	Zaxmning kelib chiqish sabablari va uning qo`zg`atuvchisi haqida ma'lumot. Zaxmning davrlari va undagi klinik belgilari, toshma turlari. Kasallikni qiyosiy tashxisi. Homila zaxmi va uning asoratlari. Laborator tekshiruv usullari. Kasallikka moyil guruhlarni aniqlash.So`zak kasalligini kelib chiqish sabablari, qo`zg`atuvchisi, yuqish yo`llari, turlari. Erkaklar, ayollar, qiz bolalar va chaqaloqlarning so`zagi, klinik belgilari, tashhisotida ikki stakanli sinama o`tkazish va asoratlari. Kasallikning umumiy, mahalliy va spetsifik davosi**.** Tanosil kasalliklarining xususiyatlari. O`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2003 yil 23 avgustdagi "Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko`rikdan o`tkazish to`g`risida" 365 – sonli Qarori mazmuni bilan tanishtirish. OIV va OITS ha qida tushuncha.OIV infektsiyasini yuqish yo`llari va klinik belgilari. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi "O`zbekiston Respublikasida OITS kasalligi bilan kurashish va uning oldini olish choralari to`g`risida" 123 – sonli buyrug`i mazmuni bilan tanishtirish. OITS markazlari, laboratoriyalari va ularning ish faoliyati hakida ma'lumot. Zaxm kasalligida birlamchi va ikkilamchi davrdagi toshmalar xarakterini aniqlash. Uchlamchi zaxm klinik belgilari va asoratlari. Erta va kech tug`ma zaxmda bolalar organizmdagi o`zgarishlar va klinik belgilar. So`zakning inkubatsion davri, klinik belgilari va asoratlari. Erkaklar so`zagida ikki stakanli sinama o`tkazish. Laborator tekshiruvi uchun jinsiy a'zolardan surtma olish va material tayyorlash. Laborator tekshiruviga asoslanib tashxis qo`yish. Kasallikni davolashni zamonaviy usullaridan foydalanish. Immunologik va serologik (IFA) tekshiruvga qon olish. Tibbiy asboblarni sterilizatsiya qilish.	10	6/4 NA	4

		Bir marotaba ishlatiladigan tibbiy asboblardan foydalanish va ularni yo`q qilish. YUNISEF “Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo`yicha qo`llanma” 29-maslahat bilan tanishish. Tanosil kasalliklari bilan og`rigan bemorni ijtimoiy qo`llab quvvatlash va sanitar-targ`ibot ishlarini olib borish.			
		Jami	**54**	**26/28**	**27**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O`zbekiston” 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O`zbekiston” 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston” 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. L.YU. YUsupova, H.S. Burixodjaeva “Kattalarda hamshiralik parvarishi” III qism, Toshkent “Fan va texnologiya” nashriyoti-2014 yil
2. E.H.Eshboev, YA.M.Fayziev. «Teri va tanosil kasalliklari» Toshkent, 2007yil.
3. M.R.Tilavov, S.T.Tursunov. «Teri va tanosil kasalliklari» Toshkent, 2004 yil.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. L.A.Хмыз. «Kojnые i venericheskie bolezni» Praktikum. Rostov-na-Donu «Feniks» 2007 yil.
2. A.Voisov. «Teri va tanosil kasalliklari.» Toshkent, 2004 yil.
3. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish» Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.
4. N.S.Ismoilova, F.Z.Alimova. «Teri-tanosil kasalliklari» fanidan atlas. Toshkent, «SHarq» nashriyoti, 2004 yil.
5. N.N.Vladimirov.A.V.Vyazmitina. «Sestirinskoe delo v dermatovenerologii» Rostov-na-Donu «Feniks» 2002 god.
6. YUNISEF “Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo`yicha qo`llanma” 2012 yil.

Internet saytlari:

- www.med.uz,
- www.google.uz,
- www.lex.uz,
- www.wikipedia.uz

- www.medicum.ru
- www.medtext.ru
- www.medkniga.ru
- www.ziyonet.uz;
- www.bilim.uz;

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

YUQUMLI KASALLIKLAR VA INFEKTSION NAZORAT

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.17
Ajratilgan auditoriya soat:	108

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. Sattieva — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumining o`qituvchisi

Z. X. Zakirova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchi:

M. M. Buvabekov — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direkori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Yuqumli kasalliklar va infektsion nazorat**
Ajratilgan soat	**108**
Mavzular soni	**18**
Dasturning maqsadi	YUqumli kasalliklar va infektsion nazorat fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. YUqumli kasalliklar va infektsion nazorat fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish 2. YUqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari va aholi o`rtasida tarqalishini oldini olish 3. YUqumli kasalliklarini etiologiyasi va epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari , davolash usullari va asoratlari, laborator tekshirish usullari, kasallikni oldini olish, o`choqlarda o`tkaziladigan chora-tadbirlarni o`rganadi. 4. Kasalliklarni boshqa davlatlardan kelishini oldini olish va infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi o`tkaziladigan chora-tadbirlarni o`rganadi 5. Sanitariya Nazorat Punktining (SNP) ishini o`rganadi.
Bilimlar	– YUqumli kasalliklar tashxisoti. YUqumli kasalliklarning tasnifi, tashxislash, qiyosiy tashxislash, davolash va profilaktika tadbirlari. – YUqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi va ish tartibi. – YUqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni parvarishlash, davolash asoslari. – Ich terlama. Paratif A va V. – Salmonellyoz. Esherixioz. Botulizm. – Vabo. Dizenteriya. – Virusli gepatitlar. – Amyobiaz. Lyamblioz. Toksoplazmoz. – Askaridoz. Gimenolepidoz. Teniorinxoz. Exinokokkoz. – Gripp. Adenovirusli infektsiya. koronaverus. – Meningokokkli infektsiya. – Gemorragik isitmalar. – Bezgak. Leyshmanioz. – OIV infektsiya. – Qoqshol. Quturish. – Brutsellyoz. Leptospiroz. – O`lat. Tulyaremiya – Kuydirgi – Profilaktika tushunchasi. Bexatar immunizatsiya. – Profilaktik emlash jadvali bilan ishlash, emlashni tashkil etish, emlashdan keyingi bemor nazorati – Parenteral yo`llar bilan tarqaladigan kasalliklar, hamda shifoxona ichi infektsiyalarining epidemik jarayoni xususiyatlari, ekologik halokatlar va ekstremal vaziyatlarda organizmdagi patologik holatlarni o`ziga xosligi.
Ko`nikmalar	– Epidemiologik anamnez yig`ish, tahlil qilish. – Qabul bo`limida bemorlarni qabul qilish. – Bemorlarni qisman va to`liq sanitariya tozalovidan

	o`tkazish. – SHoshilinch xabarnomani to`ldirish. – Bemordan qon, peshob, najas, qusuq massalarini, o`t suyuqligini laboratoriya tekshiruvlariga olish va yo`llanmalarni rasmiylashtirish. – Bemor va asboblarni laborator tekshiruvlarga tayyorlash. – O`ta xavfli infektsiyalarda materiallar yig`ish, yo`llanma yozish va ularni laboratoriyaga yuborish. – Tekshirish natijalarini tahlil etish. – Bemorning buyum va ajratmalarini dezinfektsiya qilish. – Infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora tadbirlar olib borish. – Aholi o`rtasida yuqumli kasalliklarning profilaktikasi bo`yicha tushuntirish ishlarini olib borish Sog`liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida – Profilaktik emlashlar o`tkazish – Gospitalizatsiya uchun ko`rsatmalarni aniqlash va uni bemor ahvoliga binoan tashkil etish – Profilaktik va joriy dezinfektsiya o`tkazish; – Sterilizatsiya tartibi; – Dezinfektsiya va sterilizatsiyada qo`llaniladigan vositalardan foydalanish; – Immunoprofilaktika vositalarini qo`llanilishini, ularning yaroqliligini aniqlash; – YUqumli kasalliklar profilaktikasi bo`yicha sanitariya targ`ibot ishlarini olib borish.
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	YUqumli kasalliklar, Terapiya, Hamshiralik Ishi, Teri va tanosil kasalliklari, Anatomiya, Mikrobiologiya, Farmakologiya va retseptura, Pediatriya
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	YUqumli kasalliklar haqida tushuncha va ularning kelib chiqish tarixi. Infektsion jarayon haqida tushuncha. YUqumli kasalliklar tasnifi va tashxisot usullari	YUqumli kasalliklar fanining hozirgi davridagi tutgan o`rni. YUqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari. YUqumli kasalliklar fanining maqsad va vazifalari. O`rta Osiyoda yuqumli kasalliklarni o`rgangan olimlar. Aholi o`rtasida yuqumli kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlari. Infektsion jarayonning rivojlanishi. YUqumli kasalliklarning o`ziga xosxususiyatlari, bosqichlari. YUqumli kasalliklarning tasnifi. "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to`g`risida"gi O`zbekiston Respublikasining qonuni	2	N 2	
2	YUqumli kasalliklar shifoxonasi va poliklinikadagi yuqumli kasalliklar xonasining tuzilishi va ularning ish tartibi.	YUqumli kasalliklar shifoxonasi bilan tanishish. Bokslar bilan tanishish. Bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazish. SHifoxonaning ish tartibi. Bemorlarni bo`limlarga transportirovka qilish. Bemorning kiyimlari va tagliklarini almashtirish va parvarishlash usullari.Parxez stollarining turlari, bemorlarni turli usullarda ovqatlantirish. "SHoshilinch xabarnoma" 058-shaklni to`ldirish. Tibbiy xodimlarning kun tartibi. YUqumli bo`limlarning epidemiyaga qarshi sanitariya tartibi. Poliklinikadagi yuqumli kasalliklar xonasining maqsad va vazifalari, tuzilishi. Bemorlarni qabul qilish va tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish. Laborator tekshirish usullari. YUqumli kasalliklar va emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash Tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish va to`ldirish. 63 va 112-shakllar bilan ishlash. Profilaktik emlash. Emlash uchun qo`llaniladigan vaktsinalar, ularni saklashda va tashishda "uzluksiz sovuqlik zanjirining" ahamiyati. Emlash kalendari. Emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash, ularni qo`llash, "brokeraj" kilish.	4	A 4	2

		Maxsus profilaktika ishlarini rejalashtirish va o`tkazish qoidalari. Tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish va to`ldirish.			
3	**Ichak infektsiyalari.** Dizenteriya. Salmonellyoz.	Kasallik haqida tushuncha. Ichak infektsiyalari kasalliklarining qo`zg`atuvchilari, rivojlanish mexanizmi. YUqish yo`li. Tasnifi. Asosiy klinik ko`rinishi, asoratlari. Toksikoz va eksikoz haqida tushuncha. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Parhez ovqatlantirish. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish. Profilaktik chora-tadbirlar o`tkazish. Kasalliklarni oldini olishda sanitariya-maorif ishlarining ahamiyati.O`zbekistonRespublikasi hududida salmonellyoz va o`tkir ichak infektsiya kasalliklarini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlari. Epidemiologik anamnez yig`ish. Kasallikning asosiy klinik belgilarini o`rganish. Bemor holatiga baho berish.Bemorni ko`zdan kechirish. Bakteriologik ekmaga va umumiy tahlilga najas olish. Qonni serologik tekshirishga olish. Olingan materiallarni laboratoriyaga jo`natish. Tahlil natijalarini o`qish. Og`iz orqali suyuqlik ichirish. Bemorni ovkatlantirish, parxez stolini qo`llash va parvarish qilish. SHoshilinch xabarnoma to`ldirish. Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy dezinfektsiya ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.	10	NA 6/4	2
4	**Ichak infektsiyalari**. Botulizm, ovqat toksikoinfektsiyasi.	Kasallik haqida tushuncha. Ichak infektsiyalari kasalliklarining qo`zg`atuvchilari, rivojlanish mexanizmi. YUqish yo`li. Tasnifi. Asosiy klinik ko`rinishi, asoratlari. Toksikoz va eksikoz haqida tushuncha. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Parhez ovqatlantirish. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish. Profilaktik chora-tadbirlar o`tkazish. Kasalliklarni oldini olishda sanitariya-maorif ishlarining ahamiyati.O`zbekiston Respublikasi hududida salmonellyoz va o`tkir ichak infektsiya kasalliklarini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlari. Epidemiologik anamnez yig`ish. Kasallikning asosiy klinik belgilarini o`rganish. Bemor holatiga baho berish.Bemorni ko`zdan kechirish. Bakteriologik ekmaga va umumiy tahlilga najas olish. Qonni serologik tekshirishga olish. Olingan materiallarni laboratoriyaga jo`natish. Tahlil natijalarini o`qish. Bemorni ovkatlantirish, parxez stolini qo`llash va parvarish qilish. Tozalovchi, sifonli va	10	N A 6/4	4

		davolovchi huqnalar qo`yish. Bemorlarni davolash. Bezredko usulida zardob yuborish texnikasi. SHoshilinch xabarnoma to`ldirish. Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy dezinfektsiya ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.			
5	**Ichak infektsiyalari**. Vabo kasalligi	Vaboning epidemiya va pandemiya holati. Etiologiyasi, epidemiologik jarayoni. Vaboning klinik ko`rinishlari. Laborator tekshirish uchun materiallar olish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish. Kasallikni oldini olish. Sanitariya-maorif ishlari. CHet davlatlardan infektsiya kirishini oldini olish. Himoya kiyimlarini qo`llash shartligi.Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o`tkazish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini o`tkazish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirliginingamaldagi buyruqlari. Bemorlarning shikoyati va epidemiologik anamnez yig`ish. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Venaga tomchi usulida dori vositalarini yuborish. Laboratoriya tekshiruviga analiz materiallarini olish. Najasni 30-shaklga tekshirish. Himoya kiyimlarini kiyish va echish qoidalari. Kasallik o`chog`ida joriy va yakuniy dezinfektsiya ishlarini o`tkazish.	6	NA 2/4	2
6	**Ichak infektsiyalari.** Ichterlama. Paratif A va V kasalliklari	Kasallik haqida tushuncha. Epidemiologik anamnez yig`ish. YUqish mexanizmi. Klinik xususiyatlari, asoratlari. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Ich terlama va paratif A va V kasalliklarini farqlash. Kasallikni oldini olish, infektsiya o`chog`ida o`tkaziladigan tadbirlarni rejalashtirish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Klinik va epidemiologik anamnez yig`ish. Bemorlardan bakteriologik va serologik tekshirishlar uchun material yig`ish. Ich terlama o`chog`ida kasallikka qarshi tadbirlar rejasini tuzish. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini tashkil qilish.	6	NA 2/4	4
7	Virusli gepatitlar	Virusli gepatitlar O`rta Osiy mintaqasi uchun dolzarb muammo hisoblanadi. Virusli gepatit A,V, S, D, E turlari haqida tushuncha. Virusli gepatit etiologiyasi, epidemiologiyasi, rivojlanish mexanizmi. Virusli gepatitlar tasnifi. Prodromal davrlar turlari. Tashxisot. Homiladorlik davrida gepatitning kechish xususiyatlari, uning homilaga ta’siri. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Bemorlarni parvarishlash, davolash. Parxez ovqatlantirish	6	NA 2/4	2

		bilan davolash. Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o`tkazish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini o`tkazish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Bemorning shikoyatlari, epidemiologik va klinik anamnezi.Bemor ko`rinishining xususiyati, teri qoplamlari, ko`z sklerasi, til egarchasi shilliq qavatining va yumshoq tanglayning sarg`ayishi. Jigar va taloqni chegaralarini aniqlash. Laborator tekshirishlarning axamiyati. Bemorlarni parvarishlash, davolash. Parhez stollari. Tibbiy asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash. Xabarnoma to`ldirish qoidalari. Observatsiya varag`ini to`ldirish.Kasallikka qarshi maxsus profilaktika, emlash sxemasi. Infektsiya o`chog`ida joriy va yakuniy zararsizlantirish. Sog`ayganlarni shifoxonadan chiqarish qoidalari. Aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlari.			
8	**Nafas yo`llari infektsiyalari** Qizamiq. Suvchechak. Skarlatina.	Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisi. Toshmalar xususiyati. Bemorlarning parvarishi. Maxsus profilaktikasxemasiva oldini olish choralari.Kasallik o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish.O`zbekiston Respublikasi hududida qizamiq, suvchechak, skarlatinakasalliklarini oldini olish to`g`risidagi amaldagi buyruqlar. Suvchechak, qizamiq va skarlatina bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish. Kasallikning klinik belgilarini o`rganish. Bemorlarni parvarish qilish. Bemor atrofida, palatalarda ozodalik tartibini saqlash. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora–tadbirlari.Burun–halqumdan tekshirish uchun material olish. Gipertermiya va bo`g`ilishda shoshilinch yordam ko`rsatish.Maxsus profilaktikasida QPQ vaktsinasini yuborish, infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi o`tkaziladigan chora-tadbirlar	6	NA 2/4	4
9	**Nafas yo`llari infektsiyalari** Difteriya (bo`g`ma)	Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi. Bemorlarni ko`zdan kechirish, parvarish qilish, davolash. Difteriyada bakteriologik tekshirish uchun bemorlardan material olish. Maxsus profilaktika sxemasi - AKDS vaktsina, oldini olish choralari. Epidemiyaga qarshi ishlari,	10	NA 2/4	2

		aholi o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini olib borish. O`zbekiston Respublikasi hududida kasallikni oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlar. Kasallikning klinik belgilari. Bemor tomog`idan surtma olish, laboratoriyaga yo`llanma yozish va yuborish koidasi.Bemorlarni ko`zdan kechirish, davolash va parvarish qilish. CHin krupda tez tibbiy yordam ko`rsatish. Bo`g`maga qarshi antitoksik zardob yuborish. Kasallikka qarshi maxsus profilaktikasi (AKDS vaktsinasi)			
10	**Nafas yo`llari infektsiyalari** Ko`kyutal. Parako`kyo`tal	Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi. Bemorlarni ko`zdan kechirish, parvarish qilish, davolash. Maxsus profilaktika sxemasi- AKDS vaktsina, oldini olish choralari. Epidemiyaga qarshi ishlari, axoli o`rtasida sanitariya–maorif ishlarini olib borish. O`zbekiston Respublikasi hududida kasallikni oldini olish to`g`risidaamaldagi buyruqlar..	4	N 2	2
11	**Nafas yo`llari infektsiyalari.** Gripp. O`RVI. Koronavirusli infektsiya (COVID-19)	Gripp, O`RVI kasalliklarini etiologiyasi, epidemiologiyasi,rivojlanish mexanizmi. Kasallikning klinik manzarasi, asoratlari, tashxisoti, epidemik va klinik anamnez yigish, laboratoriya usullari, davosi, maxsus profilaktikasi Epidemiyada joriy zararsizlantirish ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish. Toshkent shahar xokimiyati Sog`liqni saqlash bosh boshqarmasi tomonidan chiqarilgan “O`zbekiston Respublikasi hududida Gripp, kasalligini oldini olish to`g`risi”da amaldagi buyruqlar. Koronavirusli infektsiyaning etiologiyasi, epidemologiyasi: Karantin guruhlari. Klinik manzarasi: kasallikning kechish Kasallikning darajalari.Umumiy laborator tekshiruvlar, maxsus laboratortekshiruvlar, instrumental tekshiruvlar. Koronavirusli infektsiyaning davosi va dori preparatlari to`g`risida yangi malumotlar. Uyda parvarishni tashkil qilish. O`zbekiston Respublikasi S.S.V.ning Koronavirusli infektsiya profilaktikasi va unga qarshi kurash choralari. Gripp. O`RVI bilan og`rigan bemorlarni parvarish qilish. Tibbiy xodimlarning ishlash qoidalari. Kasallikni oldini olish, oqliklarni toza saqlash, xonalarni shamollatish, palatalarni kvarts lampalari bilan zararsizlantirish, dezinfektsiya kilish. Kasallikka qarshi emlash Koronavirusli infektsiyasi bilan og`rigan bemorni umumiy ahvoli og`irligi bo`yicha	14	NA 2/8	4

		baholash. Bemor kelganda kasallik belgilari bo`yicha savolnomani to`ldirish. Bemorni tekshiruvlardan o`tkazish: Pulsoksimetriyani aniqlash. Maxsus laborator tekshiruvlar: PTSR usulida *COVID*-19 *RNK* sini aniqlashda surtma olish va IFA uchun material olish. Kislorod berish usullari Feldsher-akusherning tibbiy muolojalar o`tkazganda shaxsiy himoya choralarini qo`llashi ( infektsion xavfi yuqori bo`lgan xududda ishlatiladigan shaxsiy himoya vositalari) va *COVID* markazlarida ishlash tartibi, qoidalari. Bemorlarni uyda parvarish qilish va o`zini izolyatsiya qilish mezonlari. Uyda parvarishni tashkil qilish bo`yicha tibbiyot xodimlari uchun yo`riqnomalar.			
12	**Nafas yo`llari infektsiyalari.** Meningokokk infektsiyasi	Meningokokkli infektsiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasi. Bakteriya tashib yuruvchilarning infektsiya tarqalishidagi ahamiyati. Meningokokkli infektsiyaning klinik turlari. Klinikasi, infektsion toksik shok hakida tushuncha. Laborator tashhisoti. Maxsus(spetsifik), dezintoksikatsion, degidratatsion, simptomatik davo. Meningokokkli infektsiya o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlarni olib borish . Meningokokkli infektsiyaning turli shaklllari bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish va so`rab surishtirish. Meningeal simptomlarni tekshirish. Bemorni lyumbal punktsiyaga tayyorlash va punktsiya o`tkazishda qatnashish. Olingan likvorni laboratoriyaga yuborish hususiyatlari. Burun xalqumdan surtma olish. Materiallarni laboratoriyaga yuborishda feldsher - akusherning o`rni. Talvasa holatidagi bemorga yordam ko`rsatish	6	NA 2/4	2
13	**Nafas yo`llari infektsiyalari**. Tepki (epid parotit).	Kasallik haqida tushuncha. Epidemik parotit bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish. Bemorlarni parvarish qilish. Epidemik parotitda issiq quruq bog`lam qo`yish. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora–tadbirlari. Bemorlarni davolash, maxsus profilaktika sxemasi. Kasallik o`chog`ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligi O`zbekiston Respublikasi hududida tepki infektsiyasini oldini olish bo`yicha amaldagi buyruqlar.	4	A 4	2
14	**Qon orqali o`tadigan**	Bezgak. Gemorragik isitma kasalliklari haqida tushuncha, kelib chiqish sabablari,	6	NA 2/4	4

	infektsiyalar. Bezgak. Gemorragik isitmalar. Orttirilgan immunitet tanqisligi sindromi(OITS).	etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisoti, davolash va oldini olish. Bezgak turlari differentsial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora-tadbirlar, SNPning ishi.O`zbekiston Respublikasi hududida bezgaknioldini olish bo`yicha amaldagi buyruqlar. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Teri qoplamlari, ko`z sklerasi, til egarchasi, shilliq qavatini aniqlash. OITS haqida tushuncha. Etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik manzarasi: teridagi va shilliq qavatlardagi o`zgarishlar. Serologik tashxisot. Oqibati. Profilaktikasi. OITS bilan zararlanganlarni dispanserizatsiya qilish. Tibbiy xodimlarni OITS bilan zararlanishini oldini olish. O`zbekiston Respublikasida OITSga qarshi olib borilayotgan tadbirlarni umumdavlat ahamiyatiga bog`liqligi.O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari Bezgak, Gemorragik isitma kasalligi bilan og`rigan bemorlarni ko`zdan kechirish. Bezgak bilan og`rigan bemorlardan qalin tomchiga qon olish va surtma tayyorlash. Serologik tekshiruvga bemordan qon olish. Laborator tekshiruvlarga yo`llanmalar yozish va yuborish. Davolash, oldini olish. Bezgak xurujida bemorga yordam ko`rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordam ko`rsatish. Infektsiyaga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish .SNP ishi.OITS bilan kasallangan bemorlardan immunologik tekshiruvga qon olish va laboratoriyaga yuborish. Vaziyatli va diagnostika masalalarini echish. OITS bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora–tadbirlar. Tashxisot. Davolash. OITS bilan zararlanishning oldini olish. Tibbiyot xodimlarining kasbiy zararlanishi. Profilaktikasi. Jinsiy aloqalar orqali kasallanishning oldini olishda sanitariya-maorif ishlari va vositalari. Amaldagi buyruqlar asosida ishlash.			
15	**Tashqi qoplamlar infektsiyalari.**Kuydirgi. Qutirish	Kuydirgi kasalligining etiologiyasi va epidemiologiyasi. Klinikasi, laboratoriya tashhisoti, davosi. Qutirish kasalligining etiologiyasi va epidemiologiyasi. Klinik belgilari. Gidrofobiya, aerofobiya, akustikofobiya, fotofobiya. Tekshirish usullari. Patogenetik va simptomatik davo.Maxsus profilaktikasi. O`zbekiston Respublikasi hududida kuydirgi va qutirish kasalligini oldini olish bo`yicha amaldagi buyruklari.	6	NA 2/4	2

		Bemorlarni ko`zdan kechirish, epidemiologik anamnez yig`ish, kasallikning asosiy belgilarini o`rganish. Jarrohlik tozalov ishlovini o`tkazish. Antirabik vaktsina va gammaglobulin yuborish. SHoshilinch xabarnoma to`ldirish. Kuydirgida bemordan analiz uchun material olish, ehtiyot choralarini ko`rib, laboratoriyaga yuborish. Kasallikdan o`lgan uy xayvonlarni "utilizatsiya" qilish. Profilaktika chora–tadbirlari.			
16	**Tashqi qoplamlar infektsiyalari** Oqsim. Qoqshol	Kasalliklar haqida tushuncha, etiologiyasi, qisqacha epidemiologiyasi, patogenezi, klinikasi, tashxisi. Davolash printsiplari, bemorlarni parvarishlash. Kasallikni oldini olish choralari. Maxsus profilaktikada AKDS vaktsinaning yuborish sxemasi.O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligi O`zbekiston Respublikasi hududida qoqshol va oksim kasalligini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlar. Bemorlarni ko`zdan kechirish. Oqsimda bemorlarning og`iz bo`shlig`ini va terini parvarishlashi. Talvasa paytida bemorga birinchi tibbiy yordam ko`rsatish. Qoqsholga va oqsimga tekshirish uchun tashxis materiallarini olish. Kasallikni oldini olishda emlash ishlarini o`tkazish.	6	NA 2/4	2
17	**Turli yo`llar bilan yuqadigan infektsiyalar.** Toun (o`lat). Brutsellyoz	O`lat kasalligining qo`zg`atuvchisi haqida ma'lumotlar. O`latning tarqalishi sabablari va mexanizmi. O`lat epidemiyalarining aholi o`rtasida va hayvonlar o`rtasida tarqalishining o`zaro bog`liqligi. O`lat kasalligida epidemiologik jarayonning namoyon bo`lishidagi omillarning o`ziga xosligi.Brutsellyoz kasalligining tarqalish sabablari va epidemik jarayoni. Kasalliklarni klinik belgilari va tashhis usullari.Davolash usullari va vositalari. Kasalliklarning o`choqdagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfektsiya, dezinsektsiya va deratizatsiya.O`zbekiston Respublikasi hududida o`lat va brutsellyoz kasalligini oldini olish to`g`risida amaldagi buyruklar. Bemordan laborator tekshiruv uchun material olish va tashxisot usullari. Meditsina xodimi o`zini himoya qilish choralari. Bemorga zardob yuborish. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. O`lat o`chog`ida o`tkaziladigan chora–tadbirlar.Brutsellyoz kasalligini keltirib chiqaruvchi sabablar. Etiologiyasi, klinikasi, asoratlari. Laborator tekshirish usullari. Byurne sinamasi. Davolash printsiplari.	6	NA 2/4	4

		Profilaktikasi. Kasalliklarning o`choqdagi profilaktika chora–tadbirlari, dezinfektsiya, dezinsektsiya va deratizatsiyalarning ahamiyati. Himoya kiyimini qo`llash qoidasi			
18	**Parazitar kasalliklar, Gelmintozlar** Protozoy kasalligi, amyobiaz, lyamblioz, toksoplazmoz, askaridoz, enterobioz, exinokokkoz..	Sodda jonivorlar haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Protozoy kasalliklarning etiologiyasi, tarqalish yo`llari. Klinik belgilari. Aholi o`rtasida sanitariya-maorif ishlarini olib borish.O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruklari. Gelmintoz kasalliklari haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Klinik belgilari, davolash usullari va vositalari. Aholi o`rtasida sanitariya-maorif ishlarini olib borish. Kasallik o`chog`ida o`tkaziladigan chora–tadbirlar.O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni saqlash vazirligining "O`zbekiston Respublikasi hududida gelmintozlarnioldini olish to`g`risida"gi amaldagi buyruqlari. Bemordan laborator tekshirish uchun material olish (axlat,perianal burmalaridan qirma). Xujjatlarni to`ldirish. Laboratoriyada tekshirish usullari (Fyulleborn, Kalantaryan, Kato). Kasallik o`chog`ida o`tkaziladigan chora-tadbirlar.O`zbekiston Respublikasi sog`lig`ni saqlash vazirligining O`zbekiston Respublikasi xududida gelmintozlarni oldini olish to`g`risida amaldagi buyruqlari.	6	N A 2/4	6
Jami			108	108	50

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari:

1. SHavkat Mirziyoev «Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
2. SHavkat Mirziyoev «Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir" Toshkent – "O`zbekiston" 2018.
3. SHavkat Mirziyoev «Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz" Toshkent – "O`zbekiston" 2016.
4. SHavkat Mirziyoev «Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib – intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak" Toshkent – "O`zbekiston" 2017.

Asosiy adabiyotlar

1. E.I.Musaboev, A.Q.Bayjanov “YUqumli kasalliklar, epidemiologiya va parazitologiya”. Toshkent, “O`zbekiston milliy entsiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2006 yil

2. A.G.Raxmanova, V.K. Prigojina.«Infektsionnыe bolezni”. Sankt-Peterburg, izdatelstvo Piter, 2001 yil

3. YUqumli kasalliklar // Axmedova M.D. va boshq. Toshkent-2012.

4. O`zbekiston Respublikasi sog`liqni saqlash vazirligi COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni davolash bo`yicha vaqtinchalik ko`rsatmalar (oltinchi versiya) Toshkent -2020

5. 5.O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

6. MILLIY PALATASI COVID-19ni engil shaklda kechirayotgan bemorlarni uy sharoitida parvarishlash bo`yicha vaqtinchalik klinik qo`llanma Toshkent-2020

7. Klinicheskoe vedenie tyajeloy ostroy respiratornoy infektsii pri podozrenii na novuyu koronavirusnuyu (2019-nCoV) infektsiyu. Vremennыe rekomendatsii. 27maya 2020 g. Jeneva: Vsemirnaya organizatsiya zdravooxraneniya; 2020 g.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. R.E.Giyasova, S.A.Mirzaeva.” Sestrinskiy uxod za patsientami s infektsionnыmi zabolevaniyami” Tashkent, “IlmZiyo”,2015

2. A.Zokirxodjaev “Bolalarda yuqumli kasalliklar”.Oliy o`quv yurtlari talabalari uchun qo`llanma. Toshkent, 2002 yil

3. S. X.Vafokulov, X.X.Xodiev, A.K.Boyjonov, M.K.Ermuxamedova “YUkumli kasalliklar fanidan amaliy mashgulotlar bo`yicha uslubiy qo`llanma”. Samarkand, 2001yil.

4. O`zbekiston meditsina entsiklopediyasi. 1-jild

Internet saytlari

http://www.ziyonet.uz/

http://www.lex.uz/

http://www.google.com

TTA sayti – www.tma.uz.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

OFTALMOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.18
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

.

Tuzuvchilar:

I. I. Karimova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi direktori, t.f.n.

1. O`quv dasturi umumiy talablari

O`quv dasturining nomi	Oftalmologiya
Ajratilgan soat	**54**
Mavzular soni	**9**
Dasturning maqsadi	Oftalmologiya fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o`rganish va taxlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. Oftalmologiya fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantiriladi; 2. Oftalmologik kasalliklarni xususiyatlarini, etiologiyasi, patogenezi, klinik belgilari va davolash xususiyatlarini o`rganadi; 3. Oftalmologik kasalliklarga oid amaliy ko`nikmalarni o`zlashtiriladi.
Bilim	– Oftalmologiya fani tarixi va uning maqsadi. – Ko`ruv organi anatomiyasi. – Ko`zning ko`rish faoliyati. – Refraktsiya va akkomadatsiya – SHifoxona va ko`z kabineti tuzilishi. Bemorlarni tekshirish usullari. – Kon’yunktivitlar. Qovoqning va ko`z yoshi yo`llarining yallig`lanish kasalliklari. – SHox pardaning yallig`lanish kasalliklari. Sklera kasalliklari. – Tomirli parda kasalliklari. To`r parda va ko`ruv nervining yallig`lanish kasalliklari. – Ko`z gavhari va shishasimon tana kasalliklari. – Glaukoma. G`ilaylik. Ko`ruv a’zosining o`smalari. – Ko`ruv a’zosining shikastlari va unda tez tibbiy yordam ko`rsatish. – Oftalmologik ekspertiza.
Ko`nikma	– E.B.Rabkin polixromatik jadvali yordamida rang sezishni aniqlashni; – ko`zning markaziy ko`ruvi, ko`ruv o`tkirligini aniqlashni; – ko`ruv maydonini perimetr, sferoperimetr yordamida aniqlashni; – presbiopiyada ko`zoynak tanlashni; – qorachiqlar orasidagi masofani o`lchashni; – ko`zoynakka retsept yozishni; – ko`z kon’yunktivasini ag`darib ko`rishni; – kon’yunktivadan surtma olishni; – kon’yunktiva bo`shlig`ini yuvish va undan yot jismlarni olishni; – ko`z soqqasi bosimini barmoq bilan tekshirishni; – qorachiqni yorug`likka reaktsiyasini tekshirishni; – ko`z kon’yunktivasini ag`darib ko`rishni; – kon’yunktivadan surtma olishni; – kon’yunktiva bo`shlig`ini yuvish va undan yot jismlarni olishni; – ko`z soqqasi bosimini barmoq bilan tekshirishni; – qorachiqni yorug`likka reaktsiyasini tekshirishni; – kon’yunktivaga dori tomizishni; – qovoq orqasiga malham qo`yishni; – pastki ko`z yoshi yo`llarini zondlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlashni; – ko`z yoshi yo`llarini yuvishni;

	– qovoq qirralarini uqalashni; – ko`zga monokulyar bog`lam qo`yishni; – ko`zga issiq muolaja o`tkazishni; – keratitda mahalliy davolash usullarini; – shox pardani mahalliy og`riqsizlantirishni va undan yot jismni olishni; – shox parda kuyganda birinchi yordam ko`rsatishni; – shox parda sezgirligini aniqlashni; – iridotsiklit o`tkir xurujida birinchi yordam ko`rsatishni; – kon'yuktiva ostiga in'ektsiya qilish uchun bemorlarni tayyorlashni; – ko`z qorachig`ini kengaytiruvchi dorilarni tomizishni; – tashxis qo`yishni va parvarish rejasini tuzishni. – to`r pardaga qon quyilganda yordam ko`rsatishni; – to`r parda jarohatlanganda og`riqsizlantirishni; – ko`z tubini tekshirishni; – ko`zga binokulyar bog`lam qo`yishni; – glaukoma qattiq xurujida birinchi yordam ko`rsatishni; – glaukoma qattiq xurujida zuluk qo`yishni; – glaukomada ko`z sinamalarini o`tkazishni; – ko`zning yordamchi qismlari shikastlanganda birinchi yordam ko`rsatishni; – ko`z soqqasi shikastlanganda birinchi yordam ko`rsatishni; – ko`zning mayda yot jismlardan shikastlanganda yordam ko`rsatishni; – kontuzion shikastlanishda birinchi yordam ko`rsatishni; – termik moddalar ta'sirida shikastlanganda birinchi yordam ko`rsatishni bajara oladi.
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya, farmakologiya va retseptura asoslari, terapiya, asab kasalliklari, hamshiralik ishi, yuьumli kasalliklar.
O`qitishning tashkiliy shakli	N - nazariy ta'lim A - amaliy ta'lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar. MX - maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baxolash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Ko`z kasalliklari fani tarixi va uning maqsadi. Ko`ruv organi anatomiyasi. Ko`zning ko`rish faoliyati.	Oftalmologiya fanining qisqacha tarixi. Uning maqsadi va vazifasi haqida tushuncha. Ko`rish a'zosining anatomiyasi. Ko`z soqqasi va uning qismlari. Ko`ruv analizatori. Ko`zning yordamchi qismlari. Ko`rish a'zosining umumiy qon aylanish sistemasi va qon bilan ta'minlanishi. Ko`z kasalliklari fanining anatomiya fani bilan bog`liqligi.Ko`zning yorug`lik va ranglarni sezish faoliyati. Markaziy va periferik ko`rish. Binokulyar ko`rish.	6	N/A 2/4	2
2	Refraktsiya va akkomadatsiya.	Refraktsiya, klinik refraktsiyaning turlari: emmetropiya, miopiya, gipermetropiyalar xaqida tushuncha. Akkomadatsiya va uning buzilishi: spazmi, falaji, presbiopiya. Astigmatizm. Refraktsiyani tekshirish usullari: sub'ektiv, ob'ektiv. Ko`zning ko`rish o`tkirligini aniqlashda qo`llaniladigan jadvaldan foydalanish qoidalari va uni aniqlash usullari. Ko`ruv maydonini (periferik ko`rish) perimetr, sferoperimetrda tekshirish usullari. Uzoqdan va yaqindan ko`ruvchilarga ko`zoynak tanlash va retsept yozish.	6	N/A 2/4	4
3	SHifoxona va ko`z kabineti tuzilishi. Bemorlarni tekshirish usullari	Oilaviy poliklinikalarda ko`z kabinetining tuzilishi. Ko`z shifoxonasining boshqa shifoxonalardan farqi va unda qo`llaniladigan apparat turlari. Oftalmoskopiya xaqida tushuncha. Ko`z kabinetida ko`rish o`tkirligini tekshirish xususiyatlari. YUqori qovoqni ag`darib ko`rishni o`rganish. Qovoq ko`targichlardan foydalanishni o`rganish. Kon'yunktivadan surtma olish. Oftalmoskopdan foydalanish usuli bilan tanishtirish	6	N/A 2/4	4
4	Kon'yunktivitlar. Qovoqning va ko`z yoshi yo`llarining yallig`lanish kasalliklari.	Ko`z shilliq pardasining yallig`lanish patologiyasi. Bakterial, o`tkir virusli, surunkali, allergik kon'yunktivitlar. Traxoma.Kon'yunktivitlarni davolash va oldini olishda o`rta tibbiy xodimining tutgan o`rni. Qovoqlarning yallig`lanish patologiyasi. Qovoq abstsessi, flegmona. Tashqi va ichki govmicha. Blefarit (oddiy, po`stloqli, yarali), xalyazion. Qovoqlarning distrofik o`zgarish:	6	N/A 2/4	4

		blefaroxalyazis, blefarofimoz. Ko`z yoshi kasalliklari: ko`z yoshi yo`llarining yallig`lanishi, ko`z yoshi bezini yallig`lanishi, ko`z yoshi nuqtasining torayishi, ko`z yoshi kanalining torayishi, ko`z yoshi xaltasining yallig`lanishi, ko`z yoshi xaltasining flegmonasi. Bemorlarni ko`rikdan o`tkazish.Davolash muolajalarini o`tkazish. Qovoq orqasiga malham qo`yish. Ko`zga bog`lam qo`yish. Issiqlik muolajalarni o`tkazish. Ko`z yoshi yo`llarini yuvish.			
5	SHox pardaning yallig`lanish kasalliklari.Sklera kasalliklari	SHox pardaning yallig`lanish kasalliklari. Keratit turlari, klinikasi va davosi. Episkleritlar, skleritlar, skleraning distrofik patologiyasi va stafiloma haqida tushuncha berish. SHox parda kasalliklari bilan og`rigan bemorlarni ko`rsatish. Keratitlarni tekshirish va davolash usullari. SHox pardani mahalliy og`riqsizlantirish, unga yot jism tushganda, kuyganda, jarohatlanganda birinchi yordam ko`rsatish.	6	N/A 2/4	2
6	Tomirli parda kasalliklari. To`r parda va ko`ruv nervining yallig`lanish kasalliklari.	Irit va iridotsiklitning endogen va ekzogen sabablari, klinikasi, davosi. Tomirli parda kasalliklarining sil, toksoplazmoz, revmatizm, brutsellyoz va zahm bilan bog`liqligi. O`tkir xorioiditlar haqida tushuncha berish. To`r parda kasalliklari, jarohatlari klinikasi, davosi va tekshirish usullari. Retinopatiya turlari. Gipertoniya, qandli diabet, buyrak kasalliklarida to`r pardadagi o`zgarishlar. To`r parda ko`chish sababi, klinik belgilari. Tomirli parda kasalligi bilan og`rigan bemorlarni ko`rsatish. Iridotsiklit o`tkir xurujida yordam ko`rsatish. Kon'yuktiva ostiga parabulbar, limfatrop in'ektsiya qilish usullari bilan tanishtirish. To`r parda kasalligi bilan og`rigan bemorlani ko`rsatish. To`r pardaga qon quyilganda birinchi yordam choralari. To`r parda jarohatlanganda yordam ko`rsatish. Bemorlarda ko`z tubini qorong`i xonada tekshirish. Binokulyar bog`lam qo`yish texnikasi	6	N/A 2/4	4

7	Ko`z gavhari va shishasimon tana kasalliklari	Kataraktalar: tug`ma kataraktalarning klinik ko`rinishi, hayotda orttirilgan kataraktalar, etiologiyasi, klinikasi va tekshirish usullari. Kataraktaning konservativ va jarrohlik davosi. Afakiya haqida tushuncha. SHishasimon tananing xiralanishi, distrofiyasi. Katarakta bilan kasallangan bemorlarni namoyish qilish. Kataraktaning turli davrlarida bemorlarni konservativ va jarrohlik usulida davolash va operatsiyaga tayyorlash. Tomchi dorilarga retsept yozish. Operatsiyadan keyingi davrda bemorlarga bog`lam qo`yish, dori tomizish, ovqatlantirish va parvarish qilish.	6	N/A 2/4	2
8	Glaukoma (Nazla) G`ilaylik. Ko`ruv a'zosining o`smalari	Ko`z ichki suyuqligi almashinuvi va uning bosimi haqida qisqacha tushuncha. Glaukomani kelib chiqish sabablari, belgilari. Glaukoma tasnifi: tug`ma glaukoma, birlamchi glaukoma, ikkilamchi glaukoma. Glaukomani tekshirish usullari. Glaukoma qattiq xurujining klinik belgilari. Glaukoma xurujining irit va iridotsiklit bilan solishtirma tashxisi. Glaukomani davolash va oldini olish. Bemorlarni dispanser nazoratiga olish. G`ilaylik turlari: yig`iluvchi hamkor, yashirin g`ilaylik, tarqaluvchi hamkor g`ilaylik sababi, tekshirish usullari, klinikasi va davosi. Ambliopiya va falaj g`ilaylik haqida tushuncha. Nistagm etiologiyasi va klinikasi. Xavfli va xavfsiz o`smalar sababi, klinikasi. Bemorlarni davolash usullari. Bemorlarni davolashda o`rta tibbiy xodimning roli.	6	N/A 2/4	4
9	Ko`ruv a'zosining shikastlari va unda tez tibbiy yordam ko`rsatish. Oftalmologik ekspertiza	Ko`z yordamchi qismlari shikastlanishi, ko`z soqqasini shikastlanishi. Ko`zning mayda, o`tkir va o`tmas jismlardan shikastlanishi. Ko`z soqqasi yordamchi qismlarining turli darajada, kislota, ishqor va nurlardan kuyishi, klinikasi, davosi va yordam ko`rsatish. Oftalmologik ekspertiza. Ko`zi shikastlangan bemorlarni ko`rsatish. Ko`ruv organi shikastlarida birinchi yordam ko`rsatish. Ko`zning kislota, ishqor va issiqlik natijasida kuyishida tez yordam ko`rsatish. Ko`zni teshib kirgan jarohatlarda birinchi yordam. Ko`z shikastlarini oldini olishda o`rta tibbiy xodimning roli. Oftalmologik ekspertiza va nogironlikka o`tkazish sabablari. Nogironlik toifalari. Xujjatlarni to`ldirish. Kriminal xolatlarda xujjatlarni tuldirish tartibini , kimga murojat etishni va unda kullaniladigan extiyot choralar.	6	N/A 2/4	3
Jami:			**54**	**14/40**	**27**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar

1. YUldashevaF.S. Ko`z kasalliklari, Toshkent, CHo`lpon, 2008 y
2. YUsupovaM.S.Ko`z kasalliklari, Toshkent, CHo`lpon, 2004 y

Qo`shimcha adabiyotlar

1. “Ayollar va bolalar sog`lig`ini mustahkamlash” loyixasidagi “Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish” uslubiy qo`llanmasi.Toshkent. 2010y.
2. Nazirov F.G. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish», Toshkent, Ibn Sino, 2004y
3. “Oila shifokori” ro`znomasi.
4. P.Q.-1144 2009y avgust “Reproduktiv salomatlikni saqlash”
5. RaxmonovX.SH.,ErmatovYU.U. O`quv amaliy mashg`ulotlarini olib borish va o`quvchilar mustaqil ishini tashkil etish, nazorat qilish va baholash. (Tibbiyot kollejlari uchun uslubiy tavsiyanoma). YAngiyo`l, 2006y
6. “Sihat-salomatlik” jurnali.
7. “Hamshira” jurnali.
8. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari. O`zbekiston Respublikasi Oliy va O`rta Maxsus Ta’lim Vazirligi Buyruq №154 20.05.2009y “Zamonaviy pedagogik texnologiyalarini tatbiq etilishi hamda mustaqil ta’limni tashkillashtirishni samaradorligi holatini o`rganish to`g`risi

Internet manbalari:

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.cardioline.ru
www:http://buks.ru/book;
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
www. cardiosite.ru;
www. cardiologia.ru;
www.bilim.uz;
www.gov.uz;

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

OTORINOLARINGOLOGIYA

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.19
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

D. M. Mo`minova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

S. B. Bairova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi etakchi o`qituvchisi

1. O`quv dasturi umumiy talablari

O`quv dasturining nomi	Otorinolaringologiya
Ajratilgan soat	**54**
Mavzular soni	**5**
Dasturning maqsadi	Otorinolaringologiyafanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarini xar tomonlama o`rganish va taxlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	✓ “Otorinolaringologiya” fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish ✓ otorinolaringologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni, rivojlanish tarixi, vazifalarini o`rganadi ✓ aholiga otorinolaringologik xizmat ko`rsatishni o`rganadi ✓ otorinolaringologik a’zolarni anatomiyasi, fiziologiyasi va tekshirish usullarinibajara oladilar ✓ otorinolaringologikkasalliklari va ularning asoratlarini *oldini olishni o`rganadi.*
Bilim	✓ Aholiga otorinolaringologik xizmat ko`rsatish; ✓ otorinolaringologiyada hamshiralik ishi faning tarixi; ✓ otorinolaringologik kasalliklari bilan og`rigan bemorlarni tekshirish usullari; ✓ otorinolaringologik kasalliklarining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olishni bilish.
Ko`nikma	✓ otorinolaringologik bemorlarni ob’ektiv va sub’ektiv tekshirish; ✓ otorinolaringologik bemorlarni tekshirishga tayyorlash; ✓ bemorlarni dispanser nazoratiga olib, kuzatib borish; ✓ bemorlarni transportirovka qilish; ✓ bemorni operatsiyaga tayyorlash, operatsiyadan oldingi va keyingi parvarishni amalga oshirish ✓ otorinolaringologik kasalliklarni davolash bilan bog`liq amaliy ko`nikmalarga ega bo`lish ✓ otorinolaringologik kasalliklari bilan bog`liq shoshilinch xolatlarda tibbiy yordam ko`rsatish *malakalariga ega bo`lishi*
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya, farmakologiya va retseptura asoslari, terapiya, nevrologiya, hamshiralik ishi,teri-tanosil kasalliklari,
O`qitishning tashkiliy shakli	N- nazariy ta’lim A- amaliy ta’lim NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar. MX - maxsus xonalarda mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baxolash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1.	**Otorinolaringologiya fani va uning rivojlanish tarixi. Otorinolarin-gologik kasalliklari bilan og`rigan bemorlarni tekshirish usullari**	Otorinolaringologiya fanining tibbiyotda tutgan o`rni. torinolaringologiyaning rivojlanish tarixi. Suqrot, Abu Ali ibn Sino, Abu Ali ibn Xusayn, Abul Kozim kabi Sharq olimlarining qo`shgan hissalari. Fallopiy, Evstaxiy, Vezaliy, Dyu Varnelarning kashfiyotlari. Otorinolaringologiya fanining hozirgi vaqtdagi erishgan yutuqlari. O`zbekiston Respublikasida aholiga otorinolaringologik xizmat ko`rsatish va uning rivojlanish istiqbollari. Mamlakatimizda "Ta'lim to`g`risida" va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi"ning qonunlarini yangi avlodni shakllantirishdagi ahamiyati. Aholiga otorinolaringologik xizmat ko`rsatish; Otorinolaringologik kasalliklari bilan og`rigan bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirish; Otorinolaringologik kasalliklarining sabablari, klinikasi, davolash usullari, oldini olishni bilish. Bemorlarni dispanser nazoratiga olib, kuzatib borish.	6	2/4 N/A	3
2.	**Quloq kasalliklari va uning**	Quloqning anatomiyasi va fiziologiyasi: tashqi, o`rta va ichki quloq tizimi. Eshituv va vestibulyar analizatorlarining fiziologiyasi. Tekshirish usullarida ishlatiladigan zamonaviy asbob-uskunalar bilan tanishtirish. Tashqi quloq kasalliklari: tashqi quloq jarohatlari, quloqdagi yot jismlar va quloq serasi tiqinini olib tashlashda feldsherning vazifalari. YAllig`lanish kasalliklari: saramas, perixondrit, ekzema, tashqi eshituv yo`li chipqoni, otomikozlar tashhisi, klinikasi va davosi, zamonaviy dori vositalarini qo`llash usullari va fizioterapevtik muolajalar bilan davolash. O`rta quloq kasalliklari: o`tkirvasurunkalio`rtaotitlar, mastoiditlarni	12	4/8 N/A	6

		klinikasi va davolash usullari. Ichki quloq kasalliklari: labirintit, Koxlear nevrit, Mener kasalligi, otoskleroz kasalliklarining klinikasi va davolash usullari. Surdologiya va eshitishni protezlash tushunchalari.Quloq kasalliklari bilan kasallangan bemorni ko`rsatish.Tekshirish usullari bilan tanishtirish va tushuntirish. Zamonaviy tekshirish asbob uskunalari bilan tanishtirish. Asosiy davolash usullari bilan tanishtirish, keng ishlatiladigan dori vositalarini ta'sirini, dozasini va yuborish yullarini bajara olish. Bemorni operatsiyaga tayyorlashda va asoratlarini oldini olishda feldsher-akusherning o`rni.			
3.	**Burun va uning yondosh bo`shliqlari kasalliklari**	Burun va uning yondosh bo`shliqlarining anatomiyasi va fiziologiyasi. Tekshirish usullari: rinoskopiya turlari, nafas olish, hid bilish faoliyatini aniqlash, diafanoskopiyani o`tkazish. Zamonaviy tekshirish asbob uskunalari bilan tanishtirish.Tashqi burun kasalliklari: burun saramasi, chipqoni, sikozi, ekzemasi. Burun bo`shlig`i kasalliklari klinikasi va davosi. YOt jismlar, burun jarohatlari, burundan qon ketishida feldshernining vazifalari. O`tkir va surunkali rinitlar, vazomotor rinit, ozena, burun to`sig`ining qiyshayishi, rinolitlar klinikasi va davosi. Zamonaviy dori vositalarini qo`llash usullari. Tashqi burun kasalliklari: burun saramasi, chipqoni, sikozi, ekzemasi. Burun bo`shlig`i kasalliklari klinikasi va davosi. O`tkir va surunkali rinitlar, vazomotor rinit, ozena, burun to`sig`ining qiyshayishi, rinolitlar klinikasi va davosi. Burun va uning yondosh bo`shliqlarining anatomiyasi va fiziologiyasi. Zamonaviy tekshirish asbob uskunalari bilan tanishtirish Burun yondosh bo`shliqlarini yallig`lanish kasalliklari: gaymorit, etmoidit, frontit va sfenoidit. Klinikasi va davolash. Ko`z sohasi va kalla suyagi ichida yuz beradigan asoratlarni oldini olish va parvarishlashda feldsherning o`rni.	12	4/8 N/A	6
4.	**Halqum kasalliklari**	Halqum anatomiyasi va fiziologiyasi. Tekshirish usullari, zamonaviy asbob uskunalar bilan tanishtirish. Halqum jarohatlari, yot jismlar tushganda feldsherning vazifalari. Anginalar, surunkali tonzillitlar, adenoidlar. Faringitlar: o`tkir va surunkali formalari. Burun-halqum o`smalari	12	4/8 NA	6

		klinikasi va davosi. Zamonaviy dori vositalarini qo`llash usullari, fizioterapevtik muolajalar. Halqum kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni namoyish qilish Asosiy davolash usullari bilan tanishtirish. Operatsiyaga tayyorlashda va asoratlarini oldini olishda feldsherning vazifalari.			
5.	**Xiqildok kasalliklari**	Xiqildoqning anatomiyasi va fiziologiyasi. Xiqildoqni tekshirish usullari. Xiqildoq shikastlari va unga yot jismlarning tushganda feldsher tomonidan ko`rsatiladigan shoshilinch tibbiy yordam. O`tkir kataral laringit. Burmalar osti laringiti (sohta bo`g`ma). Xiqildoq difteriyasi (chin bo`g`ma). Xiqildoqning o`tkir va surunkali stenozlari. Xiqildoq nerv apparatining kasalliklari. Zamonaviy dori vositalarini qo`llash usullari va fizioterapevtik muolajalar bilan davolash. Xiqildoq kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni namoyish etish. Zamonaviy tekshirish asbob uskunalari bilan tanishtirish. Asosiy davolash usullari bilan tanishtirish	12	4/8 N/A	6
Jami			**54**	**54 (N/A)**	**27**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar

1.YUsupova M.S. Nazarova G.YU. SHaimova S.S. “Quloq, tomoq va burun kasalliklari”. Toshkent , «Talqin» nashriyoti, 2009 yil
2. Ananeva S.V. «Bolezni uxa, gorla i nosa». Rostov na–Donu 2007 god
3. Verner F.P. ”Hammabop tibbiyot qo`llanmasi” Toshkent, G`afur G`ulom nashriyoti, 2006 yil.

4.Nazirov F.G. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Toshkent, “Abu Ali ibn Sino” nashriyoti, 2003 yil.
5. O`zbekiston Respublikasi sog`liqni saqlash vazirligi **COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni davolash bo`yicha vaqtinchalik ko`rsatmalar (oltinchi versiya)** Toshkent - 2020
6. O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
7. MILLIY PALATASI **COVID-19ni engil shaklda kechirayotgan bemorlarni uy sharoitida parvarishlash bo`yicha vaqtinchalik klinik qo`llanma** Toshkent-2020
8. Klinicheskoe vedenie tyajeloy ostroy respiratornoy infektsii pri podozrenii na novuyu koronavirusnuyu (2019-nCoV) infektsiyu. Vremennыe rekomendatsii. 27maya 2020 g. Jeneva: Vsemirnaya organizatsiya zdravooxraneniya; 2020g.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. YUsupova M.S. Nazarova G.YU. SHaimova S.S. “Quloq, tomoq va burun kasalliklari”. Toshkent , «Talqin» nashriyoti, 2009 yil
2. Ananeva S.V. «Bolezni uxa, gorla i nosa». Rostov na–Donu 2007 god
3. Verner F.P. ”Hammabop tibbiyot qo`llanmasi” Toshkent, G`afur G`ulom nashriyoti, 2006 yil.
4. Nazirov F.G. “Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish” Toshkent, “Abu Ali ibn Sino” nashriyoti, 2003 yil.

Internet saytlari

http://www.ziyonet.uz/
http://www.lex.uz/
http://www.google.com

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS
PROFESSIONAL TA’LIM

5.71.01.01-Feldsher-akusherlik ishi

UMUMIY AMALIYOT FELDSHER-AKUSHERI bo‘yicha

«FAVQULOTDA XOLATLAR TIBBIYOTI

NAMUNAVIY DASTUR

Kvalifikatsiya nomi: **Umumiy amaliyot feldsher-akusheri**
O‘quv rejadagi tartib raqami: **3.20**
Ajratilgan soat: **72**

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisikafedra mudiri,
SH.T. Mirzayeva

Taqrizchi:
YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi, Z.X.Zakirova

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Favqulotda xolatlar tibbiyoti
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	26
Dasturning maqsadi	1. Talabalarni favqulotda xolatlar bilan tanishtirish. 2. Favqulotda xolatlar fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish(o‘qitish) natijalari	1. Favqulotda xolatlar fanidan nazariy va amaliy bilim va ko‘nikmalarni shakllantirish; 2. Favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish. 3.Shikastlanganlarga davolash chora tadbirlarini amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirish.
Bilimlar	1.Favqulotda xolatlar fani haqida tushuncha. 2.Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish. 3. Texnogen xususiyatli favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish. 4.Turli xil tibbiy apparat va jihozlar bilan ishlash
Ko‘nikmalar	1. Shaxsiy muxofaza vositalarini qo‘llash. 2. O‘pkaga sun’iy nafas berish va yurakni bilvosita uqalash. 3. Qon ketishni vaqtincha to‘xtatish. 4. Amaliy muolaja va ko‘nikmalarni mustaqil bajarish. 5. Turli xil tibbiy apparat va jihozlar bilan ishlash
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fanning nomi	Terapiya, reanimatsiya, xirurgiya, anatomiya, fiziologiya va patologiya, akusherlik
O‘qitishning tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg‘ulot.
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2.O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha. Ularni kelib chiqish sabablari, manba’lari, turlari.	Favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha va favqulotda vaziyatlar turlarini; Sog‘liqni saqlash vazirligi va “Qizil yarim oy” jamiyatining vazifalarini; Respublika shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RSHTYOIM) vazifalarini; Shikastlanganlarni tibbiy saralashni va evakuatsiya qilishni. Shaxsiy muhofaza vositalarini qo‘llashni. Nafas a’zolari va teri qoplamlari uchun shaxsiy muhofaza vositalari: IP-4, IP-5, respiratorlar, himoyalovchi kiyimlar; AI-2 (shaxsiy aptechka), kimyoga qarshi paket, individual bog‘lov paketi, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vosita (pantotsid, akvasept); Og‘iz bo‘shlig‘i va yuqori nafas yo‘llari holatini tekshirishni, yot jismlardan tozalashni; O‘pkaga sun’iy nafas berish va yurakni bilvosita uqalashni.	2	N/2 A/-	-
2	Favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo‘lgan tez tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish	Qon ketishi tushunchasini, turlarini, sabablarini, belgilarini; Qon ketish sindromini; o‘tkir qon oqishining klinikasini; Qon oqishini to‘xtatish usullarini; Gemorragik shok sabablarni, belgilarini; Immobilizatsiya tushunchasi, turlari, qonun qoidalarini; Kasalxonadan tashqarida tug‘ishning kechishini. Qon ketishini vaqtincha to‘xtatishni; Gemorragik shokda, kardiogen shokda shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatishni; Kasalxonadan tashqarida tug‘ishda ayollarga shifokorgacha yordam ko‘rsatishni; Immobilizatsiya qilish texnikasini;	6	N/2 A/4	4

		Kramer, Diterixs va boshqa shinalar turlaridan foydalanishni.			
3	Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish.	Er qimirlashida kuzatiladigan shikast turlarini (Krash sindromida) Suv toshqinlari, sel, ko‘chkilarda kelib chiqadigan shikastlar turlarini (cho‘kishda); Travmatik shok tushunchasini, sabablarini, belgilarini, darajalarini, oqibatlarini; Talvasa sindromi, sabablari, belgilarini. Uzoq vaqt bosilib qolish (Krash sindromida) shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatishni; Travma shokida birinchi yordam ko‘rsatishni; Cho‘kishda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni; Talvasa sindromida birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni	12	N/4 A/8	5
4	Texnogen xususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko‘rsatishni tashkil etish.	Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlar turlarini; Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlarini - kuyish, elektr tokidan jarohatlanish tushunchalari, turlari, belgilari, davrlari, darajalari, asoratlarini; Kuchli ta’sirli zaxarli moddalar tasnifi, zaxarlanganlik belgilari, xususiyatlarini. Kuyish, kuyish shokida shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatishni; Elektr tokidan jarohatlanganda shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatishni; Is gazidan zaharlanganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni; KTZM(ammiak, xlor va fosforoorganik modda)lardan zaharlanganda tez tibbiy yordam ko‘rsatishni.	10	N/2 A/8	5
5	Xalqaro terrorizm, tushunchasi turlari. Terroristik akt sodir etilganda aholi harakati**.**	Terrorizm rivojlanish tarixini; Halqaro terrorizm, terrorchi, garovga ushlab turilgan shaxs tushunchalarini; Terrorchilikning maqsadlarini; Terrorchilik aktlarini o‘tkazishda qo‘llaniladigan vositalarni; Terrorchilik holati sodir etilganda aholining xatti-harakatini; Terrorchilik holati sodir etilganda	6	N/2 A/4	4

		tibbiy yordamni tashkil qilishni. Terrorchilik xavfi yuzaga kelganda harakat qoidalarini; Garovga olinganlarning harakat qoidalarini; Egasiz buyumni ko‘rib qolgandagi harakatni; Ruhiy qo‘zg‘alishda tez tibbiy yordam ko‘rsatishni.			
6	O‘tkir zaharlanish. Hayvon tishlashi, ilon va qumursqalar chaqishida tibbiy yordamni ta’minlash.	O‘tkir zaharlanish turlarini; Zaharli moddalarning organizmga kirish yo‘llarini va zaharlanish belgilarini; Organizmning detoksikatsiya usullarini; hayvon tishlashi, ilon, chayon, ari chaqishida klinik belgilarni va ularda kuzatiladigan asoratlarni. me’dani zondlash, chayishni; Tozalovchi, sifonli o‘tkazish texnikasini; Kateterizatsiya o‘tkazish texnikasini; Anafilaktik shokda birinchi yordam ko‘rsatishni; Ovqatdan zaharlanganda birinchi yordam ko‘rsatishni; Hayvon tishlaganda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni; Ilon, chayon, ari chaqqanda birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni.	12	N/4 A/8	6
7	Radiatsiyadan shikastlanish, uning ta’rifi. Birinchi tibbiy yordam va shifokorgacha bo‘lgan yordamni ko‘rsatish xususiyatlari.	O‘tkir va surunkali nur kasalligi tushunchasini, davrlari, belgilari, birinchi yordam va davolash xususiyatlarini; Ionlovchi nurlardan shikastlanishning oldini olishni. Ionlovchi nurlardan shikastlanishning oldini olishni; Nurdan shikastlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatishni; Dezaktivatsiya, degazatsiya o‘tkazishni; Maxsus qisman va to‘liq sanitar ishlovni o‘tkazishni.	12	N/4 A/8	6
8	Epidemiya o‘choqlarining tibbiy taktik tavsifi. Yuqumli kasalliklar o‘choqlarida epidemiyaga qarshi sanitariya-gigienik	Epidemiya, pandemiya, epidemiologik o‘choq tushunchalarini; Epidemik jarayon, epidemik o‘choqlarni; O‘ta havfli yuqumli infeksiya haqida tushunchani; Observatsiya va karantin	12	N/4 A/8	6

	chora-tadbirlar.	tushunchalarini; Favqulotda vaziyatlarda epidemiyaga qarshi sanitariya-gigienik choralarni tashkil qilishni. O‘ta xavfli infeksiyalarda maxsus kiyimlarni kiyish va echishni; Infeksiya manbalarini zararsizlantirishni; Yuqumli kasalligi bo‘lgan bemorlarni davolash va parvarishlashni. Observatsiya va karantin choralarini o‘tkazishni.			
Jami:			72	N24/ A48	36

3. O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini baholash

O‘quv dasturi davomida O‘quv chi lar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikma lar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini anglashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo’yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Prezident asarlari:

1.SHavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoyev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”

Asosiy adabiyotlar

1. YA.Allayorov, L.Tojiboev “Favqulotda holatlar meditsinasi” Toshkent, Ilm Ziyo nashriyoti,2012 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. E.D.Ikramov “O‘zbekiston Respublikasi fuqaro muhofazasi.” Toshkent, 2001yil.

2. A.A.Кошолев “Медицина катастроф.” Москва, 2003 yil.

3.B.M. Рябочкин “.Медицина катастроф” Москва, 2001yil.

4. I.R. Raxmonov “Favqulotda holatlarda jabrlanganlarga birinchi yordam ko‘rsatish” Toshkent, «Fan» nashriyoti, 2005 yil.

5.“Fuqaro muhofazasi asoslari” Maruzalar to‘plami. Toshkent, Fuqaro muhofazasi instituti, 2003 yil.

6.**“**Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, 2006 yil.

7.“O‘zbekistonda sog‘liqni saqlash” ro‘znomasi.

8. “O‘zbekiston tibbiyoti” oynomasi.

9. “Sihat-salomatlik” oynomasi.

10. “Fuqaro muhofazasi” oynomasi.

Internet manbalari:

www. ZiyoNet
www.Google.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS (TEXNIKUM)
PROFESSIONAL TA’LIM

5.71.01.01-Feldsher-akusherlik ishi

UMUMIY AMALIYOT FELDSHER-AKUSHERI bo‘yicha

«SPORT TIBBIYOTI»

NAMUNAVIY DASTURI

Kvalifikatsiya nomi:	**Umumiy amaliyot feldsher-akusheri**
O‘quv rejadagi tartib raqami:	**3.21**
Ajratilgan soat:	**36**

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:
YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi, kafedra mudiri, SH.T. Mirzayeva

Taqrizchi:
YUnusobod Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Direktori, t.f.n., N.A. Nurmatova

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Sport tibbiyoti
Ajratilgan soat	36
Mavzular soni	13
Dasturning maqsadi	3. Sport tibbiyoti fanidan barcha bilim va ko`nikmalarni o’rganish. 4. O’zbekistonda sport tibbiyoti amaliyotida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash jarayonida sport va jismoniy tarbiya bilan shug`ullanuvchi shaxslarning salomatligini saqlash va mustaxkamlash.
O’zlashtirish(o’qitish) natijalari	1. Sport tibbiyoti fanidan nazariy va amaliy bilim va ko`nikmalarni shakllantirish; 2. Jismoniy rivojlanishni baxolash va aniqlash, sport tibbiyotida funksional sinamalarni o’tkazish. 3.Sportchilarning kasallik va patologik xolatlarni davolash va profilaktikasi, sport va jismoniy tarbiya usullari va vositalarini ratsional qo`llanilishiga ko`maklashish.
Bilimlar	1. Sport tibbiyoti fani haqida tushuncha va uning maqsadlari. 2. SHifokor nazoratini tashkil etish prinsiplarini 3. Tibbiy ko’rik turlarini. 4. Sport psixologiyasini. 5. Sport farmakologiyasini.
Ko’nikmalar	1. Jismoniy rivojlanganlikni antropometriya va somatoskopiya ma’lumotlariga asoslanib aniqlash va baxolash usullari. 2. Sport tibbiyotida funksional sinamalari. 3. Fizioapparatlarni ishlatish jarayonida iexnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o‘rganish. 4. Fizioterapevtik muolajalarni o’kazish va ingalyasion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlash 5. Davolash xujjatlarini rasmiylashtirish.
O’quv rejasiga muvofiq o’zaro bog‘liq bo’lgan fanning nomi	Terapiya, anatomiya, fiziologiya va patologiya, fizioterapiya, reabilitatsiya asoslari
O’qitishning tashkiliy shakli	N-nazariy ta’lim; A-amaliy ta’lim; NA-birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy Mashg’ulotlar; MX-maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga qo’yilgan talab	Majburiy
O’qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O’quvchilarning bilim va ko’nikmalarini baholash	YOzma, og’zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Sport tibbiyoti fani, maqsadlari. SHifokor nazorati, maqsadlari tashkil etish prinsiplari	O’zbekistonda sport tibbiyoti amaliyotida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash jarayonida sport va jismoniy tarbiya bilan shug`ullanuvchi shaxslarning salomatligini saqlash va mustahkamlash, ularning kasalliklar va patologik holatlarni davolash va profilaktikasi, sport va jismoniy tarbiya usullari va vositalarini ratsional qo’llanilishiga ko’maklashish Jismoniy rivojlanishni baxolash va aniqlash. Jismoniy rivojlanganlikni antropometriya va somatoskopiya ma’lumotlariga asoslanib aniqlash va baholash usullari Dastlabki, takroriy va qo’shimcha nazorat usullari	6	N/2 A/4	4
2	Tibbiy ko’rik turlari. Tibbiy guruxlarga bo’lish. Jismoniy tarbiya va sport bilan shug’ullanish uchun saralash tashkil etish prinsiplari	Sport tibbiyotida funksional sinamalari. Sportchilarni fizik qobiliyatini oshirish va tiklash. Asosiy, tayyorlov va maxsus guruhlar. Sportchilarning salomatligi, jismoniy jixatdan rivoj topishi va ular tanasining faol imkoniyatlarini o’rganish hamda shu asosda mashg’ulotlarga mumkinlik yoki moneliklar bolig’ini aniqlash, sportga loyiqlik odamni sportning qaysi turi bilan aynan shug’ullanishi mumkinligi masalasini xal qilish. Sportchilarning faol xolatini, ularning chiniqqanligini aniqlash va baxolash. Unumsiz mashg’ulotlar paytida vujudga kelib chiqadigan kasalliklar va shikastlanishlarni o’rganish, tashxis qo’yish, oldini olish, davolash usullarini ishlab chiqish.	6	N/4 A2	4
3	Vrach-shifokor dispanserining ish yuritish xujjatalari. Sport farmakologiyasi.	Davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; -Fizioterapevtik muolajalarni o’tkazish va ingolyasion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlash va tok manbaiga ulash; Kerakli dori preparatlarni tayyorlab	6	N/2 A/4	4

		belgilash; -Muolajalardan so’ng apparatlarni o’chirish va xavfsizligini ta’minlash			
4	Sportchilarning jarohatlari va kasalliklari. Sport massaji.	Fizioterapevtik muolajalarni o’tkazish; -Dasturda patogenetik ta’sir etadigan fizioterapevtik muolajalarni to’g’ri tanlash va kompleks tarzda tuzish; -yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlarini; -ovqat hazm qilish tizimi, siydik chiqarish yo’llari va buyrak kasalliklarida, endokrin sistemasi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; -nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining destruktiv-distrofik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; -ginekologik kasalliklarda, akusherlik va pediatriyada uchraydigan ba’zi patologik holatlarda reabilitatsiyani; -xirurgik kasalliklar va travmatologiyada reabilitatsiyani; -bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharotida reabilitatsiya tadbirlarini. Mashg’ulotlardan oldin va ulardan keyin massaj usullari	6	N/4 A/2	4
5	Sport psixologiyasi. Sport inshootlariga sanitar gigienik talablar.	Sport psixologiyasining metodlari. Sport inshoatlari qurish loyihalari Davlat sanitariya nazoratining mahalliy organlari bilan kelishishi va ob’ektlarga topshirilishi, ular ustidan sanitariya epidemik stansiyalar va vrachlik jismoniy tarbiya dispanserlari doimiy sanitariya nazoratida bo‘lishi	10	N/6 A/4	3
Jami:			36	N10/A26	19

3. O’quvchilarning bilim va ko’nikmalarini baholash

O`quv dasturi davomida o`quvchilaar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar

Prezident asarlari:

1.SHavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoyev “Erkin va`farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston”

Asosiy adabiyotlar

1. B.M. Saidov. Sport tibbiyoti. Toshkent. «Fan va texnologiya» nashriyoti, 2013.

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Adilov SH.K., Usmanxodjaeva A.A. “Shifokor nazorati, shifobaxsh jismoniy tarbiya” Toshkent 2014 y., o‘quv qo‘llanma 151 b.

2. Vasilev V.D., Usmanxodjaeva A.A. “Jismomiy tarbiya va sport bilan shug„ullauvchilarning tizimli mashg„ulotlar tas‟iri natijasida inson organizmdagi funksional (nafas, yurak qon tomir va vegetativ nerv tizimlari) holatini baholash” T. 2012 y. o‘quv uslubiy qo‘llanma, 24b.

3. Vasilev V.D., Usmanxodjaeva A.A. “Jismoniy rivojlanishni baholash usullari” O„quv- uslubiy qo„llanma tibbiyot oliygohlari tibbiy- pedagogika, davolash va pediatriya fakultetlari talabalari uchun Toshkent 2012, 22 b.

4. Gazieva Z.Yu. “Sport tibbiyoti” uslubiy qollanma. Toshkent 2012 y.

5. Sportivnaya meditsina: natsionalnoe rukovodstvo /pod red. akad. RAN i RAMN S.P. Mironova, prof. B.A. Polyaeva, prof. G.A. Makarovoy. – M.: GEOTAR-Media, 2012.- 1184 s.

6. Graevskaya N.D., Dolmatova T.I. “Sportivnaya meditsina kurs leksiy i prakticheskix zanyatiy” Uchebnoe posobie I i II chasti. Moskva 2005g.

7. «Meditsinskie osnovы fizicheskogo vospitaniya i formirovaniya zdorovya i garmonichnogo razvitiya detey i podrostkov» prof. Nazirov F.G. prof. Axmedova D.M. prof. Suyumov F.A. dots. Vasilev V.D, prof. SHayxova G.I. Tashkent 2003 s. 123

Internet manbalari:

www. ZiyoNet
www.Google.ru

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo‘yicha

FIZIOTERAPIYA VA TIBBIY REABILITATSIYA ASOSLARI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.22
Ajratilgan auditoriya soat:	108

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi bosh o‘qituvchisi

D. A. Aripova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o‘qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

O‘quv dasturining nomi	Fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya asoslari
Ajratilgan soat	**108**
Mavzular soni	**21**
Dasturning maqsadi	– fizioterapiya va reabilitatsiya muolajalarni odam organizmiga ta’sir mexanizmini tushuntirish; – turli kasalliklarda fizioterapevtik va reabilitatsiya muolajalarni o‘tkazish tartibini o‘rgatish; – bemorlarga fizioterapevtik va reabilitatsiya tadbirlarni qo‘llash bo‘yicha bilimlarni shakllantirish. – Fanning dasturining vazifalari – o‘quvchilarga fizioterapiya muolajalarni o‘tkazishni o‘rgatish, o‘quvchilarga reabilitatsiya tadbirlarini amalga oshirishni o‘rgatish; – o‘quvchilarga davolanayotgan bemorlar bilan muloqot texnikasi o‘rgatish; – yangi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo‘yicha bilim, malaka, ko‘nikma va shaxsiy fazilatlarni shakllantirish; – fanni boshqa tibbiyot fanlari bilan uzviy bog‘liqlikda o‘rgatish
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	– fizioterapiya haqida tushunchani; – fizioterapevtik muolajalarning odam organizmiga ta’sir mexanizmini; – fizioterapevtik muolajalar va dori moddalarni birgalikda qo‘llash yo‘llarini; – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish tartibini; – fizioapparatlarni ishlash prinsiplarini; – texnika xavfsizligi qoidalarini; – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish tartibini; – turli kasalliklarni davolashda fizioterapevtik muolajalarni tanlashda umumiy ko‘rsatma va mo‘neliklarni; – sog‘lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni qo‘llash; – reabilitatsiya haqida tushunchani; – dispanserizatsiya va reabilitatsiya o‘tkazish chora tadbirlarini; – turli kasalliklar reabilitatsiyasida mehnat bilan davolash usulini roli va axamiyatini; – mehnatga layoqatlilik ekspertizasi, dispanserizatsiyasi vareabilitatsiyasi – asoslarini; – yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlarini; – ovqat xazm qilish tizimi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; – nerv tizimlari, tayanch-xarakat apparatining kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; – ginekologik kasalliklarda, akusherlikda uchraydigan ba’zi patologik xolatlarda reabilitatsiyani; – bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharotida

	reabilitatsiya tadbirlarini bilib oladi.
Bilim	– Fizioapparatlarni ishlatish jarayonida texnika – xavfsizligi qoidalariga rioya qilishni o‘rganish; – davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish va ingalyasion terapiya uchun apparatlarni ishga tayyorlash va tok manbaiga ulash; – kerakli dori preparatlarni tayyorlab belgilash; – muolajalardan so‘ng apparatlarni o‘chirish va xavfsizligini ta’minlash. – fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish; – dasturda patogenetik ta’sir etadigan fizioterapevtik muolajalarni to‘g‘ri tanlash va kompleks tarzda tuzish; – yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida – tibbiy reabilitatsiya tadbirlarini; – ovkat hazm kilish tizimi, siydik chiqarish yo‘llari va buyrak kasalliklarida, endokrin sistemasi kasalliklari bilan kasallangan emorlarning reabilitatsiyasini; – nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining destruktiv-distrofik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasini; – ginekologik kasalliklarda, akusherlik va pediatriyada uchraydigan ba’zi patologik holatlarda reabilitatsiyani; – xirurgik kasalliklar va travmatologiyada reabilitatsiyani; – bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharotida reabilitatsiya tadbirlarini bilishi kerak.
Ko‘nikma	– Amaliy muolaja va ko‘nikmalarni mustaqil bajarish – Turli xil tibbiy apparat va jihozlar bilan ishlash *malakalariga ega bo‘lishi*
O‘quv rejaga muvofiq o‘zaro bog‘liq bo‘lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya, farmakologiya va retseptura asoslari, terapiya, pediatriya, akusherlik, hamshiralik ishi, teri-tanosil kasalliklari,
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim A – amaliy ta’lim NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar. MX – maxsus xonalarda mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baxolash	YOzma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Kirish. Fizioterapiya xakida tushuncha. Fizioterapiya	Fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya fani haqida tushuncha. Fizioterapiya fani asoschilari va rivojlanish tarixi. Zamonaviy fizioterapiya. O‘zbekistonda fizioterapiya sohasidagi islohatlar.	6	N A 2/4	4

	bo‘liminig faoliyati. Fizioterapiya bo‘limida davolanayotgan bemorlar bilan muloqot xususiyatlari	Fizioterapiyaning tarkibiy qismlari. Inson salomatligini tiklashda fizioterapiyani o‘rni. Fizioterapevtik muolajalarning odam organizmiga ta’sir mexanizmi. Fizioterapiya bo‘limining tuzilishi va ish tartibi. Fizioterapiya bo‘limidagi muolaja xonalari, ularning jihozlanishi, yuritiladigan asosiy xujjatlar bilan ishlash. O‘rta tibbiyot hodimining fizioterapiya bo‘limidagi vazifalari. Bemorlar bilan muloqot o‘tkazish.			
2	Soddalashtirilgan fizioterapiya muolajalari.	Fizioterapiya bo‘limida yuritiladigan asosiy xujjatlarni yuritish. Muolaja xonasida joriy, yakuniy va batamom tozalash o‘tkazish. Davolanish xujjatlarini rasmiylashtirish. Fizioterapevtik muolajalarni o‘tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalari ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish..	6	N A 2/4	4
3	Uqalash muolajalarini o‘tkazish.	Fizioterapiya bo‘limida uqalash xonasining tuzilishi. Uqalash xonasida ishlovchi tibbiyot xodimining vazifalari. Uqalash tushunchasi, ukalashning organizmga ta’siri, davolovchi va sog‘lomlashtiruvchi uqalashni fiziologik ta’siri Uqalash muolajasini o‘tkazish uchun ko‘rsatma va moneliklar. Davolovchi uqalashning asosiy usullari va turlari. Tananing ayrim qismlari uchun uqalash muolajalarni to‘g‘ri tanlash	6	N A 2/4	4
4	Elektor toki, yorug‘lik va issiqlik bilan davolash.	Elektr bilan davolash, ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.YOrug‘lik bilan davolash, ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar balan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.Issiqlik bilan davolash,ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar balan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish.	6	N A 2/4	4
5	Quyosh suv va xavo bilan davolash.	Quyosh, suv va havo bilan davolash, ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, bemorni tayyorlash, muolaja davomida bemorlarni kuzatish, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Turli kasalliklarda fizioterapevtik muolajalarni to‘g‘ri tavsiya etish, sog‘lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni qo‘llash. Fiziodavolashda va elektrojarohat holatidagi patologik reaksiyada birinchi yordam ko‘rsatish, fizioterapiya bo‘limida davolanayotgan bemorlar bilan etika	6	N A 2/4	2

		va deontologiya qoidalariga amal qilgan holda muloqot olib borish.			
6	Organizmni jismoniy sog‘lomlashtirish usullari. Davolovchi jismoniy tarbiya.	Jismoniy faollikning ilmiy asoslari. DJTning umumiy asoslari: vosita va shakllari. Harakat tartibotlari Kattalarda davolash fizkulturasini qo‘llash. Nimjon va bemor bolalarda davolash fizkulturasini qo‘llash	4	A 4	4
7	Reabilitatsiya xakida tushuncha, Dispanserizatsiya va reabilitatsiya	Dispanserizatsiya va reabilitatsiya asoslari. Axoli urtasida dispanserizatsiya tadbirlarini o‘tkazishni axamiyati. Patronaj o‘tkazish tartibi. Mehnatga layoqatlilik ekspertizasi haqida tushuncha. Mehnatga layoqatlilik ekspertizasini olib borishdagi chora tadbirlar.Turli kasalliklar reabilitatsiyasida mehnat bilan davolash usuli va davolovchi jismoniy tarbiyaning roli va axamiyati, talablari, o‘tkazish chora tadbirlari.	6	NA 2/4	4
8	YUrak-qon tomir tizimi kasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya usullari	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.YUrak-qon tomir tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo‘llashni axamiyati.	6	N A 2/4	4
9	Nafas tizimi kasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya usullari.	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Nafas tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo‘llashni axamiyati.	10	N A 2/4	4
10	Ovqat xazm qilish tizimikasalliklarida zamonaviy reabilitatsiya usullari.	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Ovqat xazm qilish tizimi kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo‘llashni axamiyati.	6	N A 2/4	4
11	Tayanch-harakat apparati kasalliklarida reabilitatsiya usullari	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Tayanch-harakat apparati kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo‘llashni axamiyati.	6	N A 2/4	2
12	Asab tizimi kasalliklarida reabilitatsiya	Bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari.Asab tizimi	6	N A 2/4	2

	usullari	kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatstya usullarini qo‘llashni axamiyati.			
13	Sanatoriy va kurortlarda davolanish. Fizioprofi-laktika	Sanatoriy va kurortlarda davolanish haqida tushuncha Sanatoriy va kurortlarni asosiy turlari, O‘zbekiston kurort va sanatoriylari.Fizioterapevtik muolajalar va jismoniy tarbiya usullarini bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharoitda reabilitatsiya tadbirlarini.Fizioprofilaktika haqida tushuncha. Fizioprofilaktikaning asosiy usullari va organizmga ta’siri.	2	N 2	
14	Akusherlik va genikologiyada tibbiy reabilitatsiya usullari.	Genikologiyada individual reabilitatsiya dasturni tuzishni axamiyati. Bemor tashxisi va kasalligi davriga asoslangan reabilitatsiya usullari. genikologik kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari. Fizioterapevtik muolajalar, uqalash, davo fizkulturasi. Kasallikdan sung salomatlikni qayta tiklashda reabilitatsiya	6	N A 2/4	2
15	Akusherlik va ginikologiyada Davolovchi jismoniy tarbiyaning xususiyatlari	DJTning umumiy asoslari: vosita va shakllari. Harakat tartibotlari Xomilador yollarda davolash fizkulturasini qo‘llash. Ginikologik bemorlarda davolash fizkulturasini qo‘llash	6	N A 2/4	4
16	Akusherlik va genikologiyada massaj usullarini qo‘llash xususiyatlari	Akusherlik va genikologik kasalliklarda uqalash muolajasini o‘tkazish uchun ko‘rsatma va moneliklarni aniqlash, uqalash turlari va usullari. Uqalash muolajalarini o‘tkazish.	6	N A 2/4	4
17	Fizioterapevtik faktorlarni akusherlikda qo‘llash	Fizioterapevtik muolajalarni akusherlikda o‘tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalarini xomiladorda qo‘llash usullari, ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari. Elektr bilan davolash haqida tushuncha, turlari,muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. YOrug‘lik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Issiklik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Suv va xavo bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar,	4	N A 2/2	2

		asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari.			
18	Fizioterapevtik faktorlarni genikologiyada qo‘llash	Fizioterapevtik muolajalarni genikologiyada o‘tkazish. Oddiy fizioterapiya muolajalarini genikologik kasalliklarda qo‘llash usullari, ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari. Elektr bilan davolash haqida tushuncha, turlari,muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. YOrug‘lik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Issiklik bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Suv va xavo bilan davolash haqida tushuncha, turlari, muolajaga ko‘rsatma va moneliklar, asoratlari, apparatlar bilan ishlashda texnika xavfsizlik qoidalari. Genikologik kasalliklarda fizioterapevtik muolajalarni to‘g‘ri tavsiya etish.	4	N A 2/2	2
19	Genikologik kasalliklar profilaktikasi (Sanator-kurort)	Sanatoriy va kurortlarda davolanish haqida tushuncha Genikologik kasalliklar profilaktikasida sanatoriy va kurortlarni asosiy turlari, O‘zbekiston kurort va sanatoriylari. Fizioterapevtik muolajalar va jismoniy tarbiya usullarini bemorga sanatoriy turini tanlash va sanatoriy sharoitda reabilitatsiya tadbirlarini.	2	N 2	
20	Xomiladorlik davrida fizioterapiya va reabilitatsiya xususiyatlari	Xomiladorlik davri xususiyatlari xaqida tushuncha. Xomilador ayollarga fizioterapiya qo‘llashga ko‘rsatma va mon’eliklar. Xomilador ayollarni tug‘ruqqa tayyorlashda DJT ning axamiyati.	4	N A 2/2	2
21	Tug‘ruqdan keyingi davrlarda fizioterapiya va reabilitatsiya xususiyatlari	Tug‘ruqdan keyingi davrda reabilitatsiya chora-tadbirlari. Tug‘ruqdan keyingi davrda fizioterapiya muolajalarini qo‘llash xususiyatlari	4	N A 2/2	2
Jami			**108**	**108**	**60**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ruyxati

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”2017

Asosiy adabiyotlar:

1. F.SH. Baxadirova “Reabilitatsiya, massaj va mexnat bilan davolash”, Toshkent - 2010 yil.
2. K.E.Ulxo‘jaeva, B.T.Xudoyberganova “Fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya” Toshkent - 2004 yil.
3. G.O.Xaydarov “Ichki kasalliklar” Toshkent - 2002 yil.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

1. M.F.Ziyaeva “Terapiya” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti 2014yil.
2. K.U.Zokirova, D.U.Toxtamatova «XAMSHIRALIK ishi asoslari». Toshkent, 2012 yil.
3. K S Inamov “XAMSHIRALIK ishi asoslari” Toshkent. 2010 yil.
4. X, I.SHukurov, S.Kanoatov “Jamoada xamshiralik ishi” Toshkent,2010 yil.
5. F.P.Verner ”Xammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, Gafur Gulom nashriyoti, 2006 yil.
6. V.M.Bogolyubov «Meditsinskaya reabilitatsiya» Moskva, 2006 god, 3 tom.
7. G.N.Ponomarenko «CHastnaya fizioterapiya» Uchebnoe posobie, «Meditsina»Moskva 2005 god.
8. V.A.Dubrovskiy “Lechebnaya fizkultura” Moskva 2004 god.
9. V.A.Epifanov «Lechebnaya fizkultura i sportivnaya meditsina» Moskva 2000 god.

Internet saytlari:

www.ziyonet.uz.
www.tma.uz.
www.wikipedia.uz.
www.Lexuz.uz
www.doktor.ru
www.medinfo.org

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA’LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo‘yicha

KLINIK VA BIOKIMYOVIY TEKSHIRISH TEXNIKASI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.23
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Z. X. Zakirova	YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o‘qituvchisi
G. K. Razzakova	YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o‘qituvchisi

Taqrizchi:

N. A. Nurmatova	YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi**
Ajratilgan soat	**36**
Mavzular soni	**6**
Dasturning maqsadi	“Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni xar tomonlama o‘rganish va taxlil qilish bilim va ko‘nikmalarini egallash.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	1. “Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantirish; 2. “Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi” fani “odam organizmidagi normal fiziologik va patologik jarayonlarning kechishini organizmdagi biologik suyuqliklarda bo‘ladigan o‘zgarishlarni o‘rganish 3. Biokimyoviy va klinik tahlillar o‘tkazishda biologik suyuqliklar: qon plazmasi, zardobi, siydik, balg‘am, jinsiy a’zolardan surtmalar olish, me’da suyuqligi kabi tekshiruvlarni olib borishni o‘rganish. 4. Laboratoriyada tahlillarni amalga oshirishda fotoelektrokalorimetr, refraktometr, spektrofotometr, elektroforez asbobi, bilirubinometr, termostat, sentrifuga, spirometriya va boshqa tekshiruv asboblari ishlatishni o‘rganish.
Bilimlar	– Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi xakida tushuncha – Laboratoriya turlari, klinik va biokimyoviy laboratoriyalar tuzilishi xakida tushuncha – Turli labotoriya tekshiruvlarini amaliy ko‘nikmalarni o‘zlashtirish – Sog‘liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida klinik va biokimyoviy laboratoriya ishini tashkil etilishini o‘rganish. – Bemorlarni tekshirish usullari xaqida ma’lumot olish.
Ko‘nikmalar	– Klinik va biokimyoviy tekshirish usullarini amaliy kunikmalar algoritmi bilan tanishish. – Amaliy muolaja va ko‘nikmalarni mustaqil bajarish – Amaliy muolaja va ko‘nikmalar trenajer zalda fontomlar yordamida olib borish – Turli xil tekshiruv asboblar bilan ishlashni o‘rganish va ularni zararsizlantirishni – Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SanPiN 03.42.17. buyrug‘i va tojsimon virusga (COVID-19) karshi SanPiN 03.72. 20 buyruqlari asosida.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Hamshiralik ishi, Terapiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, YUqumli kasalliklar
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida

Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O‘qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Klinik va biokimyoviy tekshirish texnikasi fanining tarixi va rivojlanishi. Organizmda oqsillar almashinuvi.	**“**Klinik va biokimyoviytekshirish texnikasi” fani haqida tushuncha, uning shakllanishi va rivojlanishi tarixi. Fanga**o‘**z xissasini qo‘shgan olimlar YA.Danilevskiy, E.Fisher, J.Uotson, Krik, YO.Turakulov, M.Valixonov, A.N.Aripov, SH.X.Karimov T.S.Soatov, Kassirskiy, Romanovskiy va boshqalarning xizmatlari. Laboratoriya turlari va ular faoliyatining asosiy qonun qoidalari. Klinik va biokimyoviy laboratoriya tuzilishi haqida tushuncha. Oqsillarning klassifikatsiyasi. Oqsillarning biologik va klinik diagnostikadagi ahamiyati. Me’da ichak yo‘llarida oqsillarni parchalanishi va so‘rilishi.Sog‘liqni saqlash vazirligini buyruqlari asosida klinik va biokimyoviy laboratoriya ishini tashkil etish qoidalari bilan tanishish Refraktometr va elektroforez apparatlarini tuzilishi bilan tanishish. Qon zardobida umumiy oqsilni refraktometr yordamida aniqlash qoidalari. Qon zardobida oqsil fraksiyalarini aniqlash usullari. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida.	6	NA 2/4	4
2	Uglevodlar va yog‘lar yoalmashinuvi. Qon zardobida uglevodlar va yog‘larni tekshirish usullari.	*Uglevodlar va yog‘larni biologik ahamiyati haqida tushuncha. Uglevodlarning klassifikatsiyasi. Me’daichak yo‘llarida uglevodlar va yog‘larni parchalanishi. Qonda glyukozaning normal ko‘rsatkichi. Gipoglikemiya va giperglikemiya, glyukozuriya, ketonemiya, ketonuriya. «OPTIMA» va “HOSPITEX*	6	NA 4/2	4

		DIAGNOSTIX" analizatorini tuzilishi haqida tushuncha. Qon zardobidagi xolesterinni Ilka reaktivi bilan aniqlashni. Ortotoluidin usuli haqida tushuncha berish. Qondagi glyukoza miqdorini Ortotoluidin usuli bilan aniqlash. «OPTIMA» va "HOSPITEX DIAGNOSTIX" analizatori haqida tushuncha va ularni tuzilishi bilan tanishish. Qon zardobidagi xolesterinni Ilka reaktivi bilan aniqlash Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida..			
3	Fermentlar. Gormonlar. Vitaminlar. Modda va energiya almashinuvi. Gemopoez. Qonni klinik tekshirish usullari	Fermentlarning klassifikatsiyasi, xususiyatlari va ta'sir mexanizmi haqida tushuncha. Gormonlarning organizmdagi vazifalari va klassifikatsiyasi Gipo va gipersekretsiya haqida tushuncha. Suv almashinuvi, hayot jarayonlarida suvning ahamiyati. Metabolizm va uning bosqichlari. Vitaminlar haqida tushuncha, ularning klassifikatsiyasi va ahamiyati. Venadan qon olish qoidalari bilan tanishtirish. Qon zardobidagiALT va AST fermentlari miqdorini aniqlash. Qon zardobida kalsiy miqdorini aniqlash. Elektrolitlarni tekshirish usullari va me'yoriy ko'rsatkichlari.Gemopoez. Qonni hosil bo'lishi. Qon ivishda qatnashuvchi faktorlarning xususiyatlari. SHaklli elementlarning fiziologik roli,me'yori. qon xosil bo'lishi nazariyasini; SHaklli elementlarning me'yorini; Qon ivishi mexanizmini; Qon kasalliklari: anemiya, gemorragik diatezlar, bezgakni. Qon guruhlari va rezus faktori haqida ma'lumot. Qon kasalliklari haqida tushuncha. Bezgak kasalligi haqida tushuncha. Qondan qalin tomchi preparati va surtma aniqlash. Qonning shaklli elementlari eritrotsit va leykotsitlarni mikroskop ostida sanashni. Gemoglobin miqdori, ECHT, qonning ivishini tekshirish. qon guruhlarini va rezus faktorini aniqlashni. Qonning ivish vaqtini Suxareva usulidaaniqlash. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20	6	NA 4/2	4

		buyruglari asosida.			
4	Nafas olish tizimi kasalliklarida klinik	Nafas olish tizimi anatomiyasi va fiziologiyasi. Nafas yo‘llari kasalliklari haqida tushuncha. o‘pkaning hayotiy sig‘imi haqida tushunchani Balg‘am yig‘ish qoidalari va uni tekshirishning diagnostik ahamiyati. Balg‘amni umumiy analizga yig‘ishni; balg‘amni mikroskopik va bakterioskopik (kislotaga chidamli bakteriyalarni topish uchun) tekshirish qoidalarini; balg‘amni mikroskopik tekshirish uchun preparatlarni tayyorlashni; tekshiruvdan so‘ng balg‘amni zararsizlantirish usullarini. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida.	6	NA 2/4	2
5	Me’da – ichak tizimi va siydik ajratish tizimi kasalliklarida klinik tekshiruvlar**.**	Me’da va ichak tizimining xamda siydik ajratish tizimi anatomo-fiziologik xususiyatlari. Me’da ichak yo‘llari kasalliklari haqida tushuncha. Oshqozon va 12 barmoqli ichak suyuqligini olish texnikasi va tekshirish usullari. Najasni tekshirishning diagnostik ahamiyati Oshqozon suyuqligini zondli va zondsiz olish usullari. O‘t suyuqligini tekshirish usullari.Zondlarning tuzilishi va zamonaviy analizatorlar haqida ma’lumot. Najasni umumiy tahlilga va yashirin qonga tekshirish uchun yig‘ish. Organizmda siydikning hosil bo‘lishi. Siydikning me’yoriy ko‘rsatkichlari. Siydikni klinik tekshirishning ahamiyati. Buyrak faoliyatini tekshirish usullari. (Zimnitskiy, Nechiporenko Amburje va Addis-Kakovskiy sinamalari). Siydikda oksilni aniqlashni: 20% sulfasalitsil kislotasi bilan, ekspress « FAN» testlari bilan tekshirish, 50% nitrat kislota bilan tekshirish, Larionov reaktivini qo‘llashni; Siydikdagi kandni: Gaynes Akimova reaktivi, «FAN» ekspress indikatorlari va 10 % KON bilan tekshirishni. Siydikning fizikavi va ximiyaviy xususiyatlarini aniqlash. Siydikning umumiy tahlili. Siydikni t Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida.urli sinamalar uchun yig‘ish usullari.	6	NA 2/4	4

6	Tanosil a’zolari kasalliklari da klinik tekshiruvlar**.**	Tanosil a’zolari sistemasi va tanosil yo‘llari kasalliklari haqida tushuncha. Tanosil a’zolari ajratmalarini tekshirish. Tanosil a’zolarining fiziologik xususiyatlarini tekshirish usullari va qoidalari. Tanosil a’zolari kasalliklarida ajratmalarni diagnostik maqsadda tekshirish. Jinsiy a’zolaridan surtma olish texnikasini; mikroskopik tekshirish uchun bo‘yalgan preparatlarni tayyorlashni. Ishlatilgan jixozlarni dezinfeksiya va sterilizatsiya kilish xamda utilizatsiya kilish SANpin 03.42.17. buyrugi va tojsimon virusga(COVID-19) karshi SANpin 03.72. 20 buyruglari asosida.	6	NA 2/4	2
Jami:			**36**	**36**	**20**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak”Toshkent – “O‘zbekiston”

Asosiy adabiyotlar

1. Aripova G.S, Po‘latova F.G “Klinik va biokimyoviy tekshirish usullari” Toshkent - 2007 y
2. Abdullaev N.X. va boshkalar “Funksional va klinik laboratoriya tashxisi buyicha tekshirish usullari”, Toshkent- 2005 y

Qo‘shimcha adabiyotlar

1. Muxammadiev V.T. “Biokimyo” Toshkent- 2005 y
2. Nazarova N.S “Klinik laborator tekshiruv usullari”, Toshkent-1999 y
3. Qarshiev E.O “Biokimyo” Toshkent- 2006 y
4. O‘z.Res.SSV “Salomatlik 2”loyixasi tomonidan nashr etilgan “Klinik laborator diagnostika” bo‘yicha qo‘llanma Toshkent- 2007 y.

5. L.M.Pustovalova “Osnovы bioximii» . Izdatelstvo «Feniks» - Rostov na Donu 2007 god.
6.YA.M.Vaxrushev «Klinicheskie metodы issledovaniy». Izdatelstvo «Feniks» - Rostov na Donu, 2007 god

Internet manbalari:

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.cardioline.ru
www:http://buks.ru/book;
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
www. cardiosite.ru;
www. cardiologia.ru;
www.bilim.uz;

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

TEZ TIBBIY YORDAM

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.24.
Ajratilgan auditoriya soat:	74

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G. K. Razzokova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi etakchi o`qituvchisi

Taqrizchi:

N. B. Razzokov — CHinobod sanatoriyasi bo`lim mudiri, t.f.n.

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

O`quv dasturining nomi	**Tez tibbiy yordam**
Ajratilgan soat	**72**
Mavzular soni	**10**
Dasturning maqsadi	Tez tibbiy yordam fanini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o`rganish va tahlil qilish bilim va ko`nikmalarini egallash.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. Tez tibbiy yordam fanidan nazariy va amaliy bilim va kunikmalarni shakllantirish; 2. Tez tibbiy yordam fanidan tez tibbiy yordam faoliyatini moxiyatini o`rganadi. 3. Aholiga xizmat ko`rsatishda ogir holatlarda reanimatsiya o`tkazish chora tadbirlarini amaliy ko`nikmalarni o`zlashtirish
Bilim	– O`zbekistonda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil etish; – Tez tibbiy yordam ko`rsatish protokollari va standartlari xaqidagi bilimlar; – Tez tibbiy yordam xizmati faoliyatini baholash indikatorlari xaqida tushuncha; – Tez tibbiy yordam mashinalarining jixozlanishi; – Qishloq joylarda, chekka hududlarda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil qilish; – Sanaviatsiya xizmati. – O`pka-yurak reanimatsiyasi; – Kattalar va bolalarda mexanik asfiksiya holatlarda shoshilinch yordam berish; – Kattalar va bolalarda o`tkir qon tomir va yurak faoliyati buzilishlarida intensiv terapiya algoritmlari asosda shoshilinch yordam berish; – Jarohatlarda klinikagacha birinchi tibbiy yordam ko`rsatish; – Neonatal reanimatsiyani o`tkazish – Apparatlar bilan ishlaganda texnika xafsizligi qoidalari – Bemorlarni tekshirish usullari xaqida ma’lumot
Ko`nikma	– Tez tibbiy yordam ko`rsatish protokollari va standartlari xaqidagi bilimlar; – Tez tibbiy yordam mashinalarining jixozlanishi; – Qishloq joylarda, chekka hududlarda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil qilish – O`pka-yurak reanimatsiyasi; – Kattalar va bolalarda mexanik asfiksiya holatlarda shoshilinch yordam berish; – Kattalar va bolalarda o`tkir qon tomir va yurak faoliyati buzilishlarida intensiv terapiya algoritmlari asosda shoshilinch yordam berish; – Jarohatlarda klinikagacha birinchi tibbiy yordam ko`rsatish; – Neonatal reanimatsiyani o`tkazish – Amaliy muolaja va ko`nikmalarni mustaqil bajarish – Amaliy muolaja va ko`nikmalar trenajer zalda fontomlar yordamida olib borish

	– Apparatlar bilan ishlaganda texnika xavfsizligi qoidalari – Ishlatilgan jixozlarni dezinfektsiya va sterilizatsiya kilish (SSV buyruqlari asosida).
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Hamshiralik ishi, Farmakologiya va retseptura, Xirurgiya, YUqumli kasalliklar. Profilaktik emlash.
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar; MX – maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	O`zbekistonda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil etish	Tez tibbiy yordam tushunchasi, fan sifatida rivojlanish tarixi. O`zbekistonda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil etilishi. Sog`liqni saqlash tizimini takomillashtirish yuzasidan ko`rilayotgan chora-tadbirlarga qaramasdan, tez tibbiy yordam ko`rsatish sohasida qo`yilgan vazifalarni to`liq bajarishi.	2	N-2	-
2	Tez tibbiy yordam ko`rsatish protokollari va standartlari xaqidagi bilimlar	Tez tibbiy yordam ko`rsatish protokollari va standartlari xaqidagi bilimlar; Tez tibbiy yordam ko`rsatish standartlari va bayonnomalarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish, shu jumladan: yurakni va o`pkani reanimatsiya qilishni; kattalar va bolalarda nafas siqishi yuz berganda shoshilinch yordam ko`rsatishni; kattalar va bolalarda yurak-qon tomir faoliyati jiddiy buzilganda intensiv terapiya algoritmlarini bajarish; jarohat olganda kasalxonagacha shoshilinch yordam ko`rsatishni; neonatal reanimatsiyani nazarda tutishi.	6	N/A 2/4	2
3	Tez tibbiy yordam xizmati faoliyatini baholash indikatorlari xaqida	Tez tibbiy yordam xizmati faoliyatini baholash indikatorlari xaqida tushuncha. Indikatorlar guruxlari: 1.Oxirgi natija bo`yicha tez tibbiy yordam	2	N-2	-

	tushuncha;	ko`rsatish sifati. 2.Moddiy-texnik va kadrlar bilan ta’minlanganlik. 3.Maxsus avtotransport bilan jihozlanganlik. Indikatorlar : Aloqa vositalari bilan ta’minlanganlik Dori vositalari bilan ta’minlanganligi. Tibbiyot buyumlari bilan ta’minlanganlik Kadrlar bilan to`ldirilganlik (tasdiqlangan shtat normativlariga muvofiq			
4	Qishloq joylarda, chekka hududlarda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil qilish	Qishloq joylarda, chekka hududlarda tez tibbiy yordam xizmatini tashkil qilish. Umumiy amaliyot feldsher akusherini tutgan urni va vazifalari Tez tibbiy yordam xizmati Sog`liqni saqlash tizimida o`ziga xos o`rinni egallab, u shikastlanganlarga, o`tkir xastalikka chalinganlarga shoshilinch tibbiy yordam ko`rsatilishini ta’minlaydi. SHoshilinch sharoitlar yoki ushbu sharoitning paydo bo`lishi uchun tahdidlar yuzaga kelganda sifatli tibbiy yordam oldindan tashkil etilgan tizim, aniq belgilangan ko`rsatmalar yoki standartlar. Ambulatoriya-poliklinkalar va QVPlardagi patronaj xizmati homilador ayollarga yashash joylarida etarli darajada tibbiy yordam berish.DPMlarda tibbiy xujjatlarni yuritish.	6	N/A 2/4	4
5	Sanaviatsiya xizmati.	Sanaviatsiya xizmati. Aholi gavjum tumanlarda va tez tibbiy yordam mobil brigadalari zimmasiga ish ko`p yuklangan soatlarda patrullikni tashkil etish; sanitar aviatsiya shaklida tibbiy yordam ko`rsatish; sanitar aviatsiya shaklida tibbiy xizmatlar ko`rsatish uchun havo transportidan (vertolyot, samolyotdan) foydalanish; qabul qilinayotgan chaqiruvlarni shoshilinchliligiga qarab joylashtirish; sanitar aviatsiya shaklida tibbiy xizmatlar ko`rsatish uchun havo transportidan (vertolyot, samolyotdan) foydalanish; qabul qilinayotgan chaqiruvlarni shoshilinchliligiga qarab joylashtirish; Bemorlarni transportirovka kilish usullari.	2	N-2	-
6	O`pka-yurak reanimatsiyasi;	Tez tibbiy yordam yurakni va o`pkani reanimatsiya qilishni; Bemorni elementar o`pka –yurak reanimatsiyasiga tayyorlash. Elementar o`pka –yurak reanimatsiyasi o`tkazishni o`zlashtirish.YUkori nafas yo`llari o`tkazuvchanligini taminlash. O`pkaga suni’y nafas berish usullari. YUrakni massaj qilishdagi xatoliklar va ularni oldini	12	N/A 4/8	4

		olish. Elementar o`pka –yurak reanimatsiyasi samoradorligini aniqlash. Ishlatilgan jixozlarni dezinfektsiya va sterilizatsiya kilish.			
7	Kattalar va bolalarda mexanik asfiksiya holatlarda shoshilinch yordam berish;	Kattalar va bolalarda mexanik asfiksiya holatlarida shoshilinch yordam berish; O`tkir nafas etishmovchiligi alomatlarini aniqlashni, o`tkir nafas etishmovchiligini klinik kechishi, qiyosiy tashxisi. O`tkir nafas etishmovchiligini baholashni, nafas etishmovchiligini turlarini, sun'iy nafas o`tkazish. YUqori nafas yo`llarini tozalash; SHoshilinch tibbiy èrdam (SHTYO) ko`rsatish. Birinchi èrdam ko`rsatishdan oldin voqea joyining holatini taxminiy baholash. qarab èrdam ko`rsatish , olingan ma'lumotlarni to`plash va hujjatlashtirish ,zarurat tug`ilganda boshqa soha xodimlarini èrdamga chaqirish , bemorni xavfsiz joyga o`tkazishni va shifoxonaga yuborishni tashkil qilish.	10	N/A 2/8	4
8	Kattalar va bolalarda o`tkir qon tomir va yurak faoliyati buzilishlarida intensiv terapiya algoritmlari asosda shoshilinch yordam berish	Kattalar va bolalarda o`tkir qon tomir va yurak faoliyati buzilishlarida intensiv terapiya algoritmlari asosda shoshilinch yordam berish; O`tkir yurak etishmovchiligi sabablar, klinik formalari va belgilari. Aritmiyalar. O`tkir yurak etishmovchiligida qo`llaniladigan reanimatsiya va intensiv terapiya. Defibrillyatsiya haqida tushuncha Mavzu bo`yicha bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. EKG o`tkazishda ishtirok etish. Bemorlar holatini kardiomonitorda kuzatish. YUrakni bilvosita (yopiq) massaj qilish. O`tkir yurak-tomir etishmovchiligida reanimatsiya va intensiv terapiya choralari. Defibrillyatorni ishga tayyorlash. YUrak to`xtaganda reanimatsiya.	12	N/A 4/8	7
9	Jarohatlarda klinikagacha birinchi tibbiy yordam ko`rsatish	Jarohatlar haqida tushuncha, turlari, belgilari, jaroxatni birlamchi xirurgik tozalash,davosi, bitishi. Qoqshol, gazli gangrena, quturish kasalliklarini oldini olish. Kuyish. Sovuq olishi,klinik belgilari, darajalari. Elektrotravma. Birinchi tibbiy yordam ko`rsatish, transportirovka qilish, davolash, bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. SHikastlar haqida tushuncha. SHikastlar tasnifi. Klinik belgilari. Tekshirish va davolash usullari Umurtqa, tos suyaklari shikastlari. Klinik belgilari, birinchi yordam, transportirovka qilish, davolash va parvarishlash xususiyatlari. Skeletdan tortib qo`yish uchun, kalla trepanatsiyasi uchun, lyumbal punktsiya uchun,	12	N/A 4/8	8

		oyoq-qo`l amputatsiyasi uchun asboblar to`plamini yig`ish.			
10	Neonatal reanimatsiyani o`tkazish	Neonatal reanimatsiyani o`tkazish.YAngi tugilgan chakaloklarda asfiksiyani oldini olish eki asfiksiyani bartaraf kilish usullari. Nafas yullarini yot jimslardan tozalash. Kislorod berish usullari.YUrak massajini utkazish.	8	N/A 2/6	8
Jami:			**72**	**24/48**	**37**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Prezident asarlari

1. 1.SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. 2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

4. Hamraev A.J., Alimov A.V., A’zamxo`jaev T.S. “Xirurgiya va reanimatsiya asoslari”. Toshkent, “Zar qalam” nashriyoti, 2005 yil.
5. Ziyaeva M.F.,Hamedova M.A., Mirrahimova G., Murodova R.T. “Jarrohlikda hamshiralik ishi» O`zbekiston Milliy entsiklopediyasi nashriyoti, Toshkent, 2005 yil.
6. Muxtorov M.X., Qaxxorov I.K. “Reanimatsiya asoslari” Toshkent, “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2005 yil.

Internet saytlari

www.medlook.ru
www.medbok.ru
www.medicum.ru
www.medtext.ru
www.medkniga.ru
www.cardioline.ru
www:http://buks.ru/book;
www.ziyonet.uz;
www.lex.uz;
www. cardiosite.ru;

www. cardiologia.ru;
www.bilim.uz;
www.gov.uz;

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

DIETOLOGIYA fanidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.25.
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

D. Mamadjanova — Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi o`quv-tarbiyaviy ishlar bo`yicha direktor o`rinbosari

YO. Baxriddinova — Andijon Abu Ali Ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi uslubchisi

Taqrizchi:

M. Buvabekov — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Dietologiya**
Ajratilgan soat	**36**
Mavzular soni	**11**
Dasturning maqsadi	O`rta tibbiyot bo`g`ini xodimlarining sog`lom va bemor odamlarning ratsional (optimal) ovqatlanishini tashkil etish qonuniyatlari va qoidalari, oziq ovqat manbalari, xom ashyolari va oziq - ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarilishi, tayyorlanishining barcha bosqichlari, ilmiy - amaliy jihatdan ovqatlanish gigienasi, oziqa moddalari va energetik kiymatga bo`lgan fiziologik ehtiyojlar meyorlarini belgilash xaqidagi nazariy bilimlarini rivojlantirish. Dietologiya o`quv fanining vazifasi – davolash profilaktik muassasalarida bemorlar ovqatini tashkil qilishda bemorning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parxezini tayinlash tartiblarini o`rgatadi. Oliy malumotli hamshira bemorga va uning qarindoshlariga ovqatlantirish usullari, tartibi, tarkibi, sifati, energetik qiymati ko`rsatkichini o`rgatadi. Bemor va sog`lom insonlarni professional va patronaj parvarishlashda, shifokor, parxez hamshirasi bilan birgalikda har bir bemorga individual yondoshib, uning yoshi, vazni, tashxisi hisobga olinib, to`la qiymatli ovqatlanish tavsiya etishni o`rgatish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	O`quvchi: – Dietologiya fanining rivojlanish tarixi, organizmda quvvat almashinuv jarayoni; – organizmda oqsillar va ularning ahamiyati, yog`lar va ularning organizm uchun ahamiyati, uglevodlar va vitaminlarning organizm uchun ahamiyati; – ratsional ovqatlanish va uni tashkil etish, sog`lom turmush tarzi – salomatlik garovi, turli kasalliklarda davo ovqatlarining menyusini tuzish; – davolash muassasalarida patsientlar ovqatini tashkil qilishda patsientning kasalligidan kelib chiqqan holda malum ovqat parxezini tayinlashni to`g`risida **tasavvurga ega bo`ladi;** – Davo ovqat tarkibini, davo ovqatlarni tayyorlashni, ovqatlarning sifatini nazorat qilishni, davo ovqatlarni organizmga tasir mexanizmini, parhez stollarining umumiy xarakteristikasini, hazm tizimining ovqatlanishdagi rolini, ovqatning hazm bo`lish mexanizmini, hazm tizimi kasalliklarida parxez ovqatlanishni, siydik ajratish tizimi kasalliklarida, yurak – qon tomir tizimi kasalliklarida, nafas olish tizimi kasalliklarida parhez ovqatlanishni ahamiyatini, ochlik bilan davolashga ko`rsatma, qarshi ko`rsatma haqida **bilishi va ulardan foydalana oladi**; – Patsient va sog`lom kishilardan diet anamnez yig`ish, bemor ovqatlanishiga talabnoma yozish, taomnoma tuzish, suniy yo`l bilan ovqatlantirishda hamshiraning taktikasi, tabiiy ovqatlanitirish usullarini, kunlik portsionnik yozish kabi **ko`nikmalariga ega bo`ladi.**

Bilimlar	– Dietologiya fanining rivojlanish tarixi, fani tibbiyotdagi o`rni; – ovqat tarkibiy qismlari va ularning zaruriy miqdorlari; – vitaminlarning organizmdagi ahamiyati; – ratsional ovqatlanish asoslari; – ovqat iste'mol qilish vaqti, maromi va usuli; – DPMlarda parhez ovqatlanishni tashkillashtirish; – ovqatlanish turlari; – mahsulotning energetik qiymati; – davo ovqatlarini tarkibi va ularni tayyorlash usullari; – davo ovqatlarini sifatini nazorat qilish; – davo ovqatlarini organizmga ta'sir mexanizmini bilish.
Ko`nikmalar	– To`g`ri ovqatlanish tartibini tavsiya etish; – turli kasallitklarda davo ovqatlarining menyusini tuzish; – patsientning kasalligidan kelib chiqib, ovqat parhezini tayinlash – bo`limda ovqat tarqatish; – ovqatlantirishning turlarini amalga oshirish(tabiiy, sun'iy, og`ir bemorlarni ovqatlantirish).
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol – javob, munozara, test, amaliy topshiriq. Joriy va yakuniy nazorat

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta'lim
1	Dietologiya fanining rivojlanish tarixi, fanning tibbiyotda tutgan o`rni	Dietologiya fanining rivojlanish tarixi. Fanning tibbiyotda tutgan o`rni. Kasbiy tayyorgarlik tizimidagi ahamiyati. Fanning o`qitishning dolzarbligi.	2	N-2	-
2	Ovqat tarkibiy	Mehnat faoliyati jarayonida energiya sarflanishi.	4	N-2	2

	qismlari va ularning zaruriy miqdorlari	Turli guruhlardagi aholining fiziologik ovqat me'yorlari. Organizmda quvvat almashinuv jarayoni. Organizmda oqsillar, yog`lar, uglevodlar va ularning organizm uchun ahamiyati.Oqsillarning oziqlik va biologik qiymati. Almashtirib bo`ladigan va almashtirib bo`lmaydigan aminokislotalar. Oqsil etishmovchiligidan kelib chiqadigan kasalliklari kelib chikishida oqsil etishmovchiligining asosiy sabab ekanligi. Oqsil etishmovchiligi muammosini xal qilish choralari. YOg`lar. Ularning oziqlik va biologik qiymati. To`yinmagan yog` kislotalari, ularning ahamiyati, manbai. Organizmni yog` bosishi. Uglevodlar. Uglevodlarning gigienik xarakteristikasi va manbai. Uglevodlarning almashinuvi, organizmda yog`ga aylanishini osonlashtiruvchi omillar. Monosaxaridlar (glyukoza, fruktoza), disaxaridlar(saxaroza, laktoza), polisaxaridlar (kraxmal, kletchatka, pektin moddasi). Ortiqcha uglevod qabul qilish natijasida kelib chiqadigan kasalliklar. Mineral moddalar. Mineral moddalarning ishqoriy xarakteri (kaltsiy, magniy, natriy, kaliy). Mineral moddalarning suyak hosil bo`lishida, kislota – ishqoriylik muvozanatini saqlashda, tuz – suv almashinishida, qon tarkibida tuzni me'yorlashda, plastik jarayonda ishtirok etishi va hokazo. Biomikroelementlar (temir, marganets, kobalt, yod, ftor). Mineral moddalarning asosiy manbai.		A-2	
3	Vitaminlarning organizmdagi ahamiyati	Vitaminlar. Ularning organizm uchun ahamiyati.Vitaminlar. Vitaminlarning fiziologik ahamiyati, asosiy manbai. Suvda (S, V gurux, RR) va yog`da (A, D, E, K) eruvchi vitaminlar. Vitaminsimon moddalar. Gipo, avitaminozlar, ovqat mahsulotlarini va tayyor taomlarni vitaminlashtirish.	4	N-2 A-2	2
4	Ratsional ovqatlanish asoslari	Ratsional ovqatlanish va uning tashkil etish.Ratsional ovqatlanish, unga gigienik talab. Energiya berish qiymati va sifat tarkibi, ovqat moddasining balansi, singishi va turli – tumanligi. Parhez ovqat. Unga bo`lgan gigienik talab. Davolovchi–profilaktik ovqatning ahamiyati. DPM muassasalaridagi ovqatlanish. Yil davomida sarflangan energiyaning alohida xususiyatlari. Sog`lom kishining ovqat ratsioniga va fiziologik ovqatlanish normasiga baho berish. Miqdor ko`rsatkichlarini xisoblash: kaloriyasini, oqsil, yog`, uglevodning nisbatini. Kaloriyaning taqsimlanishi va shaklga taqqoslash. Mahsulot va taomning turli-tuman bo`lishi va unga baho	4	N-2 A-2	2

		berish. O`qituvchi bilan hamkorlikda ovqat ratsioniga, organizmning ovqatga fiziologik ehtiyoji, ovqatlanish maromiga xulosa chiqarish.			
5	Ovqat iste'mol qilish vaqti, maromi va usuli	Ovqatlanish rejimi.Ovqatlanish maromi. Ratsional ovqatlanishni tashkil qilishda mutaxassisning vazifasi va nazorat qilib borishi. Aholi o`rtasida targ`ibot ishlarini olib borish. Ovqat kaloriyasini aniqlash. Taomnoma tuzish.Bolalar va o`smirlar ovqatlanishida mineral tuz, vitamin, yog` va uglevodlarning ahamiyati. Bolalarning ovqatlanish rejimi, ortiqcha semizlik profilaktikasi.	4	N-2 A-2	2
6	DPMlarda parhez ovqatlanishni tashkillashtirish	Davolash profilaktika muassasalarida oshhonalar roli. Davolash profilaktik muassasalarida davo ovqatlarini tashkil etish bo`yicha O`zbekiston Sog`liqni saqlash vazirligining buyruqlari. Davo ovqatlarini tashkil etishda bevosita ishtirok etuvchi xodimlarning funktsional majburiyatlari. Davolovchi-profilaktika va parxez ovqatlariga baho berish. Taomlarning turli-tumanligiga, taomlar iste'mol qilish oralig`iga va vitaminlar bilan boyitilganligiga baho berish.	4	A-4	2
7	Ovqatlanish turlari	Ovqatlanish turlari. Tabiiy ovqatlantirish usullari. Sun'iy ovqatlantirish. Kunlik portsionik tuzish. Taomnoma tuzish. Bemor ovqatlanishiga diet anamnez yig`ish. Og`ir bemorlarni ovqatlantirish.	2	N-2 A-2	2
8	Mahsulotlarning energetik qiymati	Go`sht. Parranda go`shti. Oziqlik va biologik qiymati. Baliq va baliq mahsuloti. Oziqlik va biologik qiymati. Sifatini belgilovchi gigienik ko`rsatkichlar. Sut va sut mahsulotlari. Oziqlik va biologik qiymati Donning tuzilishi va kimyoviy tarkibi. Donning sifati pasayishiga sabab bo`luvchi omillar. (Un, yorma, non). Sabzavot, meva, qo`ziqorinlar. Oziqlik va biologik qiymati	2	A-2	2
9	Davo ovqatlarining tarkibi va ularni tayyorlash usullari	Davo ovqat tarkibini, davo ovqatlarni tayyorlashni, ovqatlarning sifatini nazorat qilishni, parhez stollarining umumiy xarakteristikasi.	4	A-4	2
10	Davo ovqatlarining sifatini nazorat qilish	Davo ovqatlarining sifatini nazorat qilish.Oziq-ovqat mahsulotlarini saqlashga bo`lgan gigienik talab. Tez buziluvchi mahsulotlarni saqlash sharoiti, gigienik talab. Go`sht, parranda go`shti, kolbasa mahsulotlarini saqlashga bo`lgan gigienik talab. Oziq-ovqat mahsulotlarini uzoq saqlash sharoiti. Muzlatish, sovutish, konservatsiya kilish.	2	A-2	2
11	Davo ovqatlarining organizmga ta'sir	Davo ovqatlarni organizmga tasir mexanizmini, parhez stollarining umumiy xarakteristikasini, hazm tizimining ovqatlanishdagi rolini, ovqatning	2	A-2	-

	mexanizmini bilish	hazm bo`lish mexanizmini, hazm tizimi kasalliklarida parxez ovqatlanishni, siydik ajratish tizimi kasalliklarida, yurak – qon tomir tizimi kasalliklarida, nafas olish tizimi kasalliklarida parhez ovqatlanishni ahamiyatini, ochlik bilan davolashga ko`rsatma			
	Jami		**36**	**12/24**	**18**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga muvofiq bo`lishi lozim.

4. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak” Toshkent – “O`zbekiston”-2017.

Adabiyotlar

1. Ergasheva V.SH. “Ovqatlanish gigienasi” o`quv uslubiy qo`llanma. Toshkent. “Top Image Media” bosmaxonasi 2017 il
2. M.A.Azizov “Umumiy gigiena va ekologiya” Toshkent “CHo`lpon” nashriyoti 2014 yil
3. M.R.Tilovov, S.O.Turdiev, A.M.Bozorov “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent, “Ilm Ziyo” nashriyoti, 2007 yil
4. S.S.Esonturdiev, M.E.Qarshiboeva “Gigiena va sanitariya tekshirishlar texnikasi” “Ilm-ziyo” nashriyoti, 2007 yil
5. A.Nikbaev “Jamiyat sog`liqni saqlash va tibbiyot statistikasi” Toshkent “Ilm -Ziyo” nashriyoti 2005 yil.
6. G.I.SHayxova “Ovqatlanish gigienasi” Toshkent . “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil
7. M.A.Azizov, S.S.Solixo`jaev, SH.Q. Qambarova “Gigiena“ Toshkent, “O`qituvchi” nashriyoti 2003 y
8. S.T.Tursunov, T.S.Nodirov “Sog`lom turmush tarzi”. Toshkent, “Ijod dunyosi” nashriyoti, 2003 yil
9. F.YOrmatov va boshqalar “Mehnatni muhofaza qilish” Toshkent, 2002 yil.
10. YA.L.Marxotskiy “Gigiena pitaniya” Moskva 2009 yil
11

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz,
2. www.lex.uz.,
3. www.google.uz,

4. www.med.uz.,
5. www.referat.uz.,
6. www.tma.uz.,
7. www.gigiena.uz.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG‘LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O‘RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA’LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo‘yicha

KASB KASALLIKLARI

NAMUNAVIY O‘QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O‘quv rejadagi tartib raqami:	3.26
Ajratilgan auditoriya soat:	54

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

D. A. Jabborova	2 – Respublika tibbiyot kolleji "Gigiena" kafedrasi mudiri

Taqrizchilar:

T.J. Kamolov	YUnusobod tumani Sanitariya-epidemiologiya osoyishtaligi va jamoat salomatligi saqlash xizmati bosh shifokori
F.I. Salomova	TTA "Atrof-muhit gigienasi" kafedrasi mudiri

1. O‘quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Kasb kasalliklari**
Ajratilgan soat	**54**
Mavzular soni	**9**
Dasturning maqsadi	Kasb kasalliklari fanini o‘qitishdan maqsad – o‘quvchilardan kasb kasalliklari fani bo‘yicha mutaxassislik amaliyotida kerak bo‘ladigan bilimlar, amaliy ko‘nikmalar va kasb kasalliklarini oldini olish bo‘yicha profilaktik usullarni egallagan yuqori malakali – sanitar vrach va epidemiolog yordamchisi tayyorlashdan iborat.
O‘zlashtirish (o‘qitish) natijalari	Ish joyida zararli omillarning ta’sirida ishlovchilar orasida yuzaga keladgan kasb kasalliklarini aniqlash, oldini olish usullarini, sog‘liqni saqlash tizimining davolash-profilaktika muassasalari tuman va tarmoq Sanitariya- epidemiologiya osoyishtaligi va jamoat salomatligini saqlash xizmati markazlarida ishlab chiqarish, qishloq xo‘jaligi va xizmat ko‘rsatish ob’ektlarini sanitariya holatini o‘rganish, gigienik baholash va profilaktik tavsiyalar ishlab chiqish faoliyatini olib borish kabi bilimlari shakllanadi.
Bilimlar	- kasb kasallklarining nazariy etio-patogenetik asoslar kasb kasalliklarining barvaqt ko‘rinishlarini aniqlash usullari va dagnostikasi; - ko‘p uchraydigan kasb kasalliklarining tasnifi asosiy ko‘rinishlari; - kasb kasalliklarida etiotrop, antidot va boshqa davolash usullari; - kasb kasalliklarida bemorlarning mehnat layoqati ekspertizasi; - kasb kasalliklarini oldini olishga qaratilgan texnologik, sanitar-gigienik va tibbiy profilaktik chora-tadbirlar; - bemorning kerakli hujjatlar to‘plami, davolash rejasini belgilash va mehnat layoqatini to‘g‘ri ekspertiza qilish, olingan ma’lumotlarni sanitar vrach bilan birgalikda taxlil qilish.
Ko‘nikmalar	- kasb kasalliklarining umumiy diagnostik usullari; -.kasb kasalliklarini oldini olishda profilaktik tibbiy ko‘riklar, normativ hujjatlarni to‘ldirish; - kasbiy kasallik varaqasini to‘ldirilish qoidalari; - nogironlik guruhlarini aniqlash; - kasb kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni sog‘aytirish chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqish; - pnevmokonioz, bronxitlar, bronxial astma, ishlab chiqarish angio-, tayanch-harakat apparati, vibratsiya (tebranish), koxlear nevrit, terining kasbiy kasaliklari, simob, qo‘rg‘oshin va uning birikmalaridan, organik eritmalaridan, pestitsidlardan o‘tkir va surunkali zaharlanish ta’sirida yuzaga keladigan kasalliklarda shoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish, tashxisi, mehnat ekspertizasi; - kasb kasalliklarini oldini olish chora-tadbirlarni ishlab chiqish; - dastlabki va davriy profilaktik tibbiy ko‘riklarni tashkil qilish va nazoratini o‘tkazish.
O‘quv rejasiga muvofiq o‘zaro bog‘lik bo‘lgan fanning nomi	Umumiy gigiena va ekologiya, Anatomiya, fiziologiya va patologiya, Valeologiya, Hamshiralik ishi, Geriatriya,

	Reabilitatsiya asoslari, Fizioterapiya, Dietologiya
O‘qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta’lim; A – amaliy ta’lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg‘ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg‘ulot
Dasturga qo‘yilgan talab	Majburiy
O‘qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash	YOzma, og‘zaki, savol javob, munozara, test, amaliy topshiriq,seminar topshiriq.

2. O‘quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	O‘qitishning tashkiliy shakli	Mustaqil ta’lim
1	Kasb kasalliklarining etiologik omillari, tasnifi, diagnostikasi va oldini olish chora-tadbirlari	Ishlab chiqarishdagi zararli omillarining turlari. Kasb kasalliklarining tasnifi. Kasb kasalliklarining umumiy diagnostik usullari. Kasb kasalliklarini davolash va profilaktik chora-tadbirlari. Kasb kasalliklarini oldini olishda profilaktik tibbiy ko‘riklarning ahamiyati. Kasb kasalliklarida normativ hujjatlar.	6	N A	2
2	Kasb kasalliklarida mehnat ekspertizasi.	Kasb kasalliklarida mehnat ekspertizasining o‘zga xos xususiyatlari. Kasbiy kasallik varaqasi. Nogironlik guruhlari. Kasb kasalliklari bilan kasallangan bemorlarni sog‘aytirish chora-tadbirlar rejasini ishlab chiqish.	6	N A	2
3	Ishlab chiqarish korxonalarida kasallanish.	Ishlab chiqarish korxonalarida kasallanish. Umumiy va kasbiy kasallanish natijalarini taxlil qilish. Kasbiy zararli va nohush omillar ta’sirida ishlovchilarning dastlabki va davriy profilaktik tibbiy ko‘riklarni tashkil qilish va nazoratini o‘tkazish. Tibbiy sanitariya qismlarining ishlari bilan tanishish.	6	N A	2
4	Ishlab chiqarishda chang ta’siridan rivojlangan kasb kasalliklari. Pnevmokonioz, kasbiy bronxitlar	Ishlab chiqarish changi haqida tushuncha. Pnevmokoniozlar. Pnevmokoniozlarning tasnifi.silikoz, etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinik ko‘rinishi, asoratlari. Rentgenologik diagnostikasi. Kasalliklar tashxisi. (Tuberkulyoz va boshqa o‘pka kasalliklari). Kasbiy bronxitlar	6	N A	2

	va bronxial astma.	va bronxial astma. Etiologiyasi, patogenezi, tasnifi, klinik kechish xususiyatlari. Diagnostikasi. Kasalliklar tashxisi. Mehnat ekspertizasi. Ishlab chiqarish changi ta’sirida rivojlangan kasb kasalliklarining profilaktikasi.Havodagi chang miqdorni FPP -15 filtri bilan aniqlash.			
5	Ishlab chiqarishning fizik omillari ta’siridan rivojlangan kasb kasalliklari. Nurlanish	Ishlab chiqarishning fizik omillarining turlari va ular ta’sirida rivojlanadigan kasb kasalliklari. YUqori va past atmosfera bosimi ta’sirida yuzaga keladigan kasb kasalliklari (Kesson). Fizik omillarning inson organizmiga salbiy ta’sirini oldini olish chora-tadbirlari. Ishlab chiqarish mikroiqlimini o‘lchash usullari. Nurlanish ta’sirida yuzaga keladigan kasb kasalliklar, ularning turlari. Etiologiyasi, patogenezi. Mehnat ekspertizasi va radiaktiv moddalar bilan ishlashda profilaktik chora-tadbirlar.	6	N A	2
6	Umumiy va mahalliy vibratsiya ta’siridan rivojlangan vibratsiya kasalligi. SHovqinning organizmga ta’siri.	Umumiy va mahalliy vibratsiya ta’siridan rivojlangan vibratsiya kasalligining tasnifi, bosqichlari, asosiy klinik sindromlari. Kasalliklar tashxisi, davolash asoslari, mehnat ekspertizasi va profilaktikasi. SHovqin va ultratovushning organizmga ta’siri, kasbiy koxlear nevrit. Etiologiyasi, patogenezi, klinikasi. Tashxisi, davolash asoslari, mehnat ekspertizasi va profilaktikasi. Ishlab chiqarishda shovqin darajasini o‘lchash.	6	N A	2
7	Ishlab chqarishda shikastlanishlar. Tayanch harakat apparatining kasbiy kasalliklari.	Ishlab chqarishda shikastlanishlar (travmatizm). Travmatizmlar etiologiyasi, turlari, patogenezi. Texnika xavfsizligi bo‘yicha yo‘l-yo‘riqlar. Tibbiy mehnat ekspertizasi va profilaktikasi. Tayanch harakat apparatining kasbiy kasalliklarining etiologiyasi va patogenezi. SHu guruhdagi kasalliklarning klinik xususiyatlari. Diagnostikasi.va mehnat ekspertizasi.	6	N A	2
8	Kimyoviy omillar ta’siridan rivojlangan kasb kasalliklar – kasbiy o‘tkir zaharlanishlar.	Kimyoviy omillar ta’siridan rivojlangan kasb kasalliklar, zaharlanishlar. Simob, qo‘rg‘oshin va uning birikmalaridan zaharlanish. Etiologiyasi va patogenezi. Klinikasi va diagnostikasi. SHoshilinch tibbiy yordam ko‘rsatish va davolash asoslari, antidotlarni qo‘llash. Mehnat ekspertizasi va profilaktikasi. Havodagi uglerod oksid SO gazini ekspress usulida aniqlash.	6	N A	2
9	Organik eritmalar, pestitsidlardan zaharlanish.	Organik eritmalarning tasnifi. Benzol va uning gamologlaridan zaharlanish. Etiologiyasi va patogenezi. O‘tkir va surunkali zaharlanishlar – klinika va tashxisi. Pestitsidlar tasnifi. Fosfororganik va xlororganik pestitsidlardan o‘tkir va surunkali zaharlanishlar – klinikasi va tashxisi Mehnat ekspertizasi va profilaktikasi.	6	N A	2

	Jami	**54**		**27**

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash

O‘quv dasturi asosida o‘quvchilar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib, ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo‘yilgan maqsadga muvofiq bo‘lishi lozim.

4. Asosiy va qo‘shimcha adabiyotlar hamda axborot manbalari

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar

1. SH.K.Mahmudova “Kasb kasalliklari”. Darslik. Toshkent “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2008 yil.
2. SH.K.Mahmudova “Kasb kasalliklari”. Darslik. Toshkent “YAngi asr avlodi” nashriyoti 2011 yil.
3. V.G.Artamonova, N.A.Muxin “Professionalnqe bolezni” uchebnik. Moskva. “Meditsina” 2004 g.
4. G.S.Agzamova, M.K.Tashmuxamedova “Kasb kasalliklarining zamonaviy xolati va uning profilaktik chora-tadbirlari” metodik qo‘llanma. Toshkent “Asr-matbuot” 2017 yil
5. N.F.Izmerov “Rukovodstvo po professionalnыm boleznyam” uchebnik T-I, II Moskva “Meditsina” 2010 g.

Internet saytlari ro‘yxati:

1. www.ziyonet.uz,
2. www.lex.uz ,
3. www.google.uz,
4. www.med.uz.,
5. www.tma.uz.,
6. xwww.gigiuena.uz.

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

XALQ TABOBATI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.27
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

SH. R. Mexmonkulova	Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktorning kasbiy ishlari buyicha o`rinbosari
YU. SH. Ruzimurotova	Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchi:

Z. F. Mavlyanova	SamDTI Tibbiy reabilitatsiya, sport tibbiyoti va halq tabobati kafedrasi mudiri, PhD, dotsent
O. M. Ibragimov	Siyob Abu Ali ibnSino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

1. O`quv dasturi umumiy talablari

O`quv dasturining nomi	Xalq tabobati
Ajratilgan soat	**36**
Mavzular soni	**8**
Dasturning maqsadi	Talabalarga aholi o`rtasida sog`lom turmush tarzini targ`ibot qilish, tibbiy nufuzini oshirish, o`tkir va surunkali kasalliklarning kelib chiqishi va tarqalishini oldini olish, yuqumli kasalliklarni oldini olish doirasida epidemiya va pandemiyaga qarshi chora - tadbirlarni ishlab chiqish va amalga oshirish, kasalliklarni tashxislash va davolashning zamonaviy usullaridan keng foydalangan holda bemorlarning tibbiy muammolari haqida bilim, ko`nikma va malakani shakllantirishdir.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– Xalq tabobati haqida tushuncha va xalq tabobati fanining usullarini; – dispanserizatsiya va reabilitatsiya choralari talab qilinadigan holatlarda,– ularni aholiga zarur bo`lgan darajada qo`llash chora-tadbirlarini o`z vaqtida amalga oshirish yo`llari; – Reabilitatsiya majmualarida xalq tabobati usullarni to`liq hajmda– amalga oshirishni o`zlashtiriladi. – Salomatlikni saqlash va mustahkamlashga qaratilgan ijobiy xayot tarzini shakllantiriladi. – Profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni o`rganiladi.
Bilim	– Aholi orasida sog`lom turmush tarzini targ`ibot qilish, kasalliklar– rivojlanishiga sabab bo`luvchi xavf omillarni aniqlash va bartaraf etish; – aholi tibbiy nufuzini oshirish, ratsional ovqatlanish tamoyillari– hamda zararli odatlari bartaraf etish borasida zarur chora – tadbirlarni amalga oshirish; – sog`liqni saqlash tizimida birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi– profilaktika chora-tadbirlarini ishlab chiqish; – shoshilinch holatlarni o`z vaktida aniqlash, kasalxonagacha bo`lgan tez– yordam ko`lamini aniqlash va tibbiy yordam ko`rsatish, ko`rsatmaga ko`ra zarur mutaxassislarga va kasalxonaga yuborish qobiliyatlariga ega bo`lishi lozim. kasalliklar bo`yicha reabilitatsiya chora tadbirlarini o`tkazishga– ko`rsatma va qarshi ko`rsatmalarni, muddatlarini to`g`ri aniqlash; – reabilitatsiya majmualarida xalq tabobati usullarni to`liq hajmda– amalga oshirish; – dispanser nazorati gurhlarida umumiy amaliyoti shifokori bilan–to`g`ri aniqlash va bosqichlarini o`z vaqtida amalga oshirish qobiliyatlariga ega bo`lishi lozim. – oila va alohida aholi guruhlari o`rtasida inson salomatligiga ta’sir qiluvchi ijtimoiy-gigienik, ijtimoiy-psixologik omillarni aniqlashi va xavf omillarini bartaraf qilish qobilityatiga ega bo`lishi lozim.
Ko`nikma	– Sog`liqni saqlashni birlamchi tizimida tibbiy faoliyatni tashkil etish; – aholi salomatligini muhofaza qilish va sog`lom turmush tarzini targ`ibot– qilish; – aholi orasida keng tarqalgan o`tkir va surunkali kasalliklar

	bo`yicha– barcha turdagi profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va tadbiq etish; – yuqumli kasalliklarni oldini olish va epidemiya, pandemiya sharoitida– zarur bo`lgan chora – tadbirlarni ishla chiqish hamda amalga oshirish; shoshilinch yordam ko`lami bo`yicha zarur nazariy va amaliy bilimlarga ega– bo`lish hamda amaliyotda qo`llash; – tibbiyot sohasida dolzarb bo`lgan kasalliklar hamda muommolar bo`yicha zamonaviy ma'lumot, bilimlarga ega bo`lish va faoliyati davomida ular to`g`risidagi ma'lumotlar bilan muntazam tanishib borish va qo`llash; – aholi orasida keng tarqalgan kasalliklar bo`yicha zamonaviy tashxislash– va davolash standartlarini maqsadga yo`naltirilgan holda amaliyotda qo`llash; – dispanserizatsiya va reabilitatsiya choralari talab qilinadigan holatlarda,– ularni aholiga zarur bo`lgan darajada qo`llash chora-tadbirlarini o`z vaqtida amalga oshirish ; – sog`liqni saqlash birlamchi tizimining mehnat resurslaridan oqilona– foydalanish va ularni samarali boshqarishda ishtrok etish; – tibbiyot sohasida dolzarb bo`lgan muommolar bo`yicha ilmiy-tadqiqot– faoliyati va innovatsion loyihalarni talab darajasida olib borishda ishtirok etish. – aholini ijtimoiy muhofaza qilishda uning uchun ma'sul bo`lgan tashkilotlar bilan hamkorlikda mavjud resurslardan unumli foydalanish
O`quv rejaga muvofiq o`zaro bog`liq bo`lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari, Hamshiralik ishi, Umumiy gigiena va ekologiya, Tibbiy psixologiya, tibbiy kimyo
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim; NA – birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg`ulotlar MX – maxsus xonalardagi mashg`ulot
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baxolash	YOzma, og`zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko`nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishii tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	**"Xalq tabobati " moduli, tushunchasi va vazifalari. Xalq tabobatini rivojlanishda**	"Xalq tabobati" moduli bilan tanishtirish. Tibbiyot sohasida dolzarb bo`lgan kasalliklar hamda muommolar bo`yicha zamonaviy ma'lumot, bilimlarga ega bo`lish va faoliyati davomida ular to`g`risidagi ma'lumotlar bilan muntazam tanishib borish va bunda xalq tabobati usullarini to`g`ri	2	N	-

	JSST tashabbuslari.	qo`llash to`g`risida zamonaviy tushunchalar.			
2	**Xitoy ana'naviy tabobatining falsafiy qarashlari.**	Xitoy ana'naviy tabobatida falsafiy o`rin tutuvchi tiriklikning paydo bo`lishi, tabiat qonunlari, tabobat olamida energiyalar oqimi, diagnostika usullari va davolash vositalari Xitoy ana'naviy tabobatida qo`llaniladigan vosita va davolash usullarini o`rganib ular xaqida to`g`ri tushuncha shakllantirish.	4	N A	2
3	**Hind-Tibet tabobati tabiblarining nazariy bilimlari va falsafiy fikrlari.**	Hind-Tibet tabobatida "CHjud-SHi" ta'limoti va tabiiy fanlar. Bemorlarni shaxsiy xususiyatlari va tashxislashda "Xayvonlar astrologik kalendari"ni o`rni to`g`risida ma'lumot berish Hind-Tibet tabobatidagi nazariy bilimlar, davolash yo`llari va falsafiy kontseptsiyalarni yoritib berish "CHjud-SHi", "Ayur-Veda" va boshqa qadimiy tibbiy kitoblarda keltirilgan 1000 dan oshiq dorivor o`simliklar, xamda davolash vosita va usullari xaqida talabalarga ma'lumot etkazish.	4	N A	2
4	**Qadimgi SHarq tibbiyoti tizimini shakllanishida Qadimgi Misr va Old Osiyo falsafiy ta'limoti o`rni.**	Qadimgi Misr, SHumer, Bobil va Assiriya davlatlari tabobat bilimlarini va Oldosiyoliklar tabobati xaqida talabalarda tassavur shakllantirish, Uruk va Borsippa shaxridagi qadimiy Eduba va boshqa maktab tabiblari merosini o`rganib chiqish Avesto kitobi unda keltirilgan unsurlar ta'rifi, inson organizmidagi ko`rinmas energiya oqimlari va boshqa tibbiy tushunchalar va ularni o`rgangan tabiblar xaqida ma'lumotlar to`plash, Dorivor o`simliklar, xashorot va xayvon maxsulotlaridan tayyorlangan dorivor vositalar vositalar bilan talabalarni tanishtirish	4	N A	3
5	**Ibn Sino xayoti, tibbiyotga bo`lgan falsafiy yondashuvi.**	IbnSinoxayoti, uningfalsafavatibbiyotgabag`ishlanganboymerosibilantalabalarnitanishtirish Atom nazariyasi, bo`shliq xaqidagi nazariyasi. Salomatlik holati, salomatlikni saqlash yo`llari, kasallik xaqida. Kasalliklar infektsion tabatga ekanligi va yuqumliligi xaqida. Mizoj xaqida.	6	NA	2
6	**Koreys ana'naviy tabobatining falsafiy ta'limoti.**	"Ibanyuchi" (Tibbiy retseptlar to`plami), "Xyanyakchipsongbang" " (Qishloq joylaridagi dori vositalari to`plami), "Donguybogam" (SHarq tabobatining mo`jizaviy ko`zgusi) nomli qadimiy Koreys xalqi kitoblarida keltirilgan falsafiy va tibbiy bilimlarni o`ranib chiqish.	6	N A	3
7	**Qadimgi SHarq tabobatining yozma manba'lari O`rta Osiyo allomalari va ularning tabobat**	SHarq mamlakatlaridagi insonni bir butunlik va uni a'zo va tizimlarga ajratmaslik o`ziga xos tashxislash usullarini kelib chiqishiga sabab bo`ldi. Inson kayfiyati va ruxiyati ma'lum bir kasalliklarga moillikka olib keladi. Pulsga qrab tashxislash. Pulsni soni, to`liqligi, zarbi, kuchi,	6	A	4

	soxasidagi falsafiy asarlari	ritmi va boshqa xususiyatlariga ko`ra turlarga bo`linishi. Organizmdagi energiya oqimi va energetik kanallardagi o`zgarishlarning tashxis qo`yishda ahamiyati Qadimgi SHarq mamlakatlarida kasalliklarni davolashda diniy qarashlarning ahamiyati. Inson tabiat bilan uzviy bog`liqligini anglashi va tabiiy usullarni kasalliklarni davolashda keng qo`llanilishi. Uqalash, jismoniy mashqlar, o`simliklardan tayyorlangan surtmalar surtish. SHifobaxsh o`simliklarni turli shakllarda qo`llash(ichga, tindirma, qaynatma, surtma, malham, ingalyatsiya, tutunini xidlash va b.qalar). Tanadagi og`riqli nuqtalarga bosish, akupunktura va akupressuraning paydo bo`lishi. Farobiy xayoti va falsafa ilmiga qo`shgan xissasi. Farobiy tibbiyotga qo`shgan xissasi. Beruniy xayoti va falsafa ilmiga qo`shgan xissasi. «Qobusnoma» asari. Farmakognoziya asoslarini o`rgatishga qo`shgan xissasi. YAxshi tabib bo`lish o`simliklarni yaxshi bilishdan, ularni xususiyatlarini eslab qolishdan boshlanadi			
8	**In-YAn va Besh unsur ta'limoti xaqida–bilimlarni zamonaviy sharxi.**	Qadimgi sharq falsafasiga ko`ra In-YAn qarama qarshilik va uyg`unlikni bildiruvchi xamda u-sin kontseptsiyasiga muvofiq, dunyodagi barcha hodisalarning besh asosiy elementi (daraxt, olov, er, metall, suv) haqida – butun moddiy dunyoning dastlabki asosi degan tasavvurni talabalarga tushintirib berish. Qadimgi SHarq mamlakatlarida paydo bo`lgan In-YAn va besh element nazariyasi boshlang`ich qarashlari. Xozirgi paytda ushbu nazariyani tashxislash va davolashda qo`llanilishi va o`rni. Zamonaviy sharq tibbiyotida energiyalar balansi va a'zolarning bog`liqligini anglatuvchi besh element nazariyasiga asoslangan tashxislash usullarining dolzarbligi. Energetik tashxislash, meredian tashxislash.	4	A	2
Jami			**36**	**N A**	**18**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`quv dasturi asosida o`quvchilar tomonidan o`zlashtirilgan bilim va ko`nikmalar ichki nazorat bo`yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og`zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo`lib, ular o`quv elementini o`zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo`yilgan maqsadga hamohang bo`lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlari ro`yxati

Prezident asarlari

1.SHavkat Mirziyoev "Milliy taraqqiyot yo`limizni qat'iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz" Toshkent – "O`zbekiston"-2018.

2.SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.

3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.

4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston”-201

Asosiy adabiyotlar

1. Abu Ali Ibn Sino, “Tib qonunlari”, 1-,2-,3- jildlar, Toshkent 1993.

2. Ibn Sino. Kanon vrachebnoy nauki: v 10t.-T., 1996-2013.

3. Klaus K. SHnorrenberger Uchebnik kitayskoy meditsinы dlya zapadnых vrachey, Moskva, 2007g.

4. Ibn Sino, izbrannые filosofskie proizvedeniya. Moskva,1980.

5. K.Selchonok. “Taynы Vostochnoy meditsinы”.Moskva 1994.

Qo`shimcha adabiyotlar

1. X.N. Qayumov., YOng Il Song.,Z.I.Tuksanova. Ignaterapiya, Buxoro-2019

2. I.I. Sokolov, V.V. Stepanov Narodnaya meditsina- nauka i traditsionnые znaniya., Sank Peterburg 2001

3. Markova A.V. Polnaya entsiklopediya narodnoy meditsinы.

4. SHi Sin In. Dragotsennые jemchujinы Kitayskogo TSigun. Neoglori,2006

5. S.YA. Sokolov. Fitoterapiya, fitofarmokologiya.

6. Saveliy Kashnitskiy. Jemchujinы Vostochnoy meditsinы.izdatelstvo AST-2018

7. Sa’dullox Kamollidin ug`li “Tibbi Nabaviy” Toshkent, ToshIUV, 2014.

8. SHukur Irgashev “Tabiatning o`zi tabib” Toshkent, “Ibn Sino”, 2013.

9. Abdulaziz Saidnuriddin “Uzbek xalq tabobati ugitlari”, Toshkent, “Fan”, 2007.

10. SHtefan Palosh «Kitayskoe iskusstvo tselitelstva. Istoriya i praktika vrachevaniya ot drevnosti do nashix dney». Izd-vo: TSentrpoligraf, 2003g.

11. Jaklin YAng «Sekretы vostochnoy meditsinы». Izd-vo: Kontent, 2007g., 177s.

12. Ping-Chung Leung (Editor), Charlie Chang-li Xue (Editor) Chinese Medicine: Modern Practice (Annals of Traditional Chinese Medicine) World Scientific Pub Co Inc (February 28, 2005), 236 pages

13. Liang Liu Essentials of Chinese Medicine Springer, 2011, 1546 pages

14. Li B.N.Folk medicine Tashkent 2012

15. Lewis W.H. Medical Plants Affecting man’s healts. New York 2007. 16. Brian W.U. Watson A.S. «Acupucture» Canada 2011.

17. Yo.Sang «Acu Pro» Wonju City. Republic of Korea 2013.

18. Moraes R.M., Briitti O.R. «Herbal medicine» London 2012.

Internet saytlari

1. www.minzdrav.uz;

2. www.tma. uz

3. www.kunpendeler.ru

4. www.acpunctur.ru

5. www.igli.ru

6. www.doktor.ru

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

BITIRUV OLDI AMALIYOTI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.28
Ajratilgan auditoriya soat:	288

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. A. Nurmatova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

Z. X. Zakirova — YUnusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchilar:

M. M. Buvabekov — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi direktori

**O. A. Ro`ziboev** — Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`quv ishlari bo`yicha direktor o`rinbosari

D. T. Mamadjanova — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`quv ishlari bo`yicha direktor o`rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Bitiruv oldi amaliyoti**
Ajratilgan soat	**288**
Mavzular soni	**4**
Dasturning maqsadi	O`quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o`tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo`llash ko`zda tutilgan. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`ladilar. .
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. Professional ta'lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, ambulatoriya – poliklinika, tug`ruq kompleksi shifokorlari xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi 2. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi.
Bilimlar	– Sog`likni saqlash tizimini xususiyati va vazifalarini poliklinikada, mahallada (qishloq shifokorlik punkti, shahar shifokorlik punkti), oilaviy shifoxonada, mahallada (qishloq vrachlik punkti)ida faoliyat mazmunini va feldsherning o`rnini o`rganish; – insonga, oilaga va jamoada yashovchi bir guruh insonlarga qaratilgan hamshiralik jarayonini yuritish; – hamshira faoliyat olib boradigan joylarida, jamoada ish yurituvchi hamshirani faoliyatini o`rganish. – Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ayollarda tekshiruv usullarini bilish. – Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. – Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. – Qin vannasini o`tkazish, tampon qo`yish. – Tug`uvchi ayolni parvarish qilish. Dard kuchini, ular orasidagi pauzani, maromini aniqlash. – Homilaning yurak urishini sanash. SHifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. – Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichiga in'ektsiya qilish. – Tug`uvchi ayolni tug`ruq xonasiga o`tkazish. – Me'yoriy ovqatlanish miqdorini tuzish. – Jinsiy a'zolarni o`z holiga kelishi holatini, loxiyalar xarakterini kuzatish. – Tug`ruqdan keyingi gimnastika mashqlarini o`tkazish. – CHaqaloqlarni parvarish qilish va ovqatlantirish. CHaqaloqni emizishga tayyorlash. – CHaqaloqlarni cho`miltirish. CHaqaloqlarga birlamchi va ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash. – Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbob-uskunalarni tayyorlash.

	– Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish. – Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni saqlash va laboratoriyaga jo`natish. – Hamshira rahbarligida bolalarni parvarish qilishda ishtirok etish. – Ona va oila a'zolari bilan muloqotda bo`lish. Bolalarning o`sish va rivojlanish jarayonini tahlil qilish. Profilaktik emlashda ishtirok etish va o`tkazish – CHaqaloqlarni ovqatlantirish va parvarishlash. CHala tug`ilgan chaqaloqlarni parvarishini tuzilgan reja asosida amalga oshirish va kundalik ko`rsatiladigan parvarishni baholash, unga o`zgartirish kiritish..
Ko`nikmalar	– SHifokor bemorni ko`zdan kechirishda qatnashish; – shifokor tomonidan parvarish va muolajalar bo`yicha ko`rsatmalarni olish; – kasallik tarixiga tekshirish natijalarini o`z vaqtida kiritish; – me'dani zondlash va yuvish – meda zondini zararsizlantirish; – hamma xo`qna turlarni o`tkazishni va ho`qna jihozlarni zararsizlantirish; – siydik qopiga yumshok kateter qo`yishni va kateterni zararsizlantirish; – xantalva kompress qo`yish; – shifokor ko`rsatmalari bo`yicha dori yuborish; – allergik holatlar, gipertermiya , gipertonik kriz,astma xurujida, stenokardiya xuruji, miokard infaktida, kardiogenshokda , yurak astmasida, o`pka shishida, hushdan ketishda, kollapsda, buyrak va jigar sanchiqlarida, me'da va ichak yarasidan qon ketish holatlari dashoshilinch yordam ko`rsatish; – funktsional sinamalarni o`tkazish; – laborator tahlil uchun og`iz va burun bo`shlig`idan surtma olish; – puls, nafas olish sonini va qon bosimini o`lchashni hamda kasallik tarixigaqaydqilish; – EKG tekshiruvini o`tkazish; – entsefalogramma, ultratovush tashxis o`tkazishda qatnashish; – qonni biokimyoviy va bakteriologik tekshiruvga olish; – bemorlarni kiyimi va o`rin – oqliklarining tozaligini kuzatish; – bemor terisini har kuni parvarish qilish va yotok yaralarnioldini olish; – og`ir yotgan bemorlarning og`iz bo`shlig`ini parvarish qilish; – bemorlarni ovqatlantirish; – kislorod yostig`ini to`ldirish va ishlatish; – bo`limdagi palatalar, kabinetlar, yuvinish va hojatxonalar ozodaligini nazorat qilish; – bo`limda san-epid.tartibinikuzatish; – shifokor ko`rsatmalarini to`g`ri bajarish; – yangi kelgan bemor bolaning onasini bo`lim tartibi bilan tanishtirish; – parhez hamshirasiga taomnoma tuzish va etkazish; – bemorda antropometriya o`tkazish; – tana haroratini o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash;

	– pulsni o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash; – nafas olish sonini o`lchashni va harorat varaqasiga belgilash; – bolalarni cho`miltirish va ovqatlantirish; – kiyim bosh va to`shaklarni almashtirish; – me'yoriy ovqatlantirish rejasini tuzish; – dori-darmonlarn itarqatishni va bemor bolalarga ichirish – t/o, t/o, m/o, v/i dori yuborish; – dori moddalarini yuborishdan avval allergik sinama qo`yish; – halqum va burundan surtma olish; – og`iz bo`shlig`ini artish; – bemor bolani rentgenologik va laborator tekshirishga tayyorlash; – go`dak bolalardan siydik olish; – shoshilinch hollarda (gipertermiya, talvasa, – laringospazm, o`tkir –qon tomir etishmovchiligi, qusganda, toksikozda va eksikozda) yordam ko`rsatish; – bemo rbolalarni sayr qildirish; – tug`uvchiayolniumumiytekshirish; – Tashqi akusherlik tekshiruvini o`tkazish; – qin orqali tekshirish; – qog`onoq pufagini yorish; – tug`ruq faoliyatini boshqarish; – tug`ruqni og`riqsizlantirish; – homila gipoksiyasi profilaktikasini o`tkazish; – tug`uvchi ayolni tug`ruqqa tayyorlash; – doyaga tug`ruqni qabul qilishda yordamlashish; – chaqaloqning dastlabki tualetini o`tkazish; – yo`qotilgan qon miqdorini aniqlash; – ko`krak uchi yorilganda va mastitda sut bezlarini parvarish qilish; – ginekologik bemorlarda qin muolajalarini o`tkazish; – gestozning og`ir hollarida shoshilinch yordam; – qon ketganda shoshilinch yordam; – tug`ruqqa zarur asbob-anjomlar to`plamini hozirlash va cterillashda ishtirok etish; – mastit holatiga hamshiralik jarayonini tuzishi va hamshira yozuviini to`ldirish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim A – amaliy ta'lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

2. Dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	Soatlar soni	Mustaqil ta'lim
		Bitiruv oldi amaliyoti	**432**	**288**	**144**
1	Davolash profilaktika muassasi feldsher-akusher yordamchisi	Davolash profilaktika muassasalarida amaliyot olib boriladi. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator analizlarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. **K**asallik tarixini pasport qismini to`ldirish.Ko`rsatmalar varaqasi bilan tanishuv; Hamshiralik yozuvlarini yuritishni; Yo`llanma varaqasini to`ldirishni (qon, siydik, axlat, balg`am).Bemorlar dispanserizatsiya varaqasi bilan tanishuv; SHoshilinch xabarnoma varaqasini to`ldirishni; Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikalarda, ayollar maslahatxonalarida va klinika oldi amaliyot xonalarida o`tkaziladi. O`quvchilar bemorlarni va homiladorlarni qabul qilish hamda hisobga olish va kuzatishda ishtirok etadilar. Patronaj qilish va dispanser nazoratga olishni o`rganadilar. O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 025-raqamli tibbiy hujjat-ambulator tibbiy karta.O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 111-raqamli tibbiy hujjat- homilador va tuqqan ayolning shaxsiy varaqasi tibbiy hujjatlarni yuritishni o`rganadilar. .	**122**	**72**	**50**
2	Poliklinika, QVPlarda feldsher-akusher yordamchisi	O`quvchilar oilaviy poliklinika, yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi, punktdagi feldsher va doya bilan birgalikda bemorlarni, homilador ayollarni, sog`lom va bemor bolalarni qabul qiladilar, profilaktik ishlarni o`tkazadilar, yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni aniqlaydilar, infektsiya o`chog`ida zarur chora –tadbirlarni o`tkazadilar. Sanitariya maorif ishlarini olib boradilar. SHu profilaktik davolash muassasasida SSVning Bemolarda antropometrik ko`rsatkichlarni aniqlashda ishtirok etadilar. Bemorlarga kasallik tarixining pasport qismini to`ldirishni va qayd qilish daftariga belgilashni o`rganadilar, bemolarni vannada yoki dushda yuvintirishda ishtirok etadilar.Bitlagan bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazishni o`rganadilar.	**86**	**56**	**30**

		Epidemiyaga qarshi qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish. SANpin 03.42.17. va SANpin 03.72. 20.buyrugi bilan tanishish			
3	Tug`ruqning kechishi, klinikasi va uni boshqarishda feldsher-akusher yordamchisi	Amaliy mashg`ulot tug`ruq majmuaining tug`ruq blokida o`tkaziladi.Tug`ruq majmuaida o`quvchilar homilador va tug`uvchi ayolni qabul qilishni, tug`ruq tarixining pasport qismini to`ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning birinchi davrida arterial qon bosimini o`lchashadi, pulsni sanashadi, homilaning yurak urishi eshitib ko`rishadi va tug`ruq faoliyatiga baho beradilar. Tug`ruqning ikkinchi davrida tug`ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. YAngi tug`ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo`yicha baholashni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning uchinchi davrida AQB o`lchash, pulsni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashda, tug`ilgan plantsentaning butunligini tekshirishda, tug`ruqda yo`qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar. Mashg`ulot tug`ruq majmuada chilla davri bo`limida o`tkaziladi: o`quvchilar chilla davri bo`limi, palatalarning tartib-qoidalari bilan tanishadilar. Tuqqan ayolarni parvarishlashda qatnashadilar. Ko`krakni ketma ket tutishni ahamiyati to`g`risida suhbatlar o`tkazishadi. SHifokor tomonidan o`tkaziladigan tekshiruvda ishtirok etishadi, ko`rsatmalarni yozib borishadi, tuqqan ayollarni ko`rikdan o`tkazishadi, shifokor ko`rsatmasini bo`lim akusheri bilan birgalikda bajarishadi. Sut bezlarini parvarish qilish, sutni sog`ib olishni o`rganishadi. Ko`krak uchi yoriqlarini va mastitni davolashda hamda chilla davri gimnastikasini o`tkazishda ishtirok etishadi. O`quvchilar chilla davri bo`limidagi tuqkan ayollar bilan «tug`ruqdan so`nggi davr gigienasi», «sut bezlarini parvarish qilish» mavzularida suhbatlar o`tkazishadi. Mashg`ulot septik kasalliklarini davolashga ixtisoslashtirilgan alohida maxsus palatalarida o`tkaziladi. O`qituvchi o`quvchilarga umumiy parvarish va maxsus bokslarning ish qoidalari bilan tanishtiradi. Bunda asosiy e'tiborni tug`ruq majmuai sharoitida chilla davri kasalliklari, profilaktikasi, tug`ruq majmuai sanitariya tartibini bajarishga qaratish lozimgini uqtiradi.	**112**	**80**	**32**
4	Tibbiy tez yordam muassasida feldsher-akusher yordamchisi.	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher –akusher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi...Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi.Bemorlarni	**112**	**80**	**32**

		transportirovka qilishni bajarishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish.Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.Bemorlarni uydan statsionorgacha olib borishda ishtirok etish.			
	Jami		**432**	**288**	**144**

.

3. O‘quvchilarning bilim va ko‘nikma larini baholash

O‘quv dasturi davomida O‘quv chi lar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikma lar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini anglashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo’yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etilgan adabiyotlar va internet saytlar ro`yxati:

Asosiy adabiyotlar:

1.K.S.Inomov. «Hamshiralik ishi». Toshkent, «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2009 y.

2. F.G.Nazirov «Bemorlarni shifoxonada va uyda parvarish qilish » Toshkent 2007.

3.T .YU.Umarova «Hamshiralik ishi» , «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2004 y.

4. A.T.Nikbaev. «Jamiyat sog`lig`ini saqlash va tibbiy statistikasi». Toshkent, «Ilm Ziyo» nashriyoti, 2005 y.

5. «Hamshira» jurnali

6. «O`zbekiton Sog`liqni Saqlash» haftalik gazetasi

7. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari

8. YAponiyaning Hamshiralik ta’limini takomillashtirish “JICA” loyihasi seminari materiallari.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz,

2.med.uz,

3. minzdrav.uz,

4.tma.uz,

5.tashpmi.uz

6.www.bilm.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI
TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING
5.71.01.01 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

ISHLAB CHIQARISH AMALIYOTI

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.28
Ajratilgan auditoriya soat:	1080

Toshkent 2021yil

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

N. A. Nurmatova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi direktori

Z. X. Zakirova — Yunusobod Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat Salomatligi texnikumi bosh o`qituvchisi

Taqrizchilar:

**O. A. Ro`ziboev** — Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`quv ishlari bo`yicha direktor o`rinbosari

D. T. Mamadjanova — Andijon Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi o`quv ishlari bo`yicha direktor o`rinbosari

1. O`quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	**Ishlab chiqarish amaliyoti**
Ajratilgan soat	**1080**
Mavzular soni	**22**
Dasturning maqsadi	O`quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o`tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo`llash ko`zda tutilgan. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`ladilar. Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	1. Professional ta'lim o`qitish bosqichlarida o`zlashtirgan amaliy ko`nikmalarini: bemor parvarishi, tashxisoti, davolash va yordam ko`rsatishni takomillashtiradi va viloyat, shahar, tuman miqyosidagi shifoxona, ambulatoriya – poliklinika, tug`ruq kompleksi shifokorlari xizmatining tashkiliy ishlari va sharoitlari bilan tanishadi 2. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. 3. Amaliyot natijasida o`quvchilar mutaxassis sifatida ishlash ko`nikmasiga ega bo`lishadi. 4. Turli muolajalarni bajarilish algoritmiini amalda qo`llashadi.
Bilimlar	– Feldsher faoliyati olib boriladigan joylar va uning vazifalarini tushunish. – SHoshilinch tibbiy yordam stantsiyalarining tuzilishi. SHTTYOS ishni tashkil etishda feldsherning roli. – Dispetcher xonasini tuzilishi va dispetcher feldsherning vazifalari. – Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, feldsherning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator tahlillarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. – Davolash muassalarida zarur bo`lgan tayanch ko`nikmalarni amaliyotda qo`llash. – Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitariya-oqartuv ishlari bilan tanishish. – Epidemiyaga qarshi qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish; – Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. – Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o`tkazish. Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko`rsatish. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. – Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiya o`tkazish. – Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. – Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish.

	– Qona aylanish tizimini baholash, kuzatish. – Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. – YOtoq yaralarni baholash. Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. – Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda qo`llash
Ko`nikmalar	– Feldsherlik faoliyati olib boriladigan ob'ektlarni, ularning tuzilishi, vazifalari va ularda hamshira faoliyatini bilish; – Tibbiy hujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator tahlillarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilish. – Xashiralik parvarishi jarayoni va bosqichlarini bilish va jarayonni yuritish; – Bemor bilan muloqot qilish ko`nikmalari; – Xayotiy zarur ko`rsatkichlar va bemorni xolatini baholash ko`nikmalari; – Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. – Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiyao`tkazish. – Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. – Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. – Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish. – Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. – Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish
O`quv rejasiga muvofiq o`zaro bog`lik bo`lgan fanning nomi	Barcha klinik modullar
O`qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim A – amaliy ta'lim
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	Yozma, og`zaki, savol javob, munozara, test.

2. Dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	jami	Soatlar soni	Mustaqil ta'lim
I semestr. Mutaxassislikga kirish					
1.	Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.	Hamshiralik faoliyati olib boriladigan joylar va hamshiraning rolini tushunish.Bo`limdagi palata turlari. Davolanish muxiti. Hamshiraning roli.Qabulxonada hamshiraning roli. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi, tez yordam ko`rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator analizlarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. -kasallik tarixini pasport qismini to`ldirishni; -tashxislash varaqasi bilan tanishuv; -ko`rsatmalar varaqasi bilan tanishuv; -arxiv daftarini yuritishni; -dori darmonlar hisoboti daftari bilan tanishuv; -hamshiralik yozuvlarini yuritishni; -shifokor-konsultant chaqiruvi varaqasini yuritishni; -yo`llanma varaqasini to`ldirishni (qon, siydik, axlat, balg`am); -statistik taloni bilan tanishuv; -bemorlar dispanserizatsiya varaqasi bilan tanishuv; -shoshilinch xabarnoma varaqasini to`ldirishni; -dorixonaga talabnoma to`ldirishni. Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikalarda, ayollar maslahatxonalarida va klinika oldi amaliyot xonalarida o`tkaziladi. O`quvchilar bemorlarni va homiladorlarni qabul qilish hamda hisobga olish va kuzatishda ishtirok etadilar. Patronaj qilish va dispanser nazoratga olishni o`rganadilar. O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 025-raqamli tibbiy hujjat- ambulator tibbiy karta.O`zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug`i bilan tasdiqlangan 111-raqamli tibbiy hujjat- homilador va tuqqan ayolning shaxsiy varaqasi tibbiy hujjatlarni yuritishni o`rganadilar. .	**18**	**18**	**2**
2.	Davolash profilaktika muassasalarida epidemiyaga qarshi	Davolash muassalarida zarur bo`lgan tayanch ko`nikmalarni amaliyotda qo`llash. Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitarich-oqartuv ishlarini amaliyotda qo`llash. Epidemiyaga qarshi	**18**	**18**	**6**

	olib boriladigan chora-tadbirlar bilan tanishish	qo`llaniladigan buyruqlar bilan tanishish. SANpin 03.42.17. va SANpin 03.72. 20.buyrugi bilan tanishish. **K**o`lni zararsizlantirishni; Terini, burun va ko`z shilliq pardalarini tozalashni; Zararsizlantiruvchi eritmalarni tayyorlashni; Bemorlarni parvarish qilish jihozlarini zararsizlantirishni; Xalat kiyish, himoyalovchi kiyimni zararsizlantirishni; Steril zonalarda hamshiraning ishlash qoidalarini;Steril qo`lqopni kiyish usullarini; Tibbiy qoldiqlarni zararsizlantirish turlari va yo`q qilishni. Qabulxonada labarator tekshirishlarga qon, siydik, axlat, qusuq massa, yuvindi suvlarni olishni va labaratoriyaga yuborish uchun hujjatlarni to`ldirishni o`rganadilar. Qabulxonaga kriminal bemorlar kelganda to`ldiriladigan hujjatlar bilan tanashadilar va ularning kiyim-boshlariga “AKT” tuzishni o`rganadilar. Qabulxonaning sanitariya-epidemik tartiblarni o`rganadalar. Bemolarda antropometrik ko`rsatkichlarni aniqlashda ishtirok etadilar. Bemorlarga kasallik tarixining pasport qismini to`ldirishni va qayd qilish daftariga belgilashni o`rganadilar, bemolarni vannada yoki dushda yuvintirishda ishtirok etadilar.Bitlagan bemorlarni sanitariya tozalovidan o`tkazishni o`rganadilar.			
3	Kasalxonaning qabulxona bo`limida hamshiraning vazifalari va roli xaqida tushunchaga ega bo`lish.	Bemorda sanitar gigienik ko`rik va antropometrik o`lchovlarni o`tkazish. Bemorlarni bo`limga tashish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatligini baholash. Kasallik tarixini pasport qismini to`ldirishni. Tana haroratini o`lchash. Puls va nafas olishni sanash. Arterial bosimni o`lchash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olishni	**18**	**18**	**16**
4	Bo`limda hamshiralik parvarishiniolib borish	Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o`tkazish. Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko`rsatish. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro`yxatga olish. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko`rik va palpatsiya o`tkazish. Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish. Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. YOtoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalalar yordamida).	**18**	**18**	**12**

		Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda qo`llash. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Bemorning tana holatini o`zgartirishni; YUrishda yordam berishni (xassa, nogironlar aravachasi, katalka, zambil); Tozalikni saqlashda ko`maklashishni (terini parvarish qilish, ko`z, quloq, burun, soch, qo`l va oyoq gigienasi); Kiyim va o`rin ko`rpa oqliklarini almashtirishni; Ovqat qabul qilishda bemorga yordam berishni;			
	Jami		**72**	**72**	**36**
II semestr. Kichik tibbiy xodim yordamchi hamshirasi tez tibbiy yordam stantsiyalari dispecheri					
1	Terapiya bo`limida kichik tibbiy xodim va bemor yordamchisi	Qabul bo`limi tuzilishi va hamshira vazifalari to`g`risida tushunchaga ega bo`lish. Qabul bo`limida yuritiladigan xujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish. Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig`ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo`lish. Bemorga ko`rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo`yish va parvarishlash. Bemorni sanitariya tozalovidan o`tkazish va pedikulyozga tekshirishni;Bemorlarga shoshilinch tibbiy yordam ko`rsatishni; Bemorlarni transportirovka qilishni. O`quvchilarga shifokor ko`rsatmalarini o`z vaqtida to`g`ri bajarishni,.O`quvchilar bo`limlarda mustaqil ishlayotganlarida xamshiralar nazorati ostida bemorlarni qon bosimini o`lchashada va pulsni aniqlashadi. Dori moddalarni yuborishdan oldin bemorlarni tayyorlash va ularga tushuntirish. Muolaja xonaga ta’luqli buyruq va ko`rsatmalar bilan tanishish, o`rganish. Ishlatilgan asbob-anjomlarni sterillash uchun biksga joylash. Ishlatilgan bog`lov materiallarini, bir marta ishlatiladigan shprits va sistemalarni utilizatsiya qilish mustaqil bajarish. Muolaja xonani joriy va yakuniy tozalashda ishtirok etish. Dori moddalarni hisoblash va saqlashni; Antibiotiklarni eritishni; Dori moddalarni shpritsga tortib olishni; Bemorlarni muolajaga psixologik tayyorlashni; Ishlatilgan asbob va jihozlarni zararsizlantirishni; Venadan qon olish va qon guruhini aniqlashni; Dorini tomchi usulda yuborish uchun sistema tayyorlashni;	**36**	**36**	**18**

		Bemorga tomchilab dori yuborish va kuzatishni; In’ektsiyalardan keyingi asoratlarda va anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko`rsatishni.			
2	Xirurgiya kichik tibbiyot xodimi yordamchisi**.**	Xirurgiya qabul bo`limi tuzilishi va hamshira vazifalari to`g`risida tushunchaga ega bo`lish. Qabul bo`limida yuritiladigan hujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish.Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig`ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo`lish. Bemorga ko`rsatiladigan shoshilinch yordam usullari bilan tanishish. Hamshira tashxisini qo`yish va parvarishlash.Steril stol tayyorlash. Bog`lov ashyolarini steril biksdan steril stolga joylashtirishni; Jarohatlarga ishlov berishni; Bintli va gipsli bog`lam qo`yishni.o`lni zararsizlantirishni;Bajarilgan muolajalarni muolaja varag`iga qayd qilishni;Steril biksdan foydalanish va sterilligini tekshirishni;Steril stolni tayyorlashni; Operatsiya zali tuzilishi va vazifalari bilan tanishish, ko`rsatmalar olish. Oddiy xirurgik operatsiyalarni kuzatish va operatsion hamshira vazifalarini va ish jarayonini o`rganish. Operatsiyaga tayyorgarlik tartibini o`rganish. Operatsiyadan so`ng bemorlarni bo`limga ko`chirish va parvarish qilish	**36**	**36**	**18**
3	Pediatriya bo`limida kichik tibbiyot xodimi yordamchisi**.**	Qabul bo`limiga tushgan bola sog`lig`i, extiyoj muammolari va uning oilasi bilan tanishish. Bemorning onasi va oilasi a’zolari bilan muloqotda bo`lish, anamnez yig`ish, bemorlarni sanitariya tozaligidan o`tkazish. Qabul bo`limida hamshiralik parvarishining axamiyatini tushunish, amaliy ko`nikmalarni bajarish va tanishish.Qabul bo`limidagi tibbiy hujjatlar bilan tanishish. Kasallik tarixi varaqasini to`ldirish. Bemorni arterial bosimini, pulsini, nafas harakatlarini, tana haroratini o`lchash va qayd etish. Bolani bo`limga olib borish.Bola va uning oilasi bilan muloqot qilishni.Tibbiy hujjatlarni yuritishni. Bemorlarni bo`limga joylashtirish.Bolalarda antropometriya o`lchovlarini o`tkazishni;Bemorlarni o`rindan-o`ringa ko`chirish. YOtoq yaralarni oldini olish. Isituvchi kompress, grelka, muzli xalta, xantallar qo`yish. Tuvak va siydikdon tutish. Xonani joriy va yakuniy yuvib tozalashni nazorat qilish. Bemorlarni klinik tekshiruvlar uchun tayyorlash, analiz yig`ish va laboratoriyaga jo`natish.Hamshira tashxisini qo`yish va hamshira jarayoni rejasini tuzish, natijalarini taxlil qilish.Muolaja daftarini yuritish.. Antibiotiklarni eritish. Venadan qon olish, dori yuborish. Tomoq, burun va halqumdan surtma olish. Vena ichiga dori moddasini tomchilab yuborish va bemor ahvolini	**36**	**36**	**18**

		kuzatish. Ishlatilgan shprits, igna va sistemalarni yuqumsizlantirish. Anafilaktik shok va allergik holatlarda shoshilinch yordam ko`rsatish.			
4	Tez tibbiy yordam dispecheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo`limlarida dispecheri yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish.Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi.	**36**	**36**	**18**
	Jami		**144**	**144**	**72**
	III semestr. Birlamchi ambulator poliklinika davolash muassasalari hamshirasi yordamchisi				
1.	Oilaviy poliklinika, qishloq vrachlik punktida yoki ishlab chiqarish korxonalariningsal omatlik bo`limi (zdravpukt)da ishlash, shaxar vrachlik punktida ishlash.	O`quvchilar oilaviy poliklinika, OSHP va korxonalarning salomatlik punkti tuzilishi, vazifalari, ishni tashkil qilishni, yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi, punktdagi feldsher va doya bilan birgalikda bemorlarni, homilador ayollarni, sog`lom va bemor bolalarni qabul qiladilar, profilaktik ishlarni o`tkazadilar, yuqumli kasalliklar bilan og`rigan bemorlarni aniqlaydilar, infektsiya o`chog`ida zarur chora –tadbirlarni o`tkazadilar. Sanitariya maorif ishlarini olib boradilar. SHu profilaktik davolash muassasasida feldsherning tutgan o`rni va vazifalariga katta e'tibor beriladi. O`quvchilar oilaviy poliklinikaning tuzilishi, ishlash tartibi, vazifalari bilan tanishadilar. Uchastka shifokori va hamshirasi bilan birgalikda bemorlarni qabul qiladilar. Patronaj, dispanser nazorati, statistika hisoboti bilan shug`ullanadilar; Kunduzgi shifoxona bo`limida ishlaydilar. Sanitariya maorif ishlarida faol qatnashadilar. Zarur bo`lganda laboratoriyaga siydik va qonni tekshirish uchun yo`llanmalar va boshqa tibbiy hujjatlar yozib berishadi, tug`ruqqa tayyorlashning psixoprofilaktik usullari bilan tanishadi, oilaviy poliklinikaning uchastkasidagi homilador ayollarni patronaj qilishadi va patronaj varaqalarini to`ldirishadi. Homilador ayollarni, laktatsiya davriga tayyorlashga ko`maklashadilar. "Onalar maktabi" ishi bilan tanishadilar. Amaliy mashg`ulot tug`ruq majmuaining tug`ruq blokida o`tkaziladi. Tug`ruq majmuaida o`quvchilar homilador va tug`uvchi ayolni qabul qilishni, tug`ruq	**36**	**36**	**18**

		tarixining pasport qismini to`ldirish va qabul qilinganligi haqida daftarga qayd etishni o`rganadilar. Tug`ruqning ikkinchi davrida tug`ruqni boshqarish va qabul qilishda akusherkalarga yordam berishadi. Issiqlik zanjirini saqlashda va bolani birlamchi artib-tozalashda ishtirok etishadi. YAngi tug`ilgan chaqaloqning umumiy holati Apgar shkalasi bo`yicha baholashni o`rganadilar. O`quvchilar tug`ruqning uchinchi davrida AQB o`lchash, pulsni sanash, platsenta ajralganligi belgilarini aniqlashda, tug`ilgan plantsentaning butunligini tekshirishda, tug`ruqda yo`qotilgan qon miqdorini aniqlashda qatnashadilar. O`quvchilar chilla davri bo`limidagi tuqkan ayollar bilan «tug`ruqdan so`nggi davr gigienasi», «sut bezlarini parvarish qilish» mavzularida suhbatlar o`tkazishadi. Bunda asosiy e'tiborni tug`ruq majmuai sharoitida chilla davri kasalliklari, profilaktikasi, tug`ruq majmuai sanitariya tartibini bajarishga qaratish lozimgini uqtiradi. O`quvchilar chilla davri yuqumli kasalliklariga chalingan ayollar va ularning tug`ruq tarixini taxlil qilishda, ularni parvarish qilish va davolashni tashkil etishda qatnashadilar.			
2	Xotin-qizlar maslaxatxonasi	Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko`zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. CHanoq o`lchamlarini o`lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o`tkazish, tapmon qo`yish. Homiladorlik varaqasini to`ldirishni qin va bachadon bo`ynini qin ko`zgulari yordamida ko`rish uchun jixozlar tayyorlashni; qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni;patronaj ishlarini o`tkazishni;Ayollarni tibbiy ko`rikdan o`tkazishda qatnashish;Tug`uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftariga qayd qilishni, tug`uvchi ayoldan anamnez yig`ishni.Tug`ruq varaqasining pasport qismini to`ldirishni, chanoqni tashqi o`lchamlarini o`lchashni, bachadon tubi balandligini o`lchashni homilaning tahminiy vazini aniqlashni;	**36**	**36**	**18**
3.	Ginekologik bemorlarni tekshirish usullarida feldsherning vazifasi	O`quvchilar homilador ayollarni tekshirish jarayonida ishtirok etish yoki etakchi akusher raxbarligida tekshiruvni mustaqil bajarish Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko`zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. CHanoq o`lchamlarini o`lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o`tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko`rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o`tkazish, tapmon qo`yish. Homiladorlik varaqasini to`ldirishni; in va bachadon bo`ynini qin ko`zgulari yordamida	**36**	**36**	**18**

		ko`rish uchun jixozlar tayyorlashni; Qinning tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni; Almashinuv kartasini to`ldirishni; Patronaj ishlarini o`tkazishni; Ayollarni tibbiy ko`rikdan o`tkazishda qatnashish; Tug`uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftariga qayd qilishni; Tug`uvchi ayoldan anamnez yig`ishni; Tug`ruq varaqasining pasport qismini to`ldirishni; CHanoqni tashqi o`lchamlarini o`lchashni; Bachadon tubi balandligini o`lchashni; Tug`uvchi ayolni parvarish qilish. Dard kuchini, ular orasidagi pauzani, maromini aniqlash. Homilaning yurak urishini sanash.SHifokor buyurgan muolajalarini o`z vaqtida bajarish. Infuzion sistemani tayyorlash. Mushak orasi va vena ichiga in'ektsiya qilish. Tug`uvchi ayolni tug`ruq xonasiga o`tkazish.CHaqaloqni emizishga tayyorlash. CHaqaloqlarni cho`miltirish. CHaqaloqlarga birlamchi va ikkilamchi ishlovlarini berish. Kasal chaqaloqni sog`lom chaqaloqlardan izolyatsiyalash.Ayollarni ginekologik tekshiruvlarga tayyorlash. Tekshiruvlar uchun asbob-uskunalarni tayyorlash. Ginekologik kasalliklarda shoshilinch yordam ko`rsatish. Gistologik tekshirishlarga olingan materiallarni saqlash va laboratoriyaga jo`natish.			
	Jami		**108**	**108**	**54**
IV semestr. OSH, QOP ambulatoriya poliklinika bo`g`in, tez yordam hamshirasi yordamchisi					
1.	Ayollar jinsiy a'zolarining yallig`lanish kasalliklarida feldsher akusherning vazifalari	Amaliy mashg`ulot OSHda va ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`qituvchi o`quvchilarga septik yallig`lanish kasalliklariga chalingan bemorlarni parvarishlash qilishda feldsherning vazifalari bilan tanishtiradi. O`quvchilar ginekologiya bo`limida navbatchi hamshiralarga bemorlarni parvarish qilishda, surtma olish, qin muolajalarini o`tkazishda ko`maklashadilar.	**43**	**43**	**22**
2.	Ayollar jinsiy a'zolari o`sma kasalliklarida feldsher akusherning vazifalari, onkologiya bo`limidagi ish	Amaliy mashg`ulot OPning mahalla akusher-ginekolog xonasida va akusherlik majmualarining ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`quvchilar xavfsiz va xavfli o`smalarga chalingan ayollarning kasallik tarixini klinik tahlil qilishadi. Bemorlarni parvarishlashda navbatchi hamshiralarga ko`maklashadilar.	**43**	**43**	**22**
3	Kontratseptsiya ning zamonaviy usullarini qo`llash	O`qituvchi o`quvchilarga kontratseptiv usullarni turlarini va ularni to`g`ri tanlashda ayollarga maslahatlar berishni o`rgatadi. O`qituvchi nazorati	**43**	**43**	**22**

		ostida o`quvchilar bemorlardan surtma oladilar, laboratoriyaga tekshirish uchun yo`llanma to`ldiradilar. Bo`yida bo`lishdan saqlovchi vositalarni ayolga qo`llanilganda vrachga assistentlik qiladilar, zarur asbob-anjomlarni tayyorlaydilar, kerakli tibbiy hujjatlarning tegishli qismini to`ldiradilar. Tug`ish yoshidagi ayollarni sog`lomlashtirish tadbirlarida faol katnashadilar: abortning zararli oqibatlari va bo`yida bo`lishning zamonaviy usullari haqida suhbatlar uyushtiradilar.			
4	Tez tibbiy yordam dispecheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo`limlarida dispecheri yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish.Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi..	**43**	**43**	**22**
5	Tez tibbiy yordam feldsheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish.Tez yordam bo`limida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi. Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish.Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.	**44**	**44**	**20**
	Jami		**216**	**216**	**108**
V semestr. OSHP, KOP ambulatoriya poliklinika bo`g`inda feldsher- akusher va tez yordam hamshirasi yordamchisi					
1	Hayz faoliyatining buzilishida feldsher akusherning vazifalari	Amaliy mashg`ulot oilaviy poliklinikaning mahalla akusher-ginekologik xonasida va akusherlik majmualarining ginekologiya bo`limida o`tkaziladi. O`quvchilar vrach qabuliga kelgan ayollarni va	**42**	**42**	**21**

		ginekologiya bo`limida hayz ko`rish faoliyatining buzilishi tufayli davolanayotgan ayollarning kasallik tarixini klinik tahlil qiladilar, jumboqli masalalar echadilar. O`qituvchi o`quvchilarga hayz ko`rish faoliyatining buzilishi, ularning ko`rinishlari, aniqlash va diagnostikasi uchun ko`llaniladigan usullar bilan tanishtiradi. Bo`limlarda hamshiralarga bemorlarda funktsional-diagnostik testlarni o`tkazishga va davolashga yordam beradilar. Xotin-qizlar maslahatxonalar va tug`ruq majmuasi ginekologiya bo`limlarda shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni o`rganadi.			
2	Homiladorlik ning birinchi va ikkinchi yarmida parvarish qilish, qon ketishida feldsherning vazifalari va shoshilinch yordami**.**	Amaliy mashg`ulot akusherlik majmualarining tug`ruq bo`limlarida, ginekologiya bo`limlarida o`tkaziladi O`quvchilar homiladorlik patologiyasi bo`limida homila tushish xavfi bo`lgan ayollarni kuzatishadi va uni saqlash rejasi bilan tanishadilar. CHala tug`ilgan bolalarni kyuvezda parvarish qilish qoidalari bilan tanishadilar va parvarish qilishda hamshiralarga yordam beradilar. Akusherlik postida ishlaydi, «Abortning zarari», «Alkogol, tamaki va dori-darmonlarning homiladorlikka ta’siri» mavzularida suhbatlar o`tkazadi. Homilador ayolni ko`rikdan o`tkazadi, homiladorlik muddatini aniqlaydi, muddatidan o`tgan homiladorlik belgilarini aniqlaydi O`qituvchi bola tashlashda ayolga shoshilinch yordam berishda, abortga qarshi chora-tadbirlar o`tkazish ishlarida feldsherning vazifalari bilan o`quvchilarni tanishtiradi. Xotin-qizlar maslahatxonalari, tug`ruq majmualarining homiladorlik patologiyasi bo`limlarida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish, shoshilinch xolatlarda tez tibbiy yordam ko`rsatishni o`rganadi Amaliy mashg`ulot tug`ruq bo`limlarida o`tkaziladi. O`quvchilar tug`ruq yo`llarining turli xil shikastlanishlariga sabab bo`lgan tug`ruq tarixi bilan tanishadilar va muammoli vaziyatdan masalalarni echadilar. Yo`ldoshning oldinda joylashganligini va barvaqt ko`chishi asorati bilan kechgan tug`ruq tarixlarini klinik taxlil qiladilar. Homilador ayollardan qon ketganda shoshilinch yordam berishda va ularni parvarishlashda ishtirok etadilar. Oilaviy poliklinikalarida qon ketishga xavfi yuqori bo`lgan guruhlar bilan ishlab, profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish va patronaj ishlari bilan shug`ullanishadi.	**42**	**4 2**	**21**
3.	Neonatal intensiv terapiya bo`limidachaqaloql arning	Neonatal intensiv terapiya bo`limiga gospitalizatsiya qilingan bolalar xususiyatlarini tushunish. Bola va uning oilasiga ko`rsatiladigan hamshiralik parvarishini tushunish. Betob chaqaloqni qabul qilish.	**42**	**42**	**21**

	parvarishi	CHaqaloq onasidan anamnez yig`ish. Hamshira tashxisini qo`yish. Betob chaqaloqqa tibbiy yordam ko`rsatish va parvarish qilish. Oksigenoterapiya (tanishish); Elektroootsosni ishga tayyorlashni; Endotraxeal intubatsiya uchun jihoz yig`ishni; Muzli xaltani qo`llashini; Kon quyishni o`tkazishda qatnashish; Kindik yarasi va terini parvarishi qilishni; CHaqaloqlarni tana haroratini o`lchash va qayd qilishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan chaqaloqlarda antropometriya o`lchovlarini o`tkazishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan bolalarda nazoratli emizishni nazorat qilishni; Klinik tekshiruvlarga analiz yig`ishni; CHaqaloq va chala tug`ilgan bola terisiga va kindik qoldig`iga ishlov berishni.			
4	Tug`ruq kompleksidagi ishlar	O`quvchilar bo`limning katta hamshirasi rahbarligida ishlaydilar. Bo`limning tartibi, ishlash va san-epid tartibi bilan tanishadilar. SHu bo`limga taaluqli bo`lgan ko`rsatmalar va buyruqlarga amal qiladilar. “Tez yordam” markazining akusherlik-ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish	**42**	**42**	**21**
5	Ginekologiyada o`tkir qorin sindromida shifokorgacha bo`lgan tez tibbiy yordam ko`rsatish	Amaliy mashg`ulot ginekologiya bo`limi va klinika oldi amaliyot xonasida o`tiladi. O`qituvchi orqa gumbaz punktsiyasiga ko`rsatmalar va bajarish texnikasini o`quvchilarga o`rgatadi. Bo`limlarda o`quvchilar bemor ko`rigida, orqa gumbaz punktsiya qilish uchun ishlatiladigan asboblarni tayyorlashda ishtirok etishadi. Bo`limlarda o`quvchilar vrach ko`rsatmalarini bajarishda hamshiraga ko`maklashadilar, bemorlarni davolashda va operatsiyaga tayyorlashda ishtirok etadilar. Operatsiyadan keyin bemorlarni parvarish qilishda qatnashadilar. “Tez yordam” markazining ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish.	**42**	**42**	**21**
6	Tez yordam feldsheri yordamchisi	Tez tibbiy yordam bo`limlarida feldsher yordamchisi bo`lib ishlashadi. Tez tibbiy yordam bo`limlarida yurgiziladigan hujjatlari bilan tanishtiriladi berkitilgan bosh hamshira tomonidan, punktdagi feldsher va shifokorlar bilan chakiriklarga borishadi va bemorlarga tez tibbiy yordam ko`rsatishda ishtirok etishadi.. Dorini mushak orasi va vena ichiga oqim ostida yuborishda ishtirok etish.Tez yordam bulimida chaqiriqlarni qabul qilishda ishtirok etishadi.	**42**	**42**	**21**

		Bemorlarni transportirovka qilishda ishtirok etishadi. Hayotiy zarur ko`rsatkichlarni o`lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). “Tez yordam” markazining akusherlik-ginekologiya bo`limida, muolaja xonasida, hamshira postida mustaqil ishlash, muolajalarni mustaqil bajarish, bo`lim hujjatlarini rasmiylashtirishni o`rganish Terminal xolatlarda o`pka –yurak reanimatsiyasi va suniy nafas o`tkazish.Oksiginoterapiyani o`tkazish. Nafas yo`llariga yot jism tushganda nafas yo`llarini tozalash va nafas o`tkazuvchanligini kaytarishda bevosita ishtirok etish. Asfiksiya, aspiratsiya va obstruktsiyada tez yordam ko`rsatish.			
	Jami		**252**	**252**	**126**

3. O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash

O`kuvchilarni uslubiy raxbar tomondan amaliy kundalik daftarlari nazarot kilib boriladi

O`kuvchilarni b**o**`limda bemorlarni parvarish kilish b**o**`yicha k**o**`nikmalarni uslubiy va bevosita uslubiy raxbar tomonidan nazorat kilib boriladi.

Kundaliklar vaktida tekshirilib baholab boriladi.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar va internet saytlar:

Prezident asarlari

1. SHavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga ko`taramiz” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
2. SHavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O`zbekiston”-2018.
3. SHavkat Mirziyoev “Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz”Toshkent – “O`zbekiston”-2016.
4. SHavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak”Toshkent – “O`zbekiston

Asosiy adabiyotlar

1.K.S.Inomov. «Hamshiralik ishi». Toshkent, «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2009 y.

2. F.G.Nazirov «Bemorlarni shifoxonada va uyda parvarish qilish » Toshkent 2007.

3.T .YU.Umarova «Hamshiralik ishi» , «Abu Ali ibn Sino» nashriyoti, 2004 y.

4. A.T.Nikbaev. «Jamiyat sog`lig`ini saqlash va tibbiy statistikasi». Toshkent, «Ilm Ziyo» riyoti, 2005 y.

5. «Hamshira» jurnali

6. «O`zbekiton Sog`liqni Saqlash» haftalik gazetasi

7. O`zbekiston Respublikasi Sog`liqni Saqlash Vazirligi buyruqlari

8. YAponiyaning Hamshiralik ta’limini takomillashtirish “JICA” loyihasi seminari materiallari.

Internet saytlari:

1. ziyonet.uz,
2.med.uz,
3. minzdrav.uz,
4.tma.uz,
5.tashpmi.uz

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY VA O`RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

O`ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOG`LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

TIBBIY TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH MARKAZI

O`RTA MAXSUS PROFESSIONAL TA'LIMNING 5.71.01.00 - FELDSHER - AKUSHERLIK ISHI kasbi bo`yicha

JISMONIY TARBIYA VA SPORT modulidan

NAMUNAVIY O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya raqami va nomi:	5.71.01.01. Umumiy amaliyot feldsher – akusheri.
O`quv rejadagi tartib raqami:	Elektiv modul
Ajratilgan auditoriya soat:	36

Toshkent 2021 yil

O’zbekiston Respublikasi Oliy va o’rta maxsus ta’lim vazirligi huzuridagi Oliy, o’rta maxsus va professional ta’lim yo’nalishlari bo’yicha o’quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashning 2021-yil 18-noyabrdagi 8-son yig’ilishida ma’qullangan va Vazirlikning 2021-yil 23-noyabrdagi 500-son buyrug’i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Raxmanqulov I. A. — Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi Jismoniy tarbiya fani o`qituvchisi.

Sulaymanov O. A. — Samarqand Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi ijtimoiy va gumanitar fanlar kafedrasi mudiri.

Taqrizchi:

Qipchoqov B. — SamDU Jismoniy- tarbiya va madaniyat fakulteti dekani, dotsent.

1. O`quv dasturiga qo`yiladigan talablar

Dastur nomi	**Jismoniy tarbiya**
Ajratilgan soat	**36**
Mavzular soni	**18**
Dasturning maqsadi	O`quvchilarni jismonan baquvvat, epchil, sog`lom qilib tarbiyalash, inson salomatligi to`g`risidagi bilimlarni rivojlantirish, jismoniy tarbiya fanidan egallangan bilimlarni hayotda qo`llay olish layoqatini shakllantirish orqali jismoniy madaniyat va sport sohasidagi asosiy tushunchalar, maxsus nazariy bilimlar, jismoniy rivojlanish, tayyorgarlikni o`stirishga oid bilim ko`nikma va malakalarni oshirishga yordam beruvchi vosita va metodlarni, o`z-o`zini jismoniy mukammallashtirish, ommaviy sog`lomlashtirish tadbirlarini tashkil qilish va ulardan mustaqil foydalanishga o`rgatish.
O`zlashtirish (o`qitish) natijalari	– o`quvchilar sog`lomlashtirish mashqlarni bajarishni tushunish va qo`llay olishni o`rganadilar; – jismoniy mashqlarni ketma-ketlikda to`g`ri bajarish orqali jismoniy sifatlarini rivojlantiradilar; – **jismoniy mashqlarni bajarishda o`quv mashg`uloti uchun qulay sharoitlarni yarata oladilar;** – **jismoniy mashqlar yordamida organizmning barcha guruhlarining funktsiya tizimlarini to`g`ri va o`z vaqtida rivojlantira oladilar;** – **jismoniy mashqlar yordamida asab tizimini mustahkamlaydi, modda almashuv jarayonini faollashtira oladilar;** – **gimnastika anjomlaridan to`g`ri va xavfsiz foydalana oladilar;** – **engil atletikaning inson salomatligida tutgan o`rni va ta'sirini biladi; shaxmat, shashka, basketbol, voleybol, qo`l to`pi, futbol, suzish, badminton, stol tennisi va boshqa sport o`yinlarining himoya va hujum usullarini biladi;** – **kurash turlari, elementlari hamda usullarini bajara oladilar;** – **buyum va buyumsiz bajariladigan umumrivojlantiruvchi mashqlarning bo`g`inlar va mushak guruhlariga ijobiy ta'siri va uni ketma-ketligi, osilish, tirmashish, muvozanat saqlash, tayanib va tayanmay sakrash, tortilish, akrobatika elementlari va ritmik gimnastika qoidalariga rioya qiladi;** – **fazoviy harakatlar va uning bajarilish ketma-ketligiga amal qiladi;** – **sport turlarining kelib chiqishi va uning rivojlanish tarixini biladi;** – **sog`lom turmush tarzini keng jamoatchilik o`rtasida targ`ib etishda tayanch va jismoniy tarbiya faniga oid kompetentsiyalarni shakllantirish** nuqtai nazaridan bilim va ko`nikmalarga ega bo`ladilar.
Bilimlar	– o`quvchilarda shaxsini har tomonlama rivojlantirishda jismoniy tarbiyaning roli haqida zamonaviy qarashlar va ishonch shakllantirish; – o`zini jismoniy takomillashtirishga ehtiyojni tarbiyalash va sog`lom turmush tarzi motivasiyalarini rivojlantirish;

	– asosiy jismoniy sifatlarini va psixomotor qobiliyatlarini rivojlantirish; – kasbiy (professional) kasalliklarning oldini olish uchun jismoniy tarbiya vositalaridan foydalanishga o`rgatish; – inson shaxsining har tomonlama rivojlantirish uchun o`quvchilarini jismoniy tarbiya va sport faoliyatiga jalb etish; – o`quvchilarning bilimlari, malaka va ko`nikmalariga qo`yiladigan talablar: – qo`yish jadvalida ko`rsatilgan kunlar va soatlarda muntazam ravishda jismoniy tarbiya bo`yicha mashg`ulotlarda qatnashish; – o`zining jismoniy tayyorgarligini oshirib borish; – nazorat mashqlari va normativlarini bajarish, ko`rsatilgan muddatlarda jismoniy tarbiya bo`yicha reyting-nazoratini topshirish; – o`qish, dam olish va ovqatlanish ratsional rejimiga amal qilish; – doimiy ravishda gigienik va ishlab chiqarish gimnastikasi bilan shug`ullanish, o`qituvchilarining muhim maslahatlaridan foydalanib, mustaqil ravishda jismoniy mashqlar va sport bilan shug`ullanish; – o`quv guruhlarida, kursda, fakultetda, oliy ta'lim muassasalarida va boshqa ommaviy sog`lomlashtirish jismoniy tarbiya va sport tadbirlarida faol ishtirok etish; – belgilangan muddatlarda tibbiy ko`rikdan o`tish, sog`ligi va jismoniy rivojlanish, jismoniy tayyorgarligi holatini o`zi nazorat qilib borish; – o`qish jadvalida kiritilgan jismoniy tarbiya bo`yicha mashg`ulotlarni o`quv vazifalari sifatida emas, balki faol dam olish va boshqa fanlar bo`yicha og`ir aqliy ishlardan so`ng kuchlarini tiklash va bolajak mashg`ulotlariga tayyorgarlik vositasi sifati qabul qilish (tushunish) xususiyatlariga ega bo`ladilar.
Ko`nikmalar	– o`quvchilarda odamning jismoniy kamoloti, bunga muayyan iqlim va boshqa sharoitlarda erishish haqidagi maxsus bilimlar tizimini hosil qilish, o`quvchilarda gigiyenik malakalarni shakllantirish, ularni gavdani to`g`ri tutishga, jismoniy madaniyat va sport bilan muntazam shug`ullanishga odatlantirish; – harakatning asosiy jismoniy sifatlari (tezkorlik, kuch-quvvat, chidamlilik, chaqqonlik, epchillik) ni har tomonlama rivojlantirish; – maqsadga intilish, mustaqillik va ijodiy qobiliyat, mardlik, sabot va intizom, mas'uliyat, vatanparvarlik, jamoaviylik, do`stlik hamda o`rtoqlikni chuqur his eta bilish; mehnatga va jamiyat mulkiga ongli munosabatda bo`lish, madaniy xulq-atvor malakalarini tarbiyalash; – o`quvchilarning "Alpomish" va "Barchinoy" test talablarini bajarish uchun jismoniy tayyorgarligini oshirish; – o`quvchilarda jismoniy tarbiya va sport mashg`ulotlari bilan muntazam shug`ullanish ehtiyojini shakllantirish. – sog`lom turmush tarzini targ`ib qilish; – milliy o`yinlar, sport musobaqalari va ularning turlarini o`quvchilarning jismoniy tarbiya tizimiga joriy etishda muvofiqlashtirilgan jismoniy tarbiyani rivojlantirish; – o`quv-mashg`ulot jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiya va

	uslublarni joriy etish; – sport zahiralarini tayyorlash shahobchalarini kengaytirish; – o`quvchilarning O`zbekiston Davlat Sport qo`mitasiga qarashli Olimpiya SHon-shuhrati muzeyi to`g`risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish, jismoniy mukammallikka bo`lgan ongli ehtiyojini shakllantirish; – o`quvchi-sportchilarni Universiada, Olimpiada, Osiyo o`yinlari, Butun jahon o`quvchilar Universiadasi, Markaziy Osiyo va Butun jahon Yigitlar o`yinlariga tayyorlash va ularning mazkur o`yinlarda muvaffaqiyatli qatnashishlarini ta'minlash; – jismoniy tarbiya mashg`ulotlari orqali kasallikning oldini olish, sog`lig`ni mustahkamlash, mashqlar bajarganda o`z-o`zini nazoratga o`rgatish; – o`quvchilarni sport turlari bilan faol shug`ullanishga jalb qilish, jismoniy tarbiyaning mohiyatini va o`quvchining har tomonlama barkamol shaxs bo`lib etishiga ko`maklashish, qo`lga kiritilgan yutuqlarni targ`ib qilish. – **-Sport o`yinlari, jihoz va anjomlarning nomlari, tuzilishi va o`lchamlari haqida ma'lumotlarni biladi;** – **sport o`yinlariga oid jihoz va anjomlar, basketbol shchiti, halqa, to`p, futbol darvozasi, to`r, to`p, bayroqlar, voleybol ustuni, hakamlar o`tirish uchun maxsus joy, to`ldirma to`p, turli to`siqlardan foydalanishda xavfsizlik qoidalariga amal qila oladi;** – **kurashda xavfsizlik texnikasiga rioya qila oladi;** – **mashg`ulotlar vaqtida shikastlanganda birinchi tibbiy yordam** ko`nikmalarini egallaydilar.
O`quv rejasnga muvofik o`zaro bog`liq bo`lgan fanlarning nomi	Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Tibbiyot psixologiyasi, Valeologiya, Umumiy gigiena va ekologiya, Hamshiralik ishi, Sport tibbiyoti, Kasb kasalliklari
O`qitishning tashkiliy shakli	A – amaliy ta'lim; MX – maxsus xonalarda mashg`ulot.
Dasturga qo`yilgan talab	Majburiy
O`qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baxolash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O`quvchilarning bilim va ko`nikmalarini baholash	YOzma, og`zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O`quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O`qitishni tashkiliy shakli	Mustakil ta'lim
1	**Gimnastika**	O`zbekistonda gimnastikaning rivojlanish tarixi. Gimnastika mashqlarini tana rivojlanishdagi o`rni. Gimnastik mashqlarni amalga oshirishda jarohatlanish va jarohatlanishning oldini olish chora tadbirlari. Saflanish va qayta saflanish mashqlari. Bir, ikki, uch, to`rt qatorga saflanishni takrorlash. Safda va alohida-alohida yurish jarayonida "CHap-Ga", "O`ng-Ga", Orqa-Ga" buyruqlarga binoan burilish harbiy xizmat Nizomida qo`llaniladigan mashqlarini bajarishni takomillashtirish. Umumiy rivojlantiruvchi mashqlar. Gantellar, to`ldirma to`p, gimnastik tayoqchalar juft- juft bo`lib mashq bajarish; bir-biriga qarama-qarshi turib, bir-biriga orqa turib har xil harakat mashqlarini bajarish, juft holda har tomonga yurish va yugurish, bir oyoqda " to`pponcha" usulida o`tirib turish. Osilish va tayanishlar. Yigitlar: baland turnikda qo`llarga osilib oldinga va orqasiga siltanishlar, kuch bilan tortilib, to`ntarilib qo`llarga tayanib turish. Oldinga siltanib chiqib o`ng (chap) oyoqni oldinga o`tkazish. Orqaga to`ntarilib siltanishlar bilan orqaga tushish. Qizlar: baland-past bruslarda qo`llar bilan xodada osilgan holatda siltanish, osilib o`tirish, ko`tarilib baland xodada tik osilish, qo`l ustidan oshirib chalkashtirib ushlab, chap tomonga 90 gradus burilish va chap oyoq soniga o`tirish, o`ng qo`l yonida chap qo`l bilan orqadan (xodani) past tomonidan ushlab o`ngga burilib orqada aylanib sakrab tushish. Tirmashib chiqish: Yigitlar ikki, qizlar uch urinishda arqonga tirmashib chiqish. Akrobatika: Yigitlar chalqancha yotgan holatda g`ujanak bo`lib o`tirishga o`tish. Oldinga va orqaga g`ujanak bo`lib umboloq oshish. SHerigi yordamida qo`lda tik turib va shu holatda sherigi yordamida oldinga umboloq osishni takrorlash, boshda va qo`llarda uchburchak hosil qilib tik turish. Oldinga va orqaga umboloq osishlarni murakkablashtirilgan usullarda bajarish. Qizlar: "Ko`prik" hosil qilish, ko`prik holatida burilib	4	A	2

		bir tizzaga tayanib turib qolish, oldinga va orqaga umboloq oshish. Orqaga umboloq oshib oyoqlarni yarim holatidan turish. Tayanib sakrash. Yigitlar balanddan 115 sm bo`lgan eni bilan qo`yilgan “Eshak” va balandligi 115 sm uzunasiga qo`yilgan “Ot” ustidan oyoqlarni kerib sakrab o`tish. Qizlar: balandligi 110 sm bo`lgan eni bilan qo`yilgan “Ot” ustidan yugurib kelib, tayanib yon tomon bilan sakrash. O`zlashtirish mezonlari. Osilish va tayanish: Yigitlar: baland turnikda kuch bilan tortilib, to`ntarilib qo`llarga tayanishni bilish. Qizlar: Past-baland brusslarda mashqlar majmuasini to`liq bajara olishga erishish. YAkka cho`p ustida muvozanat saqlash. Qizlar: YAkka cho`p ustida muvozanat saqlab yurishlar, bir oyoqda o`tirgan holda 180 gradus burilishlarni bajarish. Sakrab burilish, o`tirib qo`lllarda tayanib oyoqlarni kerib o`tirish va tik turish. Qo`llarda tayanib oyoqlarni orqaga siltab sakrab tushish. O`zlashtirish mezonlari Akrobatika: Yigitlar: SHerigi yordamida qo`llarda tik turib va shu holatdan sherigi yordamida oldinga umboloq osha bilish. Qizlar: YOtgan holda mustaqil “ko`prik” yasash. Tayanib sakrash: Yigitlar uzunasiga qo`yilgan “ot” da, qizlar “eshak”dan oyoqlarni kerib sakray olish. Tirmashib chiqish: Yigitlar ikki, qizlar uch urinishda arqonga tirmashib chiqa olish.			
2	**Engil atletika**	O`zbekiston engil atletikaning rivojlanish tarixi. Engil atletikaning o`quvchilarda harakat sifatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati to`g`risida tushuncha berish. Kuch, tezkorlik, chaqqonlik, chidamlilik, egiluvchanlik sifatlarini tarbiyalash. YUrish va yugurishlar. YUgurish mashqlari. Tizzalarni oldinga baland ko`tarib, oyoqlarni orqaga siltab, sakrab- sakrab yugurishlar. Past startdan chiqish va start tezligi 2.20 - 2.30 m.ga tezkor yugurishlar. 60 m. yoki 100 m.ga yugurish. Takroriy yugurishlar: 5-6 marta 60-100 m.ga. Tezlikni o`zgartirib yugurishlar. Baland startdan 3-4 mart 500 va 800 m.ga yugurish. Estafetali yugurish, 2-3 km.ga kross yugurish. Sakrashlar. YUgurib kelib balandlikka “Qaychisimon” - “Xatlab o`tish” usulida sakrash. YUgurib kelib uzunlikka “Oyoqlarni bukib” sakrash mahoratini takomillashtirish. Uloqtirish. Yigitlar 700 gr.li, qizlar 500 gr.li granatani uloqtirish. Yigitlar: 5 kg.li yadroni, qizlar 4 kg.li yadroni uloqtirish. YUgurish startida turishi, startdan chiqishi, tezlanishi va masofa bo`ylab yugurish qoidalariga rioya qilgan holda mashqni mustaqil bajarishga erishish.	4	A	2

		Granatani uloqtirish, yadroni uloqtirish ko`nikma malakalarini hosil qildirish.			
3	**Sport o`yinlari (basketbol, voleybol, futbol, qo`l to`pi, badminton)**	O`zbekistonda **basketbol, voleybol, futbol, qo`l to`pi, badminton**ning rivojlanish tarixi. Basketbol: Basketbolchining maydondagi harakatlari: yurish, yugurish, yo`nalishni o`zgartirib yurish va yugurish; maydonda joy tanlash, to`xtashlar va burilishlar, sakrashlar. To`pni bir yoki ikki qo`llab ilish. YUqorilab ketayotgan to`pni ilish. Pastlab ketayotgan to`pni ilish, maydondan sapchigan to`pni ilish. To`pni ikki qo`llab ko`krakdan uzatish elkadan bir qo`llab pastdan uzatish usullarini o`rgatish. To`pni erga urib olib yurish. To`pni bir qo`l bilan ketma-ket erga urib olib yurish texnikasini mustahkamlash. To`pni yo`nalish balandligini o`zgartirib erga urib olib yurishngi o`rgatish. Joyida turgan holda elkadan bir qo`llab to`pni savatga tashlashni mustahkamlash. Harakat jarayonida to`pni bir qo`llab savatga tashlashni o`rgatish. Jarima to`plarni tashlash. Zona bo`ylab turli himoya guruhlarini o`rgatish. Ikki tomonlama o`quv o`yini. Voleybol: Voleybol o`yinining jismoniy tayyorgarlikni takomillashtirishdagi ahamiyati. Voleybol o`yinining musobaqa qoidalari. Voleybol maydonida o`yinchilarning harakatlari: oldinga, orqaga uzatish. To`pni ikki qo`llab ko`p marta bosh ustida yuqoriga uzatib o`ynash. To`pni pastdan to`g`ri o`yinga kiritish va kiritilgan to`pni qabul qilib ikkinchi, uchinchi zonaga to`g`ri uzatib berish. To`pni yon tomondan o`yinga kiritish. To`pni ikki qo`llab pastdan qabul qilish. To`rdan qaytgan to`pni qabul qilish usulini o`rgatish. To`pni pastdan bir va ikki qo`llab uzatish. Hujum zarbi berish va to`siq qo`yish bilan tanishish. Ikki tomonlama o`quv-mashg`ulot o`yini. Taym-brek” usulida hisobni sanashni o`rgatish. Qo`l to`pi: Qo`l to`pi bilan shug`ullanuvchilar uchun xavfsizlik qoidalari. Qo`l to`pi o`yinchisining harakatlari: yurish, yo`nalishni o`zgartirib yugurish, maydonda joyni tanlash, sakrash. To`pni ikki qo`llab ko`krakda ilish, har xil balandlikda uchib o`tayotgan to`plarni ilish. To`pni elka balandligida tirsakni bukib uzatish. To`pni yondan, pastdan uzatish. To`pni erga urib olib yurish, juft bo`lib harakat jarayonida to`pni uzatib olib yurish. To`pni tayanch holatda	6	A	4

		darvozaga tashlashni o`rgatish. Zona himoyalaridan 6*0,5*1 sistemalarini o`rgatish. O`quv mashg`ulot o`yini. Futbol (minifutbol): Musobaqa qoidalari. O`quvchilarda jismoniy sifatlarni rivojlantirishda futbolning ahamiyati. Futbolchining maydon bo`ylab harakatlari. YUrish yo`nalishini o`zgartirib yurish va yugurish, maydonda joyni tanlash. Dumalab kelayotgan va tushib kelayotgan to`plarni oyoqning panja qismining ichki va tashqi tomonlari bilan to`xtatishni o`rgatish. To`pni oyoqni panja qismining ichki va tashqi tomonlari bilan tepib olib yurish. Dumalab kelayotgan to`pni oyoqning panja qismining ichki, tashqi va yuqori tomonlari bilan tepishini o`rgatish. Dumalab kelayotgan to`pni darvozabon tomonidan ilib olish. Har xil balandlikda uchib kelayotgan to`plarni musht bilan urib yuborish. To`pni yon tomonidan ikki qo`llab bosh ustidan o`yinga kiritish. To`pni uzatish, chalg`itish usullarini o`rgatish. Guruhli taktik o`yin bilan tanishtirish. O`quv mashg`ulot o`yini. Badminton: Badminton o`yinida havfsizlik qoidalari, o`tkazish joyi va jihozlarga qo`yilgan gigienik talablar. Badminton o`yini orqali jismoniy sifatlarni tarbiyalash. Badminton o`yini qoidasi va atamalari. Badmintonchining maydondagi turish holati va harakatlari, raketka bilan ishlash va raketka, bilan ishlash usullari. Badminton o`yinida ko`nikma va malakalarni shakllantirish, maydonda turish holati, harakatlanish usullari, yurush, yugurish, sakrash, zarba berish. Badmintonchining raketka va volan bilan ishlash usullari. Badminton o`yinada qo`llaniladigan atama va tushunchalarni hamda badminton o`yin qoidasini o`rganish. Badminton o`yinida maxsus mashqlarni o`rgatish. YAkka va juftlik o`yinlarida volanni o`yinga kiritish va uzatish usullari.			
4	**O`zbek kurashi (o`smirlar uchun)** **Raqs element-lari va ritmik gimnastika (qizlar uchun)**	O`zbek kurashi (belbog`li va xalqaro milliy kurash) O`zbekistonda o`zbek kurashining rivojlanish tarixi. Jarohatni oldini olish chora tadbirlari to`g`risida tushuncha berish. O`quvchilarni barkamolikka erishishida kurashning ahamiyati. Raqib yaktagining belbog`idan, ikki qo`lidan, engidan, yoqasidan, qo`llarni tirsagidan ushlagan holda to`shakda siljishlar. Yiqilishdan saqlanish usullarini o`rgatish. Orqaga yiqilayotganda qo`llarni yonga tizzadan 45-50 sm uzoqlikda	4	A	2

		tutib to`shakka qarsak chalgandek urib tushishni o`rgatish. Orqadan va oldindan chalish usulini bajarayotganda himoyalanish va qarshi harakatni bilish. Oyoqlarni yondan va orqadan oyoq bilan qoqish usulini o`rgatish, shu usulllarga qarshi harakat ko`nikmasini hosil qilish. O`quv mashg`ulot bellashuvi. Belbog`li kurash. Tik turgan holda belbog`dan ushlash usullarini va to`shakda siljish harakat faoliyatlarini o`rgatish. Siljish, tizzada cho`kkalatish, kaft urish (kiftlash) usullarini o`rgatish va qarshi hujum qila olish. Qoqib tashlash (qoqma) usulini va qarshi harakat usullarini o`rgatish. Ilib tashlash usulini o`rgatish va qarshi harakatlarni mustahkamlash. Raqs elementlari va ritmik gimnastika —YAlla", —Andijon polkasi" dagi oyoq va qo`Uammg harakatlarini o`rganish. " CHittigul", "Asp bo`laman" o`yinlari. —Voxay bola", — SHuginami-yo" o`yinlarni harakat faoliyatlarini o`rganish.			
5	**Suzish**	Respublikamizda suzish turini rivojlanish tarixi. Suzishning o`quvchilar tanasini rivojlanishda va nafas olish ahzolari faoliyatini yaxshilashdagi ahamiyati. Quruqlikda qo`l va oyoq harakatlarini o`rgatish. Krol usulida suzishda suv yuzasida sirpanishni o`rgatish. YOg`ochni oyoqlari bilan qisib olgan holda qo`l harakatini o`rgatish. Suzishda to`g`ri nafas olish. Suzishda burilishni o`rgatish. CHalqancha yotib suzish. CHo`kayotgan kishiga birinchi yordam ko`rsatish. Krol usulida suzishda yog`och taxtadan foydalanib va yog`och taxtasiz suza olish, cho`kayotgan kishini qutqarish ko`nikma va malakalarini hosil qilish	4	A	2
6	**Kross tayyorgar-ligi**	Kross tayyorganligining xususiyatlari va uning organizmga tahsiri. Past-baland joylarda yugurish. CHidamlilikni rivojlantirish. Kross yugurishida to`g`ri nafas olish, kuchni to`g`ri taqsimlash, yugurish texnika va taktikasini o`rgatish. Kross yugurishida to`g`ri nafas olish, kuchni to`g`ri taqsimlash, burilish va masofaga yugurishga erishish.	4	A	2

7	Harakatli milliy o`yinlar va estafetalar	Milliy harakatli o`yinlar: “Qubba”, “Otib qochar”, “Olib qochar”, “Otishma”, “Qirq tosh”, “Qisqa kelar”, “CHavondoz”, “Bo`ron”, “Eshak mindi”, “Tepki”, “To`p uchun kurash”, “Tepa kurash”, “Kuchli va chaqqonlar”, “Futbolchilar estafetasi”, “Qo`l to`pi estafetasi”, “Beysbol”, “Basketbol estafetasi”, “Ommaviy to`p”, “Olimpiya globusi”, “Mashqni eslab qol”, “Matematik estafeta”, “Sehrli kataklar”, “Kim bir oyoq bilan sakraydi”, “Arg`umchoq bilan juft bo`lib sakrash”. O`qituvchi harakat o`yinlarini tanlashda ularning kasblariga mosligini e’tiborga olish kerak.	4	A	2
8	**Amaliy kasbiy jismoniy tayyorgarlik**	Kasbga quyiladigan talablar: - elka, gavda muskullarini, gavda va oyoq bo`g`inlarini rivojlantirish: -tik vaziyatda muvozanat saqlashni takomillashtirish; oyoqlar chidamliligini, statik va umumiy chidamliligini rivojlantirish, qo`l harakatlarini aniq muvofiqlashtirish. AKJT vositalari: -har xil turdagi yurishlar, chap va o`ng oyoqlarda sakrashlar, og`irlik ko`tarish va buyumlar bilan mashqlar; gimnastika tayoqchasi, gardish, to`ldirma to`plar va gantellar bilan mashqlar; -umboloq oshishlar, boshda tik turish va arqonga har xil tirmashib chiqishlar; to`pni ushlab olish, uzatish va mo`ljalga aniq uloqtirishlar; -yuqori va qiya balandliklardan yugurib tushishlar va boshqalar. Engil atletika(sportcha yurish, o`rta masofaga yugurish), gimnastika, basketbol, qo`l to`pi, tennis, stol tennisi kabi sport turlari bilan shug`ullanish tavsiya etiladi.	2	A	2
9	**Tanlab olingan sport turlari**	O`zbekiston Respublikasi Oliy va o`rta maxsus ta’lim vazirligi hamda Madaniyat va sport ishlari vazirligining qo`shma qarorlari asosida tayanch ta’lim muassasasining belgilangan sport turi bo`yicha mashg`ulotlar tashkil etilishi tavsiya etiladi. Katta tennis Respublikamizda katta tennis sport turini rivojlanish tarixi. Katta tennisning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Katta tennis sport turi qoidalarini o`rgatish. Katta tennis sport turi qoidalarini bilish. Raketka bilan to`pga to`g`ri zarba berish. To`pni o`yinga kirita olish Stol tennisi. Respublikamizda stol tennis sport turini rivojlanish tarixi. Stol tennisning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Stol tennis sport turi qoidalarini o`rgatish. Stol tennis sport turi qoidalarini bilish. Raketka bilan to`pga to`g`ri	4	A	2

		zarba berish. To`pni o`yinga kirita olish Erkin kurash. Respublikamizda erkin kurash sport turini rivojlanish tarixi. Erkin kurashning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Erkin kurash sport turi qoidalarini o`rgatish. YUnon-rum kurashi. yunon-rum kurash sport turini rivojlanish tarixi. yunon-rum kurashning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. YUnon-rum kurash sport turi qoidalarini o`rgatish. YUnon-rum kurash sport turi qoidalarini bilish. CHidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. yunon-rum kurashning oddiy usullarini bilish Dzyudo. Dzyudo kurash sport turini rivojlanish tarixi. Dzyudo kurashning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Dzyudo kurash sport turi qoidalarini o`rgatish. Dzyudo kurash sport turi qoidalarini bilish. CHidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Dzyudo kurashning oddiy usullarini bilish. Taekvondo. Taekvondo kurash sport turini rivojlanish tarixi. Taekvondo kurashning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Taekvondo kurash sport turi qoidalarini o`rgatish. Taekvondo kurash sport turi qoidalarini bilish. CHidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Taekvondo kurashning oddiy usullarini bilish. Badiiy gimnastika. Respublikamizda badiiy gimnastika sport turini rivojlanish tarixi. Badiiy gimnastikaning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Badiiy gimnastika sport turi qoidalarini o`rgatish. Badiiy gimnastika sport turi qoidalarini bilish. CHaqqonlik, epchillik, chidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Badiiy gimnastikaning oddiy usullarini bilish Sport gimnastikasi. Respublikamizda sport gimnastika sport turini rivojlanish tarixi. Sport gimnastikaning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Sport gimnastika sport turi qoidalarini o`rgatish. Sport gimnastika sport turi qoidalarini bilish. CHaqqonlik, epchillik, chidamlilik va egiluvchanlikni mustaxkamlash. Sport gimnastikaning oddiy usullarini bilish Og`ir atletika. Respublikamizda Og`ir atletika sport turini rivojlanish tarixi. Og`ir atletikaning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Og`ir			

		atletika sport turi qoidalarini o`rgatish. Og`ir atletika sport turi qoidalarini bilish. CHidamlilik va kuchlilikni mustaxkamlash. Og`ir atletikaning tosh ko`tarish usullarini bilish Boks Respublikamizda Boks sport turini rivojlanish tarixi. Og`ir atletikaning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Boks sport turi qoidalarini o`rgatish. Velosport Velosportning o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Velosport sport turi qoidalarini o`rgatish. Karate. Karatening o`quvchilarni rivojlanishdagi ahamiyati. Ko`nikma va malakalar. Karate sport turi qoidalarini o`rgatish. SHaxmat/shashka. SHaxmat/shashkaning o`quvchilar aqliy rivojlanishdagi ahamiyati. SHaxmat/shashka sport turi qoidalarini o`rgatish. Sport raqsi. Sport raqsi sport turini rivojlanish tarixi. Sport raqsining o`quvchilar jismoniy rivojlanishdagi ahamiyati. Sport raqsi elementlarini o`rgatish. Sport raqsi sport turi qoidalarini bilish. YUrish, yugurish, sakrash mashqlarini o`rgatish. Sport raqsining oddiy usullarini bilish			
Jami:			**36**		**18**

3. O‘quv chi larning bilim va ko‘nikma larini baholash

O‘quv dasturi davomida O‘quv chi lar tomonidan o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikma lar ichki nazorat bo‘yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og‘zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo‘lib , ular o‘quv elementini o‘zlashtirish natijalarini anglashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo’yilgan maqsadga hamohang bo‘lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro`yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Usmonxo`jaev T., va boshqalar. Jismoniy tarbiya nazariyasi - T.:”O`qituvchi”, 2004.
2. Usmonxo`jaev T. Jismoniy tarbiya va sport mashg`ulotlari. - T.:”O`qituvchi”, 2005.
3. Usmonxo`jaev T. Jismoniy tarbiya - T.:”O`qituvchi”, 2007, 2009, 2010, 2011, 2012.
4. Normurodov A.N Engil atletika 2005
5. Nigmanov B Sport o`yinlari 2005
6. Normirodov A.N. Morgunova I.I Milliy va Harakatli o`yinlar 2005

Qo`shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoev SH.M. Milliy taraqqiyot yo`limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko`taramiz. T. 1. - Toshkent: O`zbekiston.. 2017.

2. Mirziyoev SH.M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyjanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: O`zbekiston. 2017.

3. Mirziyoev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson ma'nfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. O`zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yiligiga bag`ishlangan tantanali marosimidagi ma'ruzasi. - Toshkent: O`zbekiston. 2017.

4. Mirziyoev SH.M. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - xar bir raxbar faoliyatining kundalik qoidasi bo`lishi kerak. Toshkent -"Uzbekiston"-2017.

5. Mirziyoev SH.M. "Niyati ulug xalqning ishi xam ulug`, xayoti yorug` va kelajagi farovon bo`ladi" Toshkent - "Uzbekiston"-. 2019

6. Mirziyoev SH.M. Erkin va farovon, demokratik O`zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent: O`zbekiston. 2017.

7. Karimov I.A. O`zbekiston: milliy istiqlol, iqtisod, siyosat, mafkura. T. 1. - Toshkent: O`zbekiston, 1996.

8. Karimov I.A. Tinchlik va xavfsizligimiz o`z kuch-qudratimizga, hamjihatligimiz va qat'iy irodamizga bog`liq. T. 12. - Toshkent: O`zbekiston, 2004.

Internet manbalari:

www.ziyonet.uz.
www.edu.uz.
www.google.uz.
www.gov.uz.